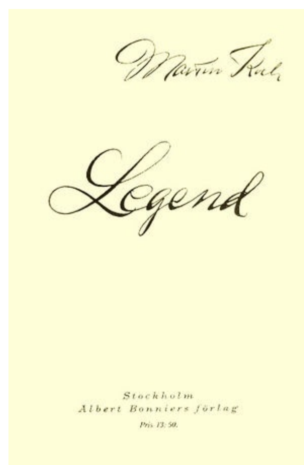

MARTIN KOCH

L E G E N D

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk digitaliserades direkt för Projekt Runeberg i juli 2012 av Bert H.

I.

Ni män och kvinnor, fattiga och rika, skulle ni för en stund kunna befria er från egen möda och egna tankar för att lyssna till en saga om kärleken och döden? Ha ni tid att höra, så vill jag berätta för er om jordens oro och om hjärtats stillhet inför Gud.

Min saga handlar om en man, som var stark och vild, och om en kvinna, som var ljuv och god; av dem båda föddes i synd och skam en son, som kallades Frälsgive, den ur träldom frigivne. Kanske kunde det förkorta en ensam stund för er att lära känna deras glädje och sorg, deras lycka och nöd, deras strid och seger; och om ni därvid erfore, att deras liv i fjärran tid och land — man vet inte när och var — hade i allt, som är viktigt att veta, varit detsamma som vårt, då skulle ni sedan kunna minnas dem, ej som obegripliga främlingar, men som människor, vilka levat i samma styrka och svaghet som vi själva, och vilkas bördor, om också tyngre att bära, likväl varit av samma slag som våra egna.

Den Gud, vars stämma vi alla kunna förnimma i våra hjärtan, lät oss alla födas till samma kamjp, till samma lust och självbetagna övermod, till samma jordens smuts och samma döds förintelse, men8

även till samma renande och befriande självuppoffring, till samma lugna visshet, att livet äger en helgd, som når högt över vårt förstånd, och till samma fasta tillförsikt om eviga ting som icke synas. Han skall slutligen göra oss alla delaktiga av den seger, som ensam är värd att vinnas, om vi icke upphöra att förlita oss på honom.

Hon sändes som novis till ett kloster. Ingen far hade hon och ingen mor. Biskopen själv vakade från sitt slott över alla hennes steg. Det var han, som sände henne till de små systrarna på berget. Då var hon sexton år gammal.

Under hela sin barndom hade hon levat hos en gammal bildsnidare och målare, som om, hon varit hans dotter. För sista gången lagade hon där hans mat och redde hans säng. Sedan gick hon över den frodigt blommande gården, öppnade dörren till verkstaden och sade:

— Nu går jag, mästare.

Han reste sig från sitt arbete, såg tyst och allvarligt på henne och sade:

— Du är färdig att gå? Gud vare med dig!

Därefter vände han sig åter till den bild, han formade ur det färska träet med järn och klubba. Han var en ordknapp man, som aldrig visade några känslor.9

Hon gick genom den lilla staden, vars trånga smutsiga gator alltid gjorde henne rädd. Hon gick över ängarna utanför staden och genom hagen, där korna råmade efter mjölkerskan om aftonen. Hon gick genom skogen, vars dunkla skuggor redan djupnade mot kvällning, och hon gick den smala stig, som i skogsdjupets botten slingrade si-g uppför det branta berget. Där uppe på höjden kom hon fram ur snårens mörker, ut i det solröda kvällsljuset. Ett stycke därifrån låg klostret som en grå borg med många tak av rött tegel eller grönmossig halm. I muren var en riglad port. Hon bultade och blev som postulant insläppt till ett nytt liv och ett nytt arbete, om vilket hon ingenting visste.

Monasteriet hette Mons Beatae Virginis och kallades Jungfruberga eller också De små systrarnas berg; de fromma sade hellre De saliga jungfrurnas hem.

När hon åter kom ut till Guds fria värld, var hon klädd i de små systrarnas gråa dräkt, men utan slöja. Hon hade inför klosterkyrkans altare blivit upptagen som novicia i de saliga jungfrurnas krets och blev ofta sänd att tigga i bygden. Syster Gerdi kallades hon av folket, ty var hon gick förde hon med sig något av det rätta hemmets ande. Men i den stora boken på Jungfruberga var hon skriven som syster Scintilla, och hon var ju också för alla människor som en liten livsgnista. Hon hade en tyst och mjuk stämma, goda, klara ögon och vackra, vita händer; hennes ljusa hår, som ännu inte blivitIO

klippt inför altaret, föll ofta ner under det grova, simpla huvudklädet.

Efter en tid steg hon åter in hos mästaren i hans verkstad. Inte för att tigga av honom, endast för att se, hur han hade det nu i sin ensamhet. Men mästaren var inte längre ensam. Han hade tagit till sig en ung mästersven, och Gerdi förstod genast, att det måste vara en skicklig man, ty han hade fått om hand de svåraste arbetena, och mästaren själv stod vid stenhällen som en lärling och rev med löparen färg i olja.

Hon sökte genast upp sitt arbete vid den kalla, sotiga spiseln. Hon sjöng för första gången på länge, medan hon ordnade i skänk och kistor, lagade männens mat och redde deras sängar. Sedan gick hon tillbaka till klostret med tom påse utan att tänka på sin synd. Hon tänkte på mycket annat. Hon förstod, att mästaren skulle fara illa, om hon inte oftare såge till hans hus. Men hon var rädd för den nye mästersvennen, han hade redan givit henne hårda ord och bett henne gå ut ur verkstan, när hon stod i ljuset för honom och skymde hans arbete. Sedan hade han vänt henne ryggen och svurit en ful ed, medan han slätade Guds mioders bild med pimsten. Han hette Magne, och det namnet betydde något, det förstod hon. Han var en sådan man, att ingenting, som han gjorde eller sade, kunde vara betydelselöst.

När hon nästa gång kom till mästarens gård, sken solen rätt ner mellan de låga timmerstugorna. Magne stod mitt bland blomstren, gräset nåddeII

honom över knäna, och han skrattade när hon stannade förvirrad. Han var glad den dagen och ville leka. Gerdi tyckte, att han såg ut som en hednisk avgud, klädd i trasiga kläder; tröjan var uppsliten över det breda, ludna bröstet, och ärmarna voro uppkavlade över de nakna, hårda armarna.

— Stå stilla, flicka! ropade han. Stilla som du står! Jag ser något, som du inte vet.

Han gick fram till henne. Hon stod med nerböjt huvud och ögonen blygsamt sänkta mot marken.

— Vad ser du? frågade hon.

Han lossade hennes huvudkläde, så att- det ljusa håret flöt ner som böljande guld över hennes rygg.

— Jag ser något vackert, sade han. Vad heter du?

— Gerdi.

— Jag ska göra något av dig, Gerdi. Jag skulle snida en helig kvinna, men jag kan inte få hennes bild ur händerna. Nu vet jag — så här ska hon se ut, den lilla heliga flickan!

Han öppnade kåpan över hennes axlar. Hon ryste av en hemlig glädje, när hon kände hur mäktiga händer han hade — händer, som kunde något, händer, som ville något, och som genast gjorde vad de ville.

— Vilket helgon? frågade hon.12

-— Vet inte. Du känner väl bättre till det, du som går i lära hos de heliga. Stå stilla, har jag sagt! Du ska ha en korg i handen, full av rosor.

— Den heliga Elisabet! sade hon och blev så glad, att hon glömde hålla sina ögon sänkta. Men hans blick var flammande ljus och vass, det var något obarmhärtigt i den, som gjorde ont, och hon måste genast vända sig bort. Han såg inte elak ut ändå! Och hans mun var mjuk som hos ett barn

— om någon annan hade haft hans leende, skulle det ha varit ohöviskt, men nu var det bara något glimmande och gäckande kring hans vita tänder. En sådan makt hade han, att allt vad han gjorde syntes självklart rätt, det måste vara så och kunde inte tänkas annorlunda.

— Kom ner i verkstan, sedan du gjort ifrån dig sysslorna där uppe! sade han och gick. Du ska få leka helgon så mycket du vill — du borde för resten heta Elisabet, det är vackrare än Gerdi!

När hon gick in i stugan, hörde hon honom ropa i verkstan:

— Fram med trä, mästare! Det torraste och bästa du har! Nu vet jag hur hon ska se ut, hon med rosorna i korgen!

Så gick det en lång tid, och Gerdi kom var dag till mästarens gård. De små systrarna läto henne gärna gå till Guds ära, ty hon var fattigare än alla andra. Man förebrådde henne även, att hon var oäkta född. Somliga sade, att hennes föräldrar voro okända, andra visste, att hon var en skamfläck för13

en väl känd och from släkt, som styrdes av biskopen. Den bild av henne, som Magne skar i trä, blev mycket prisad, och mästaren sände den långt bort till en kyrka vid landets gräns, där hon skulle kallas den heliga Elisabet och göra många underverk.

Men sedan detta var gjort, blev klostrets fru moder mycket sträng mot henne och överlämnade henne åt magister noviciarum, som förebrådde syster Scintilla, att hennes tiggarepåse alltid var den tommaste, fastän hon borde vara mer van än andra att tigga; även måste hon nu äntligen tänka på sin synd och sin okunnighet, hon skulle i bikten och i klosterskolan lära sig, vad Guds rike tillhörer.

Gerdi kände, att den oro, som nu hemligen plågade henne, den kunde hon inte bikta för magistern. Hon smög sig ner till mästarens hus, åter klädd i sina egna kläder. Hon sade till den gamle, att hon ville inte längre vara i monasteriet, hon ville vara hans dotter som förr och stanna hos honom.

— Du är inte min dotter, svarade mästaren, men jag ska be för dig.

Den kvällen var Magne strålande glad, han skrattade som en toker och såg oavvänt på Gerdi med glittrande ögon, så som ett hungrigt rovdjur ser på sitt byte. Han sade:

— Visst ska hon stanna hos oss, mästare! Jag ska göra så många vackra, heliga bilder av henne, att djävulen ska fara ut ur landet som ett pilskott. I alla gårdar ska slaktas gäss var dag för att samla vingpennor tillräckligt att uppteckna alla14

underverk, som Gerdi ska göra, när hon står som helgon i alla landets kyrkor — men först ska vi gifta oss. Inte

sant, Gerdi, du vill allt bra gärna gifta dig med mig?

— Ja, svarade Gerdi.

— Bröllop, mästare! Bröllop! skrek Magne, vild i ögonen av glädje.

Men mästaren satt allvarlig och tyst. Han lyfte sitt gråa huvud och såg bekymrad på Gerdi, lade sin seniga, knotiga arbetshand på hennes arm och sade:

— Jag ska be för dig. För Magne kan jag inte be, han tillhör inte det rätta folket, han har ingen tro.

Magne sprang upp från bänken, sträckte sina knutna händer mot stugans tak och ropade :

— Jag har en båge av stål — den tror jag på! Jag har pilar med vassa spetsar av järn — dem tror jag på! Jag har en makt, som ännu ingen känner, min ande kan göra det livlösa levande för årtusenden. Den kraften är min, den tror jag på, och mitt liv tillhör mig själv. Vad rör mig allt annat? Er tro på sagorna bekymrar inte mig, jag slipper sådant. Men på mig måste Gerdi tro mer än på sagorna. Och det gör hon. Gerdi?

— Ja, svarade Gerdi och räckte honom fatet med kött att äta. Hon visste, att hon skulle bli hans hustru. Det var det enda hon visste, det enda hon ville och det enda hon tänkte på nu.

Hon var åter hemma, hon var åter Gerdi. Honi5

hade bott i monasteriet, det betydde ingenting, hon kunde lika gärna ha bott en tid på ett härbärge Hon hade kallats syster Scintilla, men det namnet var inte hennes, det tillhörde den gråa ordens-dräkten, som nu låg avkastad där borta i den lilla mörka, kalla cellulan. Hon hade drömt en underlig dröm, som hon inte förstod, nu hade hon åter vaknat till dagens rätta gärning.

De heliga systrarna på Jungfruberga skulle hetas vara fattiga, propter Deum pauperes, och kallade sig själva Deo famulantes, Guds tjänstefolk. Men där fanns ingen, som inte i högmod skröt för de andra över den rikedom hon föddes till, och att tjäna Gud var ju ingen konst för den, som var för fin att tjäna människor, och som lätt kunde köpa sig fri från Guds svåraste fordringar. Själva klostret var mycket rikt och ägde stora jordegendomar runt om i landet, vilkas odling till Guds ära och människornas välfärd ivrigt övervakades av de små systrarna. Abbedissan i Mons Beatae Virginis var en förnäm dam och syskonbarn till biskopen; bland de saliga jungfrurna fanns knappast någon, som inte var högättad.

I gamla tider hade åt klostret skänkts en gård för att betala en friplats till någon fattig kvinna, som av kärlek till Gud där ville offra sig helt åt honom. Under långa tider hade den platsen stått tom, nu skulle Gerdi ha den, hade biskopen och abbedissan bestämt. Men Gerdi kände ingen sådan kärlek till Gud. Vad hon lärt om honom hade aldrig i hennes tankar blivit så levande, att hans andei6

kommit henne nära. Och i monasteriet hade gudsorden regnat över henne som tunga stenar, kastade av fiendehänder. Där kunde hon inte tjäna Gud, hon var alltför fattig och ömsint för en så förnäm och hårdför herre.

Värst skrämdes Gerdi av det köttets begär, som härskade bland systrarna likt en osynlig ande och svävade i luften överallt som en ond lukt av någon dold förruttnelse. Allas tankar kretsade ständigt kring könets hemlighet, som inte var någon hemlighet för de små systrarna. I bikten skulle sådant sägas, i bönen skulle man söka hjälp mot frestelsen, i boten skulle man betvinga begäret. Om bordssamtalen voro allvarliga eller muntert lättfärdiga, alltid rörde de ändå samma tankar, som voro för alla gemensamma och därför inte behövde många ord för att genast förstås. Om nätterna skreko många i svåra drömmar — ingen lastens träl kunde pinas av köttets begär så hårt som dessa heliga jungfrur. En och annan gjorde stundom särskild bot; i deras ögon sam då gärna ett återsken av någon läckrare synd än de vanliga, och de andra viskade inbördes och skrattade tillsammans ett underligt flämtande skratt. Men de små synderskorna dömdes inte strängt, de voro kloka, de voro trogna sin ordensdräkt, de höllo sig till munkar och präster.

När abbedissan någon gång satt med vid bordet, nämndes alltid biskopen av de andra. Alla sågo då på Gerdi och skrattade fult. Fru moder kunde inte banna dem, hon blev så svävande i rösten. Ochi7

Gerdi blev röd som blod i sitt ansikte, hon visste inte varför.

Man sade, att biskopen hade många gånger legat över natten där i klostret.

En dag kommo några män av biskopens folk till mästarens gård, medan Magne var borta. De togo Gerdi fast. Hon skrek, men de förde henne åter upp till Jungfruberga kloster.

När Magne strax därefter fick veta, vad som skett, blev han plötsligt vit i ansiktet. Tyst bet han samman sin mun, men hans bröst flämtade. Och det flammade svarta eldar i hans ögon, när han slutligen vände sig mot mästaren:

— Du har ju bett för henne ? Snygg Gud du har!

— Jag vet inte, om Gud vill, att hon ska offras, sade mästaren. Men biskopen vill det. Jag har varit hos honom och bett för henne. Men han gav mig bara en bägare vin och bad mig säga dig, att han var nöjd med ditt arbete.

— Ja, svarade Magne begrundande och såg på sina händer, det kan ju så vara. Men jag är inte nöjd med hans arbete. Han kan visst inte riktigt sitt hantverk ? Inte får man offra en kvinna så där ?

— Det finns en skriven rätt om den saken. När särskilda skäl föreligga, får man offra en kvinna åt Gud även mot hennes vilja.

— I det här fallet har han alltså särskilda skäl?

“Ja:

— Vill du säga mig vilka?

2. — Koch, Legend.i8

— Nej.

— Det är en dum lag, sade Magne. Den måste vi göra om. Jag tar mig fritt i dag, ska göra något viktigt.

Han gick sin väg.

Senare på kvällen såg mästaren, att Magne stod vid slipstenen, som låg invid väggen till verkstadshuset, och slipade ett svärd. Han drog det betänksamt fram och åter i stenens våta ränna, som om han redan hunnit rasa ut. Svärdet såg ut att vara slipat under flera timmar, så blankt var det. När Magne fick se mästaren, ropade han på honom, och mästaren gick dit.

— Du förstår dig ju på lagen? frågade Magne.

— En del förstår jag, svarade den gamle och såg med oro, hur Magne prövade svärdseggen med tummen och därefter fortsatte att slipa.

— När man förlorat något, kan man ju gå till rätten och begära att få sitt tillbaka?

— Visst kan man —

— Även om man har förlorat sin lycka?

— Domstolen kan döma till penningersättning.

— Det passar mig inte. Även den lagen måste göras om, jag vill ha tillbaka min lycka, sade Magne, bröt en blomma på marken, höjde svärdet och lät blomman falla tvärs över eggen; stängeln föll till marken, avskuren i två delar.

— Du tänker använda stora järn till ditt arbete, sade mästaren. Akta fingrarna! Lås in svärdet!

-— Du ville väl jag skulle sätta mig ner och lipa?19

— Nej. Men du ska ta ärliga verktyg i din hand och arbeta. Det lugnar att se något nytt växa under händerna, det tar bitterheten bort ur sorgen.

— Att inte din Gud frågade dig om råd, när han skapade världen, du som är så satans vis! — Men det var väl

med honom, som det är med mig nu, han hade inte tid att höra på dig! sade Magne, stack svärdet i skidan och gick ut från mästarens gård.

Där skogen går ända fram till muren kring de små systrarnas kloster, fann Magne omi natten Gerdi, gömd i mörkret mellan buskarna. Hon var åter klädd i klostrets gråa dräkt, men hon hade lyckats komma ut genom ett av kapellets fönster.

— Aldrig mer dit! bad hon, medan de sprungo inåt skogen, aldrig mer dit!

Efter en stund stannade han och drog henne till sig. Han kysste hennes mjuka mun, kysste den omigen och omigen. Hon värjde sig och viskade förskräckt:

— Inte här — inte ännu! Vi måste längre bort, skynda dig!

Han svarade inte, bara såg på henne med brinnande ögon. Han var mållös, tjock i halsen av flämtande andetag. Det var första gången, han var tillsammans med henne i ensamhet utanför mästarens hus. Plötsligt lyfte han henne på sina armar högt20

över marken, lade henne därefter varligt ner på mossan.

* Hon vred sig under hans järnhårda händer, medan

han löste upp hennes kläder.

— Vad gör du med mig? kved hon. Inte får du göra så! Jag vill inte stanna här!

— Tyst! viskade han hest, det var det enda ord han kunde säga henne.

Långt borta hördes sång av många kvinnoröster. Högtidligt gledo tonerna med vinden över skogens mumlande trädtoppar. Magne reste sig på knä och lyssnade häpen.

— Nocturnum medianum! viskade Gerdi.

— Vad är det?

— Midnattsbönen! Nu se de, att jag är borta, nu komma de hit och söka mig!

Han såg på henne, som om han inte förstått hennes ord. Men plötsligt stack han sina händer under hennes kropp, reste sig så lätt, som om hon legat tyngdlös i hans armar, och bar henne vidare in i skogens mörker.

Hon låg fortfarande sammankrupen i hans famn, när de åter kommo ut i det fria, just där berget släppte sin päls av skog och störtade nästan lodrätt ner i djupet. Där lade han henne ner på marken igen, och hon var inte längre rädd för honom, hon låg alldeles stilla.

Djupt under dem svallade skogshavet med mörkt och tungsint sus. Bortom skogen låg den lilla sta-21

dens små sovande hus, en enda liten ljusprick syntes där och Magne log, när han såg den. Rådhuslyktan! tänkte han; den hängde på en järnstång utanför porten till tjuvahuset och krogen. Bortom staden såg han havet — en vid och öde oändlighet av blått dunkel. Och över havet höjde sig himlen, skylös och ljus, med några bleka stjärnor högst uppe, där rymdens klarhet mörknade till natt.

Från alla håll i skogshavet där nere steg en porlande fågelsång upp emot dem. Annars var natten hög och tyst.

Plötsligt såg Magne, att Gerdi log emot honom. Det vildaste ruset hade gått av honom, han var inte längre redlös av sitt begär. Han böjde sig över henne, där hon låg på marken bredvid honom, såg in i hennes goda, klara ögon och sade:

— Äger jag dig nu?

— Det vet du, svarade hon.

Han löste sakta hennes kläder och lade dem bredvid henne. Och när han såg hennes unga, nakna kropp, som glimmade vit emot honom på markens mossa, vit som en pärla, vit som en varm och levande blomma i det

doftande dunklet, då betogs han av en jublande glädje, att allt detta vackra och underbara var hans, var deras, att tillsammans fröjdas åt. Något innerligt ville arbeta sig fram ur hans hårda innersta, något vekt och ömt, ett stilla ord, en mjuk ton av djup och oändlig tacksamhet. Men hans läppar kunde inte forma något sådant, han fann intet ljud för den känsla, som sjöng likt22

en formlös aning inom honom, den känsla, som måste göras fri för att kunna förvandla ynglingen till en fullgod, mogen man. Han såg hennes mun, han såg hennes ögon, han såg hennes ljuva leende, som nådde honom likt en smekning från hennes innersta själ; han kände, att ur hennes nakna lilla kvinnokropp strömmade emot honom hennes osynliga väsen liksom en doft av blommande nattviol; han hörde henne viska det hemliga ordet, som gör allting levande med ett nytt liv: älskade — nu vet du, att jag älskar dig!

Han reste sig på sina knän bredvid henne och sträckte sina händer mot stjärnorna, hans mun öppnades för ordet, som frälsar och befriar — men han fann det inte. Då röt han av vildhet, av vred och bitter glädje, och störtade ner över henne liksom örnen slår ner på sitt skälvande rov.

Han ägde henne — ja, men även ett djur kan äga sin hona. Hon kände det — och mitt under kroppens andlösa rus, när hennes sköte öppnades för livets oändliga, saliga kval, for en tår ur hennes ögon ner i mossan under hennes hår.

Nattens porlande fågelsång blev tyst. Det blev inte mörkare, men den ljumma vinden dog. I den stilla ensamheten viskade de båda unga sin heta glädje till varandra med mun mot mun och hjärta mot hjärta. Morgongryningens gråa ljus upplöste skuggorna omkring dem, men de sågo det inte. En kylig liten fläkt, den nya dagens första andetag, for med hårdare prassel genom träden, men de kände den inte. Plötsligt steg en ny ton, en gäll och pär-
23

lande fågeldrill, upp ur skogsdjupet under dem, ett enda klingande jubelrop ur jordens rolöst mumlande mörker rätt upp som falkens snörräta flykt mot himlens höga och skimrande vidder. En guld-röd aning om den nya dagens liv uppfyllde rymden, längst där ute höjdes en gnistrande flamma av sol — drypande av jungfrulig eld steg den upp ur det stålblankt strålande havet.

Höljd i sin kåpa sov Gerdi i Magnes knä. Hans glittrande ögon följde soltindrets flygande lek över det ändlöst böljande gröna djupet under hans fötter

— här och där öppnade sig små avröjda fläckar i skogshavet, där bodde bygdens folk i låga timmerstugor; morgonröken virvlade redan upp från alla de små halmgula taken.

Plötsligt såg Magne något i mossan bredvid sig, det lyste till som rött blod. Han tog det — ett stycke av en torr och drypande kådig furugren. Han höll den länge i handen och såg på den noga. Den lilla roströda träbiten hade mjukt rundade former, på ett ställe delade sig grenen, där såg han en antydan till ett litet hjärta. Ett hjärta till Gerdi, en vacker morgongåva!

Han visslade en munter liten glädjedrill, försiktigt för att inte väcka flickan — det här träet spricker inte mer, så torrt som det är, och kådan ska bevaras, dess djupa guldfärg ska smycka hjärtat likt tunga droppar av blod, som sipprar fram ur alla fibrer. Plan tog sin kniv och skar, hans händer lekte en lustig lek. Och åter kände han inom sig24

en orolig, bävande aning om något vekt och ömt, något innerligt, som kunde göra henne glad för livet.

Till slut höll han upp den lilla leksaken framför sig och beskådade den från alla håll. Stort som en tumnagel bara, låg ett snidat hjärta helt inneslutet i ett genombrutet flätverk av blommande törne. Allt var skuret ur ett enda stycke, och utan minsta brista, utan skarv eller fog, hade törnrankan skilts från det lilla hjärtat, som blödande av frisk kåda låg löst där inne och aldrig kunde tagas därifrån. Det lyste, det vackra smycket, av träets köttiga must och av den ädla form han givit det under sin lek med kniven. Han log förnöjd, när han hörde, hur det skallrade ängsligt inom det blommande gallret, det höll, det var starkt fastän lätt som spindelväv — han kunde sin konst!

Han lade sin gåva i den sovande flickans hand, smekte hennes ljusa hår och sade:

— Solen är högt uppe — vi ha långt att gå!Det lider mot höst. Det mörknar i skogen. Det stormar och dånar, träden knaka, grenarna gnissla mot varandra. Där ute rasar havet, sjön går hög och sjunger ur djupet sin vilda sång; skummet dansar och yr, långt uppe på stranden ligger det skälvande vitt mellan hällarna.

På den lilla stigen från Jungfruberga kloster kommer mästaren. Han kliver försiktigt mellan stenarna, stundom måste han stanna och hålla sig fast i något träd för att inte kastas omkull av stormen.

Plötsligt hejdar han sig förfärad och viker snubblande tillbaka. I mörkret mellan snåren under de höga stammarna ser han något röra sig, det liknar skuggan av ett djur, men det är en människa, en vild och galen man — nu tar han ett språng som en lokatt över de sista snåren och står på stigen, smutsig, trasig, sönderriven och blodig, men väpnad med båge och spjut — han kryper ihop, liksom färdig att kasta sig över den som kommer, han skriker:

— Mästare! Var är Gerdi?

Mästaren står stel av fasa. Slutligen säger han:

— Magne!20

Men Magne hör honom inte, han bara skriker gång på gång:

— Var är Gerdi? Var är Gerdi?

— I klostret. Hos de saliga jungfrurna.

— Vem lämnade henne i din vård, när höstregnet drev oss ut ur skogen?

— Du, Magne.

— Vem förde henne till klostret?

— Jag-

I samma ögonblick ven en pil förbi mästarens öra och slog sjungande fast i trädet han stod vid. Han försökte dra ut den, men misslyckades. Då skrattade han, kort och föraktfullt:

— Barnunge! Har du så gott om pilar? Kom hit och hämta den här, du kan behöva den bättre i skogen.

Magne sprang emot honom och lyfte bågen för att slå. Mästaren stod stilla och sade endast:

— Jag ser, att du börjar lugna dig. Den, som vill slå med bågen, ämnar inte vidare skjuta.

— Varför gjorde du detta? skrek Magne vilt, men det låg redan gråt i hans röst.

— Kom med mig, ska jag säga dig det. Hjälp mig över stenarna här — låt oss gå neråt stranden. Sjön ökar, vi få en hård natt.

De gingo neråt stranden. Men vinden och sjö-hävningens stänk foro emot dem med en sådan tyngd, att de genast måste vända och söka lä i en27

bergsskreva. Där kastade Magne båge och spjut, sjönk ner på marken och grät som ett barn. Mästaren satt tigande bredvid honom, tills han slutat.

Efter en stund såg mästaren, att Magne talade. Inte ett ord hördes, varje mänskligt ljud for bort i vindens tjut. Mästaren lutade sig ner och ropade:

— Vad säger du, Magne?

— Varför gjorde du detta? ropade Magne och reste sig med ny vildhet i ögonen.

Båda sågo tysta på varandra och tänkte på detsamma: den mörka sensommarkväll, då Magne och Gerdi hade bultat på mästarens port och bett om hans skydd efter några månaders stigmansliv i skogen. Gerdi hade blivit mottagen, han hade blivit utestängd.)

Mästaren vinkade åt ynglingen att komma närmare, lade sin hand på hans axel och ropade i hans öra:

— Älskar du Gerdi?

De stora orden tycktes skyhöga, när de så ropades ut liksom med stormens egen röst. Vinden for i väg med ett vilt skri, liksom när elden blossar upp i en himlastormande flamma — när dånet åter saktade, svarade Magne, skälvande i rösten av hån:

— Älska! Käringord! Hon är min kvinna!

Den gamle skakade på huvudet.

— Jag visste det. Och därför förde jag henne28

till klostret. Hon har det bättre där. Var som helst har hon det bättre än hos dig.

Den unge satt tyst och såg med hårda, stela ögon ut över havet, som om han sökte stöd i dess vildhet, hjälp hos den rasande ande, som härskade där ute. Den gamle fortsatte:

— Du är ju bara en vettlös barnunge, som med en dåres händer slår sönder allt, som inte duger för dig att äta. Hur skulle du kunna bära en mans ansvar ?

Magne satt som förut, bara fnyste av förakt och ryckte på axlarna.

— Att leka om sommaren, Magne, det är lätt. När ingen behöver värma den andre. Men när kölden kom, låg du ensam vid arnen i din kula och lät henne ligga utanför och frysa.

Magne rusade upp, han ville säga något, han ville skrika, men kunde inte. Det var inte bara stormen, som tystade honom och slet hans långa hår rätt ut åt alla håll. Han kunde själv inte finna ljud, orden stockade sig i hans hals av måttlös häpnad. Slutligen utbrast han:

— En natt, ja! En enda natt hände det!

— Därför att nästa dag gick hon hem till mig.

— Då hade hon tröttnat på leken. Så trodde hon, att hon bara lugnt kunde gå.

Den gamle såg på honom med kall ovilja:

— När hon såg, att jag inte tog emot dig om29

kvällen, måste jag hålla henne med våld för att hindra henne följa dig till skogs igen.

Magne högg mästaren för strupen, skakade honom och skrek:

— Och henne vill du ta ifrån mig!

Mästaren gjorde sig fri, satte sig pustande på en sten och sade:

— Hon ska föda.

— Det är väl det du inte kan förlåta mig. Men det ska ju alla kvinnor göra.

— Varje kvinna skulle ha en man, och varje barn skulle ha en far. Men du duger inte till något-dera.

Magne gjorde ett försök att le — ett fult och rått leende.

— Men hon — duger hon till jungfru nu?

— Biskopen har så bestämt. Han har själv betalat bot för hennes brott och köpt henne dispens från löftet.

Magne satt tyst en stund, sedan såg han mästaren vasst i ögonen och sade:

— Han är så ivrig, den herrn! Ska Gerdi offras för hans synder ? Och för abbedissans!

Mästaren reste sig och gick. Men efter några steg vände han ryggen mot stormen och ropade rasande till Magne:

— Så är det väl bättre, att hon offras åt Gud30

med sin livsfrukt, än att hon offras åt en stigman, som inte orkar göra en mans arbete och med heder bära sitt eget livs börda. Nu ska du höra! När jag var hos biskopen för att be för Gerdi, avvisade han mig inte. Det ljög jag för dig. Jag bad, att hon skulle få slippa klostret och i stället sändas till en annan stad. För att bli fri från sin kärlek till dig. För att kunna med heder gifta sig med en ärlig gärningsman och bli husmor i eget hem. Men biskopen var intresserad av dig, hade sett dina arbeten och ville ge flickan åt dig —

— Mästare! skrek Magne och höjde spjutet.

— Låt spjutet vara! Jag har sett blankt järn för mina ögon förr, du behöver inte leka för mig. Biskopen frågade, varför jag ville skilja Gerdi från dig. Jag berättade för honom, vad jag kände om dig, och då förstod han. Du är inte av det rätta folket.

Magne stod bredbent med händerna om spjutskaftet, men måste böja sig undan vinden för att få lä. Han ropade spotskt:

— Det är väl, för att jag inte har den rätta tron, förstår jag! För att jag inte kryper på mina knän för de gudar, jag själv skapar med mina händer!

— Nej. Därför att du tillhör de föraktligaste av alla människor, Magne — de, som vilja äga allt och sätta sin högsta ära i att ödelägga och skövla vad de äga. Du skriker nu, för att du inte får den viljan fram, det är saken. Du tror på ingenting annat än din egen fräckhet och litar sedan på, att dina nävar3i

ska vara starka nog att freda dig. Du behöver hänga många vapen på dig, så att du kan skrämma de enfaldiga med ditt skrammel och få äta, tills du storknar, av allt gott du ser. Men en klok man gömmer sin skatt när du kommer; och tvingar du dig objuden till fest i hans hus, får du sitta hungrig vid bordet eller stjäla maten från hans fat. Så vitt inte tjänarna ge dig en bit i köket, för att du ska gyckla för dem.

Magne kastade spjutet och rätade sig upp. När vinden slet i hans hår, såg han ut som en djävul, och den gamle korsade sig. Magne skrek några ord, men vinden tog dem och förde dem bort som ihåliga ljud, de försvunno utan spår. Han sträckte ut sin hand och pekade på en ung tall, som rotat sig i skrevan och vuxit sig mer än manshög med armjs-tjock stam.

— Där! ropade Magne så, att gubben hörde honom genom stormen. Du ska få se!

Han sprang fram, slog armarna om tallen, bände och bröt — och roten lossnade så sakta! Han drog och slet, det brakade i stenarna och smällde som skott, när rötterna slet os. Slutligen fick han tallen loss, lyfte den med jordskorvor och stenar hängande i rötterna och slängde den ifrån sig.

Hans ansikte var likblekt och ögonen voro vettlösa, när han sedan vacklade fram till mästaren, famlande med händerna, som om han ville stödja sig mot den tunga, vältrande vinden.32

— Förstår du? skrek han. Mig sätter man inte som en gycklare bland tjänstefolket!

Han skakade sina knutna nävar framför den gamle:

— Har du nu något tungt och starkt att sätta i ditt ställe, ska jag bryta sönder det i smulor. Men dig vill jag inte röra. Du är vit i håret, och du är själv en lurad och bestulen stackare. Biskopen har dragit dig vid näsan, begriper du inte det? För att få Gerdi till piga åt sina fina fröknar på Jungfru-berga! Han smorde flott på torra lädret han gav dig, och du åt som en gammal hund. Stackare!

Magne stod och raglade åt alla håll som en berusad och sökte stöd i tomma luften. Så fick han se det lösslitna och bortkastade trädet. Han skrek till och störtade dit igen, lyfte det och kastade det mot vinden neråt de vitsprutande vågorna. Men trädet seglade för stormen i en vid båge åt sidan och föll åter ner på stranden. Magne sprang efter, tog det igen och bar det fram till det yrande skum,-stänket vid strandhällarna. Där slungade han det med ett vinande kast ut i havet.

Grenarna sträckte sig efter honom liksom för att hålla sig fast, rötterna sparkade efter honom — så försvann det. Vågorna hävdes och tumlade om varandra där ute som vita spöken och störtade sig mot den söndertrasade

stranden, vrålande som hungriga lejon i en lejongrop. Hela luften var upp-33

fylld av sprutande skum, så långt man såg, längre bort gled allting samman i ett svart mörker.

Att så larma för en liten kvinna! tänkte Magne. Galna storm! vettlösa hav! dåraktiga lilla mörka jord! Varför kan man inte älska i förbigående? Varför ska man skrika, när ens kvinna går bort? Att lägga sig ut i luften bara — och falla — som ett ungt träd? Och bli borta. Här kan jag ju inte vara. Jag stöter huvudet i himlens tak och snubblar över berg, som vore de stenar. Och människorna kräla och krypa över mig som löss, gamla, kalla människor med förkrympta själar, mitt blod ville de suga ur mig för att få mig kall och lära mig visdomens begynnelse: att kräla och krypa. Här kan jag inte vara! Jag ska sätta min fot på marken och krossa de små kräken i tusental, jag ska sträcka min arm genom mörkret tusen år i tiden framåt

— de se mitt elände bara, de små människorna, och varför skulle jag dölja det? Men min styrka se de inte ännu — de ska få se den!

Mellan de jagande skyarna lyste några stjärnor fram för ett ögonblick. Han stod stilla och såg på dem med brinnande ögon, han log och hans läppar darrade, som om han viskade heta kärleksord till sin kvinna — ja, han viskade så tyst ett namn: Gerdi — Gerdi!

Men åter vältrade de svarta skyarna fram, och stjärnorna försvunno. Magne vände långsamt och kom tillbaka till mästaren, drypande våt.

— Jaså. Biskopen ville ge henne åt mig! sade han så bittert, som om detta vore den största oför-

3. — Koch, Legend.34

rätt, han hittills lidit. Och du begriper inte, du stackare, hur han lurade dig den gången!

Mästaren gav honom ett föraktfullt slag i ansiktet med aviga handen. Magne märkte det knappast, skrattade endast en smula förläget och vände sig bort för att vrida vattnet ur sitt hår.

— Gå och hämta din pil, som sitter i trädet där borta, sade mästaren, du slösar som en toker.

— Den ska sitta kvar. Det skottet sköt jag mot min osynlige fiende, så när hade jag träffat dig, men pilen var märkt, så att den visste bättre. Den söker sig fram, ska du få se. Var han än må vara nu, han som står mig emot — min pil är på väg och ska en gång nå hans hjärta.

Han talade till den gamle i en underlig ton av hemligt samförstånd, det lät, som, om de vore kamrater i ett och samma skälmstycke. Eller som om han upptäckt, att den gamle visste något viktigt, som den unge hittills trott sig ensam veta.

Men mästaren sade:

— När du skriker, vill du endast visa dig själv i all din ömkansvärda olycka. När du rasar, vill du endast skryta med din egen styrka. Du lider nog — men inte mer än att du alltid hinner först ynka eller beundra dig själv. Men där orden ta slut, och tanken inte längre kan tänka, där börjar det svarta allvaret, ett lidande så djupt, att du inte kan ana det. Man kan nå dithän som ung, men man är gammal, när man kommer därur, även om man35

varit endast några minuter i den heta elden. Man blir annorlunda efter en sådan stund än man varit förut. Du må nu rasa, hur mycket du vill, du är ändå alltjämt densamme du var den dag, när du först såg henne.

Magne svarade i samma ton av hemlighetsfull förtrolighet, som om han i sin förtvivlan sökte övertala den andre:

•— Du förstår väl, att jag inte kan gråta andras tårar? inte älska med andras kärlek eller hata med andras hat? Ingen människa kan det. Men av mig fordrar du det omöjliga — eller mitt liv!

Mästaren reste sig trött:

— Nu har du länge nog fått skrika ditt brunstiga hat i mitt öra, fast jag vämjes vid de lösa orden. Jag har hela tiden väntat, att något sant och gott dock kunde finnas hos dig, som kunde ha visat sig för ett ögonblick nu, när

stormen är över dig och sopar undan smutsen i din själ. Men ingenting finns i ditt hjärta mer än din egen självbetagenhet.

— Vad vet du, gubbe? Vad förstår du? Den gamle tänker på sin död, den unge vill lev*.

— Jag har också varit tjugu år. Jag minns det nog. Men jag hade så mycket annat att tänka på då — andras liv att svara för, andras tårar att gråta, andras kärlek att älska. Kanske bär jag ännu som gammal man den kärleken i mitt hjärta. Du har glömt en sak, Magne. Du har ännu inte haft en tanke på Gerdis egen pina, hennes egen sorg i kväll.36

— Hennes sorg är min sorg. Och mitt liv är hennes liv. Jag slåss för oss båda. Här gömmer jag mina båda sista pilar — den ena för den som hånar mig, den andra för den som hatar mig och står mig emot. Välj!

Mästaren sköt de båda pilarna ifrån sig och svarade :

— Ingen av dem träffar mig. Du skjuter för lågt, min gosse. Den som straffar dig står så högt, att han ler åt din vanmakt.

— Biskopen?

— Högre!

— Gud! Din Gud! Din saga bland skyarna och stjärnorna! Det ska vi se!

Han ryckte till sig bågen, lade pil på strängen, stödde knäet mot en berghäll och spände bågen med pilen riktad uppåt skyn. Han ropade genom stormen:

— Jag skjuter mot Guds hjärta — gånge pilen rätt!

Det sjöng i bågens stål, och med ett gällt vin for pilen upp mot den dånande stormjvinden och försvann i natten. Magne stod stödd mot bågen och talade som i yrsel:

— Nu är din saga slut, du gamle troll, som skrämde alla rädda stackare och gjorde präster feta och biskopar fräcka. Mitt liv tillhör mig och ingen annan.37

Mästaren såg på honom med lugna ögon och sade:

— Och åt dig skulle jag ha givit min dotter!

— Som inte var din, ja!

— Ingen äger sitt barn. Jag älskade henne. Men du — du är märkt för alltid nu. Liksom trädet, som ska fällas, blir märkt med yxa. Pilen du sköt är på väg mot den, som står dig emot —

Han satte fingret mot Magnes hjärta:

— Där! Där ska den träffa dig till döds en dag!

Magne svarade honom inte, hörde honom knappast. Han stod och lyssnade till något ljud i stormen. Genom vindens tomma tjut och vågornas vettlösa dån hörde han något.

— Det kommer någon! ropade han och sprang upp på berget.

Han vacklade för stormens tryck, kröp ihop på alla fyra och stirrade ut i mörkret. Långt borta i skogen syntes några små röda ljusfläckar, de darrade, de flämtade, de sökte sig fram över marken och kommo sakta allt närmare.

— Se, mästare, se! Vem kommer med sådant följe genom skogen? Minst tjugu man till häst — se facklorna! En storman, tycks det.

Mästaren kröp uppför berget och följde med oroliga ögon de små röda ljusfläckarna, som fladdrade hjälplöst, men kommo närmare ändå och spredo ett rött eldsken allt vidare mellan träden.38

— Kan det vara fursten? Han har ju kommit till staden för kyrkofesten.

— Många stormän ha kommit.

— Nu ska jag säga dig, mästare — jag går till honom!

— Till vem —?

— Till fursten!

— Vad ska du göra där?

— Han ska ge mig Gerdi. Biskopen ville inte •— han ljög bara för att lura dig prata bredvid munnen om mig. Men biskopen är inte ensam herre!

— Vad i Guds namn tänker du göra ? Små galenskaper passa inte för dig, kan märkas. Stormtokigt ska det vara!

— En klok man gör inga små dumheter, det bara förlorar man på. Det är på de stora man vinner. Fursten är vid mina år, han vet, vad det vill säga att vara ung och själv äga sitt liv. Prästhatare är han ju också — en klok herre. Honom vill jag tjäna med hand och liv, med verktyg och vapen. Men för satan, mästare —

— Tig, dåre!

Magne kramade mästarens arm, och hans ögon trängde vassa som pilspetsar genom mörkret.

— För satan! Vad skulle fursten göra på Jung-fruberga om natten? Nej, det är biskopen —

— Kom! sade mästaren.

— Vart?

— Vi måste gå härifrån, om du inte kan vara lugn.39

— Lugn? Du gamle narr! Nej, svära och förbanna ska jag, slå till döds mied ord och vapen, strypa med mina händer, om så behövs! Släpp mig, bort med tassarna — jag är nog varm ändå, i kväll är luften het som svavelånga! Blås bättre, lilla fläkt från havet, släck ut facklorna där borta, slit hjärnan i trasor på den skurken! Ge mig luft, lilla vind, blås upp till storm och låt mig andas! Nej, släpp mig, gubbe, släpp mig — jag ska vara stilla. Se bara — hur han rider nu där borta! Så smal, så slät i ansiktet. På väg till bön hos de små systrarna, kan märkas. Se på honom! Fin som en blomma att se på — tänk, att under den där granna kappan finns det bara en liten vanlig dynghög! Och för hans synder skulle Gerdi offras, hällas ut som en droppe välluktande olja för att dölja stanken av hans ruttenhet. Inte! Inte! Det går inte, det ska aldrig lyckas! Vad säger du? Jag hör inte, sjön dånar —

Mästaren sade med munnen mot hans öra:

— Hård mot andra — öm mot sig själv. Mjuk i själen, lös i märgen, lysten som ett djur utan koppel — vek i hasorna som ett nyfött barn inför allvaret. Varför skulle jag hindra dig att gå under?

— Det är han där borta! skrek Magne utom sig. Det är han, som har ryckt hjärtat ur bröstet på mig och lämnat kvar bara ett gapande sår. Och vilken människa som helst kan nu se in i min själ, trampa på mina tankar, spotta på mina drömmar. Han40

och du och alla — alla! Jag är en allmän själ — en sköka!

Magne trampar fram och tillbaka, snyftar och darrar och skrattar. Mästaren kastar sig över honom bakifrån och vrider hans armar så att lederna knaka.

— Nu håller du tyst, gosse! Annars låter jag bispens folk döda dig!

Biskopen rider förbi på den lilla stigen genom skogen. Han är svept i päls. Det är ett litet huvud under en vid hatt. Honom följa väpnade män till häst, de äro klädda i stål och blänkande järn och bära flammande facklor i händerna.

Då vändas allas ansikten ner mot stranden. Männen hejda sina hästar och höja facklorna, så att gnistor och rök

fara i yra virvlar för den vinande stormen. Skenet faller sökande in mellan knotiga stammar, under tunga, täta grenar, över grova, mossiga rullstensblock. Från berghällarna nere vid stranden hörs en gäll röst skrika så vilt, att det skär genom de skumvita vågornas dån:

— Jag söker dig med spjut och båge, satans bisp!

Efter ett ögonblicks tvekan sätter biskopen sin häst i rörelse mot Jungfruberga igen, korsar sig och ler ett blekt litet leende.

Folket viskar, hästarna skygga, när de åter sättas i marsch. Många hårdföra män vända sig om och se svåra syner i mörkret. Där borta är det någon, som gråter skärande och övergivet.Stillhet och tystnad — stormen har rasat ut. Ännu driva tunga moln från havet in över land, släpande efter sig dunkla slöjor av regnrök, men de fara hastigt förbi och försvinna bortom våta skogar och berg. Himlen blir åter klar, välver sig hård och kall som is över landet. Solen lyser alltjämt genom den frostiga rymden, men ljuset kommer till jorden utan glans och utan värme, visar bara obarmhärtigt skarpt, hur mörka skuggorna ligga över människornas vägar. Höstens bleka solsken ger endast hopplös tomhet och kyla i hjärtat; allt har varit, allt är färdigt, förgängelsen präntar med isig klarhet sin skrift för allas ögon och döljer inte längre livets hemska hemlighet, lämnar intet av ljuva aningars ljusdunkel kvar åt drömmarna och hör ej frusna läppars böner om en enda liten gnista av hopp. Förintelsen väntar — evigheten, som allt levande trängt ar efter, synes ha intet liv att ge, endast död. Ingenting annat än detta ser man. Alla vårliga aningar vissna ner och bli till tommaste overklighet.

I staden stodo de små låga husen i långa, krokiga rader så tätt tillsammans, som om de behövde stödja42

varandra. Väggarna av sammanstampad lera bug-nade under bjälkarnas tyngd, det såg ut, som om de blivit proppade så fulla, att de förlorat sin form och börjat svälla ut i knölar och bulnader likt säckar, fyllda med rovor.

På de smala vägar och stigar, som slingrade sig fram mellan husraderna, backe upp och backe ner, strömmade veckors samlade regnvatten utför berghällarna och samlade sig i svarta, stinkande gyttje-pölar, var det kunde komma åt. Gödsel och av-skräde lågo i hopar utanför varje port, där höns och gäss och svin trampade ut och in; här och där funnos ännu tovor av gräs kvar efter sommarens gröda, men de voro rödbrända av frost och hade längesen vissnat.

Där gatan syntes mest bottenlös, lågo några stora stenar utkastade i dyn att kliva på, och på dem hoppade muntert en ung flicka fram med ett stort ämbar i vardera handen — en piga, på väg till brunnen efter vatten. Annars syntes ingen människa. De, som kunde komma ut, voro i mässan eller på krogen, ty dagen bar ett heligt namn och firades med kyrkofest. De, som tvingades vara hemma, skötte inomhus sina sysslor eller lågo i sina sängar och undrade, om de voro sjuka av Guds pest eller av fienders trollskott.

I den äldsta delen av staden stod kyrkan, omgiven av små fallfärdiga kojor, inte långt från hamnen. Den liknade mest en urgammal fästning, uppbyggd av grovhuggna stenblock. Det enda fönster, som fanns i den fria väggen, satt högt över43

porten, det var smalt och brokigt bemålat under en rund valvbåge. Flera sådana prydnader kunde inte bestås väggen, dess mur behövde hela sin kraft för att uppbära sin egen och de inre valvens tyngd. I stället hade den råa, nakna stenen blivit smyckad med ett vimmel av uthuggna bilder — alla himmelens änglar, alla jordens apostlar och heliga funnos där i små runda nischer ända från marken upp till taket. Mellan nischerna, skilda från varandra av små enkla leksakskolonner, lindade sig sinnrikt sammanslingrade arabesker av fantastiska blad och djur. Portvalvet var så konstmässigt uthugget, att det liknade ett knypplat spetsverk, upphängt på stenen; det uppbars av mycket låga och mycket grova pelare med enkla kapitäler. Mitt i portvalvet, över den låga dörren, satt en bild i sten av jungfru Maria med barnet under en liten sirligt ornerad tronhimmel, ty kyrkan var helgad åt Vår Fru.

Framför katedralen var en liten öppen plats, såg ut som ett kärr och kallades torget. Mitt på torget reste sig en liten murad stenbyggnad med en helig bild i en bur på toppen; det var stadens brunn. Där stannade pigan, pumpade sina ämbar fulla med brunt vatten, vars stank spred sig lång väg i den blekt solgula luften.

Lutad mot brunnsmuren stod Magne med händerna instuckna mellan läderbältet och tröjan. Han rörde sig inte, när pigan lät vattnet skvala ur brunnens munstycke tätt bredvid honom, så att hans trasiga skor blevo genomdränkta; han såg inte efter44

henne, när hon med de fyllda ämbaren hoppade på stenarna tillbaka hem igen. Han stod vänd mot kyrkan och stirrade oavvänt på dess öppna port. Därinifrån hördes stundom sång och spel, och en söt doft av rökelse kom då och då från det svala dunklet under templets valv och fördes av vinden förbi honom bort.

Vad ska ske, när hon kommer ut igen? tänkte han. Ska jag ropa på henne? Har jag inte skrikit nog? Och väntat! Ska jag gå fram bara och ta henne, föra henne med mig bort mitt bland alla människor? Hur långt skulle jag komma? Till hörnet av kyrkogården? Fram till låssmedernas gränd? Eller kanske ända bort till bössmakarens verkstad — där kunde jag ta yxan, som ligger på disken och slåss, tills jag inte orkade röra armen längre — ett dussin skallar kunde jag väl alltid slå i kras, innan de finge ihjäl mig. Men vad kunde det hjälpa mig? Vad ska jag göra för att frälsa mig ur denna pina? Vad ska ske, när hon kommer ut ur kyrkan igen tillsammans med alla de andra?

— Ingenting. Alls ingenting. Natt eller dag är lika illa, mörker eller ljus eller solsken, som varken lyser eller värmer — allt är lika förgäves. Hon är, där hon är, och jag sjunker i min svarta pöl utan botten. Då måste ju blod flyta — någon måste dö

— många måste dö — alla måste dö. Jag också — och hon. Alla.

Några unga män, sågo ut som hantverksvenner,45

kommo skrattande, skrikande och svärjande ur en gränd ut på torget. De fingo se honom och ropade:

— Ölstugan väntar på dig, Magne! Krögaren längtar efter dig — i dag är ju dies depositionis, kom! Du ska dricka Guds skål med oss — Guds sons, Guds moders, Guds änglars och alla helgons skål!

Utan att röra sig svarade Magne:

— Kan inte. Jag väntar.

— På vem? En ny liten tös?

— På fursten.

De sågo förskräckta på honom. Han ropade otåligt:

— Gå er väg! Ni orka ju ändå bara dricka och springa. Jag slåss helst ensam, om så ska vara.

De dröjde tvekande och hade redan förlorat lusten att skrika.

— Tänker du —? frågade en av dem skyggt.

— Ja, det tänker jag! snäste han.

— Först dricka! varnade en annan och tog honom muntert under armen. Kom !

Magne gjorde sig fri:

— Ett stop öl är alltid ett stop öl, även om det smakar fan. Slå ut ölet på marken — det rinner bort åt alla håll, det försvinner, det är ingenting alls. Så är det med mig. Jag är en utslagen ölskvätt, som försvinner i smutsen. Stopet, jag låg46

och skvalpade i, blev sönderslaget och kan inte längre hålla tätt.

Han stod tyst en stund och stirrade med sammandragna ögonbryn bortåt den tunga, mäktiga katedralen. Framför trappan, som ledde upp till kyrko-porten, låg ett tjockt lager halm utbrett på torget. Halmbädden sträckte sig fram till en mörk gränd och försvann i den inåt staden — den var lagd där, för att de höga herrarnas hästar inte skulle sjunka för djupt ner i den lösa gyttjan och stänka smuts på sina ryttare.

— Vet ni, vad jag funderar på? fortfor Magne. Jag ska göra ett avtal med Jungfruberga. Klostret äger alla goda gärningar, som de små systrarna utföra med all flit natt och dag. Gerdi gör också goda gärningar — ni kan tro hon drar till huset där uppe. Både stort och smått.

Nu skrattade de unga männen.

— Det sägs, att du hjälper henne med småsakerna! flinade en.

— Jag' gör vad jag kan, men jag är ju hedning och fullkomligt ärelös, så att det är så lite, jag kan uträtta. Men välment är det.

— Du får väl lära dig några böner, så att du blir rik!

— Lagom, lagom — det är inte genom böner klostret blir rikt, men genom tiggeri.

— Så får du lära dig tigga! Ut till bönderna och skaffa säd och smör och ägg till avlat!47

— Jag behöver inte tigga. Jag kan göra gubbar av trä, fina saker. Jag ska snida ett helt hästlass åt Jungfruberga, karlar och fruntimmer, fulla av helig trolldom. Så kan jag få del av hennes goda gärningar — är den där bonden tokig?

På halmbädden fram till kyrkotrappan kom en bonde, som ledde en ko. Vid ett träd utanför kyrkogårdsmuren band han kon, tog av sig mössan, korsade sig och gick uppför trappan.

Magne ropade:

— Hej, bonde!

Bonden stannade tyst på trappan och gav Magne en bister blick under lugg. Magne pekade på kon och skrek:

— Ska du inte ta kossan med dig in? Är du galen, karl?

Bonden tittade på kon, sedan på Magne.

— Är du blyg, bonde? skrek den unge rasande vid brunnen, och hans kamrater storskrattade omkring honom. Är du dum? Det är ju fritt i dag! Alla kreatur få gå in till de små systrarna. Där inne görs det underverk! Du blir tvagen i lammets blod, och kossan med. Men det blir du inte smutsig eller blodig av, du blir vit som snö, och kossan också. Från hornen ner till klövarna. Raska på nu!

Skrattet tystnade omkring Magne. Bonden stod stilla på trappan med mössan i handen. Han bet48

munnen samman i det sträva skägget och teg. Efter en stund gick han ner igen och löste kon. Vände sig om då och då och såg på Magne. Men han ledde sitt kreatur förbi kyrkotrappan till en port i muren på andra sidan; där gick han in för att binda kon på kyrkogården.

Magne vände sig till kamraterna. Hans ögon voro blodsprängda och brinnande, när han fortsatte:

— Ja, så är det! I dag är det fest. Jag såg henne, när hon kom med de andra. Hon var vitare i ansiktet än liljorna på altaret där inne. De hade dragit en tagelskjorta på hennes lilla varma kropp och klätt henne i säckväv. Hon kunde knappast gå för sina synders skull. Nu ska jag tala med fursten, han är där inne också, jag såg honom, när han kom — en ung och vacker herre, ser förståndig ut. Det här är ju orimligt! Vet ni allt, vad de ha gjort med henne? Vet ni egentligen, hur sådant här går till? Först ringde de samman med silverklockorna i kyrkan där uppe på berget. När alla hade samlats, fördes hon fram och tvingades att kasta sig fram-stupa på golvet framför altaret, där stod fru moder, si! Och den frågade: vad önskar du? — Så fick Gerdi svara: Guds barmhärtighet och er gemenskap — nej, vänta nu, det var förut, det var, när hon blev novicia. Hur var det sen —?

Det började samlas folk på torget. Små skaror av män stodo överallt, bullrande, skrattande och skrikande, röda i ansiktena, dregliga och raglande. Många voro beväpnade, några svängde sina blanka49

vapen omkring sig med stora, vilda åtbörder. På långt avstånd från männen stodo grupper av ängsliga kvinnor. Alla människor gingo som i en töckensky av ölrus och rökelsedoft till den heliga dagens ära.

Endast kring Magne vid brunnen var det tyst. Kamraterna sågo undrande på varandra, han såg förstörd ut och talade med en sådan trötthet, som om han för länge sedan hade tänkt sig led på alltsammans.

— Fru moder talade om klosterlivets besvär och om de tre svåra löftena, sade han. Att lyda är svårt, att leva i fattigdom är svårare, men allra svårast att bevara sin kyskhet. På det måste Gerdi svara, att med Guds hjälp skulle hon uthärda allt. Hon blev avklädd sina egna kläder. De drogo på henne ylleskjorta, kåpa, gördel och hela härligheten. Och sedan fick hon stryk. Begriper ni det här? Jag går och funderar på det om dagarna, men jag kan inte riktigt fatta det. Och nu kommer det värsta — nu ska hon vigas till Kristi brud! Det är ju hor! Klädd i vita kläder ska hon föras fram till altaret, hennes klosterdräkt ska välsignas och dras på henne igen. Med sin högra hand i fru moders och sin vänstra på sitt bröst ska hon säga: jag gör promess och lovar lydnad — jag, syster Scintilla, lovar att leva utan egendom — jag, Gerdi, lovar att leva i kyskhet intill döden! Och hon ska kasta sig platt på golvet — förstår ni? — med armarna utsträckta så här — som ett kors. Och bestänkas med vigvatten. Sedan får hon knä-

4. — Koch, Legend.So

böja med ett brinnande ljus i handen, alla de små systrarna ska stå i ring omkring henne och sjunga heliga hymner, medan de klippa av henne det långa, ljuva håret. Så blir hon ren och oskyldig som ett nyfött barn igen och får ge fridskyss åt alla de små systrarna, tvi! Men hon ska ju föda! Ett barn! Mitt barn och hennes! Då är ju allt det andra lögn!

Han slog armarna om sitt huvud och stod tyst. Ingen talade. Slutligen lade en av kamraterna sin hand på hans axel och sade:

— Kom med och drick nu, Magne! Vi ska berusa dig — oss också — så att du somnar och får frid. Det hjälper!

— Jag är tom här inne! sade Magne och knackade sig för pannan. Jag har inte längre mitt förstånd. Vet ni, vem biskopen är? Han är hennes far! Det finns ingen, som inte vet den hemligheten, det tjänar ingenting till att smyga med den. Men han kunde väl ha varit människa för det ? Och han är ju mänsklig nog ibland, precis som jag och ni och allihop. Hans sista frilla har tvättat sig, det är nytt, visste ni det? I ansiktet. Lorten började svida henne i ögonen, sa hon. Ja! Och när heligheten kom, svor han på, att hon hade blivit lika ful, som hon förr varit vacker. Jo, han är människa som vi. Fast utan synd. Där har ni skillnaden! Han har rätt och vi ha orätt. Kom, ska vi se på honom!5i

Han gick med stora steg fram till kyrkotrappan. De andra följde honom för att föra honom bort med våld, om så skulle behövas. Men han stannade och pekade in genom den vidöppna porten — längst där inne under de mörka valven lyste ett litet rött sken, det liknade en skimrande rök, i vilken hundratals små vaxljus tindrade som gyllene stjärnor, och all världens härlighet gnistrade fram i små fläckar av guld och silver och strålande färgers prakt. Men för övrigt var hela kyrkan fylld av ett tungt dunkel, och utanför kyrkoportens låga pelare med de gråa, fyrkantiga kapitälerna och den gråa, stendöda himladrottningen var själva solskenet grått och dött. Luften var isigt klar, och man såg, att människorna på torget, där de raglade mellan skuggorna, varken kände någon värme eller sågo något ljus; de buros upp i den livlösa ödsligheten endast av sitt tunga, flämtande rus.

— Ser ni honom där inne? sade Magne. Vid altaret! Jag vill bara fråga: varför har han rätt? Han har ju inte rätt! Och stänger han in henne, så bär jag henne ut igen. Men varför ska han stå mig efter livet, när jag vill leva i fred? Jag har levat utanför all ära och redbarhet i allan tid, jag ville vara god, jag bad till Gud — när jag var mycket liten, förstås — att han skulle göra en god människa av mig, men det kunde han inte. Jag fann sedan aldrig någon, som ville räcka mig en finger till hjälp, man sparkade mig från mörkret och slog mig i skallen bakifrån, och ingen fanns, som inte försökte strypa mig med mina egna ord.52

Ett kungarike för en vän, om han också i nästa timme bedrar mig! Men jag hade intet kungarike, och därför fick jag ingen vän. En gång höll jag en liten kvinna i mina armar — det var mitt liv, det var dagarnas solljus, nätternas stjämeglans, himlens hela härlighet i jordens mörker. Nu är det slut och borta. Nu är jag bara så här. Var dag slipar jag mitt svärd. Jesus Kristus, Guds son, du som också i din svåra stund såg dig om efter svärdet,

hjälp mig att döda honom där inne! När han ligger under mina fötter, när jag ränner mitt svärd genom hans hals och stöter honom fast i marken — då ska jag tacka dig och tro på dig, käraste frälsare! När han vrider sig och slingrar sig framför mig, och järnet skär sönder hans strupe, när han gapar med munnen för att skrika men ingenting hörs — ingen har ju hört mig! — när hans ögon öppnas och vidgas och bli större och större tills de brista

— vad satan vill du?

En borgare, tämligen fet, vill gå uppför trappan till kyrkan. Han stannar häpen och mönstrar Magne från huvud till fot. Han vänder sig till Magnes kamrater:

— Det är ju fest?

— För mig, ja! Men inte för dig! skrek Magne, vild.

Borgaren ville gå vidare uppför trappan, men Magne tog honom i armen, ledde honom utför igen och förde honom bort:53

— Där inne finns ingenting att se för dig. Det finns ingen kyrka, ingenting alls, det är luft alltsammans, du skulle kunna gå tvärs igenom varenda mur, men det gör du inte — du går häråt, så ja! Jag ska leda dig, annars går du rakt igenom människorna, och tänk vilket spektakel det skulle vara, någon kunde ju få se dig — nu ska vi gå häråt, det där är bara en synvilla — det där också — alltsammans —

Han släppte honom med en behagfull bugning:

— Hela världen är en enda synvilla!

Den fete borgaren löpte förfärad bort. Andra människor komma närmare för att se, vad som stod på. Kamraterna höllo Magne fast och förde honom med sig ett stycke bort. De ursäktade honom för de andra, det är ju festdag och kyrieleis, ett litet rus är en ärlig sak!

— Men akta dig att du inte hamnar i mörka-stugan! varnade de Magne. Tänk på näktergalens råd i den heliga berättelsen: försök aldrig det omöjliga, sörj aldrig det förlorade, tro aldrig det otroliga!

— Ha ni märkt? svarade Magne. Ibland kommer det liksom en yrsel över en, man törs inte andas, man står stilla på en fläck och säger: jag har endast ett huvud! hur ska jag komma över detta? Och man känner, att man måste komma över. Då ser man en man, som har sina två huvuden — si, han har kommit över! Men så ser man en, som har tre huvuden, den måste man genast döda, annars skulle världen gå sönder och livet upplösas.54

— Vansinne!

— Naturligtvis.

— Du skulle ju tala vid fursten? Gör det! Han hjälper nog.

— Galenskaper! Begriper ni inte, att han är likadan? Ingenting hjälper. Allt är slut.

— Det var du själv, som ville det.

— Jag vet. Men jag förstår, att det är lönlöst. Jag ska naturligtvis göra det, så fort han kommer

— och sedan finns ingenting mer att vänta på. Tyst — sången slutade där inne. Nu är mässan slut. Nu!

— Men lugnt, Magne! Lugnt och stilla! Den, som klandrar mycket, han berömmer. Jag talade en gång med en hög herre —

— Ska jag berömma biskopen, kanske? Släpp mig, dårar!

— Du ska inte berömma heller. Den, som berömmer mycket, han klandrar. Men du ska tala hövligt och lugnt. Jag var en gång hos en förnäm —

— Å, jag längtar, jag längtar! sade Magne. Ta inte i mig! Vänner! Jag håller så mycket av er, jag ska vara så

stilla. För er skull. Släpp mig bara! Jag längtar efter natt och köld och stora, vita vidder. Ändlösa slätter, ni vet, som stå och sjunga i ensamheten; de bli stora som evigheten, när mörkret faller i skymningen. Jag ville vara tio år äldre just nu, så att jag kunde minnas denna stund med lugn, vad den än må ge mig.55

Mässan var slut där inne, det hade blivit alldeles tyst. Många människor hade samlats utanför kyrkan för att se på ståten, de skrattade och skreko om varandra i yrsel. En skara knektar strömmade »ut ur porten, rusade nerför trappan och gjorde vägen fri. Magne drevs undan med de andra, och kamraterna höllo honom fast.

Tjänare kommo ledande en hop hästar, de stannade på halmbädden, djuren stampade och skrapade, remtygen klirrade och sadlarna blänkte. En samling rikt klädda herrar, äldre och yngre, kommo sakta utför porten och gingo nerför trappan, men ingen steg ännu till häst. Alla väntade. Folket tystnade och viskade stilla inbördes, endast några redlöst berusade skreko några meningslösa ord till varandra.

Då kom fursten ut. En ung man, kraftig och smidig, hans skägglösa mun var manligt fast, hans ögon voro lysande klara. Han stannade på trappan och såg sig omkring — han vände sig till de herrar, som följde honom, gjorde med handen en vid rörelse ut över torget och sade något, som ingen hörde där nere, men alla förstodo, hur fattigt och hopplöst eländigt allt såg ut för hans ögon.

Den unge mannen gick raskt utför trappan, följd av sina herrar. Han stannade på nedersta trappsteget och lät blicken lugnt fara över folkhopen. Plötsligt lystes han upp av ett leende, nickade åt dem alla och sprang i sadeln, hästen stampade och ✓ kråmade, men han höll honom fast. Runt omkring stego herrarna till häst, djuren dansade och spar-56

kade i halmen, folket trängdes tillbaka, och Magne, som endast kunde häpet stirra på den vackre, starke fursteynglingen, fick en hästsvans i ansiktet, så att han måste vika undan med de andra, men färdig genast att tränga sig fram igen för att skrika ut sin förtvivlan.

En kyrkotjänare kom löpande utför trappan. Några herrar vände sig till fursten och hejdade honom. Tjänaren fick ärendet uträttat och väntade medan budet framfördes till fursten: hans eminens biskopen bad hälsa, att middagen väntade i biskopsgården; han hoppades, att ers nåde inte ville fara hans port förbi, och han önskade, att ers nåde värdigades bestämma tiden för sin ankomst.

Magnes ögon gnistrade under rynkade ögonbryn, när han hörde hälsningen. Han trängde sig närmare för att höra svaret, och han skrattade högt av hån, när han hörde, att hans nåde bad om sin hjärtligaste hälsning till hans eminens och ville gärna komma på den tid, hans eminens själv bestämde. Om hans eminens då skulle vilja låta öppna taffeln klockan två på dagen, så skulle den tiden passa hans nåde bäst, men hans eminens finge inte betrakta den tiden som en önskan av hans nåde, om den vore för hans eminens på ringaste vis obekväm.

Med detta bud löpte kyrkotjänaren uppför trappan igen.

Magne ropade högt:

— Ska lejonet hålla vänskap med schakalen och57

äta i hans håla? Ni får smutsigt skinn ers nåde, och luktar sedan as i hela ert liv!

Fursten vände sig förvånad om och såg på Magne. Han såg ett ungt, kraftigt ansikte, men det var flammande och förvildat av hån och hat; runtomkring såg han andra ansikten, smutsiga, glåmiga, förskrämda eller nyfikna, gamla och unga. I den häpna tystnaden hörde han bara de berusades lal-lande röster. Han log ett medlidsamt leende mot Magne och red med sina herrar bort över halmbädden, som sjönk i gyttjan under hästarnas hovar.

Magne skrek efter honom:

— Ni har tre huvuden, ers nåde! Har ni tre tungor också? Tre hjärtan och tre liv? Det kan behövas!

Men fursten vände sig inte ens om, och hela det förnäma följet försvann i den mörka, krokiga gränden inåt staden.

Folket, som trängdes omkring Magne för att höra honom, började skratta. Han gjorde sig fri från sina kamrater, hans hår stod tovigt åt alla håll, ådrorna i hans panna svällde, och han skrattade ett tokigt skratt med alla de andra.

— Vet ni, vem jag är? ropade han. Jag är Magne, mäster målares sven. Bispen lyser efter mig, kom och tag mig, så bli ni bispens vänner, och jag slipper längre vara min egen ovän! Han vill ha mig till hovnarr, förstår ni. Jag är allt en djävul att hoppa gubbe, jag! Ser ni honom där inne? Han58

välsignar inte folket, han — nej, han befaller oss alla att vara välsignade, och så ha vi fåtfet. Han är gul i synen som bolmört, och det allra otroligaste •— han är helt och hållet utan skägg. Varför grinar du, käring? Kan inte en biskop ha skägg? Någonstans har till och med en påve skägg!

— Kom! sade kamraterna och drogo honom med sig. Vi ska dricka din skål, Magne, du som har talat med fursten!

— Ja, svarade Magne, ni har redan hunnit bli berusade allesammans, nu är det min tur.

De trängde sig ut genom folkhopen, som stannade för att se processionen. De gingo till ölstugan, som låg mitt emot kyrkan på andra sidan torget. De satte sig på träbänken utanför fönsterdisken och fingo ut trästop, som voro skurade vita med enris och fyllda med porsöl.

— Den ene kallar man god, den andre ond, sade Magne och räckte sitt tömda stop till påfyllning. Och båda gör man orätt. Nu har jag i alla fall talat med den herrn också — men det var ju det jag visste, han är biskopens vän. Nu är jag färdig. Nu ska jag dricka, tills jag somnar.

Han var fortfarande upphetsad, men fullkomligt slut av trötthet. Det ena stopet öl efter det andra hällde han i sig, såg ingenting mer omkring sig och brydde sig ingenting omi.

Processionen kom ut ur kyrkan, flöt utför trappan och slingrade sig över torget bort i en gränd. Över folkhopens huvuden höjde sig höga, färgrika59

standar och kors. Under en baldakin av violett sammet med guldfransar bars ett förgyllt skrin med de dyrkade kvarlevorna efter den helige, vars depositio i dag firades. Man såg bara baldakinen och skrinet gunga fram över människornas huvuden, framför och bakom ciboriet ringlade sig lätta, ljusblåa skyar av rökelse mot himmelen. Den heliga hymnen sjöngs av män och kvinnor och lyckades stundom klinga högre än de berusade åskådarnas skrän och fromma jubel.

Magne hörde ingenting och såg inte ens däråt. Gerdi gick där borta bland de andra små systrarna, det visste han, men han hade ju redan sett henne, och nu var han alltför trött att gå dit igen. Han satt stilla och drack, han torkade inte ens bort fradgan, som rann i hans mungipor.

En av hans kamrater viskade hemlighetsfullt till honom:

— Vet du vad du skulle göra, Magne? Du skulle söka upp den vita munken!

— Vad är det för en?

— Det vet man inte. Har du inte hört? Man säger, att han är mäktigare än både kejsare och påve.

— En ny Kristus då! Tack så mycket!

— Nej, inte alls på det viset. Allt, som kyrkan och prästerna ställa galet till, gör han rätt igen. Han har hjälpt många till en salig död — du borde söka honom! Han hjälper dig nog mot bispen!

— Bereder mig en salig hädanfärd, ja! Men det behöver jag inte ännu. Prata inte, jag ger djävulen din vita korp, jag vill berusa mig i frid!6o

Medan stopen fylldes igen, stirrade han slött bortåt kyrkan — taket var bara ett tjockt lager av halm, redan möglig, som lagts över de höga, gråa murarna. Ena tornet var ännu inte färdigt och bar en hög trähuv som mössa i stället för den kopparhjälm det andra lyfte mot de små våta skyarna, som seglade bort över himlen för

höststormens sista, trötta vind. Över katedralens väldiga halmtak kretsade mellan de båda tornen en svärm av svarta, skränande kajor.

Processionen hade försvunnit, dess sång förklingade inåt staden. Folkhopen skingrades åt alla håll, många raglade med blanka vapen i hand och stucko redan efter varandra, andra omfamnade varandra, kysstes och smektes under svordomar och skrik.

En ensam gammal man kom gående från kyrkan, det var mästaren. Han gick förbi ölstugan, han såg Magne bland de andra mästersvennema och vände sig bort med förakt.

Magne hejdade sig med stopet redan höjt och skrek efter honom:

— Farväl, mästare! Akta dig i gathörnen, så att du inte blir överkörd!

Men den gamle fortsatte lugnt sin väg hem.

Magne mumlade slött för sig själv:

— överkörd, för resten? Överriden menar jag, förstås. Man kör ju inte den här tiden!

Han var redan berusad.Magne levde vild i skogen den vintern. När snön smälte och våren kom, dolde han sig i snåren kring Jungfruberga kloster. Där såg han Gerdi en dag, hon var vigd till doket och bar slöja. Hon skulle snart föda. Han visade sig för henne och talade några ord med henne, och om kvällen efter vespern sutto de båda tillsammans i den lilla mörka kryptan bakom klostrets kyrka. De kände den bittra sorgens svärd i sina hjärtan, de kunde inte skiljas åt, men de kunde inte heller längre leva tillsammans.

Från det djupa fönstret i stenväggen gick en väg av rött solljus genom dammet upp till takets låga valv. Där samlades en dallrande fläck av gyllene sken över bilden av Kristus, som med genomstunget, blödande hjärta hängde på det svarta korset. Den låga porten stod öppen till klostergården, ingen störde dem, ty systrarna sovo alltid, sedan de firat aftontimmen, och lekmans folket fick inte vistas på den sidan av gården, sedan magnificat var sjungen. Allt var stilla, kvällen kom sakta och tyst.

Utanför porten stodo några vita björkar med det spädaste skir av grönt över sina unga grenar. Bakom dem lyfte sig över bergknallarna den När-02

maste skogens mörka och sorgesamma furutoppar, och över dem, långt borta, öppnade sig havet, djupt och mörkt som blod, blått, men ändå blod. Några nakna holmar där ute, sten bara, utan liv, lyste röda av solfallet, blodigt röda. Hela rymden däröver var uppfylld av ett purpurskimmers höga allvar, det skymde himlens vårligt kalla sken, som om en droppe ädelt blod blivit spilld och flutit ut i luften, spridande överallt osaliga, rolösa drömmar om en död, som inte är död, men som lever, lever ändå bakom allt och väntar i ångest att något ska ske — något som ännu ingen vet, men var och en anar i sitt hjärta.

Där inne i kryptans fuktiga gravdunkel voro de två människobarnen tillsammans. De sågo, att livet utanför den låga stenporten var rött av blod, de kände att luften, som smög in till dem från hav och skog där ute, var hetsigt brännande av vårens oro. Men där inne, under det låga taket mellan stenväggarna, var allting svart som döden. Endast guldfläcken över Frälsermannen på korset lyste för dem. Det står ju också skrivet, att Gud vrok Adam ut ur Paradis, men lovade honom miskundens olja till lindring för hans ånger och vedermöda.

1 den ena väggen fanns en järndörr in till klosterkyrkan. Dörren var stängd. Bredvid den stod en stenbänk. Där satt Gerdi, nerböjd, hopkrupen över sin synd och skam. Magne stod bredvid henne. Han bar svärd. Han talade så stilla och tyst:

— Som en konungadotter kom du. Då var sång och jubel — nu doftar allt av äckel och rökelse.63

Gråten ville kväva mig då, så glad var jag — ja, Gerdi, jag var glad, du såg det inte, jag kunde inte visa det, tårar kommo i min hals, när jag ville säga det. Nu river jag mitt bröst blodigt — se!

Han slet upp tröjan, men hon såg ej dit, hon sjönk djupare ner, och hennes läppar rörde sig ljudlöst.

— Då var fest, då var brinnande solsken i luften. Jag älskade dig. Jag älskar dig än. Var jag än går i världen, ska jag älska dig till livets slut. Nu kan jag säga dig det. Nu är jag fri.

Hon teg alltjämt, men blodet svallade upp, hon blev röd över pannan. Han tog henne hårt i axeln:

— Du viskar något? Ber du? Läser du böner?

— Vi måste, viskade Gerdi.

— Säll vare hon, som så arla började vara god!

Hon viskade som förut:

— Om jag kunde lära dig, vad jag inte visste förr!

— Vad vet du nu, som du inte förut vetat?

— Att vi aldrig få leva hos varandra.

Han såg på henne med undran, sedan sade han stilla:

— Det stod här ett bröllop i dagarna tre. Och bruden ville endast mot brudgummen le —. Du slipper lära mig detta, Gerdi.

— Du förstår inte. Det är inte som du tror.64

— Det är mycket jag inte förstår. Och mycket jag inte behöver förstå. Jag vet, jag vet — det omöjliga för oss.

— Barnet! Vart skulle jag gå?

—* Barnet — det är sant. Och mycket, mycket annat, som du ännu inte vet.

Hon satt så stilla med händerna knäppta över sitt hjärta. Så sade hon:

— Nej, ännu förstår jag det inte. Men jag känner här inne i mitt hjärta — och ännu djupare inne i mig själv — att det, som skiljer oss är så stort, det är så rätt och sant. Det är inte, som vi trodde, Magne. Det är så här.

— Det är —? Vad är?

— Jag vet inte.

— Tror du? På Gud!

— Jag vet inte — kanske är det just det, som kallas Gud.

— Ja visst! Så skulle det gå! Redan som barn

levde Vår Fru i Herrans tempel. Sedan hon varit

där några år, bjöd biskopen — ja! — han bjöd

alltså, att alla de jungfrur, som voro uppfostrade i templet och nått vuxen ålder, skulle fara hem och stifta hjonelag. Lögn, förstås, men så står det skrivet. Alla jungfrurna sade ja till biskopens bud utom Maria. Hon nekade av två skäl. Fader och moder hade bundit henne vid Guds tjänst, förrän hon blev född, och därtill hade hon själv lovat Gud renlevnad. Det liar ju du också. Alldeles som Vår Fru. Inte sant? Varför svarar du inte?65

Hon sade endast:

— Varför hånar du?

Han gick några steg fram och åter över stengolvet, sade sedan med ryggen vänd mot henne:

— När man vill skratta och inte kan — då hånar man. Kanske har jag lärt mig det av vår fader Adam. Det sägs, att han log en enda gång under sitt jordeliv, och det var när han förstod, att han äntligen fick dö. Den Gud, som till egen ära skapade honom och oss alla till ett så tungsamt liv, må se till, var han kan finna försoning.

— Den Gud och den tro, du hånar, är för mig bara döda ord, svarade Gerdi. Det levande är så långt borta, så

djupt inne i mig — du kan aldrig nå det med dina hårda tankar. Kunde jag lära dig de milda, skulle du kanske förstå mig. Men jag kan ingenting säga om detta, jag vet ju ingenting själv ännu.

Han sade så blitt som han aldrig talat till henne förr:

— Säg du! Ingenting finns, som gör mig någonting mer.

Hon bara skakade på huvudet, och doket föll djupare ner över hennes panna. Han fortsatte sakta och eftersinnande:

— Vem var den helige, som såg en djävul läsa en skrift om natten vid lampan — och sporde, vad han läste — och djävulen svarade, att han läste

\

den heliges synder. Augustinus var det! han bad att få papperet, tog det av djävulen och fann, att allt åter var utskrapat, som varit skrivet därpå — utom ett completorium, som han hade glömt en gång! Du glömmer väl inte ditt completorium i kväll, Gerdi — nej, jag hånar inte !

De tego båda och sågo förbi varandra. Han vände sig bort, gick fram till porten och stannade där, lutad mot en pelare. Slutligen sade han:

— Nu läser en djävul mitt papper. Och där står skrivet, outplånligt skrivet, allt vad jag gjort. Och allt är synd, från det minsta till det värsta, som nu har hänt. Jag slipper inte undan med en enda liten försummad kvällsbön, som den gamle helige prålar med. Jag har värre saker att svara för. Och svara ska jag. Svara för oss båda. Men funnes det någon Gud där uppe i den blodröda kvällshimlen, borde han slå mig nu med döden. Men det kan han inte. Jag är honom för stark.

Det blev en lång tystnad. När han slutligen vände sig om, låg hon åter hopsjunken på stenbänken, och hennes läppar rörde sig ljudlöst.

— Vad säger du? Vad är det du viskar för dig själv? frågade han hetsigt.

— Jag ber för dig.

— Håll upp med det! Vad hjälp ha vi av döda ord, som ingen av oss tror på?

— Jag tror, att mina böner gå förbi den förgängliga gudabild, som bor här inne och nå ända6 7

fram till den oförgänglige, den levande och verklige Gud, som är över allt förstånd.

— Tror du! sade Magne och stirrade upp i rymden. Men det där finns ju inte! Ingenting finns där uppe — och ingenting finns inom oss själva — mer än våra egna drömmar. Och så döden.

Han vände sig om mot henne och pekade ut mot skymningslandet och kvällens hav:

— Nå, ser du himlens vrede? Ser du Herrens eld falla ner och förtära mig? Kommer han över havet? Kommer han genom skogen? Över gården? Jag ser honom inte!

Han stod väntande och såg dit ut.

— Om han komme ändå! Jag ville gärna se honom. Om han sloge mig, straffade mig, dödade mig ändå! Om han bara kunde! Jag skulle gärna vilja, att det funnes en Gud — som kunde göra mig till något annat än jag är. Men jag är bara så här

— och blir aldrig annat. Och utanför mig är bara mörkret och förintelsen. Kom, Gerdi!

Hon reste sig mödosamt och gick sakta fram till honom. I kvällsljuset såg hon så stor och för ut med barnet hon bar i sitt sköte under den gråa klosterdräkten. Han tog henne i sina armar och smekte henne så, som man smeker sitt käraste.

— Får jag se dig i ansiktet! viskade han. Så! In i dina ögon — så! Rätt in i din själ. Du ska inte gråta — det är underbart, detta, vår största68

högtidsstund, vår tyngsta — vår sista. Tänk, här ska du bo ensam nu i alla, alla år. Och läsa dina böner — nej, vänd dig inte bort, jag hånar inte nu, läs dina böner, du, om det ger ro i själen. Och när du blir gammal — nej, vi ska inte tala om detta. På vägarna där borta, dit ut till alla land, där ska jag går ensam. Men var jag går, och var jag än är i världen, ska det vara som en tom plats vid min sida, där får ingen gå, där får ingen finnas, där ska du vara. Om det går mig emot, ska jag be till dig — jag ska se på det tomma rummet vid min sida och säga: hjälp mig, Gerdi! — Och allt blir bra.

— Och om det går dig väl?

Han nickade mot henne och log:

— Då ska du sitta på den tomma stolen vid min lyckas fest.

Han böjde sig ner över henne och lossade hennes gråa huvudkläde med det vita doket. Men där under fanns inte längre det ljusa, ljuva håret. Hon var tätt klippt intill hjässan, och den vita svålen lyste fram genom hårstubben. Hon gömde sitt huvud vid hans bröst, och han viskade ändå tystare i hennes öra:

— Är du rädd för pinan du ska lida?

Hon skakade på huvudet.

— Lilla mor! sade han och smekte henne. När du får barnet, måste du gömma det väl, tills jag kommer tillbaka.6g

Hon reste sig hastigt upp och frågade andlöst:

— Kommer du? Kommer du tillbaka?

— Jag kommer så visst! Jag ska gå till Roma-borg och betala bot för dig till påven. Jag ska gå till kejsaren och söka hjälp för dig. Om du dör, går jag upp på ett högt berg och slår hål på himlen, sticker huvudet upp genom hålet och ropar, så att det hörs ända fram till vår Herres tron: Gerdi! Ge mig Gerdi! Hon är min!

Gerdi stod tyst och darrande, hon skrattade och grät, hon viskade:

— Du kommer igen — du kommer igen!

Det började bli oroligt i kyrkan innanför kryptan. Bakom den stängda järndörren hördes ängsliga viskningar, och rädda människor tycktes ivrigt tassa omkring på tysta fötter. Men de båda människobarnen hörde endast varandra. Då började förskräckta röster tala halvhögt där inne bakom dörren

— det lät som när ett förfärande rykte blir till en fasansfull visshet. Magne hörde det äntligen. Han höll Gerdi ifrån sig, lyssnade och sade:

— Tyst, det är någon död!

Han gick fram till den stängda järndörren, lutade sig intill den, blek och skakande som av frossa. En klocka började långsamt och entonigt att klämta ut över klostergården, en mansröst började plötsligt sjunga där inne i kyrkan — efter hans ensamma introitus föll en samlad kör av brummande mans-70

röster och gälla kvinnoröster in: Requiem seternam dona eis, Domine!

Gerdi kom sakta inåt kryptan med tunga steg, hon stirrade på Magne och viskade andlöst:

— Själamässan!

På gården utanför kryptans öppna port hördes steg, och plötsligt stod den gamle mästaren där. Han gick in.

— Är Magne här? Var är biskopen, Magne?

Den unge gick fram med högburet huvud och såg den gamle rakt i ansiktet:

— Död.

Mästaren stirrade på honom nästan med skygghet och sade:

— Han är mördad. Vem har mördat honom?

Magne stod rak med handen på svärdet och sade stolt:

— Jag.

Gerdi skrek till — så sjönk hon ner på sten-bänken igen och storgrät.

— Ja, upprepade Magne, jag har dödat honom. Han behövde det.

I ;• f

Mästaren stod med böjt huvud framför Magne. Den gamle kände sitt mod svika inför handlingen.7i

Och den unge kände i hela sin själ, att dådet äger i sig själv en makt, hur andra än må bedöma det. Slutligen sade mästaren:

— Jag har knektarna efter mig. Jag trodde du fanns här i kväll.

— Det var väl inte din mening att varna mig?

— Nej.

Magne skrattade till:

— Så tänkte du väl göra mig rädd nu?

Då hörde han, att Gerdi slutade gråta. Han vände sig till henne, hon lyssnade med vita kinder och skälvande läppar till sången där inne i kyrkan — nu övergick kören till böneropet: Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison!

Hon sjöng ljudlöst för sig själv med de andra:

— Kyrie eleison — Christe, Christe eleison —

Magne sprang fram till henne, tog henne i armen och skakade henne:

— Du tiger! För honom får du inte sjunga och bedja — för mig, om du vill, men inte för honom!

Han drog svärdet och sträckte ut det framför henne:

— Jag har hans blod på klingan än — och du sjunger själamässa för honom!72

Han fattade tag i låsvredet till den stängda järndörren, den gick inte upp. Han bultade med näven, han satte foten mot väggen och tog tag för att bända upp dörren, han skrek:

— Tig! Sluta med sången! Ingen själamässa för den satans bispen!

Men böneropet hade redan förklingat, och som en domens åska slogo de mörka, dånande tonerna av Dies irse emot honom. Vredens dag var kommen, den oundkommeliga, då Herran Zebaot i skyn uppreser sig att döma levande och döda. Var skall du, arme syndaträl, kunna gömma dig för hans allt genomträngande blickar? Vid domsbasuners dön, som skalla över jorden, skola barnen föras fram inför sin stränge Fader. O, Jesu Christe, hjälp oss då och för oss vid din hand till frälsning! Så tyngd av syndens smuts är varje själ, men två oss rena, du, och låt oss evigt leva!

Magne stod som förstenad och hörde sången skalla där inne. Då ljödo på gården skrik, jämmer och vapenskrammel. Mästaren kom fram till Magne och sade nästan motvilligt:

— Det är väl bäst att du skyndar dig?

Gerdi rusade upp, vred sina händer och skrek:

— Gud — hjälp oss!

Men Magne drog henne till sig i ett hastigt, flämtande famntag:73

— Tyst, tyst! Han svarar aldrig, antingen man förbannar, välsignar eller ber om nåd. Sina underverk ska man göra själv.

— Går du vägen, sade mästaren stillsamt, så möter du knektarna. Försök om du hinner klättra ner i skogen!

— Gå undan, gubbe! svarade Magne och vägde svärdet i handen. För mig finns bara en väg!

På gården syntes redan några beväpnade knektar utanför kryptans port.

— Gråt inte, Gerdi! Lev i frid! ropade Magne och gick hastigt ut.

Mästaren såg häpen efter honom:

— Galning! Men det skulle inte förvåna mig, om han —

Han gick till dörren och såg efter Magne. Med händerna för ansiktet kröp Gerdi ner på knä vid bänken och väntade. Ett vilt larm hördes där ute, men hastigt blev allt tyst. Mästaren kom in igen och strök sig över pannan:

— Han dog inte!

— Blev han tagen? skrek Gerdi.

— Nej! Han blev inte tagen! Han kom undan! Han försvann —.

Gerdi knäppte händerna över sitt hjärta:

— Å, Gud — Gud! sade hon.74

Några knektar tittade in genom porten, men gingo genast ut ur kryptan igen. I kyrkan hade tonerna av Dies irae redan övergått till offertoriets stilla klagan: Domine Jesu Christe!

Gerdi tog mästarens hand, tryckte den mot sin kind och sade:

— Vill du hjälpa mig att leva nu?

— Jag är alltid hos dig. Gråter du, Gerdi?

Hon skakade långsamt sitt huvud:

— Nu kan jag aldrig gråta mer. Allt är slut. Han kan aldrig komma tillbaka hit. Och jag kan aldrig komma till honom,. Nu låt mig sova, Gud, för evigt!

Hon sjönk darrande ner på bänken. Sången hade tystnat där inne i kyrkan. Endast mumlet hördes av bönerna som lästes. Mästaren sade till henne:

— Det är inte natt än, Gerdi. Det finns ännu en liten stråle solljus kvar. Det har ju kyrkan alltid lärt oss — varför vänder du dig bort från den vackra tron? Och även när det sista ljuset försvunnit — man ser så mycket i natten, när himlen är hög och klar. Det sjunger i luften fram och åter, samma sång, samma sång — livet lever evinnerligen. Jorden ryker där ute, det är vår. Och sen blir det sommar. Och sen blir det höst. Och sen blir det vinter. Och sen blir det åter vår. Många, många vårar. Tårar flöda, hjärtan blöda — de unga ska åter tro, att allt är nytt, som om ingenting fun-75

nits före dem. Önska dig livet för det godas skull, du bär i ditt sköte, Gerdi! Ditt barn ska vara hos mig. Så kan du komma där som förr och leka!

Hon tryckte tyst hans hand mot sina läppar. Han fortsatte, som om han jollrade med ett barn:

— Se där, nu kommer kyrkvaktaren nere i backen med nycklarna! Nu blir du inlåst, du! Förvarad mot den onda världen, vigd åt Gud för att finna hans sanning och tjäna honom. Nej se, han gråter, den stackars gubben! Ja, din far var en god man, Gerdi! Fast det såg inte vem som helst.

I kyrkan hade bönerna tystnat, och prästen hördes ensam halvsjunga med högan röst:

— Ite, missa est!Nu sjunger en vind genom milar av skog. Nyss förde den med sig brandrök och sot, men hastigt drev härverkets obud bort, och luften blev åter ren och hög i sommardagen den unga.

Nu vaja små blommor vid skogsstigens rand. De trampades nyss av stigmanshälar; där brötos de späda för allan tid, men andra reste sig upp ur sin nöd, nu äro de fler än de någonsin varit och sprida så vitt sin honungsdoft med sommarvinden den unga.

Nyss drev här förbi en isig sky med hagel som pilar och tårars regn och stormens jämmerskri. Men nu lyser sol över skogarnas hav och sol över röjda små värnar och sol över vägen, där han nu rider fram som segerman, som frälserman genom sommarlandet det unga. •

Fursten rider med många hundra väpnade män till häst. Vägen går över öde hed, över nakna berg, genom villsamma furuskogar. Överallt tindrar maj-sol i luften, och små björkarna blomma med ljuvlig vivangsdoft.77

Han har haft sin första strid, den unge herm, och vunnit sin första seger. Magne är slagen med de stigmän, han samlat. De hade härjat, bränt och plundrat en tid, en kyrka var ödelagd, gårdar och gröda och många människoliv förstörda, mer blev det inte. När fursten kom med järnklädda män, blev kampen inte lång. Stigmännen löpte från alltsammans. Magne slogs i det sista, slutligen måste även han fly, en ensam upprorsman, en rättskrävare med allt för svaga vapen.

— Ja, rätten! sade fursten, han red utan hjälm i solskenet, och hans vitgula, rundklippta hår vällde ner till hans axlar, rätten! Jag frågar mig själv: har rätt skipats nu?

De unga herrar, präktigt väpnade, som redo vid hans sida, funno alla, att rätt var skipad. En vildman var fördriven, ärligt arbete skyddat och kyrkans män försvarade till liv och egendom.

— Sant, sade fursten. Men vem drev honom ut till denna strid? Man skulle ha givit honom den kvinna, han så älskade.

En ung munk red vid furstens sida, det sades, att han skulle bli biskop efter den döde. Munken vände sig till fursten:

— Ers nåde ser djupare än till de närmaste tingen. Lyckligt det folk, som äger en sådan herre. Den disputation, ers nåde tagit upp, är mycket lärorik, och den tes, ers nåde försvarar, är mycket stark. Man kan emellertid invända, att Magne är en hed-78

ning. Då är rätt och lovligt vad som skett, ty de hedne ha ej stadfästelse på sina hjonelag.

Den unge fursten mulnade:

— Rätten är alltid en hedersman, sade han. Men domaren är ofta en skälm.

De unga herrarna logo tyst omkring honom.

— Om domaren vore bara lika hederlig som lagen, så behövdes inga vapen, fortfor fursten.

Munken log i sin tur:

— Det är inte nog att döma. Förbrytaren ska avväpnas, och domen ska verkställas. Därför bär härskaren vapen — för att försvara Guds rätt. Ingen har bättre visat vapnens helgd än ers nåde under denna strid.

— Det är just frågan, sade fursten kort.

Den väg de redo fram var endast en uthuggning genom skogshavet. På båda sidor om uthuggningen reste sig furornas höga pelarvalv, och därigenom brusade vindens eviga orgeltoner. Mellan trädtopparna vid vägens sidor skimrade fram den sommarblåa himlens oändliga ljus. Men vägen var höljd i skogsskymningens gröna dunkel.

Långt framför dem travade den muntra skara ryttare, som sänts före. Efter fursten och hans närmaste följe böljade fram i led efter led en oöverskådlig mängd av järnklädda män och ivrigt guppande hästhuvuden. I

tystnaden hördes bara de79

otaliga hovarnas tramp i den lösa jorden. Ett varmt frustande bröt fram ur en hästnos någonstans i den levande, starka massan. Remtyg knarrade, sadlar bände, vapen slogo med stålklirr taktfast mot varandra, och en ånga av ungt och hetsigt liv kring-värvde den segerglada skaran.

En sommarfågel sang i en furutopp helt nära. Djupt ur det brusande mörkret klang ett svar från en annan långt i fjärran. Då höjde någonstans bland de ringlande leden en ung ryttare sin röst och sjöng en visa om glädje och sorg, och den visan var om unga hjärtans kärlek. Några väderbitna gråskägg, som redo för sig själva framför truppen, vände sig om i sadlarna för att se, vem som sjöng och störde hans nådes tankar. Men en av de unga, som redo vid hans nådes sida, vinkade glatt åt de gamle, ty fursten hade ljusnat vid sången, och ingen störde sedan den knekten som sjöng.

— Varför gav man inte flickan åt honom? frågade fursten plötsligt.

Ingen kunde säga det.

— Han var ju en skicklig hantverksman, hans konst blev mycket prisad. Och hon — så vitt jag vet var hon av okänd börd. Vad skilde dem åt?

De unga herrarna sågo på varandra med menande små leenden. Munken svarade:

— Hennes börd är av ingen vikt. De, som hade att värna henne, ville hellre offra henne åt Gud än åt en stigman.8o

— Om stigmannen fått hem och kvinna, hade han blivit en gärningsman.

— Han var inte av den sorten. Ers nåde har själv sett spåren av hans ande. Glödande aska, skändade tempel, dödade män och kvinnor. En skövlares nidingsverk, inte en bragd av en stark man, som kräver rättfärdighet.

— Hans härverk måste stävjas, och det är gjort. Men jag talar om det, som ligger bakom.

— Han är sin egen fiende, ers nåde. Det är vad som ligger bakom. Den högtsalige visste det.

— Den stora gården, som Magne brände, strax invid kyrkan, som han också ödeläde — den tillhörde ju den högtsalige i livet?

— Den avlidne har i sitt testamente förordnat, att den skulle tillfalla klostret Mons Beatse Virginis som lön för årlig själamässa på hans dödsdag intill världens slut.

— Ser ni där, broder! Det var denna jämnlånga-mot, som Magne trodde sig kunna förhindra genom att bränna gården till aska. Han skövlar inte alldeles utan mening. Han hatade den högtsalige, och han hatade Jungfruberga. Det förstår jag. Men jag ser ännu inte vår rätt — min rätt. Man är inte nödvändigt niding, därför att man vill ändra de ting, som synas fasta och bestämda.

— Att förändra och förbättra äro två skilda saker.

Den unge fursten nickade. Han red tyst en stund, så vände han sig helt till munken och sade mycket allvarligt:8i

— Min högtsalige fader lät utfärda ett påbud, i vilket han förbjöd var och en, som hade makt över allmogen i landet, att pålägga dem för mycken träldom. Han var en god och rättfärdig man, jag ville gärna följa hans vägar, kanske även röja nya av samma slag i ännu stiglösa marker. Men nu synes mig, att jag har börjat mitt tunga värv med en orättfärdig gärning, stulit från en fattig det sista han ägde och lagt en stark ande i träldom och fredlöshet intill livets ände. Kan ni fria mig från den pinan, broder?

— Himmelrikets nycklar både binda och lösa, svarade munken.

— Att få syndernas förlåtelse är gott. Men stor sak är också att själv kunna skilja mellan rätt och orätt.

— Lycksaliga folk, vars härskare har ett så ömt samvete!

— Han är människa som vi! utbrast fursten hetsigt. Och människor handla stundom bäst, när de synas bryta mot

både Guds och människors lagar. Den, som med sådan makt utkräver sin lycka av oss, synes mig äga i sitt samvete en högre rätt än vi ännu känna.

— Ers nåde inger oss alla en sådan vördnad, redan genom ers nådes höga ställning, att jag inte vågar bestrida ers nådes ord. Om jag för ett ögonblick trodde mig skymta en farlig villolära däri, må ers nåde urskulda den fattige munken, som endast vill av allt sitt hjärta tjäna Gud, och som därför vakar över hans lära som över den dyraste skatt.

6. — Koch, Legend.82

Men en man, som vågar sitt liv för vad han kräver, kan stundom vara mer självisk i sitt krav än den, som mindre eller intet vågar. Och denne vildman kämpar inte för sin kärlek och för ett ärligt liv, han kämpar för sitt högmod och för sin själviska vilja att härska och ödelägga.

— Kanske, svarade fursten.

Efter en stund tilläde han med ett muntert leende:

— Har ni märkt, broder — när vi fråga om ting, som ligga vårt hjärta närmast, få vi alltid till svar det lilla ordet: kanske.

— Guds ord är vissare, svarade munken.

Fursten teg. Men de unga herrarna sågo leende på varandra och viskade spefullt:

— Kanske!

De hade kommit ut ur skogen. Framför dem öppnade sig en vid slätt, som under skylös himmel strålade i sommarsolens ljus. Med ett åskmuller av dånande hovar redo de över en bro av timmerstockar, som förde över en bred å — med svallande sorl av pärlande små vågor flöt den stilla fram genom slätten, ut till havet, som lyste så ändlöst blått långt i fjärran.

Runt omkring dem funnos många härligheter att se: goda fiskevatten, bin och honung, sommargröna åkrar och fagra blomsterängar. Längst borta i avståndets dis höjde sig med nya skogars dunkel ett berg, det stupade naket och brant mot havet. På83

bergets topp syntes något, som liknade ett grått örnbo — det var jungfruklostret Mons Beatse Vir-ginis, som skymtade där uppe i fjärran. Vid bergets fot intill havet sågos i klungor små röda och gula tak, mest gula — det var Jungfruberga stad. Och i en lätt slöja av alla skorstenars rök reste sig ensamt över hustaken den gråa kyrkan med sina båda torn, det ena färdigt med blank kopparhjälm, det andra bara uppbyggt till hälften och täckt med en spetsig toppmössa av svartnat trä.

I soltindret över slätten hängde osynliga lärkor och fyllde hela rymdens skylösa oändlighet med sitt klingande jubel. Här och där gingo bönder och bondkvinnor i dagens arbete, de plöjde och grävde i den unga sommarens jord, vars doft gör mannen vild. Var tåget red fram, svängde bönderna med glädje sina mössor, kvinnorna kommo springande och kastade fång av blommor in bland ryttarna, som, fyllda av hednisk kraft, rätade upp sig i sadlarna, lättade på hjälmarna i värmen och skämtade högt åt kvinnornas ivriga hyllning.

Fursten sade:

— Det var Magnes första strid — liksom det var min. Och han skötte den så, som om han nu först funnit sitt rätta liv. Han kommer nog igen, den mannen, när han vuxit sig ännu starkare — och hur ska sedan detta vackra, fattiga land se ut?

— Ni beundrar honom, ers nåde? sade en av herrarna.

— Jag kan inte glömma det ögonblick jag stod öga mot öga med honom i handgemänget. Han84

högg som en rasande — han ville åt mitt huvud. Han skrek oavlåtligt: du har tre huvuden — har du tre liv också?

Herrarna skrattade.

— Jag avundas honom inte, fortsatte fursten eftertänksamt. Men när jag tänker på det liv av bragd och ära, som väntar honom — om han vill — då prisar jag honom lycklig. Allt i världen ska tjäna honom, han har de mäktiga händer, som skapa av intet — och betvinga vad de skapat. Mitt liv är redan på förhand färdigt, mina gränser äro dragna en gång för alla, mitt verk kan bara bli ett enda.

— Gränser kunna ändras, ers nåde! ropade de unga herrarna och togo åt svärden. Blås bara upp, och vi ska följa er i dansen!

Hästarna dansade och stegrade sig under de otåliga sporrhuggen, och fursten log. När följet åter ordnat sig, sade munken:

— Om riket synes ers nåde litet, så besinna, att i stora vatten fångar man stora fiskar, men i små vatten goda fiskar.

— Munkavisdom! mumlade herrarna.

Men fursten svarade:

— När jag hör er, min broder, tänker jag på den helige Augustinus. Det sägs, att han lät sönderbryta kalkarna i Guds tempel för att skaffa bröd åt de fattiga. Där fångade han goda fiskar! Ge den fattige hans livs rätt, så stannar han hemma i ärlig85

möda och löper inte varg i skogen — men blir han övermåttan plågad, må ingen förundra sig, om han tar till vapen — och fördärvar ert fiskafänge.

De unga herrarna kunde knappast dölja sin munterhet, och munken teg.

— Kunde jag som jag ville, fortsatte fursten blidare, då skulle jag viga mitt liv åt en enda uppgift — att röja i vildlandet, odla och bygga upp, så att varje människa här kunde leva i frid och mogna som gyllene säd på Guds åker.

— Amen! sade munken stilla.

De ryttare, som redo i förtruppen, hade stannat och inväntade dem. De hade nått den korsväg, där fursten med en del av skaran skulle vika av åt sitt håll, ty hans stav och stol var i en annan stad i landet. Hela truppen stannade och blev under rop och larm uppdelad.

Vid korsvägen växte en lund av ekar, där höll fursten stilla med sitt följe, medan han väntade.

Då redo några ryttare, gamla gråhårsmän redan, fram till lunden. De reste sig i sadlarna under skämt och skratt och bröto händerna fulla av ungt eklöv. Den äldste av dem red fram till fursten, medan de andra leende höllo in sina hästar ett stycke därifrån. Den gamle lyfte hjälmen från sitt vita huvud och sade:

— Det är en välsignad sommardag i dag, och eklövet är fagert grönt — ge mig er hjälm, ers86

nåde, och låt mig pryda den med segergrönt, det lyser i jungfrurnas ögon, och ni blir dubbelt kär för dem, när ni kommer hem!

Fursten log och räckte honom sin hjälm — satte den sedan, smyckad med eke, på sitt huvud. När ryttarna sågo honom så festligt prydd, jublade alla, och den ena skaran efter den andra galopperade fram till lunden — snart vajade eklövskvistar från varenda hjälm.

De båda trupperna hade ordnat sig på var sin väg, och fursten red med sitt följe fram ur skuggan under lundens ekar. Då sang det av stål, när många hundra värjor drogos ur skidorna och blixtrande sträcktes mot skyn, och hyllningsropen brusade med dånande röster emot honom från alla håll. Han satt stilla på sin häst, den unge, hans ögon fylldes av lyckliga tårar, medan han vänligt nickade åt alla, och hans kinder bleknade. Han såg makten, han kände den ligga samlad i sin hand som ett enda blänkande svärd — så mäktigt, men så tungt att föra med ära.

Munken följde den skara, som red åt Jungfruberga. De travade bort, och dammet under hästarnas hovar drog som en vit sky långt ut över blommande ängar. Fursten red med sina män den väg han hade att följa.

Att slå, där det är rätt att slå, och löna, där det är rätt att löna — att aldrig säga eller göra något som binder, aldrig binda sig ens i sina egna tankar, men ständigt gå fram sin egen väg ochgöra sin egen vilja — det är furstarnas visdom. Och att göra detta väl, att vilja vad livet vill i kamp mot dödens alla lurande makter, att vårda, stark och vapenför, det levande, som växer med varje släktled allt högre upp mot det eviga ljuset — det är deras stora, kungliga plikt. Vem kan fylla den?

Osynliga lärkor jubla i rymdens oändliga blå, och solguld tindrar över skogarnas hav, över slätternas dis, över värnarnas mylla och ängarnas blom. Han ler, den unge härskaren, och ser med lugna, klara ögon rätt fram. Man dömes för vad man velat, ej för vad man mäktat eller inte mäktat göra. Den vägen är ljus, där han nu rider fram som segerman, som frälserman genom sommarlandet det unga.

II.

Att gå för nära sig själv är dumt, det ska man inte göra. När man kommer tillbaka till sin ungdoms marker, ska man låtsas vara en främling. Det är hövligt och fint.

Att vara gammal är ganska behagligt. Man har det värsta bakom sig — tvi fan för att vara ung. Man tar livet lugnt och gör det så angenämt som möjligt för sig. Man kan ju en hel del och vet mer än man borde veta. Och man är stolt över sina gråa hår, skulle jag tro!

Det är väl bortåt tjugu år sedan jag var här sist. Några spår ska väl finnas kvar efter mig. Kyrkan vi brände blev aldrig uppbyggd igen, förstår jag, eftersom det står en ny grå bjällerko där nere vid byn. Ruinen finns väl kvar här uppe i skogen, kan jag tänka mig. Men man ska vara hövlig och fin mot sig själv och inte gå för nära sin ungdoms marker.

Magne ligger ensam i en skogsbacke och väntar på mörkret för att gå vidare. Han tycker inte om att gå om dagen, dels för solvärmens skull, som är besvärlig om sommaren, och dels för att få vara i92

fred på sin vandring hem igen. Landsvägen är visserligen mindre farlig än gatan, men man vet aldrig var man har sina vänner i hemlandet, det kunde falla någon in att känna igen honom — vänner ska man aldrig lita på.

Han har blivit mycket förändrad under den långa tid som gått. Hans mun är fortfarande mjuk som hos ett barn — men oftast sammanpressad av hån och trots. Hans leende är inte bara ett glimmande gäckeri, det är på ett alldeles självklart sätt ohöviskt och beskt av kallt förakt. Med sitt kortklippta, gråsprängda hår ser han mer ut som en gammal landsknekt än som en farande hantverkssven — han har varit bådadera och mycket annat till, men är inte längre någonting alls. Vad som är kvar av honom är bara en ödelagd själ, lika hungrig alltjämt och lika förgiftad som hans utslitna kropp; det är allt.

Mellan några stenar bredvid honom glöder ännu en liten eld, den blåa röken stiger ringlande upp mellan några grova, mossiga granar, som dölja honom mied sina yviga grenars dunkel. Runt omkring står skogen tät. I mossan ligga bortslängda rester efter den måltid han ätit.

Med händerna under nacken ligger han utsträckt på rygg och ser genom gleset i det mörka grenverket på några små ljusningar av kvällshimlen, som skymtar fram mellan skogstopparna. Han sluter ögonen, han slumrar till — men plötsligt vaknar han upp med ett ryck och reser sig ljudlöst till hälften. Kommer någon i skogen?93

Han kan aldrig bli fri från denna ständiga ängslan. Den förargar honom, han kan stundom bli rent rasande på sig själv, han vet, att allt det där är bara inbillning — när någon verkligen kommer, låter det minsann på ett helt annat sätt — men när skymningen faller, och han är ensam i skogen, mister han sitt lugn. Det är inte spökrädsla, de döda bekymra honom ej, och tanken på alla slags andeväsen narrar honom mest att skratta. Men när det blir natt, vet han lika väl som han själv lever, att det är något annat, något oändligt annat, som också lever i mörkret

omkring honom. Han känner i sådana stunder, att själva livet äger någon fasansfull hemlighet, mot vilken det gäller att värja sig.

Han lyssnar en stund, och när ingenting hörs, reser han sig helt upp och går försiktigt in några steg mellan träden — ett slag runt elden — för att se. Men ingenting finns där. Bara allvarliga buskar och träd. Och ett ändlöst, tungsint sus.

Han sätter sig ner igen, lägger nytt ris på elden för sällskaps skull och tvingar sig själv att inse, riktigt klart fatta, hur meningslös en sådan ängslan är. Och så var det ju något man skulle göra, också! Bäst att det blir gjort genast, medan elden brinner!

Han har en del saker, som måste förstöras. En smula tjuvgods, bara, som tynger fickorna i onödan. Han kunde råka bli tagen på vägen, en löskerkarl går aldrig säker, och då bör man vara fri från allt misstänkt — säkrast också att förstöra sådant, som kunde visa att han är Magne, onödigt att påminna folk om gammalt, som varit och farit.94

När allt blivit bränt och förstört, och resterna nergrävda i mossan, sitter han ändå stilla och funderar en stund. Är det mera? Ja, men det har han burit på sig i snart tjugu år. Det har varit hans livs värsta pina, troget har han släpat det med sig överallt. Till slut tar han fram det under kläderna, ett gammalt gulnat brev.

Ingenting kan vara så farligt att bära på sig här i hemlandet som detta brev, det vet han. Det röjer honom genast för den som finner det. Ska han våga behålla det — och ta stegel och hjul, om så illa skulle gå? Eller ska han förstöra det — och sedan ingenting mer ha i livet?

Han viker upp det och läser än en gång:

— Gerdi till Magne. Hälsningar med — ja ja, vidare: du måste nu veta, att jag aldrig vill lämna Jungfruberga. Du skall inte för min skull dräpa, bränna kyrkor och vara som en ogärningsman, ty aldrig kan jag följa dig på dina vägar. Jag gråter, när jag tänker på din pina och ditt besvär, men ändå mer, när jag tänker på din osaliga själ, och jag tänker dag och natt på dig och ber för dig. Den lille gråter också mycket, och han kan väl inte annat, som blev född till en sådan jämmer. Jag skall offra honom åt Gud, om han når den åldern. Vi få alla göra bot för vårt onda. När du funnit Gud, skall du också göra bot och dö med frid. Och du skall finna Gud, ty Gud finns var dag och på varje plats. Inte i bilder av sten och trä och inte i svåra böcker och inte i läror, han bara finns, allt annat är sådant, som måste vara för människor-95

nas skull, men det gör ingenting. Om vi vore bättre, skulle vi kunna se honom sådan han är, men nu få vi bara se honom så mycket vi själva mäkta. Du har en ond onde, som hindrar dig förstå detta nu, och jag kan inte säga dig hur det är, ty det kan bara sägas med ord som inte finnas, men jag vet att det är så, annars skulle jag inte stanna här och tjäna Gud, utan jag skulle söka upp dig och vara dig kär, ty du är mig mycket kär. Vår tro är som bara jord, men Gud är ett ljus, som låter kornet växa ur jorden. Det sväller med mycken pina när det gror, och våra hjärtan måste lida detta, ty vi äro inte vad vi synas vara, utan vi växa till något annat, som vi inte veta. Käraste vän, förstör inte kornet, som växer ur mörkret upp till ljuset, låt inte ondskan fräta sönder grodden, så att det inte längre kan växa. Ty jag vet, att du är i mörkret och ser inte ljuset, därför tror du, att det ljuset inte finns. Men du skall inte göra några onda gärningar, så att du hindrar dig själv att komma ut ur mörkret. Käraste vän, detta önskar jag med brinnande hjärta och av all min själ, och jag kan inte dö, så länge ditt hjärta är oroligt och vilar hos ingen Gud. Skrivet på Jungfruberga kloster till Magne, min käraste vän, från Gerdi.

Hon visste inte bättre, förstås. Men ett svek är alltid ett svek, även om det sker av enfald. Tro ingen, heter det, så rider ingen bort med din häst. Om du har någon häst. Den jag hade, ung och stark, den red hon alltså bort med. Sen har jag96

ingen häst att rida på. Men syndigt vore väl att klaga, när man reder sig så bra på sina egna ben. Gärna för mig, lilla Gerdi! Har du kunnat leva utan mig, så nog satan har jag kunnat leva utan dig. Det finns gott om kvinnor i världen, och de flesta jag träffat ha varit grannare än du.

Du skall inte för min skull dräpa!

Det var tacken för att jag satte livet på spel för henne. Och slog ner honom, som stod oss emot! Du skall inte bränna kyrkor och vara som en ogärningsman — nej, inte för din skull, lilla Gerdi! För din skull har jag aldrig sedan krökt ett finger. Du trodde väl jag skulle komma till dig för att tigga och be — men leken var slut, det var du själv som ville det, och borta blev jag för allan tid.

Den lille, ja — bäst, att jag slapp det påhänget. Han är stor nu, förstås, om han lever, går väl i munkalära, snart biskop, kanske — tvi för sådan avföda!

Och så det gamla vanliga pladdret för resten. Gud hit och Gud dit — allesammans ha fått tag i den finaste guden, och den ska man tro på, -den och ingen annan! Gärna för mig. Bara jag slipper.

Du är i mörkret och ser inte ljuset!

Jo för satan, lilla Gerdi, nog ser jag ljuset, när det inte är natt — och var kväll kommer natten, skön för en ensam vandringsman att vandra i. Och var morgon kommer ljuset, ljuvligt för trötta ögon, om man är väl gömd och hunnit skaffa sig sitt dagliga bröd på vägen.

Men du skall inte göra några onda gärningar —!97

Nej! Men leva ska jag. Mitt eget liv. Ensam och utan dig, du förbannade! Många ha fått svida för ditt svek emot mig. Kvinnor har jag inte skonat, inte män heller. Men ingen kan säga på min rygg, att jag någonsin öppnat min mun till en bön. Jag tar vad jag behöver och låter andra skrika. Svek och våld — mer har livet inte att ge. Har man en gång lärt sig det, så förstår man nog att värja sig.

Nu ska du i elden, min vän! Du har legat på min kropp och bränt mig genom hud och ben i tjugu år snart — kan vara din tur nu att smaka den sköna värmen, som bränner ner till aska allt vackert man drömt. Vi ska väl göra i ordning ett ordentligt bål åt dig, vore väl synd att låta dig ligga och glöda i sura mörjan!

Han plockar torra kvistar på elden, och lågorna flamma upp, heta och väsande av hunger. Så kastar han dit brevet, det blossar upp, strålar som en gyllene blomma, vrider sig runt och ligger som ett tunt, svart litet sorgflor bland glöden.

Lågorna ha för länge sen sjunkit samman igen i askan. Magne sitter ännu orörlig vid elden och stirrar med öppna ögon in i skogen, där skymningen mörknar allt tyngre.

Livet är ingenting att minnas — värst var det så länge han var knekt; blev inte bättre, när han själv fick befäl; han vämjdes till slut och gick sin väg från alltsammans en dag. Det blev inte stort bättre sedan, vad han än gjorde. Det yrke, han lärt en gång, tålde han inte mer, det kräver en lugn vilja och långa tiders samlade möda. Knektens

7. — Koch, Legend.98

vana att stjäla och slå ihjäl satt fast i honom. Han drog omkring som vagant i alla land, satt i mörkastugan ibland, skulle hänga ibland — vete fan hur man bar sig åt för att komma undan alla gånger.

Men under kläderna bärgade han alltid ett litet gulnat brev — det enda han fått av Gerdi. Ett litet ljust och stilla leende kom upp i hans ögon — brevet lurade han alltid till sig igen, hur svårt det än såg ut annars!

Han ryckte till och for med handen under tröjan

— nej, brevet är borta nu. Det ligger där i elden som ett tunt, svart litet sorgeflor. Det svåra, bittra, vackra, goda lilla brevet. Det förbannade brevet, som brände sönder honom till en viljelös landstrykare. Skönt att bli det kvitt. Det är gott att vara fri från sådana minnen. En underbar lättnad att äntligen vara riktigt fri.

Han sträcker ut sig på marken igen och lyssnar till det mörka, tungsamma furususet. Det var ju meningslöst att slåss för henne, när hon inte själv ville. Då var hon ju värdelös — varför skulle man längre bråka med att ändra livets tokiga gång? Det är bra nog som det är — bra nog för en ensam man.

Ett fult spratt av djävulen! Att man skulle gå och fästa sig på det viset vid en ung kvinna, som var så i grund och

botten värdelös. Om man ändå hade upptäckt det en smula tidigare, så kunde biskopen gärna ha fått leva — och mycket annat skulle ha varit ogjort. Man hade inte riskerat stegel och hjul, när man kommit till sitt hemland. Men99

hon visade för sent sin oduglighet och sin bottenlösa falskhet.

Tänk, att man kunde vara ,så dum i sin ungdom! Alla de andra kvinnorna ha ju inte haft någon betydelse alls — det var bara hon, hon ensam. Och ändå går det till på samma vis med allesammans — kärlek, det är att leka kär. Det var bara hon, som betydde något mera, något oändligt — ja, hela livet, kort sagt. Att vinna henne betydde att vinna det liv, som var värt mödan att leva. Segertecknet, alltså, som visade att man vunnit. Kvinnan, som går i ett hem och är havande, är liksom ett mannens segertecken. Har man inte det där, så har man helt enkelt inte vunnit sitt rätta liv. Man får då i Guds namn leva ändå, så gott man kan.

Det värsta är, att man är inte ensam om kampen. Kvinnan har sin part att svara för, och till henne måste man sätta sin lit, kan inte hjälpas. Man må själv göra sitt allra bästa och redan stå med segern i handen — då sviker hon, och allt sjunker samman. Valvet har två stödjepelare, är den ena för klen, så hjälper det inte att den andra är stark, den krossas, när hela valvet faller ner.

Tänk nu, om en sådan där krossad pelare faller med hela valvets stenmassa över sig — och blir liggande på ett ungt träd, som växte, friskt och starkt, i solskenet därutanför. Trädet dör, förstås. Men om det inte dör — om det bara blir stympat, vanställt, tryckt platt till marken under sin helvetesbörda, men ändå lever och alltjämt vill leva? Si, det —.100

Han reste sig upp i ivern och satt på marken, medan han funderade över detta. Det är ju inte trädets skuld. Trädet kan inte rå för, att den ena pelaren där inne var för svag och brast — men trädet får bära följderna. Snygg Gud vi ha! Ingen rättvisa ens för ett oskyldigt träd. Där ligger det kräket under sin börda, har bara en liten smula liv kvar — men det vill leva, det snålar sig till en stråle ljus här och där, makar rötterna till rätta igen, där trycket inte pressar alltför outhärdligt, skjuter i väg ett och annat litet blekt skott, och så lever det! Växer sig sakta fram, år efter år, år efter år — till slut blir en gren fri. Trädet är gammalt, det borde ha varit högt och ståtligt nu, men det ligger där på marken och har haft ett helt sönderfallet tempel att bära på under sin ungdom

— nu blir i alla fall en gren fri! Och den grenen kan konsten att använda sina krafter för livets uppehälle! Där blir blad och blom och en frukt, vars mäktighet övergår allt förstånd. Och grenen växer ut, blir allt större, allt hårdare och starkare

— slutligen höjer den sin börda av sten, lättar på den en smula, vräker den bort en vacker dag. Och trädet står där fritt som det starkaste i skogen, vanställt och förkrympt, förstås, men skratta ni, släta grannlåtsträd — det här är hårdare och mer värt än ni alla tillsammans! —

Han sprang upp och knäppte med fingrarna: jag gör det! Jag gör det en vacker dag! Jag går upp till Jungfruberga och vänder upp och ner på den där stenhögen en gång till — och på de små sy st-101

rarna också! Då ska vi talas vid på allvar, lilla Gerdi — utan munkasladder!

Han stod och funderade en stund. För resten kunde man ju gärna gå bort och se på den där gamla kyrkan ett slag, innan man tågar vidare, tänkte han. Eftersom man i alla fall är så här nära. Kunde vara roligt att se, hur sådant där tar sig ut efter en tjugu års tid. Vi gjorde ifrån oss ordentligt, vill jag minnas.

Han sparkade mossa över elden, trampade ner den och gick inåt skogen.

Man ska gå försiktigt där inne i skymnings-mörkret. Det stilla suset är ingenting att lita på, det kan dölja braket av någonting, som faller. Bäst att se sig före. Bland grenarna kan dölja sig ett lo med djävulens tassar — bakom stenarna står vargen färdig med gröna eldar i sina ögon — i mossan gömmer sig ormen med giftig kvinnotunga. Hela djävulens anhang är på färde i mörkret — djävulen är munkasladder, förstås, men man kan ju aldrig veta!

Att någonting lever i skogen, är visst. Inte bara människor och djur att akta sig för. Nej, det är något annat, något

som inte syns, men som går och springer på marken med steg, som höras. Det är mörkret, som lever — det är själva livet, som lever

— och när det rör sig, så låter det, som när en hare löper över mossan. Det blir små mörka varelser av sådant, otroliga och otäcka varelser, med skym-ningsgråa ansikten och stumma som fiskar. Man vet nog, vad sådana där ha för sig, vem har någon-102

sin sett en varelse, som velat det goda? Änglar och sådant är ju bara inbillning — nej, varelserna äro på ett helt annat sätt levande. Ser man noga efter, så vimlar det av sådana runt omkring. Den där stora stenen med ormbunkarna är alldeles som gjord för varelserna att klättra på. De springa bort och tumla i väg i mörkret utan att lämna efter sig så mycket som ett brutet grässtrå. Ser man en lång stund åt något håll, så försvinner plötsligt en med fart i busken, han har stått och glott en lång stund, utan att man lagt märke till honom — en annan smyger undan bakom trädstammen. Det är något annat, som rullar likt ett grått nystan in i mörkret. Ett annat kliver långsamt fram, skrattar till och är borta. Ett annat slinker ner i ett litet svart hål och försvinner i jorden — men Jesus Maria, vad är det som brinner?

Mellan några furustammar glimmade fram ett stort, rött eldsken. Vad är det som brinner så stilla

— så nära — men högt uppe, tycks det —.

Han gick med stora steg rätt fram och i förargelsen brydde han sig inte längre om att väja. Satan också! att man ska bli som en käring på gamla dar — och inbilla sig alla möjliga galenskaper

— inte ens kunna se, att det är månen, som stiger upp där borta!

Ja ja, månen, det är en sak för sig, den kan ju se tokig ut ibland, förstås, när den är så här stor och röd och nära, men man vet ju vad det är i alla fall. Det andra där inne i mörkret, det vet man ingenting om, men att något lever där inne, det är103

säkert. Det kan ju vara som ett sällskap, för resten. Vore kanske värre att gå här alldeles ensam. Och veta, att man vore ensam. Att ingenting levde omkring en.

Det ljusnade, blev bara småskog kvar. Och småskogen glesnade också och tog slut, blev små buskar, snår och enris, med en och annan späd asp och björk och gran. Ett rött skimmer av månljuset bredde ut sig över hela gläntan — och där reste sig mitt i hagmarken några stora, svartnade murar utan tak.

Magne stannade med händerna på ryggen och såg. Han kände igen sig. Vackert är det inte, tänkte han. Men det skulle väl så gå. Kan undra, hur den här gamla kyrkan ser ut invändigt nu?

Han trängde sig tyst fram mellan snår av hag-torn och en och vildtöme. När han kom fram till portöppningen tog han häpen ett steg tillbaka — han hörde någon sjunga — en människa fanns där inne!

Han tvekade ett ögonblick — därefter såg han försiktigt in genom en rämna i muren. Marken där inne var täckt av stenhögar, kalkgrus och stycken av grova bjälkar. I allt detta växte risiga buskar och ett par unga träd, som sträckte sina lövkronor ända upp till murarnas överkant, den ljusa kvällshimlen välvde sig däröver. Där koret en gång varit, låg väggen nästan fullständigt sammanfallen, genom öppningen lyste månen in över den svartnade förödelsen. Det stora, röda tungelljuset sammansmälte med kvällsdagern till ett varmt skimmer, som smek-104

samt uppfyllde det gamla ödelagda tempelrummet. På en stenhög, där högaltaret en gång hade stått, satt en ung man. Han smågnolade för sig själv, medan han ivrigt arbetade med något, han höll i sina händer.

Magne såg, att den unge mannen hade något blankt verktyg i handen, men andra vapen tycktes han inte ha. Ett stycke ifrån honom glödde en liten eld på marken. Magne klev fram och ställde sig bredbent mitt i dörröppningen som den rätte ägaren till all denna härlighet och ropade myndigt:

— Hej där! Vad gör du här?

Ynglingen såg upp förvånad, men nickade vänligt och sade:

— Kom hit får du se!

— Är du beväpnad? frågade Magne misstroget.

— Nej, svarade ynglingen leende. Är du?

— Ja, svarade Magne.

Ynglingen såg eftersinnande på honom en stund och sade helt kort:

— Jaså.

Böjde sig sedan över sitt arbete igen.

Magne såg sig om åt alla håll. Men hans blick var skygg och stannade inte länge på samma fläck. Under tiden kom han långsamt framåt korsgången, klivande över stenblock och grushögar. Slutligen var han helt nära den unge, stannade och mönstradeio5

honom. Vacker gosse! tänkte han föraktfullt. Vapenlös. Vad gör han? Å, se där — träsnidare!

— Vad snidar du? frågade han högt.

Den unge rätade upp sig och pekade med kniven:

— Jag lagar bilden, som hänger där. Den heliga Elisabet med rosorna.

Magne vände sig om och blev stående som förstenad. Där lekmannaaltaret förut stått, invid skranket till koret, hängde en snidad och målad bild, som han genast kände igen.

Han hade själv skurit den en gång, sedan han hade sett Gerdi på mästarens gård. Han bet tänderna samman och stirrade tigande på sin heliga Elisabet. Bilden hade tydligen varit nerfallen och halvt sönderbränd, men det förkolnade träet var omsorgsfullt bortskuret och ersatt med nytt, som lyste färskt och friskt i det gamla, och hade snidats ut i de former, man förstått, att det måste ha haft. Endast ett stycke av det rikt omerade gallerverk, som krönte den nisch hon stod i, fattades. När Magne åter vände sig bort från bilden, såg han, att det var just det stycket, som ynglingen arbetade med.

Jaså, det var hit, hon sändes för att göra underverk, tänkte han. Tråkigt det här, lilla Gerdi! Hade jag anat, att det var här du hängde, skulle jag väl ha sett till, att du sluppit råka ut för den här gossens klåparehänder. Skam få du, gamle satan, att leka så här med ett människobarn!io6

— Vem har bett dig göra det här? frågade Magne barskt.

— Ingen, svarade ynglingen. Men hade det inte varit synd, om en så vacker bild inte blivit bevarad ? Har du någonsin sett något vackrare?

— Ja, svarade Magne osäkert. Den är ganska vacker. Men det finns vackrare.

— Då har du varit vida omkring i världen?

— Mycket.

Det kändes underligt att stå inför något, som man själv hade gjort. Något, som främmande folk tagit reda på och försökt bevara. Han kände sig varmt och ovant stolt och ändå skygg inför ynglingen. Kunde den där gossen verkligen förstå sådant ? Och hur bar han sig åt — kunde han sitt yrke? Magne blev plötsligt orolig — gossen måtte väl i Guds namn inte sitta och förstöra bilden?

Med händerna på ryggen iakttog han under en stunds bister tystnad den unges arbete. Han blev lugnare — gossen bar sig inte alls galet åt med kniven. Väl upplärd, tycktes det. Hade förstås inte det där sataniskt starka i greppet, som Magne tyckte om, men man kunde nog uppmuntra honom en smula för den lugna skicklighet han besatt.

— Du är flink, sade han slutligen.

Gossen såg upp och log — min Gud, vilket leende! Så ljust, så vackert, så stort! Det gick som en knivstöt genom

Magnes smutsiga hjärta, när han i en enda blixtrande sekund förstod den andre ändaio7

in i hans innersta — ren lekamen, ljus själ och mäktig ande!

— Vad heter du? frågade han med bultande pulsar.

— Min mor kallade mig Frälsgive. Hon menade, att jag skulle vara liksom frigiven ur träldomen.

— Lever din mor?

— Man har sagt mig, att hon dog, när jag föddes.

— Vem är din far?

— Ingen vet.

— Nå — är du frigiven ur den där träldomen?

Gossen såg på honom allvarligt:

— Det vet bara Gud.

Magne stod tyst och såg på hans arbete. Han blev plötsligt så tung till sinnes. Han kände att han måste vinna den här gossens tillgivenhet, annars skulle livet inte ha ens det minsta värde. Men hur bär man sig åt för att vinna en människas tillgivenhet? Ska det vara sådana där mjuka och milda ord till det ? Men när man bara har hårda och smutsiga ord kvar i livet — när man bara är så här!

Hans ögon följde av gammal vana gossens händer under arbetet, och utan att han själv visste det, sade han plötsligt:

— Nej, inte så, min vän! Skär du mer nu, så tar du bort det trä, du behöver till den slingan där!

Gossen såg på honom förundrad:

— Jaså — du förstår det här?io8

— Det är mitt yrke, sade Magne. Jag har varit bildskärare i många år. Mästersven. Men att du använder rund järn till detta? Du tar bort all lustre i snittet. Du har ju sned järn där borta!

— Jag är inte så skicklig, jag är nyss utlärd, sade ynglingen leende. Du har gjort långa vandringar? I många land?

Magne nickade.

— Jag har nyligen börjat vandra, sade ynglingen. Nu ska jag fara omkring i många år. Vill du hjälpa mig?

Magnes hjärta stannade ett ögonblick. Ville verkligen gossen ha hans hjälp? Eller hånade han?

— Hur menar du? frågade han.

— Tag det här stycket och skär slingan färdig som du vill — du ser där borta på bilden hur den ska vara, och du är säkert skickligare än jag. Så ska jag slipa fogarna under tiden och göra limmet färdigt. Det är snart alldeles mörkt.

Han rörde om i den lilla limpannan, som stod vid elden, Klev sedan upp på några stenar, han lagt till rätta för att nå bilden, som hängde på muren, och började ivrigt slipa. En lång stund arbetade båda under tystnad.

— Vem betalar dig för det här? frågade Magne plötsligt.

— Ingen, svarade ynglingen. Jag har gjort det på fristunder. Jag har tagit mycken lärdom av109

detta arbete. Och så är det ju dessutom som en sorts gudstjänst att få hjälpa lilla mor Elisabet.

— Är bilden gjord här i landet?

— Ja visst, vet du inte det? Har du aldrig hört talas om den här Elisabet? Den har varit vida berömd. Jag ska säga dig, hur det är. Många gånger har jag hört, att här skulle ha stått den vackraste bild i landet, men alla trodde, att

den blivit förstörd, när kyrkan brändes ner för många år sedan av några trälar. Så blev jag utlärd och skulle fara omkring i världen. Då gick jag först raka vägen hit för att se, om någonting kunde finnas kvar att rädda från fördärvet. Jag har haft arbete i byn ett stycke härifrån. På lediga stunder grävde jag i gruset här och fann bilden, sönderfallen och illa bränd.

— Sådana här slingor ska skäras i ett stycke! sade Magne häftigt. Inte bitvis plockas ihop med lim, det är fusk!

— Ja, men här har jag ju bara botat för att bevara? Den heliga förstår min goda mening och hjälper mig sedan på min vandring.

— Tror du? sade Magne hånfullt.

— Jag vet, att det har alltid funnits människor, aom haft en mäktigare ande än andra. Deras minne lever evinnerligen och gör oss alla starkare och renare i våra hjärtan. Vi ska vara dem tacksamma för det.

— Det har jag aldrig märkt, sade Magne. Men här har du träbiten nu, så fin den kan bli.110

Gossen tog den lilla utskurna ornamentslingan och utbrast förtjust:

— Men, käre — du är ju mästare!

Han hoppade ner från stenarna, gick fram i den ljusaste dagern och granskade arbetet med häpnad:

— Var har du lärt dig detta snitt? Träet lever ju, där du har skurit!

Magne skulle se barsk ut, men gossens beröm gjorde honom ändå förnöjd, och han kunde inte dölja det.

— Det är en hemlighet, sade han. Vill du lära'n?

— Ja visst! Om jag kan — och om du vill!

— Ja, så gärna, om du tycker det är mödan värt. Men då måste vi hålla tillsammans en tid framåt?

Ska du dra dig nu ? tänkte han och såg på honom lurande under lugg. Men den unge svarade:

— Jag är så okunnig. Men får jag följa dig och lära av dig, så ska jag tjäna dig och försöka visa dig min tacksamhet.

— Din tacksamhet bryr jag mig inte om, snäste Magne. Men vi kunde ju göra sällskap framåt en tid. Så få vi se. Jag går till furstens stad.

— Till kyrkobygget?

— Jag visste inte, att där byggdes en kyrka. Men gärna för mig. Vart går du — till utlandet, förstås?

— Det ser ut, som om jag hade mer att lära avIII

dig än av någon annan mästare. Jag följer dig, om jag får.

— Gärna. Sätt fast slingan nu, så få vi gå sen!

Gossen tog det snidade trästycket och limpannan, klättrade upp på stenarna och började ivrigt arbeta. Plötsligt frågade han:

— Hos vilken mästare lärde du?

— Minns inte gubbens namn, svarade Magne, som satt på en grushög, medan han väntade. Han bodde i furstens stad. Död nu för många år sen.

— Du är född här i landet, det hör jag, fortsatte ynglingen. Vad heter du?

— När jag kom till världen, hittade väl mor min på något tokigt åt mig också, som jag skulle kallas för, men jag har glömfet. Kalla mig vad du vill, bara det inte är något djupsinnigt.

— Jag ska kalla dig Mästaren. I vilka Jand har du varit?

Magne teg en stund. Slutligen svarade han:

— Och Adam sade till Seth, sin son: gack österut ifrån denna dal, och du skall snart finna en grön väg, och den leder dig till Paradis. Och på den vägen finner du fotspår så bleka, som vore de brända. Det är mina och din moders fotspår, och aldrig växer gräs i dem så länge världen står, för våra synders skull. Seth sökte i öster och väster, i söder och norr, och överallt fann han de bleka spåren av syndiga människor, men Paradis fann han aldrig.112

Ynglingen vände sig om och log emot Magne:

— Så lyder din saga ? Den heliga legenden säger annars, att Seth stack in huvudet genom Paradisets port och såg en fägring och fägnad så stor, att ingen tunga förmår utsäga det. Du har alltså intet sådant att visa mig?

— Nej, svarade Magne. Jag har blivit vis av olyckan och klok genom böcker, men ännu mser genom andra människors svek och våld emot mig. Jag har varit bildsnidare och målare, poet och musikant, gycklare och tiggare. Krigare också, knekt i varje fall, och tjuv och mördare och mord-brännare och våldtäktsman och på det hela taget en hygglig karl, en vanlig människa bland alla andra vanliga människor. Jag har aldrig bott i hus, men jag har haft många kvinnor, och jag har druckit allt, som kan flyta genom en människas strupe. På lediga stunder har jag skött mig bra, jag är ju en satans duktig karl, och på det viset har jag slingrat mig fram genom allt trassel i livet. Jag är en fri man, ska jag säga dig, och lever mitt eget liv. Och du ska veta, min vän, att man kan inte röra sig ledigt i världen, om man är bunden vid Gud. Såvida man inte är präst eller munk, förstås, utan tar det där på allvar.

— Man brukar säga, att en narr vet allt, sade gossen. Men du menar naturligtvis inte ett ord av allt vad du nu sagt?

— Nej, svarade Magne. Inte ett ord.H3

Den unge fortsatte sitt arbete. Men återigen vände han sig till Magne:

— Varför blev du ingen stor man?

— Därför att där ute i världen ska en löskerkarl vara glad, annars får han stryk och blir bortkörd.

— Är du inte glad, då?

— Nej, jag är bara rolig.

Efter en stunds tystnad sade den unge allvarligt:

— Du förstör för dig själv, kan jag förstå. Du talar i liknelser, men jag hör, att det är något som kvider i din röst — det vackraste i ditt liv, det bästa i din själ, det högsta — det förnekar och bespottar du. Hur kan du?

— Jag kan, som du hör, en hel del små knep med ord, så nog går det bra, svarade Magne.

— Jaså, du är av den sorten, sade gossen och återtog sitt arbete.

Snart var han färdig. Hoppade ner, vältrade undan stenarna och beskådade sitt verk. Där hängde nu den vackra bilden, åter hel och prydlig.

— Nu skulle jag ju egentligen ha målat den också, sade han. Men det kan någon annan göra. Jag ska se inom hos min mästare i byn och säga farväl, så kan jag be honom gå hit och göra resten.

Båda stodo tysta och sågo upp till den heliga. Slutligen lade gossen så mjukt sin hand på Magnes axel och sade:

8. — Koch, Legend.H4

— Har du verkligen någonsin sett något vackrare?

Magne kunde inte svara. Han önskade, att gossen aldrig ville ta sin hand från hans axel, det var en salig känsla av att vara i en annan värld, att vara helt omsluten av det rena ljus, som utströmmade från den unges själ. Magne såg skyggt på honom och kände med häpnad, att någonting öppnade sig i hans eget innersta, någonting strömmade

fram och uppfyllde hans bröst med ljuvligt svall av glädje. Om du vore min son, kunde du inte vara mig mera kär, tänkte han med undran. En munk, en prästgesäll gav hon mig, den förbannade kvinnan! Hade hon ändå givit mig denne!

Då såg han, att gossen tyst rörde sina läppar. Han gjorde sig fri med ett ryck och frågade:

— Vad säger du? Står du och läser böner? I mitt sällskap!

— Jag ber till den heliga, att hon ska skydda mig och ge mig krafter en gång att göra det vackra, jag drömmer om.

— Vad drömmer du, som är så vackert?

— Hur skulle jag kunna beskriva det? Därtill fordras ord, som inte finnas. Jag ser det som glödande purpur och guld — skimrande grönt som vårens unga säd — gnistrande gult och praktfullt brunt — och prunkande blått som havsdjupet en soldag. Svindlande färger med ljus av himlen och mörker av helvetet.H5

— Vad skulle du göra med det?

— Något vackert och stort — något, som reste sig ur jordens djup, stigande mied levande linjers lek så tyngdlöst lätt mot höjden, buret av en helig ande. Genom tystnaden, tomheten, mörkret i livet famlar en ton, som aldrig når fram, aldrig får växa sig fri —en ande, obeskrivlig som en dröm, omöjlig att gripa som regnbågen. Kanske är det ingen ton, kanske är det en färg, ett ljus, en doft — ty även färgen har ett liv, ljuset en själ, doften en odödlighet. Och detta svaga, som famlar sig fram bland oss, detta späda men oförgängliga — det är det levande i livet, det är, vad vi äga av det oändliga, det är vad vi ana av Gud. Ty vi ana endast, vi mäkta ej ge rum åt mer av hans ande i våra smutsiga själar. Men detta, som bara är en dröm, det ville jag forma ut till en fast och strålande verklighet.

— Jaså, sade Magne. Ingenting annat.

— Jag tror, det liknar närmast ett tempel, fortsatte den unge med glänsande ögon. Pelarna skola resa sig med en sådan skönhet, att de synas helt befriade från stoftets tyngd, valven skola sakta sluta sig samman till en himmel, genomstrålad av oändlighetens ljus. Solen ska ständigt skina dit in och fylla templet med sin glimmande, brinnande andakt

— men där ska vara dunkel också av längtan — och mörker av svart sorg — men en längtan som bär, en sorg som renar och befriar. Allan under och allan glädje ska målas i oförgängliga bilder pån6

det templets väggar. Och därunder ska rökelsen bölja fram i tätnande skyar, berusande genom sin doft, sövande själarna i vackra drömmar. Ty i dessa skyar av rök, där närmast jorden, f innas människorna. Där ska de känna Gud inom sig, medan stråkarna glida mjukt och vågande över sjungande strängar.

— Och i det templet ska du väl själv stå som överstepräst och förrätta folkets tarv? Ty ännu aldrig har jag hört någon ung man drömma vackra drömmar om annat än sin egen härlighet.

Den unge såg på honom med undran utan att svara.

— Brännvin är bättre, fortsatte Magne hetsigt. Man ser sådant bättre och känner det bättre av brännvin. Och man mår bättre efteråt.

— Jaså, du är alltså av den sorten, sade gossen tyst.

— Oxen och åsnan ha hedrat dig vid din födelse, kan jag höra, sade Magne rasande. Så har väl också en mö blivit mor, för att göra din saga gudomlig — du gudomlige!

— Ja, svarade gossen. Min mor var jungfru, när hon gav sig åt min far.

Han trampade ut eldsglöden på marken och plockade tillsammans verktygen i sin ränsel. När han blivit färdig, kom han fram till Magne och sade:ii 7

— Förlåt mig — det är väl dåraktigt att tala om sådant, kan jag tro. Jag har levat så nära Gud, att jag älskar

honom över allting. Kunde jag bara i mitt arbete komma honom ännu närmare, skulle jag därför med glädje offra mitt liv. Nu är jag färdig, mästare.

— Så gå vi!

Han lät kort i rösten, men inom sig jublade han av glädje, av segerglädje, att gossen alltjämt ville följa honom, trots allt. Kunde jag nu bara dra mig till minnes allt vad jag vet, för att lära honom! tänkte han. Då skulle han bl; en mästare över alla mästare.

Sommarnatten hade kommit där ute med sitt oändliga skymningsdunkel. Månen stod inte längre så nära trädtopparna, jättestor och brandröd — den hade krupit högt upp på himlen, den var så långt borta, den brukade vara, och lät sitt kalla silverljus skölja ner över den mörka skogen och hela det sovande landet. Magne tänkte inte längre på mörkrets varelser, allt svårt och bittert var borta. Drömmarnas tungelljus lyste in i hans själ och gav honom ovant nya syner — gammalmannens goda syner av lycka och glädje, när den unge går vid hans sida och följer honom på hans vägar. Och han log, bistert förnöjt, för sig själv:

— Han är bara barnet — har inte hunnit bli av med Gud ännu — men det där ska vi snart plocka ur'en!— Där ligger nu den stora staden, sade Magne.

De hade stannat på en liten höjd, dit vägen mödosamt slingrade sig upp för att sedan rusa utför igen, ner till den vida dalen. En flod blänkte där med stilla vatten bland avmejade ängar och sädgula fält. Mitt i dalen låg på flodens båda sidor en brokig samling små hus, över vilka reste sig blekt silvergråa kyrkomurar med ett vimmel av tornspiror, som liknade knypplade spetsar. Ett stycke bortom staden höjde sig en mörk och dyster borg med grova rundtorn i hörnen och höga, ärggröna koppartak. På det högsta tornet syntes en smal spira, vars krön gnistrade likt en eldflamma i sommaraftonens gyllene soldis.

— Det är rikets krona, sade Magne. I den borgen bor landets furste. Stackars karl! Han sökte vänskap med prästerna, och de ha lurat honom varje stund. Kloster och kyrkor ha smort honom om munnen med vackra ord och tagit av honom arv, giftorätt, ättegods och kronogårdar. Vad säger man om honom här i landet? Hatar honom, förstås, eftersom de svarta lössen få äta sig sprängfeta under hans regemente?ii9

— Han är nog mer fruktad än hatad, svarade den unge. Mest fruktar man hans rättvisa. Det sägs, att han letar i dagar efter en synål, och under tiden stjäl tjuven hans spira. Ofta benådar han den, som dömts till repet, men låter hänga den, som av domaren blivit frifunnen.

— Den rättrådige, alltså, som hatas av alla. Ja, så gick det med den. Nu är det din tur att gå in i leken. Bered dig på det värsta, något gott händer aldrig annat än möjligen i din egen inbillning; det finns ingenting, som ens liknar lycka, och ruset är den ende välgörare, du kommer att bli någon tack skyldig.

— Du säger det, svarade Frälsgive. Nu har jag hört dig tala mycket om livet, om världen och om dina egna erfarenheter. Allt är svart för dig — eller snarare grått — dimma, smuts och malört. Om det vore sanningen, hur skulle vi då kunna leva?

— Om du får tid tilFet, kan du gärna tala om'et för mig, så vida du skulle få veta't och inte råkade glömma^! slängde Magne.

— Men om det vore sant, som du säger, då skulle vi människor ingenting annat vara än små jäsande bubblor i en dypöl. Vi brista och försvinna — varifrån skulle vi i vår smuts ha fått våra aningar om ett högre liv, om något vackert, gott och sant?

— Sådant står att läsa i drömböcker för gamla käringar.

— Du håller dock envist fast vid det, som du kallar sanning. Försöker till och med ivrigt att övertyga mig om samma sanning. Hur kan något120

sådant som sanning intressera dig? Och varför bemödar du dig att föra mig bort från den lögn, du tror mig fången i?

— Jag skulle lika lätt kunna föregyckla dig all världens härlighet, men jag gitter inte. Jag är för lat för att spinna ihop sagor. Ditt sällskap blir angenämare för mig, om du inte besvärar mig med konstrikt hopslingrade lögner om sådant, som inte finns.

— Jag tror dig inte, mästare. Vore du sådan, skulle du nog se på mig med likgiltighet och tänka: jäs du, lilla bubbla, spegla vad du vill i din egen smuts, så länge du flyter omkring på dypölens yta, och sprick sen till intet! — Nej, din iver att övertyga mig om det elände du tror på, den kommer därav, att du strävar efter sanningen utan att ens veta det, lika väl som du andas utan att tänka på dina andetag.

— Snart gör du mig till en troende med dina ordkonster — flinka gossar att prata, numera, här i landet!

— Du är ju en troende! Med allt ditt bittra gyckel kan du inte dölja, att för dig är livet ett blodigt allvar. Vi tala inte om troslärorna, som människorna med fumliga händer byggt upp åt sig av klumpiga tankar, vi tala om verkligheten bakom alla ord. Du ser en människa gå här glad i solskenet och tro på lyckan. Genast tänker du: den arme, han förgås av sin dårskap! Så tar du din kniv, karvar och skär i den människan och strävar som en bödel att rista in i hennes kött din svidande,121

bittra sanning. Du gör det för att hjälpa den människan till rätta, mästare! Därför att du vill själv ingenting annat bära i ditt hjärta än sanningen, hur ryslig den än må vara. Och därför, att du tror

— märk det, mästare! — du tror, att livet skulle bli bättre, om det du kallar sanning finge bo i alla människors hjärtan. Innerst inne i dig brinner en outsläcklig tro på sanningen, och inte ett ögonblick tvivlar du på, att det är rätt att leva efter denna sanning och att det, man kallar skönhet, är bara lös-ligt gyckel, om det inte kan göra livets verklighet hög och levande till våra själars rening och befrielse. Du har en tro, som kunde lyfta berg, ty ju bittrare den sanning är man funnit, desto starkare tro måste man ha för att kunna uthärda.

Magne stirrade på honom förbluffad. Slutligen brast han i gapskratt — sade sedan:

— Är detta att vandra som ärliga hantverks-svenner? Här går vägen — där borta ligger staden. Här stå vi och prata sådant, som jag annars inte gitter ta i min mun — men där borta ligger en krog, som jag minns ända från den tid jag gick i lära där borta. Frågas: vad ska vi göra? Svaras: gå! Till krogen!

Han började gå med stora steg mot staden och stötte käppen, som han skurit åt sig på vägen, hårt i marken för varje steg.

Den unge följde honom skrattande:

— Nu har du fått svar, mästare! Under de dagar,122

som gått, har du hittills låtit mig ligga till hälften dränkt i den vreda vattufloden av ditt tal. Knappt ha vi gått hundra steg i sträck, förrän du har stannat i din iver att göra riktigt klart för mig, hur betydelselöst livet är, och hur illa Gud förstår sin konst. På det viset har jag nått fram till den insikten, att du är en troshjälte, på väg att bilda ett nytt samfund.

Magne tvärstannade, men hans mun var så full av vreda ord, att de stockade sig, och han kunde inte få fram ett enda. Han satte sig åter i gång, pekade med käppen mot staden och sade:

— Där! Där ligger krogen! Nu stannar jag inte för att tala med dig, förrän vi kommit i hamn!

Och så gingo de vidare framåt. Den unge log och vilade sina ögon vid allt det vackra han såg. Tvärs igenom den lilla sammangyttrade massan av hus där borta gick liksom en grå gördel — det var stadens ringmur med en låg, bred port utåt dalen; här och där sutto toumeller grensle över muren, och vid floden reste sig två större, starkare torn, ett på vardera stranden. Innanför ringmuren voro husen något högre, utanför trängdes skockar av mindre kojor och stugor. Ju närmare de båda vandrarna kommo, dess mer levande blev alltsammans. Arbetsfolket på fälten blev allt talrikare; på vägen kommo människor, ensamma eller flera tillsammans; några ryttare redo förbi dem; en klum-123

pig kärra, dragen av oxar, skramlade sakta undan framför dem.

Magne gick och funderade tyst för sig själv. Det här var en underlig vändring. Glädjen att ha den unge i sitt sällskap hade inte blivit mindre under dessa dagar, nej, det var alltjämt något ljust, som log inom honom, när han tänkte på, att här gick ju den där underlige gossen bredvid honom och gjorde varje dag stilla och vacker som en söndag från morgon till kväll.

Men i den glädje, Magne kände, fanns något bittert, som inte ville gå bort, men tvärtom blev allt starkare. Visst var gossen vänlig mot Magne, men det var han på ett retsamt självklart sätt även mot alla andra människor. Mer betydde alltså inte Magne för honom. Men Magne ville ha gossen för sig själv, ville ensam äga hans hela tillgivenhet

— ville ha, nåja, hans kärlek, om det nu ska vara nödvändigt att använda så stora ord. Han ville, att Frälsgive skulle känna detsamma för honom, som han själv kände för Frälsgive, något alldeles särskilt, som ingen annan människa kunde bli delaktig av. Till exempel så som förhållandet är mellan far och son — men mycket rikare och vackrare, förstås.

Magne brydde sig inte så mycket om, att alla människor liksom lyste upp, när Frälsgive kom, men återigen slocknade och blevo kalla i ögonen, när de sågo Magne. Han sökte inte människors vänskap och hade aldrig varit van, att någon mötte honom med glädje. Att Frälsgive blev så väl sedd, var en ovanlig lättnad. När gossen bad, kunde man124

vara säker på att alltid få mat och nattkvarter — Magne hade alltid annars tagit vad han behövt och legat i skogen.

Värre var det, att det där övernaturligt gudliga satt mycket djupare i gossen än Magne någonsin hade kunnat ana. Inte så, att Frälsgive någonsin talade om sådant — han hade aldrig ens nämnt Guds namn vidare. Han tycktes vara alltför blyg, för skygg, ja rent av för fin att vilja med grova ord röra i sådant. Han lät Magne storma och rasa, svarade inte, vände sig bara bort. Ibland log han stilla för sig själv, som om han visste något, som Magne inte visste. Då skulle han väl tala om det för Magne! Men det brydde han sig heller inte om, levde bara helt lugnt i sin egen vackra och ljusa värld och lät Magne vara utanför. Och Magne ville ju heller inte klättra över muren in i prästens trädgård, han ville tvärtom öppna porten för den unge till sin egen värld av hård och handfast verklighet, där smutsen visserligen var smuts, men mjuk och varm och behaglig ändå, bara man väl hunnit vänja sig vid den.

Och det var den porten, som Magne inte kunnat öppna. Han hade till och med börjat förstå, att ljuset i gossens själ, det som gjorde så gott i Magnes hjärta, det kom från — ja, det kan just göra detsamma varifrån det kom, men att det skulle slockna för alltid, om gossen släpades in i Magnes värld, det var tydligt. Frälsgive var sådan, att hos honom allt hörde tillsammans, ingenting kunde tas bort, då125

skulle han falla ihop och bli en vanlig liten människa.

På det viset blev Magnes glädje över gossen allt mer bitter. Frälsgive växte till en alltför tung börda för honom. Och nyss hade den unge behagat svara. Då visade sig, att allt vad Magne sagt honom under dessa dagar var förspillt, Frälsgive hade bara roat sig på hans bekostnad. Nu drev han öppet med honom. Bitterheten jäste upp inom Magne, och en farlig glimt tändes i hans ögon. Snygga kamrater man får på sin vandring! tänkte han.

De gingo förbi en rad små halmtäckta hus, vilka snart blevo till en hel liten slingrande gata, som försvann i portvalvets mörker. Där stodo knektar, de hejdade var och en, som ville in till staden.

Magne vek av vägen, och Frälsgive följde honom längs en liten stig, som förde rätt in i den oordnade hopen av små timmerkojor, där barn lekte eller skreko, kvinnor grälade eller gräto, och män sutto lata utanför dörrarna eller stodo tillsammans och svuro med varandra. Slutligen kommo de fram till en liten fri plats, som öppnade sig, höljd av tovigt gräs, framför ett större hus av smutsgrå lera med sparsamt insatta timmerbjälkar. Det reste sig, två dignande fallfärdiga våningar högt, och lutade ryggen mot stadsmuren för att få stöd; det trasiga halmtaket nådde ända ner till den översta fönsterraden. Utanför huset stodo några träbänkar kring ett par jordfasta bord. Över husets dörr hängde en grant utskuren och målad skylt med enI2Ö

vit ängel i mitten. Det var Paradiset, krog och härbärge. Dess mer naturliga och lediga namn var Bagarfrun, ty ängeln i skylten var sådan och dessutom vit.

Magne och gossen satte sig ner på en bänk så långt som möjligt från några andra karlar, som läto ölstopen vila på sitt bord, medan de nyfiket betraktade de båda nykomna.

Frälsgive såg, att om de inte hade stannat här utan fortsatt stigen framåt, så skulle husen snart ha tagit slut, och de skulle ha kommit ut på en öde plats under stadsmuren. Mitt på denna öde plats, ungefär halvvägs till skogskanten, som syntes i diset längst borta, reste sig en tresidig ställning på en murad stensockel. Det var stadens galge. Några hängda människokroppar slängde där för vinden. En var nyss kommen dit, tycktes det, och såg ännu ut som en hjälplös människa, två andra voro nästan slut, bara några trasor hängde där, det övriga av dem hade fallit ner och sopats bort av bödeln såsom avskräde.

Magne skärpte sina ögon för att se, om den nyss hängde kunde vara en bekant till honom, men avståndet var för stort, och han vände sig likgiltigt bort igen.

De fingo öl och mat i ett lerfat på bordet. Plötsligt sade Frälsgive :

— Varför gick du hit, mästare? Inte är detta vårt härbärge?

— Är du för fin att bo bland vanligt folk, så kan du ta in i klostret. Om du har råd.127

— Men bildskäraresvennerna ha ju ett brödraskap här i staden, och brödraskapet har ett eget härbärge. Varför gå vi inte dit? Så kunde vi höra oss för efter arbete också hos ålderman.

— Tids nog hinna vi dit, svarade Magne kort.

Han hade för sin del ingen brådska. Brödraskapet var ingenting för honom — en massa små kreatur, som ständigt kallade sig själva vi och aldrig vågade säga ett ärligt jag, de behövde vara många för att vara någonting alls. Folk, som brände vaxljus på helgonens altare för att få lycka i arbetet och salighet efter döden. Folk, som samlade ihop pengar för att hjälpa varandra i sjukdom och nöd och låta själamässa läsas över begravna bröder. Folk, som inte vågade komma tillsammans, varken på stämma eller krogdag, utan att skicka bud på mästarna, för att bli ställda under de äldres bevakning. Folk, som knappt vågade själva förvara låda, klappholts, välkomma och fana, som hörde brödraskapet till, av rädsla för att mästarna skulle tycka illa vara. Folk, som inte kunde göra sig nog små, för att någon av dem äntligen en gång skulle bli insläppta i mästarnas gille — dem kunde man vara utan!

Magne hade många skäl att gå sina egna, ensamma vägar. Han visste, att skymfbrev var utfärdat mot honom för många år sen och inskrivet i den svarta boken hos alla brödraskap och gillen inom yrket. Ingen ärlig hantverksman ville eller vågade arbeta kamrat med honom, och om en mäs-128

tare gåve honom arbete i alla fall, skulle hans verkstad genast också bli skymfad och skydd av alla svenner. Och Magne skulle inte slippa med avbön, det visste han. Det mesta han gjort var ordentligt gjort och fullkomligt urbota. För honom fanns intet brödraskap. Noga betraktat var han heller ingen mästersven längre, han hade varken pass eller brev eller orlov. Han kunde alltså inte gå till sina yrkesbröders härbärge i staden, krogfar skulle visa ut honom i stället för att tillkalla ålderman och skaffa den nye yrkesbrodern arbete — eller ge honom kvarter och sedan tärpengar för att resa vidare.

Magne trivdes också mycket bättre på Bagar-fruns smutsiga krog bland allt slags löst och farande folk. Han sträckte ut sig på bänken efter maten och såg sig omkring med kalla ögon. Det tycktes vara någon oro i luften. Folk började gå förbi i hela små skaror, de gingo utåt galgbacken. Många stannade vid krogen, slogo sig ner på bänkarna och talade ivrigt och hetsigt inbördes.

— Fest i dag, kan jag höra, sade Magne.

— I dag? svarade Frälsgive, såg upp från sitt arbete — han skar en slinga på sin käpp, som han sedan skulle visa upp bland kamraterna som prov på sin konst.

— Avrättning, svarade Magne. Kättare.

Frälsgive såg sig omkring, skygg och nyfiken.

— Är det därför alla människor äro så glada? utbrast han upprörd.

— Ja visst. Stor glädjedag.129

De fingo mer öl. Magne såg med lurande ögon på den unge — han dricker i alla fall öl, det är en präktig port ut till verkligheten.

En ung kvinna kom ensam gående stigen framåt på väg till galgbacken. Hon gick långsamt och lättjefullt, gjorde sig ingen brådska. Hon var ganska trasig och tämligen smutsig, hennes hår var halvlångt och hängde löst ner kring hennes nacke. När hon fick se Frälsgive, tvärstannade hon. Magne grinade och nickade åt henne. Då kom hon fram till dem.

— Sitt med oss! sade Magne och räckte henne ölstopet. Guds skål!

— Guds skål! sade flickan och drack i djupa klunkar. Hon kuttrade med rösten som en duva och såg på Frälsgive med hungriga, förväntansfulla ögon. Den unge drack henne till utan ett ord och återtog sitt arbete.

— Du har varit länge borta från klostret nu, sade Magne.

— Hur vet du det? frågade flickan förskräckt.

— Har sett sådant hår förr. Gossen här är lärd på sådant, ska du veta.

— På flickornas hår? skrattade hon.

— Nej, på klostervisdom, Gud och satan och änglar och djävlar och hela sällskapet.

— Oh! sade flickan och såg beundrande på den unge.

Frälsgive rodnade och drack en mun.

9. — Koch, Legend.130

— Det är inte sant, sade han. Mästaren skämtar med dig. Jag är hantverkare.

— Sven! sade Magne och grinade åt flickan.

Hon slog blygt ner ögonen och log förtjust. Magne fortsatte gäckande:

— Det är med gossen här alldeles som med vår Herres broder, den helige Jakob. Han var helig allt ifrån moderslivet. Han drack aldrig vin eller någon rusgivande dryck, och aldrig åt han köttmat, aldrig kom rakkniv eller sax vid hans huvud, aldrig olja eller linkläde vid hans lekamen, och aldrig kom han i bad eller bastu. Trevlig karl, alltså. Därtill hade han så mycket knäfallit i sina böner, att hans knän voro lika som hans hälar. Därför kallade man honom den rättfärdige och folkets fader och landets värn.

— Du ska inte tala så, sade flickan och såg deltagande på Frälsgive, som rodnade under hånet inför den främmande. Jag vördar vår heliga tro och älskar berättelserna om Guds hjältar och hjältinnor. Men klosterlivet passade mig inte, jag blev sjuk och måste gå därifrån. Får jag mera öl?

Hon fick.

— Fanns det inte öl i klostret? frågade Magne. Eller var det kärleken du saknade ?

— Friheten saknade jag, svarade flickan mycket allvarligt och såg på Frälsgive. Att vara inspärrad i en cell och aldrig få tala vid någon — eller att skickas ut för att tigga och komma hemI3i

till bannorna, om man inte lyckats få ihop nog — och att läsa böner varje timma, att rusa upp om nätterna gång på gång, så fort klockan ringde — det kunde jag inte uthärda. Jag vill leva fri och göra Guds vilja som alla andra människor, prisa honom, när jag är glad, och anropa honom, när jag är bekymrad eller i nöd. Och alltid under all min gärning ha hans ljus brinnande i mitt hjärta.

Frälsgive såg på henne leende och tömde sitt stop.

— Det är rätt! nickade han.

— Ja, inte sant! sade hon glädjestrålande och satte sig bredvid honom. Du förstår mig!

— Ja, sade gossen, jag förstår dig. Jag tror ju själv som du och lever som du.

Magne förstod också, och saken började roa honom. Han lät i tysthet fylla ölstopen medan de unga talade om sin fria, vackra tro. Kvinnan är ju vägen, sanningen och livet, tänkte han. Underlivet åtminstone. En bakport, som ständigt står öppen mellan drömmens värld och verklighetens — att tjäna kvinnor är aldrig umsonst.

— Ni ska ha avrättning här i dag? frågade han.

— Ja, svarade flickan utan att vända sig bort från Frälsgive, som hon slukade med hungriga ögon över ölstopet. Det är några kättare. De ha suttit fängslade mer än ett år och ofta blivit pinade med tortyr, nu ska de brännas och fara till helvetet, så att det tjuter i luften.

— De ha varit ståndaktiga? Inte återkallat?132

— Inte en bokstav. Det är något om dopet. De tro, att dopvattnet är bara vatten, och att anden kommer efteråt — nej, förut, tror jag — jag minns inte riktigt, men nu ska de brinna.

— Vacker fest! sade Magne.

— Oh, hemskt vackert! sade flickan. Men rysligt. Jag har sett sådant förut — elden brinner och kättaren skriker — ah! — när lågorna spraka omkring hans nakna kropp, så att den blir alldeles svartbränd, innan han ger upp andan —

Hon vred sig, het av kättja, och hennes läppar vattnades av vällust.

— Förfärligt! sade Frälsgive och drack igen — han hade druckit ofta nu. Varför få de inte leva i fred med sin tro?

— De äro ju kättare! sade flickan. Och du vet väl, att det står skrivet —

— Om det står skrivet så, då måste lagen ändras ! sade Frälsgive hetsigt och rätade sig upp. Vi kunna inte fatta Guds ande, och vi kunna inte med våra tunga, klumpiga tankar rätt förstå hans vilja — dessa arma människor dö för tyngden i våra ord, men deras hjärtan äro fyllda med helig visshet!

— Bina svärma kring din mun för att suga honung från dina läppar, din vältalighets sötma är som doften av en rosengård, sade Magne. Men den kloke tar lärdom av andras olycka.

— Man måste först hjälpa de olyckliga! utbrast Frälsgive.133

— Först hjälpa sig själv — sedan se till, om man kan göra något för dem, som äro i nöd. Men det kan man inte, svarade Magne.

Flickan såg på honom frågande, och han nickade tyst. Förtjust kröp hon ännu närmare den unge och kuttrade ömt:

— Du har rätt! Du är en god människa, men vi andra äro så onda. Om jag kunde bli som du!

Han gjorde sig fri utan att se på henne. Svårt är att tillfredsställa naturens krav och dock icke följa kroppens lusta — nu drack han igen, upprörd, med alla sina tankar hos de livdömda. Hans kropp smög sig bakom hans vilja och gjorde sig fri i ruset.

Magne nickade tyst åt flickan igen. Hon förstod genast, och just som Frälsgive ämnade tala, höjde hon sitt stop och bad honom dricka de heligas skål

— han teg och drack henne till.

— Låt oss nu ha frid, sade Magne. Jag har hört så mycket dessa dagar om Frälsgives nya lära, att jag snart börjar betrakta honom som vår nye Frälsare.

— Varje människa är sin egen frälsare, sade Frälsgive, han var blek i ansiktet och våt av kallsvett över pannan.

— Men då blir du ju avrättad! utropade flickan.

— Man måste, sade den unge. Man måste göra Guds vilja.

— Skäms du inte att ge den stackars Gud ett så134

rysligt ansvar! hånade Magne. Allt vad du säger skulle han svara för, jag tror, han betackar sig,

— Du förstår ingenting av Guds ande, svarade gossen mödosamt och lutade sig tungt över bordet. Du har aldrig varit i hans närhet.

— Men det har du?

-Ja-

— Och därför tror du, att din själ är finare än min, förstås?

-Ja!

Det blev hastigt tyst — en mörk och farlig tystnad. Runt omkring började folk lyssna, några mumlade redan: där är en till! Och full är han också, kräket!

Magne såg vasst på Frälsgive och sade:

— Ett sådant vanvett strider mot naturen. Har du inte fått ett hårt skal, så har du heller ingen kärna som duger. Det vore en omätlig skada, om min rika och utvecklade själ ginge förlorad, därför har min hud blivit hård. Men din kärna är värdelös, och därför är du hudlös, saknar skal och ruttnar tidigt utan frukt.

— Nej, jag ska förkunna sanningen för det arma folket, sade Frälsgive, han dignade under ruset och pressade mödosamt fram varje ord, men han tycktes själv ej veta vad han sade, hans ögon voro utan blick som hos en blind. Vilken härlighet att stå fram inför en värld och säga — ni dårar — ni dårar, som tro — ni dårar, som verkligen tro, att

— ja, du förstår!135

Magne visslade tyst för sig själv. Aha! Se där! Högmodet kröp fram till slut! Ringlade sig ut ur hans mun som en orm, sedan hans vett hade slocknat i ruset.

— Nog förstår jag, sade Magne. Men andra människor skulle bara förstå, att du kallar dem dårar. Och det finns en och annan, som inte tycker om det.

— Vem är det han där kallar dårar? ropade en man vid bordet näst intill, flera reste sig och kommo hotfullt fram till de tre, flickan drog sig förskräckt ett stycke bort från Frälsgive.

— Håll gossen här tyst och stilla, medan jag gycklar en stund! viskade Magne hastigt till flickan.

Högt sade han med smattrande röst:

— Ädla herrar!

Sorlet tystnade, allt fler kommo springande dit. Kringvandrande lekare! viskade några. Tyst, få vi höra!

— Ädla herrar! ropade Magne än en gång med högre röst.

När alla, som funnos på planen framför krogen, hade samlats omkring dem, slängde Magne av sig hatten, kröp upp på bänken med fotterna under sig, skrynklade ihop sitt ansikte, räckte ut tungan — och skrek:

— Ädla herrar!136

Folket började redan skratta.

— I dag ska några själar fara åt helvete, Gud och alla helgon vare lovade! fortfor Magne på samma sätt, det blev till en parodi på en predikare-munks enkla förkunnelse för folket. Varför de ska dö, vet ingen. Inte jag heller.

Men de heliga fädernas visdom övergår allt förstånd. Inför dem äro vi alla dårar. Jag också. Och du också — och du

— och han också!

Det sista gällde Frälsgive, som tungt vilade i flickans armar, stirrande vilt omkring sig utan att kunna förstå någonting. Men folkhopen förstod och brast i gapskratt.

En liten kraftig dräng klev fram i kretsen, inte särskilt nykter han heller. Han skrek åt Magne:

— Det där är bara skoj!

— Bravo! ropade Magne förtjust och klappade i händerna.

— Vem som helst av oss begriper, att de, som ska brännas i dag, ha rätt.

Åhörarna började skrika öm varandra. Låt lekaren fortsätta! ropade några. Lekaren är bra — gå på bara!

När det åter blev tyst gjorde Magne, där han satt hopkrupen på bänken, en ödmjuk bugning för drängen och sade:

— Vise, höge och helige fader!

— Bravo! skreko åhörarna.

— Nej nu, djävlar! sade drängen och gick några137

steg emot Magne, men blev genast hejdad av åhörarna. Fortsätt, lekare!

— Den klokaste av oss allihop är inte hälften så dum som den helige fadern — där! sade Magne och pekade på drängen.

Redan osäker, när han inte fick medhåll, svarade drängen:

. — Jag begriper ju inte mycket, förstås, det gör jag inte, för man har ju aldrig fått lära sig någon bildning. Men så mycket begriper jag, att inte finns det någon Gud, inte.

— Så mycket begriper den dummaste av oss! skrek Magne och vindade med ögonen, men att vatten inte alltid är vatten, det begriper han inte!

— Begriper inte jag? Nej nu, djävlar —

— Bravo! skrek Magne, och klappade i händerna, bravo, gycklare! Du kan din konst — men du skulle ha sagt det där med lite mer lärdom. Svära mig nu på en sak: när lusen, som är ett så litet djur, har sex fötter, varför har då hästen, som är ett så stort djur, inte mer än fyra? Svara nu!

Drängen teg och såg sig hjälplöst omkring.

— Det kan han inte! Inte ens det kan du, men vill ändå mästra den heliga kyrkans lära. Nu ska jag säga dig: lusen kan inte springa i fyrsprång, men det kan hästen, Gud till ära och människorna till hjälp, och därför har hästen fyra ben. Vem står nu som en narr, du eller jag?13»

Magne knäppte samman händerna, himlade med ögonen och började sjunga gällt:

— I dumhet, Herren vare lov,

du har gjort prov som mästersven.

En narr är kung i dårars hov —, hell dig vår kung, vår bror, vår vän!

För barn och dårar Gud tillstädj e, att de må ärva himlens glädje.

Amen.

Medan skrattet ännu skallade omkring honom, sträckte han snabbt fram sin hatt och ropade:

— Den slant, som lekaren ska ha, sitter inte fast

i pungen! En tärpenning åt en farande hantverks-

sven!

En man i hopen tog hans hatt, lade i den en kokad svinfot, som han fiskat upp ur lerfatet på bordet, sträckte ut hatten och ropade under de kring-ståendes jubel:

— Lekaren har slitit ut sina skor på vägen hit! Skänk en slant till nya skor åt gycklaren!

Medan slantarna skramlade i hatten, hördes rop från stigen mellan de små stugorna. Ropen upprepades från flera håll. Kättarna komma! skreks i hopen omkring Magne. Hatten med några slantar i kastades på bordet, och alla, som hade lyssnat på gycklet, sprungo därifrån för att se de livdömda.139

Frälsgive reste sig likblek upp ur flickans armar:

— Vem kommer? sade han, skakande som av frossa.

— Kättarna, sade flickan, mår du bättre nu?

I samma ögonblick hördes trumvirvlar eka mellan husen, skriket och skränet från folkhopen kom allt närmare. En skara beväpnade knektar kom fram på den öppna planen, bakom dem syntes tre män, trasiga och förstörda, och därefter ytterligare en skara knektar. Två av de livdömda voro unga, den tredje var en gammal man, vars kropp var så sönderbruten av tortyr, att de båda unga knappt förmådde släpa honom fram. Alla tre tycktes vara berusade eller sinnessjuka eller upprörda över gränsen för mänsklig förmåga. En av de unga grät och skrek högljutt, som om hans förstånd hade gått i baklås — men den andre skrattade och såg sig vilt omkring med rödsprängda ögon, som om han till sin stora förtjusning aldrig hade haft något förstånd. Den gamle blundade och ropade entonigt med jämna mellanrum: ingen ande — ingen ande.

Frälsgive rusade upp och stödde sig vacklande mot bordet.

— Vad ska jag göra? ropade han ångestfullt och såg på Magne och flickan.

— Ingenting! För satan! svarade Magne och ville trycka ner honom på bänken igen.

Men Frälsgive slet sig lös:

— Jag måste! sade han. Alla måste vi hindra140

detta! Förstå ni inte — Bröder, bröder! ropade han med skallande röst, så att knektar och åskådare vände sig om och sågo på honom.

Magne svor tyst och innerligt, dar han satt. Då såg han ett fyllt ölstop på bordet, tog det och tryckte det i Frälsgives hand:

— Giv de livdömda en styrkedryck! viskade han hastigt. Det är tillåtet. Men säg för satan ingenting!

Frälsgive rätade sig upp och gick med ölstopet så stadigt han kunde fram till de livdömda.

— Stanna! ropade han. Låt dem dricka!

Knektarna stannade. De livdömda måste hejdas, de märkte ingenting i sin vilda yra, ville bara fortsätta. Åskådarna gjorde plats för Frälsgive, som gick fram till den gamle.

— Käre bröder! sade han, darrande av fasa och smärta, käre vänner, drick i Jesu namn!

Den gamle låg halvdöd mellan sina unga kamrater, som sågo utan att se och bara tänkte på sitt.

— Den Gud, vi alla förlita oss på, skall hjälpa er till en salig död, bröder och vänner! fortsatte Frälsgive. Inför den Evige äro vi alla villfarande andar, varför måste då ni dö, medan vi andra få leva? Vad betyda människors dåraktiga läror gent emot den heliga tro, ni äga i edra hjärtan! Drick i141

Jesu namn, och må drycken ge er styrka att uthärda den förfärliga död, som väntar er till vår skam!

Utan att öppna ögonen sade gubben bara: ingen ande — ingen ande. Den unge, som grät, började skrika:

— Du är inte av de våra — gå din väg till helvetet, där ska ni alla hamna, men inte vi!

Den andre unge gapskrattade och ropade i yrsel:

— Vi gå till himlen, vi! Skynda på, skynda på! Han har inte vår lära, vi vill inte dricka hans öl!

Knektarna satte sig åter i gång, och de livdömda släpade sig vidare. Frälsgive stod som förstenad och såg efter dem. En av de knektar, som följde efter, slog ölstopet ur hans hand, en annan stötte honom för bröstet, så att han tumlade in bland åskådarna, där fick han slag från alla håll och knuffades bort.

— En villoande som de andra! ropade någon.

— Han skulle brännas han också, den förbannade vederdöparen! skrek en annan.

Frälsgive vacklade tillbaka till bordet och sjönk gråtande ner med huvudet dolt mellan sina armar. Flickan stirrade förskräckt på Magne, och Magne sade med rynkade ögonbryn:

—- Så gick det med den galenskapen. Hej — Frälsgive! Hör på! Nu får du sköta dig själv! Sådana kamrater vill jag inte ha, jag är en ärlig hantverks-142

man och vill vara i fred för både helgon och kättare. Ge dig i väg, du, så fort du kan — brödraskapets härbärge passar dig bäst, där kan du sova i natt!

Långsamt reste sig Frälsgive upp. Han var fortfarande vild i ögonen, när han tog sin ränsel på ryggen igen.

— Vart ska jag gå? sade han.

— In i stan. Gatan rakt fram. Fråga vem du vill efter härbärget.

— Men det är väl likadant överallt ?

— Ja, naturligtvis. Varken bättre eller sämre. Annorlunda blir det aldrig. Vill du dricka, innan du går?

Frälsgive skakade på huvudet. Nu först tycktes han se Magne. Han frågade:

— Får jag inte vara hos dig längre?

— Nej, tack! Du är ju livsfarlig! Den vise Salomo säger, att det är bättre att möta en lejoninna, från vilken man har tagit hennes ungar, än att möta en dåre i hans o förnuft. Gå in i staden, du — men låt mig ge dig ett råd. Gå in genom den ena porten och ut genom den andra! Rakt fram bara! Se på människorna, gör det! De äro ganska roliga! Men säg inte ett ord till dem, allra minst om det du har förkunnat för mig. Alla förstå inte skämt. Det skulle inte förvåna mig, om de sloge ihjäl dig och gjorde dig till helgon. Och tro nu inte, att jag har sagt detta för att uppmuntra dig!143

— Nej — nej.

— Tänker du börja arbeta som profet, så byt först namn! Kalla dig Frälsander, det låter som grekiska och är djävligt lärt. Och akta dig för de stora underverken! Tag det mer i smått och i tysthet i början, så att du i värsta fall kan hjälpa opp’et med fusk, om Gud skulle vara upptagen för mö-mangen, så att trolleriet misslyckas! Den, som inte har kalk, måste mura med smuts! Åtminstone i början, gosse! Innan du blir van! Och glöm inte att gå till flickor! Gud vare med dig — om han trivs i sånt sällskap!

Utan att svara vände Frälsgive honom ryggen och gick sin väg. Flickan såg efter honom länge — så suckade hon och sade:

— Så synd, att den vackre gossen skulle vara sådan!

— Nu får du nöja dig med mig, sade Magne.

— Jaså — är du inte också ett helgon?

— Inte så mycket, att det stör. En flicka har sagt mig en gång, att jag kunde göra till och med kärleken vacker.

— Vem var det?

— En flicka. Som du. Nunna hon också, för resten.

— Tycker du om nunnor?

— Beror på. Snälla, kunniga och flitiga nunnor tycker jag om. Kom nu!

— Usch, du ska inte säga så i fruntimmerssäll-144

skap! sade flickan, reste sig upp och följde honom till härbärget.

Ett vilt jubel hördes från folkmassan borta på galgbacken. Flickan stannade i krogdörren.

— Oh! Det brinner! sade hon och grep Magne i armen. Han stannade och såg med kalla ögon dit bort. Strax bredvid galgen syntes en naken eldslåga utan rök stiga rätt upp i luften.

— Det är rätt, sade Magne. Avskrädet ska man bränna upp.

/Frälsgive arbetade vid domkyrkobygget i furstens stad.

Hans nye mästare byggde högaltaret, ett helt tempel av konstrikt snidat trä med strävpelare, kolonnetter, spetsiga valv och bågar, smala, sirliga torn, fialer och vimperger — varenda liten bit sirad med slingrande små blomrankor och stora, genombrutna korsrosor. Hundratals skurna bilder av heliga män och kvinnor befolkade detta lilla tempel, som reste sig över ett praktfullt triptychon, vars tre stora portaler omramades med sammanbundna knippen av kolonner och spetsbågar. I dessa portaler skulle sedan infattas heliga bilder i klara färger på guldgrund.

Framför altaret uppbyggdes en rad fristående pelare, inbördes sammanbundna med rosettverk och förenade med altarbyggnaden genom strävbågar till varje pelare, över vilka reste sig en rad grinande djävulsfigurer, besegrade, fängslade onda andar, som tvingades att tjäna Gud genom att uppbära den mängd av vaxljus, som skulle upplysa altaret.

Mästaren var en mager man, hård och väderbiten. Han liknade ett stycke kallhamrat järn, som av

10. — Koch, Legend.146

ingen storm kunde böjas, av ingen köld och ingen hetta brytas. Han talade alltid sina egna ord och tänkte alltid sina egna tankar, lånade aldrig någonting av andra. Han gick till detta arbete likt en man, som bestämt sig för en livslång resa. Han ville det, han gjorde det. Ty han visste inte, vad de lärde veta, att konst är måttfullhet och begränsning. Det var något okuvligt och även obarmhärtigt i hans sätt att gå rätt fram. När hans liv var slut, skulle även hans verk vara färdigt, detta, om ingenting annat, och det skulle vara just så som han velat det — skulle resa sig i hela sin strålande skönhet som ett fritt litet tempel av snidat och genombrutet ekträ inne i det stora, himmelshöga templet av huggen och genombruten granit.

Frälsgive bodde hos sin mästare tillsammans med de andra svennerna, åt hos honom, sov hos honom, arbetade tillsammans med honorm om vardagarna och gick med honom och hans familj till mässan varje vilodag. Efter slutad andakt gick han med mästaren och de andra svennerna till domkyrko-bygget, där den gångna veckans arbete granskades och bedömdes och den nya veckans arbete bestämdes och förklarades för var och en.

Där försökte Frälsgive en dag visa sin mästare hur Magnes snitt med kniven såg ut i träet. Men han kunde det inte och förstod heller inte att förklara vad han menade med att träet såg levande ut

— mästaren avbröt honom, det där duger inte, du har råkat ut för en charlatan eller en bönhas, som ville lura dig, skär som vi andra, det duger.147

Mer blev inte talat om Magne, men Frälsgive glömde honom inte. Frälsgive kände en orolig aning, att hos Magne fanns något, som var mer värt än någonting hos andra människor — men vad ? Inte var det bara hans mästersnitt med kniven, Magne tycktes ju själv inte bry sig om sådant, kastade bort det, liksom han kastade bort allt annat han hade inom sig, eftersom han inte kunde nå det där han helst ville — ja, men vad? Vad ville denne förvildade,

förkomne gamle man? Det måste vara något över alla gränser stort, eftersom han så likgiltigt slängde bort sådant, som andra människor ville ge sitt liv för att äga. Så långt kunde Frälsgive se, men mer såg han inte genom mörkret i Magnes själ, sedan blevo hans tankar bara formlös rök och funno inga ord. Men han kände med en oviss ängslan, att någonting gick honom förbi, något för hans eget liv lika viktigt, som det där mästersnittet skulle ha varit för hans konst, om han fått lära det — skulle han gå miste om det? Då vore ju hans liv förlorat? Ödelagt liksom Magnes eget. Men var Magnes ödelagt? Det såg så ut, dock kunde man inte veta — han var i alla fall inte slut, så mycket var säkert, det fanns alltjämt något okuvligt starkt och levande hos honom, mitt i hans djupa förfall; eländet och smutsen var bara något löst på ytan, som Magne själv inte tycktes märka, så upptagen var han av att i sina tankar syssla med något annat och viktigare, något som tycktes tillhöra en helt annan värld.

Frälsgive förstod, att längst inne i Magnes in-148

nersta låg något bundet, fängslat — något stort och mäktigt — Guds ande i människans djuriska kropp — det låg där så hjälplöst, som om en hel värld av drömmar fallit samman över honom och begravt honom under sin helvetestyngd — men det levde ändå ett oböjt liv längst inne i den där ruinen. Något som bände och bröt för att nå ut igen till livet — det tränger sig fram till slut en gång — och vad ska då ske?

Frälsgive såg aldrig Magne i staden.

Bland kamraterna var han tyst, talade aldrig med dem om annat än arbetet. Han hade blivit skrämd

— tron var en makt, som plötsligt kunde bli farligare än allt annat, och han förstod, att de små trolldomskonster hans kamrater utförde inför Guds altare och i hemlighet inför prästen för att smussla till sig den gudomliga kraft, de behövde under dagarnas möda, det var något främmande och fientligt, som han måste gå förbi med tystnad, om inte hans egen tro, ja, hans hela liv skulle komma i fara.

Kamraterna kallade honom genast på skämt Den helige, och Frälsgive lät dem lugnt hållas. Det föll honom heller inte in, att han skulle gå utanför kyrkans bestämmelser för mänsklig levnad, de utgjorde tillsammans den form för gudsdyrkan, som nu en gång för alla var given bland dessa människor; att välja något annat skulle ha varit en lika självkär dåraktighet som att välja ett säreget språk, olikt alla andra människors, för sina samtal med Gud. Alla vägar föra ju till Oändligheten.149

Snart märkte dock Frälsgive, att kamraterna inte skämtade längre, när de kallade honom Den helige

— det blev ett spenamn, bittert och fientligt. Av deras tal inbördes hörde han, att de kände till uppträdet utanför Bagarfruns krog, när han hade kallat de livdömda kättarna sina bröder och vänner. Man trodde därför, att han tillhörde vederdöparnas hemliga anhängare, vilka just nu ivrigt efterspanades. Han deltog aldrig själv i tvisterna om dessa ting, och han kunde inte förstå, varför alla människor så ivrigt grälade om sina egna, enfaldiga ord — trodde de verkligen på allvar, att sådant betydde något inför den Evige och Oändlige?

Mästaren blev nu vänligare emot honom, hjälpte honom flera gånger till rätta med arbetet och gav honom nyttiga lärdomar. En söndagsafton, medan de andra svennerna voro borta, blev han inkallad i stugan. Där satt mästaren med sin hustru, en sträng gammal kvinna med ett ansikte som järn och järngrått hår. Där satt även deras enda barn, en flicka vid Magnes år, hennes kinder voro bleka och genomskinliga som vax, och hennes mörka ögon lyste och strålade, onaturligt stora.

Gumman gav honom en vass blick, när han kom in, och talade något om en rätt tro. Därefter läste mästaren med djup vördnad en liten skrift, som handlade om dopets sakrament, det hade bland människorna kommit i en sådan vanära, att spädbarn

döptes utan att någon undervisat dem och gjort dem till lärjungar; så kunde ju heller ingen ande

finnas i ett sådant vatten.i5o

Sedan skriften blivit läst, gjorde gumman några prövande frågor. Frälsgive förstod, att frågorna voro riktade till honom, men han svarade undvikande, hela tvisten hade för honom inte den ringaste betydelse. Man kunde lika

gärna försöka mura upp himlavalvet med sten och därvid springa omkring och skrika i munnen på varandra, att till detta arbete måste användas de enda riktiga stenarna, Guds stenar, inte djävulens. Men varför skulle vi mura oss ett valv av jordisk tyngd, som stänger oss ute från Oändligheten? — Frälsgive talade endast om sin egen visshet, och de andra hörde tysta., Flickan lyssnade, som om varje ord för henne öppnade ett nytt liv.

— Så är det! utbrast hon slutligen. Jag visste det!

Han vände sig blygt bort — hade ju ingenting annat sagt, än vad alla måste ha vetat bättre än han.

Men de andra visste det inte, därför sutto de tysta och granskade i minnet vad han sagt. De kunde inte finna något att invända, men ingenting hade han heller sagt, som hörde samman med den nyss upplästa skriften. Och ändå var det något, som på ett underligt sätt grep dem — flickan satte sig bredvid honom på bänken, tog hans hand i sin lilla heta hand och sade:

— Du tror som vi. Men vi ha inte ditt mod.

Gumman nickade emot dem med ett vänligt leende och mästaren sade:i5i

— Säg oss nu, gosse, har du den rätta läran?

— Jag vet inte annat, svarade Frälsgive förundrad.

Mästaren teg. Han tänkte i sitt sinne, att den unge visade en klok försiktighet i så vanskliga ting.

Därefter blev han flera gånger kallad in till hemliga andaktsstunder, men nu voro alltid många andra människor närvarande. Frälsgive måste tala för dem, och alla hörde på med iver. Han talade aldrig om lära eller villolära; när tvist uppstod om sådant, teg han. Mina ord äro inte bättre än edra, menade han, och sanningen kan inte sägas med män-niskotunga.

Ingen av vederdöparna misstrodde honom. Han grep dem alltför djupt med sitt allvar, och ljuset av hans själ överstrålade dem alla, gav dem en känsla av tillförsikt och lycka. Flickan sade till honom:

— Du vet ju, vad vi andra endast kunna ana!

Och hon tilläde hemlighetsfullt:

— Vi förstå, vem du är.

En och annan själ sökte honom redan i hemlighet för att få tröst och hjälp, och alla fingo frid hos honom.

När kamraterna sågo, att mästaren ärade honom, höllo de inne med sin fientlighet och kallade honom inte längre ens på skämt för Den helige. Några av152

dem sökte i stället med allvar hans vänskap, och alla tycktes vänta något märkligt av honom.

En afton i sk}'mningen mötte flickan honom i mästarens lilla trädgård, hon hade suttit där på bänken bredvid bikuporna och väntat. Hennes ansikte var blekare och hennes små händer hetare än vanligt, och hon skalv av upprörd hetsighet.

— Nu! sade hon. Nu kommer snart vår stund!

PYälsgive förstod inte. Men han fick veta, att några av dem, som besökt de hemliga andaktsstunderna blivit fängslade, misstänkta som veder-döpare. Och då förstod han.

Hon höll hans händer fast i sina och viskade:

— Får jag vara hos dig, när stunden kommer?

Han såg hennes ångest och kände plötsligt samma ångest själv. Uppfylld av ömhet och medkänsla, nickade han stilla öch sade:

— Då ska jag vara hos dig.

Hon kysste hans händer:

— Tack! Jag är så rädd — gå inte ifrån mig! Kom!

Hon förde honom med sig in i sommarstugan, där hon bodde ännu, ty hösten var sen det året. Han satte sig på klädkistan under det lilla fönstret,I53

som lyste av solnedgångens ljus. Hon sjönk ner framför honom och gömde sitt huvud i hans knä.

— Jag är så rädd! viskade hon, darrande i hela kroppen.

Han strök sakta hennes hår:

— Vad fruktar du?

— Döden! Döden!

Hans hand stannade mitt i smekningen och han upprepade, bleknande:

— Döden! Du tänker på döden?

— Jag har ju inte ditt mod, svarade hon, och jag vet, att jag snart ska dö.

— Varför — ?

— Det har jag alltid vetat.

— Är du sjuk?

— Jag vet inte — jag tror det inte. Jo, ibland, förstås. Men inte nu. Och nu vet jag, att jag måste dö. Gud, Gud, hjälp mig!

— Du tänker på våra vänner, som.blivit bortförda i dag?

— Ja — även det. Jag tänker alltid på döden — i dag har den kommit mig så nära igen. Hjälp mig!

— Fruktar du, att även vi bli bortförda?

— Ingen vet.

— Skulle vi vara kättare! utbrast han upprörd.

— De kalla det så. Men Gud vet, att det är inte så. Och du vet det.

— Ja — men vad hjälper det, vad jag vet?

— Du kan frälsa oss! Om du säger hur det är,I54

så måste de tro dig. Alla förstå, att du vet något

— du kan frälsa oss!

— Nej! sade han förskräckt. Vad förmår jag emot döden?

Hon log i en underlig hänryckning:

— Vi veta, att du inte kan befria oss från döden, sade hon. Vi måste vittna med våra liv för~ sanningen. Men du kan borttaga dödens pina, och ta våra befriade själar i din ljuva famn.

— Men flicka — vad säger du?

— Jag vet! ropade hon. Jag har sett dig, och jag förstår vem du är! Du har makt att gå genom lyckta dörrar, du är starkare än vatten, eld och järn. Var mig nära i min pinas stund — å! döden blir ljuv, om jag får lämna min ande i dina händer!

— Res dig upp! sade han. Sätt dig här hos mig! Min lilla syster — min vän! Du får inte tala så till mig. Vi äro alla dåliga, svaga, onda människor.

Där sutto de båda barnen bredvid varandra med armarna lindade om varandras hals och sågo på varandra med

skälvande blickar. Solnedgångens ljus i det lilla fönstret smälte sakta bort. Hon sade plötsligt:

— Jag vet hur det gick för våra vänner, som dogo på bålet.

— Vet du?

— Jag såg det. En vitklädd man, mest lik en munk, kom till dem från himmelen, han glänste fram som en morgonstjärna i dimman. Då kände155

de inte längre eldens pina, de jublade alla som befriade ooh lämnade med glädje sina själar i hans händer. Som små, små barn sutto de på hans arm, när han åter försvann. Vet du vem han är, den vite munken ?

— Jesus Kristus?

— Nej, han är en annan — en människa. Men mäktigare än alla andra människor. Han är Jesu Kristi vän och kamrat.

— Vad heter han?

•— Det törs jag inte säga. Han är som du.

— Guds son har bättre vänner, käraste barn. Men någon vit munk känner jag inte till — såvida du inte kallar dominikanerbröderna vita?

— Han tillhör intet sällskap på jorden. Ibland är han klädd som en munk — ibland är han något annat. Känner du honom inte? Jo, du —?

Frälsgive skakade på huvudet.

— Han gör så många vackra gärningar, som inga andra heliga göra, fortfor flickan. Han lever inte efter några regler, han är bara Guds sons vän och kamrat. Han går till dem, som äro olyckliga, och gör livet ljust för dem. Han går till dem, som äro onda, och gör livet vackert för dem. De andra heliga kunna bara bota och omvända — men han, han gör mer, han gör oss lyckliga. Han går till dem, som ska dö, och hjälper dem i den sista, svåra stunden — nu vet jag, att han ska komma till mig också.— Han ska säkert komma, lilla flicka. Vad vet du mer om honom?

Hon log hemlighetsfullt:

— Ingenting! Men jag såg dig, när våra vänner kommo till Paradiset.

— Mig?

— Ja. Du bjöd dem stanna och gav dem att dricka, för att de skulle få njuta den himmelska svalkan i bålets eld. Men de kände inte igen dig och ville inte dricka. Jag kände igen dig. Människorna slogo dig för Kristi skull, men du grät för deras synder. Sedan försvann du. Jag såg dig sedan, när du kom till far. Vet du vad jag tänkte då?

— Nej.

— Jag vet inte, om jag törs säga det.

— Låt höra!

— Jag tänkte — nu kommer min brudgum.

— Du lilla kära flicka — förstår du, att jag håller så mycket av dig?

Hon nickade med tårar i sina stora, strålande ögon:

— Ja! Får jag —?

— Vad?

Hon gömde sitt ansikte för honom och viskade:

— Vara din brud? Så får jag leva hos dig och hjälpa dig i eviga tider.157

— Käraste vän — jag skulle väl fråga dig! Vill du bli min brud?

— Ja — ja!

— Men vet du —

— Jag vet allt! Jag har längtat efter dig i hela mitt liv. När någon har dött, har jag alltid tänkt på dig och undrat, om du var där då — så att döden blev lätt. Och vet du vad jag mer har tänkt? Jag har undrat, om den döda hade älskat, varit riktigt lycklig någon gång, så att inte det livet varit alldeles förspillt. Nu kan jag också dö, nu har jag fått kärleken.

— Jag känner nu, att jag håller gränslöst mycket av dig, sade Frälsgive allvarligt. Men du ska inte tänka så mycket på döden. Har du alltid gjort det?

— Alltid.

— Och ständigt varit lika orolig? Lika het, när den tanken kommit?

— Ja. Döden sliter upp min kropp, när den kommer mig nära. Då känner jag en ångest — å! Och så —

— Och så?

— Jag vet inte — jag känner då, att jag ville så gärna leva. Det är väl min egen död jag förnimmer, som snart ska komma. Men först ska jag leva med dig nu! Och sedan vara hos dig i evighet!

— Nu får du inte tänka på döden mera, inte oroa dig, inte känna någon ångest. Vi ska tänka på något annat. Ska jag berätta något för dig?

-Ja!158

— Något vackert! En saga — vänta, ska du få höra! En konungason, en riktig konungason, med ljusa, glada ögon, satt vid sin käras fötter i den stora, tysta natten. Och är du en konungadotter, visst håller du väl av mig? Inte så, att du kysser mig, men så, att du skulle vilja —. Natten var tyst och ljus, himlen var hög i strålande allvar, alla ängar blommade, alla skogar sovo. Och är du en konungadotter, sade han igen, visst håller jag av dig — mycket — inte så, att jag kysser dig — men så, att jag skulle vilja det gärna.

Då kände Frälsgive, att flickan lade sina händer på hans kinder — hennes ögon lyste, hon drog honom till sig och kysste hans mun, darrande och snyftande. Han drog henne till sig, de blundade så hårt, de båda barnen, men deras läppar öppnade sig för varandra som äppelblommor. Slutligen skildes de åt och sågo på varandra leende så som stjärnorna le.

— Min saga! viskade gossen. Vart tog min saga vägen ?

— Jag har den, svarade hon, skälvande av lycka.

— Nej, nej — den var ju inte färdig — men nu ser jag den inte längre. Jo — vänta!

Hans ansikte mörknade, och han viskade ångest-fullt:

— Nej — är det samma saga? Det var så vackert först — men nu är natten mörk — och himlen är svart. Djupt inne i skogen under ett träd ligger i159

snön ett litet naket konungabarn, ensamt i mörkret

— det gråter. Det tystnar och sover i snön.

— Konungabarnet?

— Ja. Det har en liten gyllene krona på huvudet, som lyser i mörkret. Men snön faller stilla och tät, den ligger så hög i skogen. På vägen mötas två människor, de gå tysta förbi varandra — nej, nej, det kan inte vara samma saga!

— Jo visst, sade flickan, förstår du inte det? Det var Kristusbarnet du såg, som dog för våra synder.

— För våra synder? Inte syndar man, när man älskar varandra? Nej, jag måste berätta en annan saga för dig, som är bara solsken och lycka. Vänta bara — jag måste se solskenet först! Nu ser jag det — nu ska du få höra: det är ett tempel — i gamla, gamla tider; sådana tempel finnas inte nu. Vinden spelar mellan skinande vita pelare, det låter som en djup och underbar sång. En ung kvinna med späda lemmar går där inne i de höga, svala tempelsalama. Hon har svept en slöja omkring sin kropp, hon går med dansande steg och ler åt sig själv, som om hon lyssnade till suset av sitt eget blod. Vinden sjunger mellan pelarna i ändlösa, långa toner — men flickan sjunger en annan sång, och ekot gungar i de höga, tysta salarna. Nu kommer hon ut ur templet — ser du henne, där hon står på trappan mellan de höga pelarna —?

— Ja! Jag ser henne —

— Där utanför växa blommor i dignande massor, där är ett solsken, vars make ingen har skådat, etti6o

ljus, som tränger in i den mörkaste själ, en värme, som smälter det hårdaste hjärta. Där växa buskar med ett bottenlöst svall av grönt, och höga, susande träd höja sina allvarsmörka kronor mot den blåa rymden. Det sjunger i luften av solig glädje, det lyser från tusentals små vingar av flygande kräk, präktiga humlor och dansande sländor och fjärilar, som fladdra likt flingor av purpur och guld. Över allting simmar en rusande vällukt från blossande, färgstrålande blommor och mognande frukter, simmiga av saft. På tempeltrappan ligger en ung man. Han har kastat av sig sina kläder, och hans nakna kropp lyser brunbränd. Varje muskel är hård, varje ådra full av rött, varmt blod. Han plirar mot solen, och hans svarta ögon lysa, hans vita tänder mysa, och håret ligger i blåsvarta ringlar ner över pannan. Han är lat, dofterna narra honom att gäspa, hans näsborrar vidgas, och han sträcker ut sin hand efter frukterna, som lysa i de gröna valven av löv. Han vänder sig om i solsteket — och då ser han henne, flickan, som står där på trappan med sina mjuka, späda lemmar! De skratta åt varandra, ett solljust och lyckligt skratt. Ty de äro som barn, och de tillhöra varandra. Han reser sig upp på armbågen och ser på henne. Hon kommer från den svala tystnaden i templet, livet, som brinner och brusar emot henne, gör henne yr, hon lutar sig bakåt mot en pelare och låter slöjan glida ner på trappan. Så lägger hon händerna över nacken, sträcker på hela sin unga, nakna kropp och skrattar igen av bara lycka! Solljuset sköljer henne, värmen famnari6i

henne, blomdoften smeker henne så, att blodet spritter under den rodnande huden. Och hon ser på honom. Då ropar han halvhögt hennes namn, och hon blir röd av glädje, när hon hör honom ropa så. När hon ser honom komma, vänder hon sig bort för att fly, ty hon vill, att han ska springa efter henne och ta henne. Han är lat och yr och varm, men han ropar och springer tumlande, hon skrattar och flyr in mellan buskarna, där hinner han fatt henne. Det är som ett bo under några täta grenar, och blommorna och gräset bädda en mjuk och doftande bädd i skuggornas svalka. Där sjunka de båda ner tillsammans med armarna redan lindade fast om varandra. Solljuset dansar fram mellan grenar och blad, humlorna vagga bort mellan blommorna, sländorna dansa bort över buskarna och fjärilarna fladdra bort som glimmande flingor av purpur och guld. Hela Paradisets lustgård gläder sig åt människornas vackra lek, ty ännu finns ingen synd.

Sedan Frälsgive slutat sin saga, sutto de länge tysta med blossande kinder och vågade inte se på varandra. Äntligen viskade hon:

— Vad var det?

— Jag vet inte. Jag såg det så nu. Kanske var det vår egen längtan.

— Men detta — var det inte syndafallet i Paradiset ?

Han skakade på huvudet och såg henne frimodigt i ögonen:

— Lilla flicka — i detta fanns ingen synd.

Hon satt stilla en stund. Ett skimmer av sagans solsken syntes ännu för deras ögon i det lilla rummet, där skymningens skuggor djupnade till natt. Genom det lilla fönstret lyste en himmelens stjärna ner till dem.

Hon gjorde sig sakta fri från honom, reste sig upp, liksom bedövad av alltför starka dofter — hon sträckte ut sina armar likt en människa, som blivit äntligen befriad. Därefter började hon helt lugnt lösa upp sina kläder. Hon viskade:

— Vill du — så vill jag. Du har ju sagt, att jag ska vara din brud.

Han såg på henne med vidöppna ögon, men hon mötte leende hans blick, medan hon lade av sig sina kläder. Slutligen reste han sig upp, tog henne i sina armar och kysste henne:

— Tack! viskade han.Hans eminens furstbiskopen hade sammankallat sitt konsistorium till rannsakning. Kyrkotjänarna dukade rättvisans bord i den stora kapitelsalen och drucko öl i en mindre kammare, medan de väntade på de höga herrarna. Fursten hade låtit meddela, att han skulle infinna sig för att höra saken prövas.

Ur den vida golvytans mosaikinlagda stenöken höjde sig i salens mittlinje tre låga, grova pelare

— de voro huggna som sammanbundna knippen av runda kolonner, var och en med ett djur av sten i sockeln och ett djävulshuvud i kapitälet, nio i varje pelare. Från dessa höjde sig tungt de runda kryssvalven och sökte stöd hos de kolonner, som, på samma sätt sammanbundna och sirade, sköto fram ur salens båda långväggar. Mitt på de båda kortväggarna stod ett liknande knippe kolonner, till hälften inbyggt i muren, och på ömse sidor därom funnos låga dörrar av järnbeslagen ek.

Valvens alla bågar voro sirade med rundstavar och de enklaste ornament, matematiskt rätliniga vinklar och halvcirklar bara, såg ut som krusade veck i det tunga allvaret. I valvens slutstenar voro änglahuvuden uthuggna, som med stora, tomma ögon sågo ner i denna kalla värld.164

Mellan kolonnerna i den ena långväggen öppnade sig breda, rundbågade fönstervalv, vilkas glasrutor gnistrade av djupa, dunkla färgers prakt. Ett av fönstren stod öppet och lät den kyliga höstluften strömma in. Där utanför bredde hela staden ut sig i silvergrått dis med en mängd små brinnande färgfläckar av trädens lövkronor, gula som giftig pest och röda som rost och blod. Domkyrkotornen reste sig helt nära, så lätta som om intet jordiskt någonsin funnits i deras genomskinliga spetsverk av smala, spjutvassa båglinjer och tyngdlöst blommande sten.

I kapitelsalen stod ett långt bord, täckt med en tjock, grön sammetsduk vid den andra långväggen, där inga fönster funnos. Runt omkring bordet stodo breda, snidade stolar, klädda med gyllenläder. Mitt för bordets ena långsida, tätt intill väggen, stod furstbiskopens gyllene tronstol. Vid ena kortväggen stod en enklare tronstol för fursten och på båda sidor därom bänkar för furstens följe.

Dörrarna öppnades och capitulares strömmade in i små skaror under ivrigt, lågmält samtal. De voro många denna gång. Konsistoriets andliga och världsliga bisittare hade fått förstärkning av universitetets professorer, vilka av furstbiskopen kallats att närvara vid dagens kapitel.

Ingen vågade ännu sätta sig. Från den ena gruppen till den andra gingo ivriga herrar för att höra sig för. Man måste ju veta något, innan rann-sakningen började. I synnerhet professorerna voro oroliga och förbittrade. De hade inte kunnat påi65

minsta sätt förbereda sig. Det var dock för starkt att begära ett utlåtande av universitetet utan att ge någon som helst ledning för det begärda omdömet. Capitulares hänvisade småleende till den kommande rannsakningen — men det var ju en fråga för sig! Att målet skulle läggas fram med alla former iakttagna, tvivlade ingen på. Men man måste veta något mera — vad menade hans eminens själv om saken? Var det mycket farligt, det här nya kätteriet? Ansåg hans eminens brottet ohjälpligt och hemfallet till omedelbar bestraffning? Eller ville hans eminens gå försiktigt fram och endast varna? Hur skulle man kunna yttra sig, när man inte visste, om man skulle uttala ett starkt fördömande eller endast ett allvarligt beklagande — en vetenskapligt bindande argumentering eller en sträng tillrättavisning ?

Och hur i all världen har hans eminens kunnat få kännedom om detta nya kätteri? Ingen annan människa har ju någonsin hört talas därom. Har någon av herrarna? Nej! Vem är denne — hur heter han? Frälsgripi — en man, som utan vidare tar sin frälsning, alltså! Jo jo, så enkelt kan det se ut för somliga — å nej, min gode man, inga

sådana genvägar!

Det blev plötsligt dödstyst i salen. Hans eminens furstbiskopen hade kommit in, klädd i sin gråa ordensdräkt. Hans ansikte var orörligt, när han sakta böjde sitt huvud för de församlade. Sedan gick han fram till sin stol, där han sjönk ner utan att vidare höra eller se någon människa omkring sig.i66

Efter en stund kravlade en utmärglad gammal gubbe fram med grinande dödmansansikte och vita, döda ögon. Han satte sig vid bordet mitt emot hans eminens, som han för övrigt inte bevärdigade med en min. Det var universitetets lärdaste man, professor i grekiska språket. Han talade endast grekiska, och eftersom han ensam kunde det, fanns där ingen som förstod honom, vilket var gubbens största glädje i livet. Ibland måste han dock meddela sig, han sänkte sig då ner till det mer jordiska latinet, men visade alltid öppet sitt förakt för dem, som voro hänvisade till ett så lågt pöbelspråk. Med människor, som inte ens kunde latin, talade han aldrig, de voro för honom endast en samling smutsiga djur. Sitt modersmål hade han för länge sedan glömt.

Efter honom kommo några andra herrar fram och satte sig vid bordet, mest capitulares. De övriga stodo villrådiga kvar på golvet i vördsam men tvekande väntan.

Hans eminens vände sig till en av herrarna med en kort fråga och fick genast det svaret, att hans furstliga nåde hade kommit, men ännu uppehölle sig med hans excellens kanslern i de inre rummen.

— Han låter oss vänta! sade furstbiskopen otåligt och pekade sedan på det öppna fönstret utan att säga ett ord.

Kyrkotjänarna skyndade fram, men några professorer voro ivrigare att tjäna och hade redan stängt fönstret. Det blev dunkel skymning i rum-167

met, och de höga vaxljusen på bordet tändes långsamt, ett efter ett.

Hans eminens hade kommit hit som munk, sedan den gamle biskopen blivit mördad. Han hade styrt sitt stift så väl, gjort sin kyrka så rik och samlat så mycken världslig makt i sina händer, att nationens herrar givit honom titeln furste. Hans nåde hade inte kunnat hindra detta, och hans excellens kanslern glömde aldrig att i minsta småsaker visa, vem som var rikets rätte herre.

Dörrarna öppnades slutligen, och hans nåde steg in i kapitelsalen, följd av sina herrar. Sist kommo några, som tillhörde betjäningen, de stannade vid dörrarna och förblevo stående.

Hans eminens reste sig och gick fursten till mötes. Alla andra herrar, som sutto vid bordet, reste sig. Endast den gamle professorn i grekiska språket blev sittande, såg sig omkring med grinande död-mansansikte och vita, döda ögon och sade högt för sig själv: iste gladiator! — Och sedan fnissade han och fnittrade, tills alla åter hade satt sig, och allt blev tyst.

Hans eminens började tala. Hans latin var en smula knaggligt, och greken, som satt mitt emot honom vid bordet, markerade med små gälla gubb-skratt vartenda furstbiskopligt felsteg i den cicero-nianska vältaligheten. Slutligen måste hans granne ge honom en liten knuff för att få honom att iakttaga decorum, men försiktigt, så som man petar på ett giftigt kräldjur. Gubben sade genast högt: ista bestiola informis —!Han blev äntligen nertystad, så att hans eminens kunde fortsätta.

Man hade meddelat hans eminens, att veder-döparnas fördärvliga irrläror ännu skulle fortleva bland folket och åstadkomma mycken oro. Kät-teriet skulle nu ha tagit former, som vore alldeles enastående i sitt förakt för den heliga kyrkans lära. På landsbygden hade bönder och löst folk i stora skaror rest sig och vägrat fullgöra de pålagda ut-gärderna till kyrkan, på flera håll hade väpnade hopar stormat templen och skändligen förstört alla heliga bilder.

Här råkade furstbiskopen trassla till sina latinska ändelser alltför illa, och den gamle mitt emot, som satt med handen bakom sitt benhårda öra, väste genast:

— Ignominio — se! Ignominiose devastavit! Dixit tamen fraterculus decrepitus: ignominio — sa! Nonne hoc monstri simile est?

Han blev åter nertystad, och hans eminens fortsatte utan att ändra en min. Den sinnesslöe och av lärda bokstäver förgiftade gamle var skyddad genom själva det oerhörda i de skandaler, han ständigt åstadkom, man måste tiga och låtsas, som om ingenting hade passerat, ty universitetet hade ännu inte kunnat finna någon annan professor i grekiska språket.

Vederdöparna förenade sig med bildstormarna. Förblindade av sitt övermod, gåve de sina själar djävlarna till pris, droge smälek över den heliga169

kyrkan och nerkallade Guds »straffdomar över landet. Och i staden skulle under senaste tiden från vederdöparnas hemliga tillhåll ha spridit sig en pest-artad andlig smitta bland det lägre folket, vilket samlade sig allt talrikare kring en ny villoande, som de kallade Frälsgive, varmed de torde ha velat säga, att han vore frigiven ur kyrkans träldom. För att undersöka detta nya kätteri, som tycktes farligare än allt annat, hade hans eminens sammankallat konsistoriet samt universitetets professorer, vilkas vittbe-römda lärdom och lysande ståndaktighet vid den heliga kyrkans tro han förlitade sig på under denna svåra nöd. Att röra i smutsen fordrade visserligen en stor självövervinnelse, men för de arma själars skull, som dagligen utsattes för en sådan förförelse, hade detta måst ske. Kanske skulle man även lyckas återföra den stackars förvillade svärmaren till Guds och den heliga kyrkans famn. Mannen vore kallad till förhör och skulle inställas inför kapitlet.

Hans eminens satte sig åter. Under den högtidliga tystnad, som uppstod efter hans tal, syntes fursten vända sig till en man, som satt vid hans sida — en ytterligt mager herre, sprakande livlig, med svart hår över en väldig panna, därunder ett litet fågelansikte med stora, gnistrande svarta ögon och en sinnlig mun, som ständigt log med vita tänder. Det var rikets kansler. Medan fursten ännu talade, rätade kanslern upp sig på bänken och gjorde ett stridslystet kast med huvudet — slängde ut sin högra arm och pekade på en ung herre i sviten, sade sedan med munter livlighet till fursten några170

ord och slog eftertryckligt takten till sitt tal med det långa, smala pekfinger, han ännu höll utsträckt i samma riktning, fastän den unge herre, han tillkallat, stod bugande framför honom. När kanslern slutligen upptäckte den unge herrn, gav han kort besked, och under dödstystnad i salen gick budbäraren fram till hans eminens furstbiskopen.

Där blev ett ögonblicks viskande samtal — hans eminens böjde samtyckande sitt huvud — vände sig sedan med ett utseende av from överraskning rätt emot den unge budbäraren och svarade, att nej, visst inte, personen var alls inte fängslad, sådant tillhörde ju området för den världsliga jurisdiktionen — de kyrkliga myndigheterna hade endast låtit hämta personen, emedan det tillhörde den kyrkliga j urisdiktionen att undersöka saken.

Med detta besked återvände budbäraren. Kanslern talade ett ögonblick med armar, ben och hela kroppen, men hans furstliga nåde satt stilla och lät sig nöja.

Hans eminens lät ett meddelande gå runt bordet. Hans furstliga nåde hade begärt, att förhandlingarna skulle föras på landets språk, emedan hans furstliga nåde tyvärr hade svårt att följa det latinska tungomålet. Den gamle greken sköt sin stol långt bort från bordet, vände sig rakt emot fursten med sitt grinande dödmansansikte och sina vita, döda ögon. Gapskrattade. Vände sig om och drog stolen tillbaka till bordet igen, där han sjönk ihop och tuggade slött sitt eget gift med tandlösa käkar.i7i

Slutligen knackade hans eminens lätt i bordet med en liten hammare av svarvat elfenben och sade högt, liksom försjunken i andra tankar:

— Disputandum est.

Men han rättade sig genast med en artig böjning på huvudet mot hans nåde:

— Disputationen börjar!

Vid sidan av hans eminens satt en ung man, så tunn, som om han vore gjord av bara papper, men med ett långt och smalt, ganska vackert och allvarligt ansikte, även det av papper, och med ett långt, mjukt hår — han var mycket älskad av kvinnor för sitt hår och sina ädla tänkesätt. Han började genast läsa i sina papper med lågmäld

stämma:

Vid verkställda förhandsundersökningar hade kommit i dagen, att den så kallade Frälsgive vore en ung bildskäraresven, som under en tid haft arbete vid domkyrkobygget. Från detta arbete hade han nu blivit avskedad av sin mästare och hade under den senaste tiden bott på brödraskapets härbärge i staden. Sagde mästare hade vägrat att uppgiva orsaken, varför han avskedat den så kallade Frälsgive, men hade förklarat, att detta avsked ingenting hade med bildskäraresvennens religiösa villoläror att göra, vilka mästaren skulle ha sagt sig alls icke känna till. På andra håll hade emellertid inhämtats, att Frälsgive skulle förneka alla slags trosläror, av vilket slag de vara månde. Därav skulle således172

framgå, att han ansåge den heliga kyrkans lära vara på alla punkter falsk.

Sedan den unge pappersmannen slutat, gick en susning av häpnad och förskräckelse runt det gröna bordet. Hans furstliga nåde satt orörlig. Kanslern vid hans sida lutade sig road mot väggen, sträckte ut benen framför sig och lade armarna i kors över bröstet, beredd att höra en underhållande dårskap. Några unga herrar i följet skrattade.

En dörr öppnades mitt emot hovets herrar, och Frälsgive kom ensam in. Han såg sig förvånad omkring. Gick tveksamt fram mitt i salen, hälsade först åt det gröna bordet, sedan åt fursten, som han inte kände igen. Han var inte fängslad, men i dörren, som ställdes öppen bakom honom, syntes några beväpnade knektar av biskopens folk.

Genast sprang kanslern upp, ivrig och stridslysten — en ung herre sändes fram till hans eminens igen. Och hans eminens var alltjämt lika fromt överraskad och sade, att nej, visst inte, personen är alls inte fängslad, vi ha endast låtit hämta honom.

Utan att avvakta svaret hade kanslern redan låtit öppna dörrarna bakom hans furstliga nåde. Båda dörrarna fylldes med beväpnade knektar av furstens folk. Genast lät hans eminens en kyrkotjänare gå med bud, biskopsgårdens knektar drogo sig tillbaka, dörren stängdes. Slottsknektarna drogo sig tillbaka, dörrarna stängdes. Och den unge pappersmannen vid sidan av hans eminens reste sig med ädel värdighet, gick fram till hans furstliga nåde, de klara173

ögonen i pappersansiktet lyste av ädla tänkesätt, och han framförde från hans eminens en förbindlig försäkran, att hans eminens låtit personen hämtas av knektar endast för att skydda personen från överfall av gatans folk. Hans nåde vinkade tyst bort den kyrklige budbäraren, kanslern skrattade kort, och pappersmannen gick åter med ädel värdighet tillbaka till sin plats vid det gröna bordet.

Hans eminens började förhöret:

— Är du den, som kallas Frälsgive?

— Ja, svarade gossen.

— Varför kallas du Frälsgive?

— Min mor gav mig det namnet, när jag föddes.

— Är Frälsgive ditt dopnamn?

— Ja.

— Menas därmed, att du är frigiven ur kyrkans

träldom? *

— Det har jag aldrig hört, sade Frälsgive förundrad. Man har sagt mig, att min mor var en from kvinna. Jag har alltid levat bland människor, som vördat den heliga kyrkans lära. Ingen, som älskar Gud, kan väl mena, att kyrkan är ett fängelse ?

— Från vilken träldom är du frigiven?

— Jag har aldrig fått veta vad min mor menat. Men hon har inte fått rätt. Jag är en syndig människa, bunden i träldom under stoftet.

Det blev tyst ett ögonblick, medan biskopen tänkte sig om. Sedan fortsatte han:

— Du är hantverkssven ?

— Bildskärare.174

— Har du dina papper?

-Ja.

Frälsgive gav en kyrkotjänare sina papper, som överlämnades till hans eminens. Allting var i god ordning. På passet kallades han Frälsgive, på brevet, som, visade, att han var utlärd som bildskärare, stod samma namn, och de orlov, han fått av sina mästare, voro goda; även där kallades han Frälsgive.

— Du har arbetat vid domkyrkobygget ?

-Ja.

— Din mästare har givit dig avsked, men det orlov han givit dig är gott — varför avskedade han dig?

Då steg en blygselns rodnad upp i Frälsgives ansikte, och han teg.

— Svara! sade hans eminens skarpt. Mästerman kan annars lära dig tala!

Frälsgive böjde tigande sitt huvud. Hans eminens tog häftigt till sig ett papper, som låg på bordet, ögnade igenom det och sade sedan:

— Du förnekar alla slags trosläror, av vilket slag de vara månde?

— Nej, jag förnekar dem inte — jag menar bara, att jag behöver dem inte.

Åter igen gick ett sus av häpnad och förskräckelse runt det gröna bordet, åter igen log kanslern road,i7S

åter igen skrattade de unga männen i furstens följe. Men hans nåde satt orörlig och lyssnade.

— Du menar då, fortfor hans eminens, att du

icke heller behöver den heliga kyrkans lära?

— Jag iakttar allt, vad den heliga kyrkan fordrar.

— Men du behöver det inte?

— Gud finns överallt. Jag kan söka honom i mitt eget hjärta.

— Gud bor alltså i dig?

— Han bor i min själ. Det bästa inom mig, det

oförgängliga, är ett återsken av hans ljus.

— Det är därför den heliga kyrkans lära är obehövlig för dig?

— Alla läror äro obehövliga. Gud lever ju, antingen vi tro det eller inte. Hans ande lever inom oss alla, så sant vi själva leva, det har intet med vår vilja eller vår tro att göra. Detta att vi leva — att vi andas, röra oss, tänka och tala — att vi vilja det sanna, det goda, det vackra — det är Gud inom oss, det kommer från den Oändlige, vars ande uppfyller all världen och ger åt allt sitt liv.

— Är detta din lära?

— Min lära? Jag har ingen lära!

— Är du beredd att återkalla denna villfarelse och erkänna, att den heliga kyrkans lära är den enda rätta läran?

— Det vore ju inte sant! utbrast Frälsgive. Den heliga kyrkans lära är ju bara ord — hur skulle människotungans lallande läten kunna uttrycka det Oändliga? Vi kunna endast känna inom oss en helig visshet, att vi leva av hans ande.176

— Är detta allt, vad du behöver veta om Gud?

-Ja.

— Och synden? Försoningen? Din själs frälsning?

Frälsgive teg en stund, och ångesten ropade inom honom. Slutligen sade han:

— Varje människa är sin egen frälsare.

— Även du?

-Ja.

— Är du även andra människors frälsare?

— Jag önskar, jag kunde vara det.

— Du vägrar att återkalla detta?

— Ja! Detta är det enda, vi kunna veta och förstå!

— Du vägrar erkänna, att den heliga kyrkans lära är den enda rätta, oss given av Gud själv till vår frälsning?

— Ja!

— Du föraktar alltså vittnesbörden i den heliga skrift ?

— Jag föraktar inte den heliga skrift. Den är skriven av människor, som därvid gjort det bästa de kunnat. Men de voro onda som vi, syndiga som vi, okunniga som vi. Det enda, som i livets jämmer gav dem visshet, att Gud leder oss den rätta vägen genom dödsskuggans dal, det var detsamma bleka återsken av Guds ande i deras själar, som vi äga i våra.

— Även detta är din lära?

— Jag vet, att det är så.177

— Även detta vägrar du att återkalla?

— Ja! Gud hjälpe mig — detta kan jag inte återkalla! utropade Frälsgive i ångest.

Hans eminens knackade i bordet med sin lilla hammare av elfenben och vinkade häftigt, att Frälsgive skulle bortföras. Dörren öppnades, några knektar från biskopsgården ämnade komma in i salen, men en ung man av furstens svit kom, fram till Frälsgive, tog honom vänligt i armen och förde honom bort till furstens tjänare, som stodo vid dörrarna. Ögonblickligen drogo sig knektarna tillbaka, dörren stängdes. Hans eminens sade med en liten darrning av förbittring i rösten:

— Disputandum est!

Denna gång brydde han sig inte om att rätta sig.

Frälsgive såg sig förvirrad om i salen, där han stod nere vid dörren. Mellan vaxljusen, som brunno med raka, guldröda små lågor, såg han de lärda männens ansikten, de hårdaste och mest obarmhärtiga han någonsin sett — den självkära lärdomens gift hade vanställt dem alla och fullständigt bränt bort ur dem alla mänskliga känslor.

Först nu tycktes han förstå, vart han blivit förd, och i vilken fara han befann sig. Han bleknade och hade all möda att hålla sig upprätt, så darrade han. Just då fick han se Magne. Den gamle vaganten stod bland furstens tjänare och såg på honom med kalla ögon. Inte en min ändrades i hans stenhårda

ansikte. Frälsgive anade i ett enda ögonblick allt,

som hade hänt, och såg döden framför sig.

Oro hade uppstått bland hovets herrar. Några av dem öppnade ett fönster på glänt, de trängdes däromkring för att se ut — skrik och rop av många människor hördes där nere. Kanslern sprang upp, gick fram till fönstret och såg ut — kom därefter tillbaka och meddelade hans furstliga nåde halvhögt viskande den obehagliga nyheten — gatan var full av förvildade människor, som skreko, att de

ville ha Frälsgive frigiven.

Vid det gröna bordet fördes en kort och tyst rådplägning rörande några formaliteter. Disputationen hade ännu inte kommit i gång. Själva saken var ju alldeles klar, resultatet var naturligtvis på förhand givet, rannsakningen avsåg endast att förläna åtgärderna ett sken av allvarlig överläggning — man kallar dock inte en människa inför consisto-rium majus för att disputera med honom. Men hur klar saken än låg efter det korta förhöret, insåg dock var och en, att nu började det verkliga allvaret och de största svårigheterna, i synnerhet för herrar professorer.

För var och en av dem gällde det ju att i sina uttalanden dra till sig de mäktiges uppmärksamhet. Villoläran måste självklart fördömas, men detta fördömande skulle motiveras med största möjliga skarpsinne, lärdom och rättrohet. En av professorerna hade en gång givit ut en skrift om Guds nåd såsom framkallande orsak till människans tro, den skriften måste han nödvändigtvis påminna om179

nu — och han satt tyst och övertänkte ivrigt, hur han skulle svarva ihop sitt tal för att kunna få tillfälle att nämna sin skrift. En annan var sysselsatt med att skriva en bok om vad det är i människans väsen, som gör, att hon, ehuru av naturen syndig, kan mottaga Guds nåd och därigenom undfå den rätta tron. Även han hade samma bekymmer att få en lämplig anledning att påminna om sig själv och sitt arbete. En annan sökte ett prebende och samlade därför nu i all hast ihop i sitt minne sådant vetande, som en man måste visa, när han söker ett prebende. En annan var misstänkt för irrlärighet, det gällde nu för honom att på bästa sätt rentvå sig från sådana misstankar. Och en annan ville lägga ut en snara för sin närvarande fiende, för att få honom nedsatt inför hans eminens och hans furstliga nåde — ett hårt arbete väntade dem alla.

Vid bordets nedersta kortända satt en liten kraftig och köttig man med fyrkantigt ansikte under en svart sammet sbarett. Han drog undan den gröna duken framför sin plats och skrev med krita några ord på bordet, lutade sig sedan självkärt tillbaka i stolen, hånlog med sin epileptiskt framskjutna underkäke och såg sig övermodigt omkring med sina små svarta, sataniska ögon — han var professor i bibellära, klar till batalj. Han hade upptäckt ett ställe i Romarebrevet, som hittills hade blivit illa kommenterat, det tänkte han dra fram nu för att visa upp sin enastående bibelkunskap

— på ett eller annat sätt kunde man alltid ställa det i samband med föreliggande ärende.i8o

Den unge pappersmannen, som med sitt långa, allvarliga ansikte och sina ädla tänkesätt satt vid sidan av hans eminens, var också klar till batalj. Han hade för åtskilliga år sedan gjort sig skyldig till en del små invändningar mot den heliga kyrkans lära, kloka, ädla invändningar, som gjort honom uppmärksammad, ett oskyldigt kätteri, som en begåvad teolog aldrig försummar att skaffa sig för att sedan kunna begära så mycket mer för sin rätta övertygelse.

Med en vacker blick av ädelt allvar såg han på furstbiskopen och började med att be om överseende för att han i denna sorgliga sak inte använde sig av det språk, som kyrkans värdighet kunde ha fordrat. Förhöret hade till fullo styrkt, att anklagelsen mot den så kallade Frälsgive hade varit berättigad. Det kunde inte falla någon in att åsamka den heliga kyrkan löje genom att hävda dess orubbligt fasta lärosatser gent emot en förvillad och okunnig svärmare, vars meningslösa pladder endast behövde höras, för att det genast skulle fördöma sig själv. Men det vore också tydligt, att det arma, vilseförda folket fäste någon tilltro till svärmaren, man kunde ju ända hit höra dem skrika efter honom. Det vore då lämpligast att öppet framhålla de moraliska bristerna, det lastbara och vanhedrande i den så kallade Frälsgives levnad. Därmed skulle förtroendet för honom rubbas bland folket, och han skulle av de sina utlämnas till rättvist straff. Därför ansåge han nödvändigt, att konsistorium riktade sin

uppmärksamhet, inte på de meningslösai8i

irrlärorna, som ju saknade varje spår av logiskt sammanhang, men på det faktum, att personen skulle ha blivit utan angiven orsak avskedad av sin mästare. Varför hade personen blivit avskedad — till vilken vanhedrande handling hade han gjort sig skyldig? Konsistoriet måste först av allt försöka få ett svar på den frågan, och i nödfall torde pinligt förhör böra anbefallas för sanningens utredande.

Det var en grann stöt. Hela konsistoriet insåg genast, att där hade den rätta formeln blivit funnen. En tro utan varje lära måste tydligen visa sin kraft och sin höghet i människans levnad. Funnes där några avgörande brister, vore ju tron värdelös. Ingen tvivlade på, att sådana brister skulle finnas. Men om det framlagda förslaget följdes, skulle ju all deras lärdom vara obehövlig — tillfället att dra uppmärksamheten till sig skulle gå förlorat! Och den unge pappersmannen skulle ensam inhösta segern och segerns frukter!

En liten obetydlig man reste sig, han var bara professor i fysik och logik, och sade, att frälsia-nismen vore en irrlära, som måste fördömas såsom stridande mot den heliga kyrkans lära. Ett sorl av instämmanden gick runt bordet. Den lille obetydlige mannen log förtjust, nu hade han äntligen sitt tillfälle att vittna om rätt tro, fast han bara var professor i fysik och logik.

— En jude av Isaskars släkt hette Simeon, sade han med plötsligt stark stämma, och hans hustru hette Ciboria. En natt efter deras samlag fick Cibo-182

ria en förfärande drömsyn, och hon sade sin man, att hon var havande och det med ett barn, som månde varda förbannat och alla judar till undergång. Barnet blev sedan Judas Iskariot — sin fosterbroders mördare — Pilati vän — sin faders dråpare — sin moders bolare — och Jesu Kristi förrädare. Ty Jesus hade gjort stor nåd med honom och satt honom bland de tolv till domare över världen, men han bröt mot den nåd han undfått — till varnagel för alla, som bryta skriftermål *—

Nu märkte den obetydlige mannen, att hans eminens såg uttråkad ut. Han skyndade sig därför att avsluta utan minsta sammanhang:

— Därför yrkar jag, att den irrlära, som har framlagts här i dag, och som jag tillåtit mig beteckna såsom frälsianism, måtte enhälligt fördömas av consistorium majus.

De andra herrarna skrattade öppet åt den misslyckade motiveringen — att komma med en ramsa ur den gamla legenden om Judas Iskariot, som varje barn kunde utantill, var den lärdom, som passade en professor i fysik och logik.

En annan reste sig upp och sade något verkligt lärt. Det lät som om han sagt:

— Qwertyu iopas dfghjld Zxcv bnm —

En annan av professorerna avbröt honom genast, skrikande gällt:

— Mnbvcxz lkjhgf Dsapo iu ytrewq!

Men den grekiske professorn lutade sig fram183

över bordet, tuggade fradga av bokstäver och skrek ännu gällare:

— yjösQ rvlott aad£yx ExX firjo —

Alla tego och sågo på honom, fulla av vördnad. Då lät professorn i bibelkunskap höra ett kort hånskratt ur sin epileptiska mun, slog med flata handen på bordet framför sig och läste högt vad han nyss skrivit:

— Xpqrst pfdthtrq roofbdc. Vid detta fasthåller jag, om också alla okunniga åsnor här inne förvandlas till djävlar, ja, om här funnes lika många djävlar som tegelstenar i staden! Det står skrivet: xpqrst pfdthtrq roofbdc!

Den grekiske professorn förvred sitt gamla död-mansansikte till ett vidrigare grin än vanligt, vände sina vita, döda ögon mot den nye fienden och skrek:

— Tyco [ivfivö Edc anoiv tqsvx!

Men professorn i bibellära sköt sin svarta sam-metsbarett tillbaka i nacken och lutade sin köttiga kropp fram över bordet, en satanisk eld sprutade fram ur hans små stickande svarta ögon, när han rasande fy rade av den ena grova salvan efter den andra:

— Mnbvcxzlkjhgf dsapoiuytrewq!

— £?/

— Qwertyniopasdfghijklzxcvbum!184

Greken sköt stolen från bordet, reste sig, stampade i golvet och öppnade sin tandlösa gubbmun för att skrika — då knackade hans eminens tyst i bordet med sin lilla hammare av elfenben:

— Man kan sjunga samtidigt, men inte tala! sade

han med en vass blick mot den gamle professorn i grekiska språket. #

Gubben blev stående mållös av häpen förbittring

— han famlade med blåvita dödmanshänder omkring sig, som om han ville strypa någon — eller utdela välsignelsen. Han fann ett papper på bordet och famlade sedan i luften efter en penna. En granne stack i hans benhårda nypa en doppad fjäderpenna, och gubben skrev, darrande av ilska, på papperet det enda lilla ordet: Mors. — Kastade pennan och sin röstsedel bort till den unge pappersmannen och väste emot hans eminens:

— Votum meum dixi — hsec te vox non perculit?

Han stultade bort till dörren alltjämt skrikande:

— Vado! Vado! Exit oocpoc! Disputeant asini dementes!

Hans furstliga nåde åsåg med mörka blickar uppträdet, men kanslern såg bara road ut, och de unga herrarna av hovet skrattade högt. Frälsgive tänkte ingen på vidare, han var ju endast slaktkreaturet, som lämnade sitt kött till festen, men som för övrigt inte hade den ringaste betydelse.

Magne gick fram till en av de skrattande ungai85

herrarna och viskade till honom några ord — den unge herrn blev häpen och såg nyfiket på Magne. Vände sig därefter till kanslern, som överraskad mönstrade den gamle vaganten vid dörren. Fursten lät kanslern säga sig, vad Magne framfört, övervägde en stund och gjorde därefter en rörelse med handen bortåt det gröna bordet. Ett bud gick åter dit — hans eminens hörde uppmärksamt vad budet framförde, böjde därefter samtyckande sitt huvud och knackade åter i bordet:

— Ett vittne rörande Frälsgives avsked har anmält sig. Var är han?

Magne gick fram till bordet.

— Vem är du? frågade hans eminens.

— Lekare i hans furstliga nådes tjänst.

— Kan en lekare tala sanning? sade hans eminens föraktfullt. Du är inte vittnesgill.

— Det tillhör ers eminens att bedöma värdet av de upplysningar jag kan ge.

— Vad inbillar du dig veta i denna sak?

— Vad Frälsgives alla arbetskamrater länge vetat. Att han övat otukt med sin mästares dotter.

Frälsgive sprang fram i salen:

— Det är inte sant! Hur vågar du tala om otukt ?

Magne fortsatte utan att se åt gossen:

— Mästaren ville inte blotta sin dotters skam. Därför har han tegat med detta. Men om han ochi86

alla hans svenner kallas till förhör, kommer sanningen i dagen.

Hans eminens vände sig till Frälsgive, som blossande röd och skälvande av ångest stod vid Magnes sida framför bordet.

— Du har hört vad lekaren sagt?

— Ja.

— Är det sant?

— Nej — nej —

— Ljug inte!

— Vi — älskade varandra!

— Har du begärt henne av hennes far?

— Nej.

— Har du haft samlag med henne?

Frälsgive teg.

— Svara!

— Ja.

Hans eminens slog hammaren i bordet med en skarp smäll. Vände sig till den unge pappers-mannen med de ädla tänkesätten, som satt vid hans sida:

— Ni hade rätt, domine!

Magne gick lugnt tillbaka till sin plats bland betjäningen. Frälsgive följde honom, nedböjd och förtvivlad. Mellan de stilla, brinnande vaxljusen stirrade de stenhårda människoansiktena efter honom med hån, med nyfikenhet och förakt.i87

Hans furstliga nåde och hans excellens kanslern reste sig, de unga herrarna vid hovet reste sig, alla, som sutto vid det gröna bordet, reste sig. Dörrarna öppnades. Hans furstliga nåde gick ut med sitt följe. En av de unga herrarna tog Frälsgive i armen och ledde honom vänligt med sig bort. Innan dörren stängdes bakom Frälsgive, hörde han furstbiskopen säga med lättad röst, likt en som äntligen får tala fritt sitt hjärtas språk:

— Disputandum est!

I en liten kammare satt fursten tigande vid det halvöppna fönstret och hörde på skränet från gatans folk, som samlat sig för att kräva Frälsgive frigiven.

Vid ett litet bord satt kanslern med fjäderpennan Iyftad som till hugg, medan han tyst ögnade igenom ett papper han hade skrivit. Han kastade pennan, slängde ifrån sig papperet — och brast i gapskratt.

— Ers furstliga nåde — ska världen aldrig bli fri från dårar?

— Är det dem där nere du menar? frågade fursten, mörk i blicken.

Kanslern rusade upp, och hans vackra, mörka ögon strålade av en överlägsen andes klara munterhet.

— Nej, nej, ers nåde! Människorna där nere förstår jag väl, de ha rätt! De vilja komma ifråni88

kyrkans pålagor, därför behöva de en profet sådan som denne Frälsgive. Ingen enda av dem har naturligtvis begripit ett ljud av vad han sagt dem — inte mer än att, om ingen kyrka behövs, så behövs heller inga skatter till kyrkan.

— Har du förstått mer?

— Mer? Min Gud, den här så kallade frälsia-nismen — det är ju vad jag själv och alla förnuftiga människor alltid ha trott. Fast vi ha vett att tiga, för att inte galenskapen ska bli alltför formlös. I och för sig finns det ju ingenting märkligt i det här kätteriet — men de politiska konsekvenserna av sådana sanningar äro betänkliga och måste stoppas. Och därför —!

Han log ett cyniskt leende och gjorde med handen en rörelse över sin nacke, liksom fällde han ett huvud med bila.

— Jag gör det inte, sade fursten. Vad har Frälsgive gjort för att han skulle dö?

— Vad har den så kallade Frälsgive gjort för att han skulle få leva, ers nåde?

Fursten reste sig, full av ovilja.

— Och du själv, käre kansler, vad har du gjort för att få leva?

— Ers furstliga nåde har fullständigt rätt, svarade kanslern. Jag ska ju också dö — när min tid kommer.189

Fursten vände sig otåligt bort — satte sig åter. Kanslern fortsatte obesvärat i den ton av allvarligt gäckeri, han använde för statsaffärer:

— Sakens gång blir nu följande: konsistoriet fördömer med många lärda ord frälsianismen såsom dödssynd. Protokoll insändes till ers furstliga nådes kansli med begäran, att syndaren måtte bli fängslad. Det beviljas. Han ställes inför världslig domstol. Protokoll från konsistoriets kapitel inlämnas jämte sakkunnigt utlåtande från consistorium majus rörande frälsianismen. Syndaren har att erkänna. Han vägrar återkalla sin lära — han dömes. Folket gör upplopp, och vi ha en helvetes historia på halsen igen. Vederdöpare och bildstormare ge oss redan tillräckligt att tänka på.

— Ja, svarade fursten bekymrad. Du har rätt. Vad ska jag göra?

— Fånga räven i saxen! Med frälsianismen som lockbete. Han är inför konsistoriet överbevisad kättare. Folket betraktar honom som sin frälsare. Vi dela inte konsistoriets mening — inte heller folkets. Då döma vi honom fredlös, så att vem som gitter må skipa rättvisa.

— Låt bli det där, kansler!

Kanslern ställde fönstret vidöppet.

— Ers furstliga nåde hör oron där nere! sade han allvarligt. Frälsgive måste oskadliggöras!

Och med en tjuvpojksglimt i ögonen tilläde han:190

— Men inte av oss! Folket är ett farligt djur, när det blir retat!

— Ack, detta själatummel, som gör allt så bittert! sade fursten. Vad hjälper det att vilja rätt? Vad hjälper det att veta det rätta? Orätten måste ske, den är starkare än vi. Unga sinnen, som piskas trasiga och skrattas bort från allt förstånd — inte ens där får jag hjälpa. Gör dina hårda domar mildare, käre kansler, det anstår inte en furste att slå med hårdare hand, än nöden kräver.

— Jag är inte filosof, ers nåde. Inte heller rätts-lärd eller teolog eller poet. Jag har den äran att vara ens nådes tjänare i statsaffärer. Och politik äi* en enkel och simpel historia, hör uteslutande jorden till och är därför ganska smutsig.

— Du har vid några tillfällen i mitt liv varit vänlig nog att meddela mig detta.

— Här kräver nu rikets nöd, att vi lämna filosofien åt filosoferna, juridiken åt juristerna och poesien åt poeterna. Samt att Frälsgive förklaras i akt — med en motivering, som vänder folkets vrede emot hans eminens biskopen.

Fursten satt oviss.

— Är du säker? sade han.

— Orubbligt.

— Vad har du skrivit?

—• Se här! sade kanslern, dansade fram över golvet och högg papperet. Här står nu, att consi-storium majus har förklarat gossen saker till dödssynd, och att hans eminens begär av den världsligai9i

makten Frälsgives straffande. Ers furstliga nåde saknar befogenhet att döma i andliga ting — märk väl!

Fursten nickade tyst.

— Och vill därför heller inte gå fram med svärd mot vilseförda själar, som skola övertygas, ej tvingas.

— Det är rätt.

— Vidare: lagen måste ha sin gång. Och lagen, som inte vi men våra fäder stiftat, säger, att en överbevisad kättare, bannlyst av kyrkan, skall dömas fredlös och hans gods konfiskeras. Därmed sker icke Frälsgive någon orätt. Gods äger han inte. Och hans liv står under folkets beskydd — må de troende försvara sin profet mot biskopen. Men om hans eminens inbillar sig, att vi ämna reta upp folket mot oss med en ny dödsdom — så bedrar han sig.

Han slog sina långa, smala fingrar ivrigt på papperet och sade:

— Detta är odisputabelt problemets finaste lösning, ers nåde!

Fursten sträckte ut sin hand och sade kort:

— Pennan!

Han fick pennan. Han skrev.

— Människorna kallade honom den onde, ty de192

voro själva så goda! sade han och lämnade papperet tillbaka.

— Nu ha vi hans eminens i saxen! utbrast kanslern förtjust. Ers nådes folk ska inte röra gossen. Hans eminens får själv släppa skinnet till. Folket kommer att göra livet surt för den, som kröker ett hår på deras profet!

Fursten satt tyst en stund. Sedan sade han:

— Sänd in den nye lekaren till mig!

Kanslern tvärstannade och strök sig över pannan:

— Ja — den! Vet ni vem han är?

— Jag vet — det är Magne, som döljer sig i lekarens kläder. Och medan jag minns det — ett nytt pass ska utfärdas åt honom med hans rätta namn, dessutom full lejd för allt vad han hittills gjort oss emot.

, — Är detta välbetänkt ?

— Fördenskull är konungen till, att han ska styra allt, jämväl sin egen vrede, och icke vreden konungen. Vi ha gjort honom orätt en gång. Därav uppstod mycket ont. Det måste göras rätt igen. Jag har sett noga på honom under dessa dagar. Han är en slät lekare. Men vet du vad han är, min käre kansler ?

— Bildskärare. Hade arbete där borta i Jungfruberga stad.

— Ja, det var då. Nej, han är ingen hantverkare,193

han är konstnär. Du ska få se — jag ska beställa ett arbete av honom, som kan passa en sådan man.

Kanslern strök sig eftersinnande över hakan.

— Ers furstliga nåde vet väl även, att han är den, som låtit angiva Frälsgive hos hans eminens?

Fursten mörknade och knöt sin hand:

— Nej, det visste jag inte! Vad hade Frälsgive gjort honom ?

— Vem vet? Ett kroggräl har väl varit tillräckligt.

Fursten reste sig trött:

— Affären Frälsgive är utagerad. Affären Magne återstår. Och den tillhör inte ditt kansli, den tillhör mig personligen. Vad Magne än må ha förbrutit hittills — han ska ha full lejd. Vi ha gjort honom orätt. Nu ska vi pröva honom.

13. — Ko c h, Legend.Vid domkyrkan låg allt byggnadsarbete nere. Furstbiskopen hade befallt, att den tills vidare skulle hållas stängd.

Där ute var den kyliga höstdagen strålande ljus, men där inne under de svindlande höga valven rådde ett evigt skymningsdunkel. I sidoskeppen voro några mindre altaren oberörda av ombyggnaden. Där brunno framför helgonbilderna bleka lampor och vaxljus, de liknade små, små levande själar, övergivna åt en hopplös ensamhet i skuggornas värld.

Tvärs genom kyrkan gick ett högt plank, som dolde korsgången, koret och högaltaret, där arbetet ännu inte var färdigt.

— Tror ni, att det någonsin blir färdigt? frågade en ung herre från hovet, han promenerade omkring med Magne i den högtidligt ekande tystnaden.

— Kan inte säga’t, svarade Magne. Har aldrig sett något sådant företag någonsin bli helt färdigt. De efterkommande ska väl ha något att göra de också — alldeles som vi få arbeta vidare här på våra fäders verk. En vacker dag komma nya funderingar om Gud — och så måste något ändras här inne, byggas ut, byggas högre.195

— Templet växer, menar ni? Och når en gång upp till himlen, när människorna blivit färdiga med sin dröm om Gud?

Magne log:

— Tornet i Babel lär ha varit illa konstruerat, sade han. Det rasade visst en vacker dag. Men konsten att bygga har numera nått en högst betydande utveckling.

Några knektar från biskopsgården, som sutto strax innanför de stängda dörrarna i huvudportalen, slamrade med vapnen och skrattade bullrande åt varandra.

Den unge herrn från hovet stannade nyfiken utanför ett mörkt och dystert sidoaltare.

— Vad är detta? frågade han.

— Känner inte gubben, svarade Magne och kisade på det heliga belätet. Ser för ryslig ut. Det äi den äldsta delen av kyrkan.

— Ni förstår sådant? Hans furstliga nåde vil! låta er arbeta här?

— Han nämnde något om det. Se på valvet — det är ett gammalt tunnvalv, tungt uppmurat med sten vid sten efter cirkelbågen. Se på murarna — låga, tjocka, massiva. Inga fönster, valvet är tungt och bäres med möda av varje liten del av muren

— alltsammans skulle rasa, om en enda liten glugg öppnades där. Och se på de fattiga orneringama

— de endast betona samma trista sanning, att allt, som tillhör den låga muren, ska med möda bära,196

och allt, som tillhör det tunga valvet, ska med möda lyftas uppåt. Så långt man mäktar. Det blir inte högre, än att alltsammans synes vila utsträckt längs en liggande linje. Men se nu här ute!

De vände sig utåt de höga tempelvalven:

— Här finns ingenting som bär, och ingenting som behöver lyftas. Allting växer upp ur jorden som en lek och svingar sig mot höjden utan tyngd. Ni finner inte en enda liggande vågrät linje här, inte en enda liten fri yta — hela katedralen stormar med alla lössläppta krafter mot höjden. I de gamla templen rådde ett evigt mörker — här inne ser ni knappt några murar. Allt är genombrutet- till fönster, trifoliegallerier däröver och överfönster högst uppe under valven. Här inne skulle vara lika ljust som där ute om dagen, så vida inte varenda liten glasruta i rosetterna och i masverkens hjärtblad vore målad i så dunkla färger för att ge skymning och stillhet åt andakten. Valven där uppe ha frigjort sig från cirkelbågen och kvadraten, de resa sig som självständiga väsen, tills strålarna förena sig i sina försvinnande spetsiga centra. Ni kan slå ett sådant valv över vilket plan som helst och själv bestämma höjden — det kunde inte de gamle göra! När ett valv var slaget över tunnan, hade därmed alla andra valv i hela byggnaden blivit bestämda till sina mått. Cirkelbågen band dem.

— Trollcirkeln är nu sprängd, alltså, svarade den unge herrn. Tusen tack!197

Magne ryckte på axlarna:

— Skoj som allt annat, förstås. Spetsvalvet är slaget med bara en lätt skolla, inte murat massivt med sten vid sten som de gamla. Tyngd blir det ändå, men den följer valvets strålar och strömmar liksom lodrätt utefter bestämda linjer ner genom murarna — där bygger man grövre — men mellan tyngdlinjerna kunna murarna öppnas. De bärande partierna förstärkas på utsidan med strävbågar och strävpelare, som inte synas här inne, därför ser det hela härifrån så mot all natur tyngdlöst ut. Men gå utanför och se! Hela byggnaden med alla sina stöd och förstärkningar liknar en taggig pinnso — eller en krympling, som inte kan stå för sig själv, utan måste hållas uppe av hundratals stenkryckor. Käre junker, så snart ni tycker er se, att anden har besegrat materien, kan ni ge er satan på, att det är fråga om något fusk för att förvända er syn. Vårt tempel är inte mer utan tyngd än våra kroppar äro utan mat under fastan — eller en biskop fri från hor. Andens triumf är ett konstruktionsknep, en vacker synvilla, ingenting annat.

— Men just däri ligger ju triumfen för anden! Förstår ni inte, käre mästare, att vi streta i vårt anletes svett för att åstadkomma dessa synvillor, just emedan vi inbilla oss, att vi därigenom bli finare och bättre, mer fyllda av ande? Men det man så ivrigt strävar efter att uppnå, det tillskriver man ju ändå ett visst värde? Låt vara, att vi aldrig kunna äga detta värde — bara inbillningen, skenet av att äga det, gör oss ju förtjusta! Så djupt198

längta vi bort från stoftet — så helt tillhöra vi i våra själar andens värld!

— Jag har hört det där förut, junker. Vet ni av vem ? -

— Nu blir jag nyfiken —?

— Av Frälsgive. Det är hans lära.

Junkem skrattade:

— Nu skrämmer ni mig, mästare! Bäst att akta sin tunga — hans eminens har många örontasslare!

Magne gav den unge en bister blick, men teg. Han tyckte inte om att bli påmind om sin angivelse.

Junkern gick sorglöst vidare med händerna innanför bältet, visslande en lättfärdig melodi. Eftersom templet ännu inte var färdigt och dessutom avstängt, behövde man inte bekymra sig om någon andakt i sina åthävor.

Hans kläder voro av sammet, men hans händer grova och vapenvana. Även nacken var grov och köttig; hans halvlånga, rundklippta hår hängde i en lugg ner över pannan. Men han hade ett fint ansikte, en smal näsa, stolta, glada ögon och en fyllig mun. På huvudet bar han en sammetsbarett, om halsen en riddarekedja av guld. En liten näpen kappa hängde ner över hans rygg, sporrar av silver klirrade i hans halvstövlar, och en lång värja hamrade honom på vänstra benet. Han var på alla vis riktig, precis som han skulle vara, och därtill fri från all grov ondska.199

— Vet ni, att folket fordrar underverk av den där Frälsgive nu? frågade han plötsligt.

— Folket vill alltid veta med vem det har att göra och fordrar därför alltid underverk, svarade Magne.

— Flickan, som han låg inne med, är död. Det vet ni väl redan?

— Jag vet.

— Hon lär ligga begraven här inne någonstans under golvet.

— Hennes far är mästare vid bygget och har gravplats här.

Junkern stannade och kisade på Magne med spefulla ögon:

— Vet ni vad folket begär nu? Jo, helt enkelt, att Frälsgive ska uppväcka flickan till liv igen! Det kan man kalla en obehaglig uppgift!

— Ett mycket svårt uppdrag, junker. Kan inte ordnas med fusk.

— Fy för satan! skrattade den unge och promenerade vidare. Alla goda krafter måste förena sig för att hjälpa honom ut ur den här knipan. Att nödgas kalla en älskarinna till liv igen, sedan man lyckligt och väl blivit av med henne — stackars gosse! Men hans eminens furstbiskopen har till en början låtit stänga kyrkan. Han ämnar inte tillåta några underverk av obehöriga. Hans furstliga nåde har sänt mig hit för att hålla ett öga på biskopens karlar. Ni måste också hjälpa till, mästare! Ni200

känner ju Frälsgive? Tala med honom — få honom härifrån!

— Nej, svarade Magne.

— Men varför?

— Frälsgive ska dö.

Junkern stannade och såg på Magne med ovilja. Sade sedan allvarligt:

— Varför hatar ni honom?

— Vem kan veta't? Förmodligen har han, vad jag inte äger. Det är väl därav hat uppstår? Eller ska vi säga så här: om han får rätt, så får jag orätt. Om det finns något, som är starkare an livet — men det är ju otänkbart.

— Men, om —?

— Då har han förstås rätt. Då är han starkare än jag, och mitt hat kommer att kosta mig mitt liv. Gärna det. Har han orätt, så kostar det hans.

— Prat! sade junkern kort. Prat bara. Ni vill inte säga mig sanningen.

— En ungersven lämnade världen och följde Johannes i Guds tjänst — har ni hört den sagan förr? frågade Magne.

— Säkert. Men jag har glömt allt det där. Gå på bara, mästare!

— Han såg sedan andra ungersvenner rida som riddare, klädda i guld och svepta i silke, men själv fick han gånga så många stigar, smala och trånga. Då blev han avundsjuk, förstås — nu förstår ni, att den där ungersvennen är jag?201

Junkern nickade kort.

— Och Frälsgive är Johannes. En liten, liten Johannes — men en smula renare på kroppen än den gamle. Så fick den där ungersvennen ånger över sina goda gärningar — kan ni tänka er det om mig, junker?

— Nej. Men det låter roligt.

— Johannes såg honom oglad och lät hämta från strand och skog små stenar och grenar och kallade till sig den arme ungersvennen och sade: tag åter guld och stenar, jämngott med det, som du en gång gav åt Gud! Svarade ungersvennen: du ger mig blott stenar ooh grenar och kallar det guld och ädelglans! Men strax blev allt i hans händer förvandlat till guld, och stenarna blevo smaragder och rubiner.

— Käre mästare! En så lång legend för en så liten sanning!

— Den är längre. Johannes bjöd ungersvennen att i sju dagar fara till mästare och guldsmeder, och av dem alla fick han svaret, att de aldrig skådat bättre guld och ädelstenar. När ungersvennen återkommit med detta svar, sade Johannes till honom: tag det som är ditt och köp dig jord och ägor, ty himmelrik haver du mist av fikan efter all världen så visst! Var såsom blomstret, som strax vissnar, var rik i få d^gar och sedan fattig utan all ände! De skildes åt gråtande och illa låtande. Och ungersvennen gjorde som Johannes sagt. Men han fick en bråd helsot, led och vidrig, så att löss och maskar vällde fram under guldet ur hans usla kropp, och202

han dog inom fem dagar — min saga roar er inte, junker?

— Jo visst, fortsätt! sade junkern. Men han stod och lyssnade med spänd uppmärksamhet efter något annat.

Magne avslutade likgiltigt:

— Därefter kommo många människor till Johannes och togo tro på Gud efter hans ord — ja, nu komma de!

Junkern såg på honom allvarligt och sade:

— Jag förstår, att ni har älskat er Johannes. Därför är nu ert hat så bittert. Men är han så rik i sin ande? Äger han verkligen det enda värdefulla

— medan vi andra äga bara det värdelösa — varför ödmjukar ni er inte och erkänner er fattigdom?

Magne hann inte svara. Sorl och skrik hördes utifrån, och junkern ropade:

— Hej där, knektar! Ha ni dörrarna väl stängda ?

Knektarna rusade upp och togo sina vapen. En äldre man ibland dem. kom fram några steg och sade:

— Alla dörrar äro stängda, junker.

— Jag hör dem komma där ute, svarade junkern. Ingen får släppas in. Hans furstliga nåde har befallt, att kyrkan ska vara stängd. Gud Fader själv skulle få stanna utanför, om han komme hit.203

Plötsligt hördes ett bedövande skrän där ute. Tjut av raseri — sjungande rop av jubel — ett förkrossande dån av något tungt, som slog emot porten — den darrade och gav redan vika, dagern lyste in genom en bred springa.

— Vore det bara de rätta portarna, junker! sade den gamle knekten och ordnade sitt folk. De här plankstumparna ha satts in bara för ombyggnaden, och de ge snart vika —

I samma ögonblick slogos dörrarna isär med ett brak, som ekade genom hela kyrkan. En oöverskådlig folkhop, upphetsad och vild, stod utanför. Rödflammiga ansikten, blodsprängda ögon, vidöppna käftar, som vrålade och tjöto. De närmast stående kastade ifrån sig den bjälke, de använt för att öppna dörrarna, och skreko:

— Bort med knektarna!

Junkern ställde sig bredbent mitt i portöppningen. Med spetsen av sin nakna värja ritade han i kalkdammet framför sina fötter och ropade gäckande:

— Vad önska herrarna?

Ur havet av galna människor steg upp ett samfällt tjut:

— Ut med junkern!

Den unge herrn skrattade till och tryckte sam-metsbaretten fastare på huvudet — en blank värjstöt for blixtsnabbt ut från hans näve, och en man204

framför honom tumlade skrikande omkull. Junkern kröp ihop till språng — en ny värjstöt blänkte, en ny man föll. Den unge herrn rusade in i hopen, följd av knektarna med fällda lansar. Men människorna voro förblindade, de veko inte undan för kallt järn, skaran liksom öppnade sin famn och slöt sig åter fort tillsammans. Stenar foro genom luften, klubbor, spett och yxor lyftes — där inne tumlade junkern ännu omkring, hans ena hand tryckte

sam-metsbaretten fast över huvudet, den andra förde värjan högt Iyftad över hans huvud, han fick inte längre rum att stöta. Knektarna voro för längesedan borta. Med ett vilt skrik av raseri kastade junkern sin värja rätt i ansiktet på en grov karl, som stod med yxan höjd tätt invid honom — sedan sträckte han sina vapenlösa händer mot himlen och tog med högt Iyftad panna emot dödshugget, det skar en blodig rand genom baretten, och junkerns huvud sjönk som en knäckt blomma i det böljande havet av människor.

Hopen rusade under trängsel in i kyrkan. Var? ropade de till varandra, var är graven?

En man gick med stora steg framför de andra, en lång, mager man, såg ut som kallhamrat järn, som av ingen storm kunde böjas, av ingen köld eller hetta brytas — det var mästaren, som byggde högaltaret.

— Här! ropade han utan att se sig om, min gravplats är vid andra pelaren till vänster från koret!205

I planket, som gick tvärs över kyrkan, fanns en liten dörr. Den var stängd. Utan att stanna gav mästaren dörren en spark, så att den flög upp. Han fortsatte framåt koret, snabbt och bestämt, likt en man, som måste skynda sig att ordna något, innan han kan återgå till sitt rätta arbete.

Runt omkring voro pelare och valv höljda av byggnadsställningar. I koret var hela bakväggen genombruten till ett enda jättestort fönster, som nådde ända upp till de översta sidopelarnas kapitäl, tätt under takvalven. Hela fönstret var bemålat med heliga bilder och scener, dagsljuset utanför bröt sig genom de tusentals små glasrutorna i ett guldglittrande regnbågsskimmer av dunkelt glödande purpur, eldigt gult och grönt och bottenlöst djupnande blått. Under kor fönstret reste sig mästarens halvfärdiga altartempel — allt trä var ännu färskt och omålat, överallt gapade öppningar, där något skulle sättas in, det hela var ännu bara ett tomt skal till en vacker dröm. Runt omkring stodo arbetsbänkar, fyllda med trästycken, orörda eller halvsnidade, och verktyg blänkte överallt bland grus och spånor.

Mästaren hade redan tillsammans med några andra karlar lyft upp en golvsten tätt invid en pelare.

— Här! ropade han med skallande röst. Var är han nu?

Hela kyrkan var uppfylld av människor, som oroligt trängdes med varandra, tätt sammanpackade.206

De, som stodo närmast den öppnade graven, veko skyggt tillbaka — där blev en liten fri plats.

En rörelse gick genom människomassan, man gjorde rum för någon, som sköts framåt mellan de grova kropparna och de otaliga, vilda ansiktena. Nu kom han ut på den fria platsen vid graven, följd av några andra, som höllo honom fast. Det var Frälsgive, likblek och förstörd, med trasiga kläder, hängande hår och en blick, som tycktes förlamad av ångest.

Det blev dödstyst omkring dem. Allt folket i kyrkan teg och väntade på undret.

— Här vilar hon, sade mästaren och såg på Frälsgive med hårda, vilda ögon. Hon väntar på dig — du svek henne, och du sviker den Gud, du gav oss alla att tro på, om du inte hjälper henne till ro och salighet.

— Mästare! svarade Frälsgive. Hör på mig! Lyssna inte till din egen vildhet! Jag kan inte detta

— vad förmår en hjälplös människa mot döden?

Mästaren svarade:

— Du har givit oss den tron, att du har mer makt än andra. Du har talat om Gud likt en, som känner hemligheten. Den döda trodde, att du var befriaren, Guds sons vän och kamrat. Du tog hennes tro och hennes ära — och gav henne endast skam och förtvivlan. Vi, som sågo hennes nöd i dödens stund och hörde hennes osaliga jämmer, vi veta, att medan hon ännu andades på jorden, brändes hennes själ av helvetets eld. Du lovade207

henne att vara henne nära i den stunden och göra henne pinan lätt — du lovade att ta henne i dina armar upp till Paradis. Hon väntade dig då, men ensam och utan hjälp lät du henne dö.

— Du drev ju själv bort mig från ditt hus, när jag bad att få henne till hustru.

— Du tog henne utan lov. Har du makt att bryta lagen? Eller är du en vanlig kvinnotjuv, som stal henne bakom föräldrarnas rygg?

— Hon var född till mig och jag till henne. Vi gåvo varandra själva lov, ingen annan kunde rätt göra det. Men medan hon kämpade mot döden, stod jag fängslad inför herrarna och rådet.

— Som om bojor och murar kunde hindra Guds ande! Hon väntar dig ännu — här nere vilar hon och väntar på sin förlossning. Fräls henne! Tag henne ut ur helvetets eld och låt henne sedan dö med frid!

Frälsgive sjönk ner på sina knän och ropade i jämmer:

— Förbarma dig, Gud! Förbarma dig, Gud!

Och allt folket mumlade:

— Förbarma dig, Gud! Förbarma dig, Gud!

Men där Frälsgive låg på sina knän vid den öppnade graven, kände han den förfärliga stanken av alla de döda kroppar, som lågo hopade i massor under kyrkans golv. Han vände sig bort och kved, sjönk maktlös ner på stengolvet, skakande av gråt.208

— Du vill inte ? ropade mästaren med en stämma, som var bortom all mänsklighet.

— Jag kan inte se henne! skrek gossen, där han låg på golvet, vridande sig i kvalfull jämmer.

— Så ska du få se henne! svarade mästaren och steg ner i graven.

Efter en stund reste han sig åter över stenranden. Han bar över axeln kroppen av en död, svept i det vita jordlakanet. Det var något okuvligt och obarmhärtigt i varje hans rörelse, han tänkte sina egna tankar och talade sina egna ord, och det fanns i hela världen för honom endast hans egen väg att gå.

Några män togo emot den döda och buro henne till en arbetsbänk, som stod där bredvid. Bänken röjdes strax tom, och kroppen lades därpå.

Mästaren stod åter på golvet bredvid Frälsgive.

— Där ligger hon! sade han. Hon väntar på dig.

Gossen reste sig mödosamt upp. Hans ögon voro förblindade av gråt, han hörde ingenting omkring sig. Några tysta män stödde honom, och han vacklade fram, till den döda.

När han såg hennes blottade ansikte, förvridet av dödens fasa och redan fläckat av en hastig förvandling, skrek han högt och kastade sig på sina knän framför henne.

— Förbarma dig, Gud! Förbarma dig över hennes arma själ!209

Och allt folket mumlade:

— Förbarma dig, Gud! Förbarma dig över oss alla!

Men mästaren sade till Frälsgive:

— Tror du, att livet är en lek? Om du är en människa som vi andra — tror du, att du får dansa fram som en dåre genom världen, tala vackra ord om Gud, som om han vore en saga för barn, och för övrigt göra vad dig själv lyster? Du ska svara en gång för dina tankar, ord och gärningar — här ska du svara! Så sant du själv en gång ska föras bort till samma förvandling och lämna efter dig endast minnet av vad du velat, gott eller ont. Om du vill Guds vilja, varför gör du inte då hans gärningar ?

Frälsgive reste sig upp. Han ville i sin förtvivlan försöka göra den gamle till viljes. Lukten av den döda kroppen äcklade honom. Med en rysning av fasa lade han sin hand över hennes redan våta panna, kall som sten under den lossnade huden.

— Älskade! sade han stammande. Kom! Res dig upp — följ mig till Paradis! O, Gud — förlåt mig detta! Jag

häver mig inte upp emot dig — jag mästrar inte din vilja — jag älskade henne •— förlåt mig detta! Jag ber dig, Gud — hjälp oss alla — jag ber dig om det omöjliga, det orimliga. Nej, jag kan inte! Detta är dödssynd, den oförlåtliga synden mot den helige Ande! Nej, Gud, jag vill det inte, förlåt mig mina dåraktiga ord! Varför

tvinga ni mig alla till detta? Varför hetsa ni mig över mänsklig förmåga? Bär jag inte redan straffet för mitt övermod? Där ligger hon ju död, hon som jag älskat! Gud, hjälp mig!

Den döda låg stilla och rörde sig inte. Hennes tänder grinade i den livlösa munnen, hennes ögon glodde vita under halvsänkta ögonlock. Under jordlakanet lågo hennes händer knäppta över hennes bröst. Han öppnade lakanet, lade sin hand över hennes små vita händer och sade:

— Saliga själ! Din kropp röjer in i döden vad du vande den till, medan du levde. Gud har inte övergivit dig, din själ lever i Paradis. Din kropp är endast en klädnad du lämnat, den hör jorden till och ska förgås i jorden — men din ande lever evinnerligen, så sant Gud själv, den O förgänglige, har givit oss alla liv av sitt liv.

•— Jag vill se henne leva, innan jag tror dig, sade mästaren obevekligt. Väck henne till liv — för ett ögonblick bara — och befria hennes själ! Sedan må döden åter äga hennes kropp.

Bredvid mästaren stod nu hans hustru, den gamla kvinnan med järngrått hår och ett ansikte av järn. Hon gick fram till Frälsgive, lade sin hand på hans arm och sade:

— Gör det nu! Vad ska vi annars tro på?

— Jag kan inte! skrek Frälsgive. Gud vill det inte! Hur skulle jag kunna göra något sådant? Jag är en usel, syndig människa, fylld av en människas211

alla begär och lustar. Jag kan inte bära min egen ande — och ni vräker alla edra bördor över mig! Vem ska hjälpa mig att leva ett rent liv, nu, när hon är död, innan vi ännu ens blivit givna åt varandra ?

Han gömde sitt ansikte i händerna och grät högt. Allt var tyst och stilla i kyrkan. Efter en stund rätade han upp sig och fortsatte lugnare:

— Ni frågade mig om min tro — och jag sade er, vad jag trodde. I mitt högmod menade jag kanske, att jag stod närmare Gud än någon annan

— nu vet jag, att det är inte sant.

— Dina ord ha vi hört, sade mästaren. Dina gärningar ha vi sett. Och på dig ha vi litat! Av dig ha vi väntat den sanning, som skulle göra oss fria!

— Varför? sade Frälsgive. Varför ha ni litat mer på mig än på er själva? Mina ord och mina gärningar äro inte bättre än edra — känna vi inte alla, i allt vårt mänskliga elände, samma heliga aning om Gud i våra hjärtan?

— Vi ville veta, sade mästaren, vi ville ha en uppenbarelse — vi ville ha något fast att förlita oss på. Kyrkan är mycket mäktigare än du — men vi tro inte längre ens på kyrkan. Hon förbannade dig, men vi höllo fast vid dig. Hade du varit den vi trodde, skulle du ha visat oss det i dag.

— Så ville ni äga mig som er träl, för att jag skulle göra den trolldom, ni trodde er behöva! utbrast Frälsgive. Men hellre får du ta mitt liv för212

det onda jag gjort dig, än jag ville leva i en sådan förnedring och i ett sådant hån mot den evige Gud!

— Om någon hånar här, så är det du! ropade mästaren. Du, som —!

Hans stämma brast av raseri och gråt. Utom sig lyfte han sina knutna nävar mot Frälsgive.

— Det är du! skrek han, medan tårarna strömmade över hans förvridna ansikte — det var inte längre av järn, förbittringen hade sprängt det sönder.

— Vad säger du? frågade Frälsgive bävande. Så föga vet du om Gud ? Så litet förstår du ? Så svag, så rädd är din

arma lilla tro? Du ville stjäla dig till en smula trolldomskraft för att sedan känna dig säker? Hur vågar du leva? Hur vågar du andas? När du inte själv kan göra den trolldom, du tror dig behöva — när du måste vänta med att tro, tills Gud har uppenbarat sig för dig på ett alldeles särskilt sätt — du arme! Fruktar du inte varje stund, att hjärtat ska stanna i ditt bröst — du har ju inte fått någon uppenbarelse om livets hemlighet! Hur vågar du lita på, att livet lever inom dig själv, när du inte själv kan göra dig levande och inte vågar lita på den Oändlige mer än på dig själv? Hur kan du tro, att en enda av dina gärningar skulle vara Gudi behaglig, när ditt hjärta inte vilar hos honom, långt bortom livet, högt över jordens lilla fattiga möda? Lever du endast här i stoftet och i dygnets gråa stunder? Vet du ingenting om den vida Oändligheten, där stjärnorna vila213

som blommor på äng ? Har du aldrig sett sanningens eviga skönhet? Aldrig känt den oförgängliga glädjen att vara god, som Gud vill? Mästare! människor! vad är detta? Kräla ni i stoftet som maskar och begära bara ett annat stoft för er andes hunger

— ett finare stoft med lite uppenbarelse i! Ville ni se Gud i en liten människas gestalt, med mänskliga lemmar och mänsklig smuts? Skulle ni tro då, när ni fått honom så liten som möjligt? Skulle han göra trollkonster för er? Skulle han skriva åt er på ett papper vad ni ska tro — vore en sådan uppenbarelse för er det högsta? Skulle han därunder skriva sitt namn, så som man gör på ett kontrakt, och ge er det för edra goda gärningar ? Kunde ni därmed köpa er fria från döden och dödens ångest? Skulle han resa människorna upp ur gravarna till ett stoftets eviga liv någon annan stans och utan skrämsel mer för någon död — vore det tillräcklig salighet för er? Och detta begärde ni av mig! För att se, om jag ägde den rätta troll-domskraften! Ni ville pröva, om jag vore mäktig nog att kunna stjäla Guds renhet för att därmed överskyla er smuts, så att ni själva skulle slippa leva annorlunda än som djur! Men jag säger er, att var och en av er ska leva i ångest och i jämmer utan hjälp, om stoftet är er hela värld. Var och en av er ska i dödens fasa plånas ut till intet, om ni försöka smyga er bort från edra egna bördor och vänta er frälsning av någon annan än den Gud, som bor i edra egna hjärtan. Om ni ingenting begära mer än den sanning, som ni kunna ta på med*

214

vissnande händer — om ni ingenting kräva mer än den visshet, som ni kunna förnimma med djuriska sinnen — då finns för er ingen väg ut ur döds-skuggans dal, intet stöd för er dignande vanmakt, intet hopp för er skrämda hopplöshet. Anden kan ej bäras med vingar av stoft in i Oändligheten, den måste göras fri för att med egna krafter kunna finna sitt eget hem. Den människa, som inte mäktar detta, har intet annat att vänta än ett liv i mörker och en fasans död. Vem har rätt inför Gud? Vad vi än säga om honom, med vilka ord vi än försöka förkunna hans vilja — alltid ha vi orätt, alla ha vi orätt inför honom. Vilket ömkligt litet kryp vore ej annars Gud, hur föga gudomlig, hur uselt mänsklig, om vi ett enda ögonblick kunde rätt fatta honom ! Just detta är det heliga, härliga undret, att vi aldrig kunna fatta Gud — att det finns för oss något så stort, så gränslöst, så oändligt att förlita oss på under vårt eländes tunga, jämmerliga liv. Människor, människor! vad ska vi göra för att vinna hans kärlek? Vårt bästa är så litet — och ändock kan ingen göra mer. Men det bästa vi kunna tänka och förnimma — det kalla vi ju Gud! Till detta måste vi samla alla våra krafter och tvinga oss själva ut över den lata förmågans gränser. Göra vi vårt bästa, då ha vi gjort Guds ande i oss till verklighet, då ha vi under vår korta jordelevnad skapat Gud!

Mästaren vek skyggt tillbaka, allt mer tillbaka.215

Och folket runt omkring drog sig undan. Undermannen kom ju med fordringar på dem själva!

Armar, som lyftes nyss för att slå, hängde maktlösa. Vilka ord från unga läppar! Vad menade han? I detta tal av eld låg kanske en sanning gömd, som måste höras — fast ingen kunde förstå den. Just därför måste den höras under en tystnad så djup, att inte en bokstav kunde gå förlorad. Men ingen vågade heller komma förkunnaren nära. Guds kraft är farlig.

— Hotar du ? utbrast slutligen mästaren. Du har ju själv sagt, att du är lika maktlös som vi andra?

Frälsgive svarade:

— Jag hotar inte. Men akta dig, om du skändar helgedomen och kommer med hån inför Guds ansikte! Han slår dig ner och sprider ditt förmätna stoft för alla vindar. Ni tro, att Gud är en gammal krämare, som i blindo säljer sina dyrbarheter och tar ert fromma gyckel för gott guld — ni tro er kunna smyga honom i händerna falskt mynt för att därmed lura till er evighetens skatter! Ni tro, att Gud är god — så menlöst, slappt och äckligt god — att han så lätt kan luras och så lätt förlåter. Nej, ni ska finna, att ni lekt er självom en förfärlig lek! Ty Gud är stormen, fasan, elden, döden — allt detta är gott för människorna att lida — och så är Gud god. Att förlita sig på honom är att vinna seger — men inte den seger, barnet vinner med sitt joller i julkvällens frid, utan den seger Jesus vann under långfredagens pina. Varenda en216

av er ska en gång ensam stå inför Guds ansikte! Ensam! Ensam mot Gud! Varenda en av er ska en gång höra hans fruktansvärda röst i sitt eget hjärta: vad har du gjort, människa? Vad har du gjort — du själv? Har du vuxit som en blomma i mitt ljus, har ditt liv burit frukt? Du lilla droppe av den heliga Oändligheten, som susar genom evigheten, har du gjort dig själv, ditt eget gudomliga väsen, till verklighet? Eller har du så bundit dig i stoftet, att intet av dig kunnat gro och spira till ett högre liv ? — Gud är förfärlig, människor! Han fordrar detta av oss alla, och mäkta vi det inte, måste vi dö utan hopp. Därhän, därhän — gå in i elden, själ! O, tårars värld! O salighet! Att brinna i svarta elden, kvalens heta brännugn ! Att smältas ner och renas från allt slagg! Att strömma som en eldflod genom töcknen! Att formas om till ädlare gestalt och härdas, hård som järnet, i sitt hjärta! Vad vore annars livet? Dårars lek med mull och vissna löv! Nej, in i elden! Smält ner dig, brinnande i heta lågor av salighet och kval, smält ner i tårar, gör dig fri! Så lär du dig att forma om dig själv till ständigt högre drömmars ädlare gestalt! Så lär du livets saga, arma själ, och mognar stilla, växer upp ur jorden till Guds rike!

Mästarens hustru såg på Frälsgive med vidöppna ögon. Hon såg, att det var sant, som han sade — att han var en hjälplös människa liksom de själva

— att han dignade under syndens och smutsens börda liksom de själva — att han längtade efter217

renhet och befrielse liksom de själva — och att han hade älskat den döda flickan liksom de själva, ja mer än de själva hade älskat henne. Hon såg också, att ännu i detta ögonblick, när han tyngdes till jorden av ett lidande, som var värre än döden, strömmade ut från honom samma rena ljus av helig visshet. Och hon förstod, att, så länge han levde, skulle denna visshet inte övergiva honom.

Hon knäppte sina händer samman och gick sakta fram till honom:

— Säg oss då för Guds den Eviges skull — vad ska vi tro?

Mästaren själv stod stilla och såg dystert i golvet. Han vågade inte se på den döda, ty han visste i denna stund, att han var en orättfärdig man, och med bittert brännande skam kände han det bottenlösa mörkret i sin själ. Han mindes, att barnet, som lämnat efter sig den döda kroppen där på bänken, hade älskat gossen, trott på honom och längtat efter honom till sitt sista andetag. Och det värsta av allt

— han förstod den kärleken, när han såg gossen framför sig nu — han kunde inte förneka den utan att begå ett skändligt våld emot det bästa inom sig själv. Han kände, att hos den unge fanns ett så högt och heligt allvar, att det förbrände människors tomma ord till intet och tvang människors vildhet till besinning, tvang dårarna att blygas för deras egen självbetagna galenskap.

Mästaren försökte lyfta sina ögon, men måste genast åter vända sig bort — gossen såg på honom.218

Och hela kyrkan var full av människor, som alla tigande sågo på honom — och på hans nakna flicka, hans eget barn, som han själv förnedrat i döden på detta sätt! Barmhärtige Gud, vilken makt bodde då i denne Frälsgive? Vad ville han? Kunde det aldrig sägas i ord, som man kunde förstå? Måste man ständigt leva i denna fasansfulla ovisshet om vad som är rätt att tro?

Slutligen gick även mästaren fram till Frälsgive, sträckte emot honom sina hårda arbetshänder och sade:

— Vad ska vi tro ? Vet du det ? Eller vet du det inte?

Frälsgive tog deras händer, lade dem på sitt bröst och sade:

— Kunde mitt hjärta stilla er oro, så finge ni

gärna ta det ut ur mitt bröst och göra det till er

läkedom. Jag säger er: hon lever liksom vi leva i

vår ande, fast hon är borta ur vår åsyn. Om vi kunde se det, skulle vi ändå inte kunna fatta det. Guds hemlighet är alltför stor. Masken, som krälar i mullen, kan inte fatta en människas tankar — och människan, som lever stoftets liv, kan inte fatta den oändlige Gud. Men vår ande lever av hans liv —

är det oss inte nog att veta detta?

En gammal gumma, som stod nära dem, neg djupt för Frälsgive och sade:

— Vi förstå, att det här var för svårt för Honom. Men skulle Han inte kunna göra något annat, som219

inte är så svårt? Så att vi finge något att lita på i alla fall!

Men andra, som stodo däromkring, tystade ner henne och sade med förakt, att Frälsgive kunde ingenting alls, bara prata som en präst, och det kunde ju vem som helst.

— Kom, gosse! sade mästaren och tog Frälsgives hand. Låt oss gå!

Den skam, han kände inför alla dessa människor, blev honom outhärdlig. Och hans hustru sade:

— Du ska vara hos oss och bo hos oss som förr!

Hon tilläde med en förlägen viskning:

— När det blivit tomt här inne igen, så hjälper du väl far att lägga henne tillbaka i graven?

De sökte sig fram under byggnadsställningarna. Ur folkmassan slungades ett stenregn av mörka, tunga förbannelser efter Frälsgive, som bedragit dem alla på det underverk, de så väl skulle ha behövt. Det fanns inte en av dem, som ett ögonblick bekymrades av tanken på gossens eget lidande. Är han Gud, så ska han lida. Om Kristus hade försökt undkomma korsets död, skulle de ha slungat samma hat och samma förbannelser efter honom. Liksom de skiftat ut i små, små bitar Guds sons kläder, hans döda kropp, ja korset, på vilket han spikades fast, så skulle de även nu ha slitit Frälsgive i trasor, för att var och en skulle ha fått i sin220

ägo åtminstone den minsta lilla bit av en kropp, som var så uppfylld av helig kraft — för så vitt Frälsgive hade kunnat göra det underverk de fordrade och visat sig besitta den kraft, som ingen av dem kände sig äga, men alla trodde sig behöva för att kunna leva sorglöst som djuren på jorden och sedan för evigheten saligt bland änglarna i Paradis.

Men nu hade Frälsgive inte kunnat vara dem till den ringaste nytta, han hade bara lurat dem och bedragit dem, hans liv var värdelöst, hans kropp ägde ingen kraft, som kunde brukas till ett allvarligt och förnuftigt ändamål. De läto honom därför gå med skammen och nöjde sig med att förbanna honom.

Mästaren öppnade den lilla sidoport han hade nycklarna till och gick med gossen och sin hustru ut i det fria. Därutifrån stängde han porten med dubbla lås.

Magne satt på byggnadsställningen över massan av huvuden. Där såg han hela uppträdet vid graven

— och med undrande, nästan förskräckta ögon följde han Frälsgive, som slutligen i frid gick bort med de båda gamla, som stått honom efter livet.

Jaså, han är i alla fall så stark, gossen! tänkte Magne.

Länge isatt han där, hopkrupen på ställningen, och grubblade över detta. Med rop och sorl drogo221

människorna i hopar ut ur kyrkan igen. Där blev åter öde och stilla. Skymningen föll, och den högtidliga tystnaden i templet växte och blev allt större.

I väggen, under trifoliegalleriet, var en bred fris uthuggen med slingrande och blommande ornament, mellan vilka änglar kämpade mot djävlar med alla slags jordiska vapen. Med jämna mellanrum vidgade frisen ut sig till större bilder av heliga mäns strider mot jordens och köttets andar. Hela kyrkan var en enda dikt i sten om det godas kamp emot det onda — där stod, högt uppe på kyrkans väggar, hela skaran av Guds rikes sagohj ältar med vapnen manligen höjda mot djävlarna, de stodo där förstenade för årtusenden — och det ondas mörka härskaror, som alltjämt lika ilsket och skadeglatt grinade emot Guds hjältar, drabbades aldrig av de dråpliga huggen. Men djupt under denna döda dikt av sten kämpade de levande människorna, släkte efter släkte, på kyrkans hårda stengolv. Eller gömdes under golvet — som besegrade eller som segervinnare, man kunde aldrig veta!

Han ville alltså inte vara Guds profet! tänkte Magne. Vad ville han då? Vara människa, sa han! Jo, jag tackar, jag! Den som bara kunde vara det, ändå!

Magne klättrade ner från ställningen och gick sakta fram till den döda, som: låg övergiven på arbetsbänken. Länge stod han försjunken i tankar framför henne. Slutligen smekte han med hårda händer hennes förvandlade kinder och viskade:222

— Du älskade honom också. Tack, lilla flicka! Nu ska du få sova i frid, den tjänsten kan jag göra dig!

Han lyfte henne i sina armar och bar henne till den öppna graven. Där lade han ner sin börda på golvet, rätade upp sin rygg och pustade ut. I samma ögonblick for som en blixt ett minne igenom honom — en sommarnatt för många, många år sedan, då han också bar en ung liten kvinna i sina armar — genom det hjälpsamma mörkret i en doftande, sjungande skog. Minnet kom så häftigt och med en sådan pina, att han stönade högt. Lutad mot pelaren, viskade han, jämrande som ett barn:

— Gerdi! Gerdi!

Men strax rätade han upp sig och viskade med ett bittert leende:

— Borta. För alltid. Och nu ska du också bort. Lycklig resa — till Paradis, påstod gossen. Du hörde väl det, flicka lilla? Paradis var det — gå inte fel nu!

Sedan kröp han ner i graven. Klev likgiltigt omkring bland liken, tills han fann den tomma plats, där hon legat. Lyfte henne i sina armar — lade henne ner och svepte jordlakanet väl om henne, så att hon låg som om hon aldrig blivit flyttad.

Kröp upp ur graven igen — såg på stenhällen och undrade, om han ännu hade sina gamla krafter223

kvar. Han tog ett tag — jo, det gick! Så släpade han fram hällen och lade den till rätta över graven.

Därefter hämtade han en pyts färg. Med en borste han fann skrev han på en brädstump: Requiescat in pace. — Brädstumpen lade han på stenhällen över graven.

Sedan gick han ut ur kyrkan. På de söndersprängda dörrarnas yttersidor hängde i trasor ett par stora dekret, som varit uppspikade där.

Det ena var undertecknat av hans eminens furst-biskopen — det innehöll, att consistorium majus hade i furstens närvaro och under hans upplysta ledning granskat den så kallade Frälsgives lära, varvid man enhälligt beslutat, att frälsianismen skulle på det strängaste fördömas, emedan den på varje punkt vore stridande emot den heliga kyrkans lära, som inte endast visar människorna vägen till den rätta tron, men även ger henne en sann undervisning rörande den uppenbarade Gud och om hans nåd, såsom framkallande orsak till den rätta tron. Den teologiska vetenskapen har därtill, efter århundraden av oavlåtligt tankearbete, bragt till full klarhet, vad det är i människans väsen, som gör, att hon, ehuru av naturen syndig, kan mottaga Guds nåd och därigenom undfå den rätta tron. Varje människa äger nämligen en medfödd Xrfodolpis. Denna Xrfodolpis består av en mängd mycket små kroppar eller stavar, inblandade i människans blod. Dessa stavar äro så beskaffade, att de kunna mottaga Guds nåd. Det är därför medelst sin Xrfodolpis människan undfår den rätta tron. Genom att leva22 4

ett syndfritt liv påverkar människan sitt blod, så att där utvecklas ett större antal stavar, varigenom hon ökar sin

Xrfodolpis. Genom att leva ett liv i synd förgiftar människan sitt blod, så att hennes stavar icke kunna utvecklas, varigenom hennes Xrfodolpis minskas eller helt förstöres. Frälsia-nismen är en sådan synd, som förgiftar människans blod och förstör hennes Xrfodolpis. Frälsianismens rätta väsen är sålunda en genom djävulens oförhindrade inverkan åstadkommen Xrfodolpitis, som, om den icke i tid häves, medför människans andliga död och eviga pina i helvetpts eld. Det under hans furstliga nådes ledning sammankallade consistorium majus hade därför enhälligt beslutat hemställa till hans eminens furstbiskopen, att denne måtte, till älla själars räddning, mot den fördärvliga villolärans upphovsman, bildskäraresvennen Frälsgive, tillgripa det andens svärd han emottagit av den helige fadern i Rom, och över sagde Frälsgive avkunna excommunicatio major.

Det andra dekretet var undertecknat av hans furstliga nåde och innehöll, att fursten icke hade någon befogenhet att döma i andliga tvister, men sedan consistorium majus under hans eminens furst-biskopens upplysta ledning granskat och fördömt Frälsgives lära, och hans eminens furstbiskopen gent emot Frälsgive utfärdat bannlysning, hade fursten av lagen tvingats döma Frälsgive fredlös och skild från allt sitt gods.225

Magne skrattade tyst för sig själv, när han såg hur båda de höga herrarna försökte slingra sig undan ansvaret — där hängde nu de sönderfläkta resterna av mänsklig klokskap, sedan folket själv tagit saken om hand.

De båda sidodörrarna voro orörda och alltjämt stängda. I var och en av de djupa skogar av kolonner, som skilde den tredelade portalens sidopartier från mittpartiet, stod en människobild av sten. Den ene var Sankt Petrus med nyckeln, den andre Sankt Paulus med boken. Båda stodo där orörliga som de stått under århundraden — med nyckeln kunde inga dörrar öppnas, och i boken stod ingenting att läsa för människors barn. De flesta av de många levande fromma och o fromma, som gingo förbi dem under portalens djupa, spets-bågade valv, anade inte ens varför de båda männen av sten reste sig emot dem bland de sirliga kolonnerna. Med tomma, döda ögon sågo de heliga ut i världen och hade ingenting annat att göra än att pryda sina platser — men det gjorde de, ty de voro formade ur sina stenblock av en mästare, som hade kunnat sin sak.

Vid kyrkomuren lågo uppradade liken av dem, som blivit dödade i den korta striden utanför porten. Några knektar från slottet vaktade där, medan de väntade, att nattmännen skulle komma och hämta de döda. Där låg även den unge junkern — med sammetsbaretten och den vita pannan blodigt

15. — Koch, Legend.22Ö

kluvna av dödshugget. Han hade ännu inte blivit bortförd av de sina. Magne nickade åt den döde unge mannen, när han gick förbi:

— Du kom geschwint till Paradis, kamrat! Om det nu är Paradis, som väntar — vem kan veta't!I en av de små stugorna utanför stadsporten, inte långt från galgbacken, bodde Magne tillsammans med flickan han träffat på Bagarfruns krog.

En mörknande höstkväll gick Frälsgive dit. När han bultade på porten, hörde han viskningar och tassel innanför, och plötsligt lyste ljus i fönstret genom de stängda luckornas springor. Efter en stund öppnades porten, och en främmande karl slank förbi honom ut, han försvann i skymningen mellan stugorna.

Frälsgive gick in. Flickan satt avklädd på sängen och tittade på honom med tomma, färglösa ögon.

— Jag såg dig genom luckan, sade hon. Kom in!

— Är du ensam? frågade Frälsgive och dröjde i dörren.

— Ja, han är på slottet. Men han kommer nog snart. Sätt dig!

Frälsgive satte sig på den väggfasta bänken närmast dörren. Flickan skrattade till:

— Törs du inte stiga längre fram? Jag är inte farlig!228

Han såg på henne. Hon var klädd endast i sin smutsiga skjorta, och den var tillräckligt trasig att låta den nakna kroppen lysa fram — en mjuk och fyllig kropp med en hud, som glimmade likt pärlemor i guldglans under smutsen.

— Vem var han, som gick ut, när jag kom? frågade Frälsgive skyggt.

Hon svarade inte, endast såg på honom under halvsänkta ögonlock och log med sina vita, fuktiga tänder.

Han vände sig bort, blodröd i ansiktet.

Hon skrattade ett ömt och kuttrande litet skratt:

— Tänd en ny torrvedsticka och sätt in i springan där i väggen, så att jag kan se dig!

Han gjorde som hon bad.

— Så vackert du rodnar! fortsatte hon. Vet du, hur vacker du är, när du rodnar? Det har väl flickorna talat om för dig, förstås. Du lär ha

varit svår på flickor-------det säger alla människor —

fast ingen vet förstås, varifrån alla sådana rykten skickas ut. Kom och sätt dig här hos mig! Inte?

Frälsgive reste sig upp för att gå. Hon sprang ur sängen och kom fram till honom med smygande steg, full av lättja och kättja i hela sin kropp.

— Inte ska du bli arg för så lite! sade hon. Kom nu, ska vi vara ordentliga! Du är väl våt om dina fötter, det är så mycket vatten på marken efter regnet. Stig fram till spiseln här och värm. dig!22g

Hon kastade in några vedstycken på den öppna arnen, där glöden ännu flämtade efter en eld, som nyss brunnit ner. När lågorna åter reste sig heta, slängde hon in den lysande torrvedstickan i elden. Det blev mörkt i rummet. Hon drog fram en pall till spiseln åt Frälsgive att sitta på och kröp själv ihop på golvet i eldskenet.

Han satte sig på pallen och sträckte ut sina våta fötter mot elden. Med armbågarna mot knäna stödde han hakan i händerna och såg tyst framför sig.

Hon satt tyst på golvet bredvid honom och släppte inte med sina hungriga ögon hans ansikte och hans ljusa, vågiga hår. Hennes bröst började hävas hastigare — hon sade plötsligt:

— Tänk, att du ska dö nu, som är så vacker — så ung, menar jag —

Han teg och rörde sig inte.

— Du kunde väl åtminstone tala till mig! sade hon otåligt. Finare är du väl inte?

— Vad kan jag säga, som vore värt för dig att höra på ?

— Du tror, att jag inte förstår din lära, förstås. Men jag har läst så mycket sådant, när jag var i klostret — och vad munkar och präster äro för ett slags folk, det vet man nog. Du skulle se, hur de smyga sig hit till mig i skymningen, när han är ute. Han är jämt ute för resten. Nej, det finns ingen människa, som förstår dig så väl som jag. Inga långa och svåra ord, frihet bara från alla band —230

och Gud i hjärtat. Jag läser var dag mina böner i kyrkan — du tror väl inte, att jag är en dålig flicka? För att jag rymt från klostret — säg?

— Ingen människa är dålig, om man jämför henne med andra människor.

— O nej! Och inte hjälper det att be Gud om hjälp heller. Man blir bara sämre och sämre. Han vill, att vi ska vara så här. Jag har ropat efter Gud, ska jag säga dig, så att jag vet det. Det var en gång för länge sedan. Men han hörde inte då heller.

— Solen älska vi, sade Frälsgive sakta. Men om vi ropa efter solen, kommer hon inte. Ändå tvivlar ingen på att solen finns. Därför att vi se henne ibland. Vi se även Guds vilja ibland, lika tydligt som vi se solens ljus. Men i mörkret ropa vi efter honom med förtvivlan och mista all vår tro, när han inte svarar. Eller också krypa vi inför tomrummet som trälar i natten och smila falskt: å, vad jag är glad att du har givit mig detta ljus, käre Gud! — Nej, nu finns där intet ljus, svarar Gud i höjden. Ljug inte, människa! Jag har givit dig mörkret att vandra i. Och

mörkret är mycket mörkt, flicka. Gud har skapat det. Varför skulle vi då ljuga och kalla det ljus? Gud har skapat förtvivlan. Varför skulle vi ljuga och kalla den glädje? Gud har skapat det onda —

Han teg och stirrade in i elden en stund. Sedan fortsatte han lugnare:231

— Varför har Gud skapat det onda? Är det onda något annat än det goda ? Då skulle det Oändliga vara två oändligheter — alls ingen Oändlighet skulle alltså finnas, endast två ändligheter, en god och en ond. Då skulle intet liv kunna finnas, ty liv är oändlighet — det jordiska livet är Oändligheten, som susar genom jordens stoft och gör det levande. Stoftet har intet eget liv, stoftet är ändligt, det finns av många slag. Stoftet binder vår levande ande för en tid, sedan bli vi åter fria, bli åter ett enda väsen, Oändligheten. Vad vi kalla ont och gott finns inte i Oändligheten. Det är bara våra ord. Det goda längta vi efter, som vi längta efter befrielsen. Det onda hata vi, som vi hata begränsningen, tyngden, smutsen. Men därför ska vi inte ljuga och säga, att det onda är bara en inbillning. Vad vi kalla ont, är vår förnimmelse av stoftet. Den förnimmelsen försvinner, när vårt stoft försvinner. Men vi ha dock en tid förnummit det. Gud, vi ha förnummit det! Vi ha dignat under våra bördor i dödsskuggans dal!

— Vad du är vacker! sade flickan.

Han såg på henne tyst. Så lade han sin hand på hennes huvud och sade:

— När jag ser på dig, tänker jag på knektar i pansar — och på små barn, som blivit krossade mot stenväggar, trampade av järnskodda fötter, kvävda i dy och smutsigt vatten. När jag ser på dig, vet jag, att en ung kvinna står närmare himlen än någon annan människa, och närmare helvetet. När232

jag ser på dina ögon, minns jag underliga sagor och visor, som ingen kan sjunga, de äro alltför vackra. Och när jag ser på din mun, minns jag, att alla de vackra sagorna och visorna handla om kärlek. Var rädd om din kärlek, lilla flicka — den är ditt livs hela mening. Du kan inte dö lugnt, om du inte har älskat.

— Jag har älskat dig genast jag såg dig första gången, viskade flickan. Jo— sitt stilla nu och hör på mig! Jag har drömt om dig ibland — du blev så stor och ljus — och stark. Jag svindlade, när jag såg dig i drömmen. Och jag hoppades så mycket av dig. När jag sedan hörde, vad du hade gjort, blev jag så ledsen för att du hade svikit mina förhoppningar. Det får du inte göra — var sådan som jag såg dig i drömmen! Gör något förfärligt stort

— så får du leva och vara hos mig alltid.

När han inte svarade, kröp hon försiktigt närmare och kuttrade:

— Att leva — det är ett ögonblick endast. Man ryser genom märg och ben, när man tänker på det. Livet är så stort, man vet inte, vad man ska göra med det, och ändå varar det bara ett ögonblick. När man riktigt känner inom sig, att det är så — då vågar hjärtat inte längre slå, blodet törs inte strömma genom kroppen, det står stilla bara och bränner, bränner — man kan inte andas — man bara suger sig fast och låter sig bäras bort — och då är det något, som släpper sitt hårda tag i ens inre — det är något, som öppnar sig, brister fram,233

flödair över — silar ut genom alla porer ända ut i huden — man svindlar, skriker —

Hon vrider sig, sträcker ut sina lemmar, blundar och viskar tyst:

— Man väntar och väntar — och så kommer det till sist —

Frälsgive ser på henne förskräckt — hon skälver i hela kroppen, sträcker sina nakna lemmar emot honom och nästan jämrar:

— Hjälp mig! Jag älskar dig! Du är så vacker

— så ren — kyss —

Han stöter henne ifrån sig och rusar upp. Han skakar av avsky, när han ser henne ligga på golvet och vrida sig i saliga kval — den vällustiga spänningen i hennes lemmar slaknar så småningom, leendet av sinnlighet i hennes rödflammiga ansikte blir mera hätskt, skamfullt, besvärat — hon mumlar:

— Jag trodde du ville —

Så avbröt hon sig tvärt, reste sig till hälften och sade fräckt:

— Varför skulle du komma och störa mig, när min vän var här? Han måste ju gå ifrån mig för din skull. Och själv duger du ingenting till!

Då hördes musik utanför. Strängar klingade, och en man sjöng en munter visa. Sången kom allt närmare.234

Flickan reste sig upp och sade buttert:

— Nu kommer han — gycklaren. Sätt dig!

Han satte sig på pallen framför elden igen. Hon kastade sig trött på sängen.

Dörren öppnades och Magne kom in, festligt berusad, klädd i fina hovkläder. I ett band om halsen bar han en luta, som han spelade på, medan han sjöng med full hals. Han avbröt sig genast:

— Gosse, gosse! Har du kommit hit! Ta fram öl, jänta! Vi ska dricka!

— Ta fram själv — det står där borta, svarade flickan surt från sängen.

Med lutan hängande om halsen tog Magne fram öl ooh bjöd. Men Frälsgive skakade på huvudet:

— Jag dricker inte.

— Inte? sade Magne. Men det gör jag. Mycket!

Han drack, ställde sig därefter vid spiselmuren och spelade igen — utan melodi, det ena ackordet efter det andra vällde fram och upplöstes i ändlösa modulationer — (glittrande ljusstänk över ett svallande hav av skuggor. Hans kalla ögon lyste av en underlig eld, det järnhårda ansiktet strålade liksom vidöppet — hela det gamla huvudet med sin åter utvuxna man av grånat hår tycktes brinna med heta flammor. Han liknade ett avsigkommet lejon, som en skymningsstund i ensamheten roar sig med att dansa efter sin egen svans.

Han nickade muntert åt Frälsgive:235

— I kväll ska vi vara glada, du och jag — bara du och jag!

— Ska jag gå? frågade flickan spetsigt borta i mörkret.

— Ligg still, så slipper jag se dig! svarade Magne obesvärat och spelade vidare. Ska jag sjunga för dig, gosse?

— Sjung du! sade flickan. Himlen är blå, solen skiner, gossen och flickan älska varandra — det kan vi.

— Hon förebrår mig orättvist, skrattade Magne. I mina visor säger jag aldrig, att himlen är blå. Endast att den ser blå ut. Man kan aldrig veta. Kanske är den svart ? Vad gör det — bara visan är rolig och vacker!

Flickan hetsade:

— Han sjunger med sprucken röst och tror, att det låter bra. Och alla de andra gycklarna ha börj at sjunga med sprucken röst nu för att inte vara sämre. Det är ett ovanligt fint läte, förstås.

— Vill du höra? frågade Magne med glittrande ögon och såg på Frälsgive.

Gossen skakade på huvudet med ett litet leende:

— Tack — inte nu.

— En gammal lekare, som ingen vill höra på, lät flickan, är som en gammal sköka, som ingen vill ha.

— Jag tycker om dig, flicka, för att du håller dig till sanningen och verkligheten, log Magne. Vi236

gamla lekare ska hålla ihop. Inte är det mitt fel, att somliga ord rimma? Du kan inte reta mig nu, flicka. Ligg stilla och vila dig, tills jag kommit ur detta förbannade goda humör. Sen ska vi börja igen. Det är inte mitt fel, att det låter, när jag petar på strängarna och sjunger. Det är inte mitt fel, att det är roligt att leka. Låter det för rysligt,

gosse?

— Det låter underligt, svarade Frälsgive. Men det ska väl vara så.

— När lusen kommer opp i skorven, blir hon stolt, anmärkte flickan vidare.

— Å — stackare! Har du blivit utan skorv? svarade Magne. Där har du!

Han drog upp en stor penningpung och kastade den bortåt sängen. Det klang, när börsen föll på golvet. Flickan rusade upp:

— Har du pengar? skrek hon. Guld!

— Jag förmodar, det är guld, sade Magne. Fursten ger väl inte bort kopparslantar åt sina vänner.

— Tänk, att du kan gyckla så bra! vänslades flickan.

Magne skrattade med full hals:

— Aldrig har jag varit på ett så roligt ställe som slottet! Där finns en gammal, gammal gycklare — ha ni sett den ? Han är den allvarligaste och ordentligaste mannen i hela staden. När åskan går, säger han: fy, åskan! Och när havet stormar, säger han: fy skäms, havet! Och det tycker folk är roligt.237

Men karlen gycklar inte, han säger bara vad han menar — han är så allvarlig och ordentlig. Han betalar skatt, går i mässan och sätter in sina pengar hos bankiren. Fursten säger, att man måste understödja det där. Om inte gycklarna funnes, skulle kulturen gå under. Säger fursten. Så roligt som jag har på slottet, har jag aldrig haft någon stans i hela mitt liv. Jag skrattar för mig själv ett helt dygn, sen jag varit där och sett galenskapen.

Han spelade tyst för sig själv igen och log mer och mer — började åter gapskratta:

— Nej, ni kan inte tänka er! Fursten har beställt ett arbete av mig — jag är inte gycklare längre, jag är konstnär nu! Jag ska uttrycka mig själv i min konst, säger fursten och ser mer djup-tänkt ut, än jag kan förmå mig till på ett helt år.

— Vad ska du göra? frågade flickan andlöst.

— Precis vad jag vill, säger fursten. En bild av kärleken — eller livet — eller döden — eller tron

— precis så som jag själv har uppfattat tillvarons hemlighet. Säger fursten! Och det ska han ställa upp i domkyrkan. Nej, aldrig har någon människa gycklat för mig så kungligt roligt som den karlen!

— Du är nöjd med honom? log Frälsgive.

Magne nickade — och skrattade åter så, att han måste torka sig i ögonen:

— Jag är tacksam för ett så gott skratt! Den gode fursten —238

Han drack igen och fortsatte:

— Vi ha slagits en gång, fursten och jag. I vår ungdom. En liten strid, som ingenting betydde — jag slogs på andra sidan och fick stryk. Det kommer han ihåg ännu! Han trodde, jag skulle bli krigare den gången, sade han. Härförare eller lyckoriddare. Nu tror han, jag skall bli konstnär. Och har redan givit mig de här pengarna, för att jag ska kunna börja arbeta. Han tror över huvud taget på mig! Stollen! Och ger sig ingen ro, förrän han får mig inlåst i en låda, som han kan sätta sig på och säga: här har jag honom! Nu har jag Magne på den rätta platsen!

— Magne! utropade Frälsgive och sprang upp. Är du Magne?

Magne mörknade och såg på honom:

— Ja, svarade han kort. Än sen? Jag har nytt pass.

— Jag har hört talas om dig. I min barndom.

— Hur?

— En upprorsman hette Magne, sade Frälsgive, Han ville befria folket. Men han hade ingen tro och kunde därför ingenting göra. Är du den Magne?

Magne såg på gossen. Hans ansikte blev åter hårt och kallt.

— Jag är Magne, sade han och lade bort sin luta. Och du är Frälsgive. Du ville också befria folket.239

Och du har ju den där tron. Vad har du kunnat göra?

— Ingenting, svarade Frälsgive och böjde sitt huvud för den gamle.

Flickan smög sig smeksamt intill Magne och sade:

— Jag minns en legend, vi läste i klostret — Agrippa var full av grymhet och harm mot Sankt Petrus, som med sin predikan hade omvänt fyra av hans frillor till renlevnad. Usch, Frälsgive har pratat så mycket dumheter med mig i kväll!

Magne sköt henne ifrån sig:

— Du har ju fått guldslantarna. Gå din väg.

— Men du skulle ju ha pengarna till ditt arbete? sade flickan häpen.

— Vilket arbete? Inbillar du dig, att jag tänker bli lika galen som fursten ? Gör med pengarna, vad du vill. När de bli ,slut, ska jag hämta mer. Och när inga fler finns att få, ska vi gå till ett annat land. Ge dig i väg nu, så att jag slipper se dig!

Hon tryckte penningpungen till sin barm och tassade på nakna fötter bort till sängen.

Magne stod åter lutad mot spiselmuren och såg kallt på den unge.

— Vad vill du här hos mig? frågade han.

— Jag ville säga dig farväl. Jag ska resa.

— Ska Frälsgive resa? ropade flickan ur mörkret. Får han det?240

— Varför skulle han inte få det?

— Han är ju dömd fredlös, och det är väl döden? Tänk, om fursten visste detta!

— Nu tiger du, om du inte vill ha stryk! röt Magne. Jaså — du ska resa, gosse. Varthän?

— Jag vet inte — till ett annat land. Men det är väl likadant överallt — jag är ju bannlyst. Innan jag går, ville jag i alla fall tacka dig.

— Tacka mig? För vad?

— För mycket gott du har gjort mig. Mest för att du lade henne, den döda flickan, i graven igen.

— Jag har inte lagt någon död i graven för din skull.

— Jag förstår, att det är du, som gjort det. Ingen annan än du kan göra sådant. Jag kom hit för att säga dig detta.

— Främlingar göra stundom mera gott än egna vänner. Det såg för illa ut, att hon låg där och skräpade. Och nu har det blivit ett helt litet underverk av den där begravningen, hör jag i stan. Kan det inte hjälpa dig?

— Jag har naturligtvis sagt dem, att det var du.

— Dåre! Hur ska du någonsin kunna lära dig göra underverk! Du får ju allting till skänks, ny-mären och järtecken komma av sig själva till din hjälp — och du använder dem inte! Du fuskar i ditt yrke, min gosse. Du skulle ha sagt, att den döda själv gått tillbaka i sin grav och lagt stenen till rätta över sig, sedan hon förkunnat, att nu ville hon vila i frid. Du vet — den där gamla historien

— ett ljus omstrålade den döda kroppen, så ski-241

nande, att de jungfrur, som tvogo liket, väl kunde känna henne med sina händer, men inte se henne med sina ögon. Något sådant kunde väl du också ha hittat på?

— Säg något som du menar! sade Frälsgive.

— Ja — men jag menar ju ingenting! Vad ska jag då säga? Att folket är i uppror runt omkring i landet, vet du naturligtvis. Eftersom du är upprorets hjälte.

— Håna inte mer, Magne! Jag går ju härifrån. Alla ha hånat — naturligtvis ha allesammans förstått mig, vad jag sagt har ju varit det enklaste, det mest solklara. Men alla ha använt mina ord till hån, var och en på sitt sätt.

— Den, som gärna hör mycket, får höra mycket, som han inte hör gärna, sade Magne.

— Sedan började de döda varandra. Utan att jag förstår varför. Nu är det blod och eldsken överallt. Jag kan inte se det längre. Är det mitt fel? Har jag haft orätt? Nej — jag har ju rätt! Det är ju så, som jag säger!

— Inte kan man veta det ännu. Man slåss ju för närvarande om saken. Var och en slåss för sitt, att det var du, som satte fart i det här slagsmålet, det har man för länge sedan glömt. Så vida man inte händelsevis får se dig och kommer ihåg, att du är den fredlöse. Nej, nu är det den där bonden, iman tänker på, han, som blev fastnaglad av biskopens knektar vid ett träd och piskad, så att tarmarna trillade ut — han har väl plockat in tarmarna i påsen igen och sytt ihop'et, eftersom han

orkar slåss nu. Knektar är det dummaste jag vet. När jag möter en knekt, tycker jag, att han går och strålar av förtjusning över att ingen människa på jorden är så dum som han. Bonden, de piskade, var en mäktig man bland sitt folk — det visste inte knektarna, förstås — nu står allt manfolk i hela den där landsändan i vapen för den bondens skull. Och knektarna bli ihjälslagna hop-tals. Vidare talar man om en spåman, heter Spå-bodde, han kan många konster! Underverk gör han så svåra som helst — han kommer med en ny, fin lära, hans folk har en vit fana med en svart dödskalle på — han kan knepet! Nej, sitt stilla, gosse, jag ska lägga mer ved på elden. Jag vill prata med dig i kväll.

Han kastade in på eldpallen ett nytt fång ved. Frälsgive satt där stilla och stirrade undrande in i elden. Magne stod åter vid spiselmuren, han sade plötsligt:

— Jag blev rasande nyss, när du kallade mig Magne. Du behöver ju inte bry dig om'et. Så fort jag hör det namnet, bådar det ont. Magne skulle helst vara död. Han har ju inte levat på många år.

— Jag borde ha förstått det, svarade Frälsgive.

Båda tego. De kände, att mörkret var gott för dem att vara i tillsammans, och att elden var god för dem att vara vid tillsammans.

Frälsgive sade slutligen:

— Jag har tänkt så mycket på dig. Och undrat.243

Nu förstår jag det. Du är Magne. Under hela min barndom hörde jag talas om dig. Jag försökte föreställa mig dig — en människa utan tro — men jag kunde inte. Det är, som om det vore på något vis viktigt och betydelsefullt, att jag nu vet, vem du är.

— Ja, nu vet du det, sade Magne sakta. Till din egen skada.

— Du har gjort mig mycket gott.

— Jaså? Det var i alla fall inte min mening.

Frälsgive log:

— Men det blev så! Du visade mig vägen — hit.

— Och du är nöjd?

— Det är min väg. Jag vet det nu. Kanske skulle jag aldrig ha funnit den, om jag inte träffat dig. Du är den starkaste människa, jag sett. Men du är en kraft utan mål, går blint fram i livet utan minsta mening och allt förstöres omkring dig. Själv blir du ödelagd, utan att något levande växer i dina spår. Ändå håller jag av dig, Magne! Jag tror, att jag skulle ha hållit av dig mest bland alla människor, om jag hade fått stanna hos dig. Men du visade mig bort. Och så fann jag min egen väg genom livet. Kort — vacker — och rik.

— Hånar du? Förebrår du? frågade Magne vasst.

— Nej, jag tackar ju! Det låter underligt — ett verkligt allvarligt tack låter visst alltid underligt.

Magne teg en stund. Sade sedan:

— Man vill gärna bli älskad. Den svagheten har

man.244

— Du också?

— Ja — man vill gärna bli älskad. Det kände jag första gången jag var kär. Det sitter i ännu. Henne vågade jag inte se i ansiktet — tror jag. Hon visste nog, att jag alltid ljög.

— Jag tror dig inte, mästare, log Frälsgive. Du har älskat och varit älskad. Har du några barn?

— Vet inte, svarade Magne kort.

Efter en stund rätade han upp sig och frågade:

— Kommer du verkligen utan avsikter? Eller är det något du vill, att jag ska hjälpa dig med? På slottet, kanske?

—- Nej. Vad skulle det vara?

— Just det! Även om jag kunde göra något, vet jag inte, om jag ville. Befriar du en tjuv från galgen, ska du akta dig, att han inte hjälper dig själv dit, heter det. Och var och en är tjuv i sin näring. Jag i min och du i din. Bäst att låta det vara som det är. Du dricker inte?

— Nej.

— Som du vill. Jag dricker ur och går till sängs. Sök en plats på bänken åt dig för natten — du kan ändå ingenstans gå, stadsportarna ha stängts, himlen är nermörk och jorden dyvåt av regn. Några kuddar har jag inte, man kan inte ha allt. Sov så gott du kan, i alla fall. Känns underligt att se dig här. Hos mig. Stör det dig, om jag spelar lite för mig själv, medan elden brinner ner?

— Inte alls.245

— Jag tycker, det lugnar en smula — och söver

— om man spelar varligt.

Elden brann sakta ner på härden. Magne satt på pallen med lutan i knäet och lät strängarna sakta klinga i en oändlig ström av skiftande ackord. På bänken sov gossen. Skenet från elden mörknade långsamt över hans ansikte.

Magne såg på honom oavlåtligt. Med hunger — längtan — tacksamhet i sin blick. Sov, gosse, sov! Nu kan jag tro, att du älskar mig! Nu kan jag tro, att jag är ensam i världen om din kärlek. När du vaknar, tror jag det inte längre.

Nu vet du alltså, vem jag är. Du vet allt ont, som blivit sagt om mig — all smuts, all skam, som hopats över mitt namn. När du vaknar, ska du minnas det — och förakta mig. Men nu sover du

— nu minns du ingenting om mig — annat än att du iskulle ha kunnat älska mig — kanske. Så mycket har i alla fall livet givit mig. Jag älskar — och är älskad — kanske.

Flickan reste sig ur sängen och tassade fram till Magne på nakna fötter. Han slutade spela och hytte åt henne med

handen, att hon skulle vara tyst. Då stod hon stilla och såg på den sovande.

— En vacker gosse, viskade hon sömnigt. Men dum.

Magne viskade så stilla:

— Har du någonsin i ditt liv sett en människa så ren?246

— Ren?

— Ren! Nu försvinner han — utan spår. Ingenting har han hunnit göra, ingen har förstått ett ord av vad han sagt. Som ett rop på ett främmande och obegripligt språk har han förklingat. Du ska få se, att man gör honom till helgon efter döden.

— Helgon? sade flickan nyfiket och stirrade bortåt bänken. Inte! Jag försökte tala med honom om Gud i kväll.

— Nåå?

— Nej, gäspade hon, det var ju det jag visste — han kunde inte.

— Gå din väg!

Hon tassade tillbaka till sängen igen på sina nakna fötter.

Ånej, han älskar mig inte, gossen, jag är inte sådan, tänkte Magne. Han får rätt. Även om han dör, får han rätt. Och varför skulle han inte dö? Förr levde jag lugn och glad. Nu känner jag bara denna förfärliga hunger i mitt hjärta — en bottenlös tomhet, som aldrig kan fyllas. Varför skulle jag fylla det tomrummet? För att göra något? Varför skulle jag göra något? För att lämna spår efter mig? Vem skulle ha någon glädje eller nytta av det? Nu, när jag har sett honom! Och förlorat honom. Hade han kommit till mig och stannat hos mig — då kanhända. Ja då — kanhända!

Åter kom flickan tassande över golvet. Hon bar en kudde med sig från sängen, hon lade den på247

bänken och sköt den försiktigt under gossens huvud. Då log han i sömnen som ett barn och suckade av lättnad, men vaknade inte.

Flickan kröp tyst ihop på golvet bredvid Magne och lutade sitt huvud i hans knä. Han smekte sakta hennes hår — han visiste det inte själv, men han smekte henne av tacksamhet för vad hon gjort för gossen. De sutto båda tysta och sågo oavvänt bortåt bänken. Leendet dröjde ännu kvar kring gossens läppar, med handen under nacken sov han lätt och stilla som en fågel.

Plötsligt märkte Magne, att flickan grät. Hennes brännhet a tårar föllo på hans hårda hand. Men han teg och lät henne gråta i frid. Medan eldskenet slocknade allt mer, blev tystnaden stor och högtidlig där inne i mörkret, där gossen sov sin sista sömn i livet.Tidigt följande morgon lämnade Frälsgive Mag-nes hus. Magne följde honom. Det var i gryningen. Dagern, som sakta ljusnade, var grå, och gråa regnskyar släpade sig sakta över himmelen. Grå var vägen mellan de gråa markerna, där regnvattnet ännu låg kvar, smutsigt och mörkt. En kylig vind for vresigt fram. Det var vid den timmen, då ingenting tycks vara mer verkligt än döden.

Frälsgive och Magne gingo länge tysta, fyllda av pinande tankar, som gledo likt skuggor genom deras själar och aldrig kunde få ord, därför att inga ord finnas för sådant.

Slutligen sade Frälsgive:

— Varför händer ingenting?

Magne svarade:

— Det händer mycket, som du inte vet.

Åter gingo de tysta framåt. Och åter sade Frälsgive :

—-Nu skratta väl alla åt mig?

— Ja visst. Men vad gör det dig? Nu!

— Nej. Men skammen!

— Skammen?249

— Är det också övermod?

— Hångrinet är ju bara några skrynklor i ett fult ansikte. När grinet dunstat bort, blir ansiktet åter lika tomt, som det alltid varit. Vad kan sådant göra dig, som har fått rätt?

— Rätt?

— Du är ju dömd att dö — kan du mer begära?

Frälsgive svarade inte. De gingo tysta framåt.

Magne har fått en värk någonstans, han vet inte var. Ett slags sjukdom, han har upptäckt. En oro, som kommit över honom. Han tänker: vad ska jag göra i morgon — och sedan om dagarna — nu, när gossen är borta ? Det är den tanken, som värker inom honom och gör honom sjuk av oro. Tomhetens oro. Ty det är inte bara livet runt omkring, som är öde och tomt. Magne har upptäckt, att han själv är lika tom. Det enda, som skulle kunna lindra, vore att ha gossen hos sig alltid och tänka på allt, som man skulle kunna göra.

Men gossen går där bredvid honom, går där bara och tänker inte alls på Magne. Går där bara och tillhör alls inte Magne. Går där bara och lever i en helt annan värld. Han vill alls ingenting ha gemensamt med Magne. Och även om han ville, så kunde han inte. Magne är utestängd, helt enkelt. Aldrig har han känt det förr. Han har hittills alltid haft det så bra, han behövt ha det, tycker han. Han har levat sitt eget liv. Men nu lever han inte längre. Nu är han utestängd. I den värld, där gossen lever,250

finns mycket att göra, en hel evighet av liv. Men Magnes hela värld är öde och tom.

Magne kan inte förlora gossen — då vore allt slut för honom. Han följer honom därför på vägen och vet, att om han släpper honom, så har han förlorat honom för alltid. Gossen ska gå ut i världen, finna andra människor — bli lycklig. Utan Magne. Leva ett stort och vackert och rikt liv. Utan Magne. För gossen ska Magne inte längre finnas till, inte ens som ett mörkt minne av något förgånget. Ingenting alls ska föir honom finnas kvar av det, som varit Magne — så tomt är det.

Då vore det ju bättre att se gossen död. Så visste man åtminstone allt, som vore att veta om honom. Kände hela hans liv. Ingenting nytt kunde komma till, som man själv skulle stå utanför och aldrig få del av. Gossen skulle alltid kunna finnas i Magnes minne. Utan oro. Magne skulle äntligen få äga honom helt. Och i Magnes värld skulle det finnas något — något mer än bara tomhet.

Magne vek av vägen och började gå hastigare.

— Kom häråt! sade han. Den här vägen är bättre, här möter man ingen.

Magne visste, att den vägen inte ledde någonstans. Därför förde han gossen dit.

— Säg mig, gosse, sade han plötsligt, har du aldrig tänkt på, att det finns ett sätt för dig att bli fri från allt det här bråket? Nej — nej — jag menar inte döden — du kan ju få leva fri och lycklig, om du vill — var du vill — här i staden,251

om du vill — och arbeta som förr. Jag skulle'nog kunna lära dig en del. Har du aldrig tänkt —?

Frälsgive stannade och såg bestört på Magne:

— Vad menar du? sade han. Vore det möjligt?

— Ja, naturligtvis finns det en möjlighet. Du återkallar bara, vad du har sagt. Och jag talar med fursten.

Frälsgive stirrade förskräckt på honom.

•— Vad ska jag återkalla?

— Herre Gud — din lära!

— Jag har ingen lära —?

— Allt vad du sagt, då! Allt det där, du lät bispen plocka ur dig inför konsistoriet.

— Det kan väl inte återkallas?

— Inte? Du behöver bara säga, att du har tagit fel, blivit vilseförd — eller så där. Och att du tror på den heliga kyrkans lära fullt och fast.

— Jag har ju aldrig sagt något emot den heliga kyrkan ?

— Nej, men du kunde väl lova att aldrig säga något annat heller — om din tro och det där.

— Då skulle jag ju inte längre ha någon tro?

Hur skulle jag då kunna leva? Det vore ju att

döda mig själv — för att slippa dö. Att välja en

lång och kvalfull död — framför en kort. Är det verkligen så du menar — jag förstår dig inte —?

— Det är väl omöjligt, då.

De gingo vidare. Efter en stund sade Magne:252

— Minns du kättarna, som leddes till bålet, när vi sutto utanför Bagarfruns krog? Du bjöd dem öl att dricka — men du hade inte deras lära, och därför ville de inte dricka ditt öl. Precis som du nu. Jag hair inte din lära, och därför vill du inte dricka mitt öl!

— Detta menar du inte, svarade Frälsgive. Jag strider inte om ord. Men om jag valde att ljuga om de ting, som ligga högre än alla ord, då skulle jag med egna händer slita sönder mitt förstånd och sedan få leva som en dåre, tills jag drunknade i tomhet och smuts.

— Vad vet du om tomheten?

— Jag behöver ingenting veta om sådant.

Stigen, de gingo på, tog plötsligen slut. De hade kommit fram till floden, som lämnat staden och nu var på väg till havet. Den flöt stilla, men strömmen var stark och vattnet nådde högt upp på stränderna efter regnet.

De stannade på stranden. Frälsgive såg sig om,

— Här finns ju ingen bro? sade han.

— Nej, jag ser det, svarade Magne lugnt. Man kan komma över här annars. Men vattnet är för högt nu. Vi måste vända om.

— Nej, sade Frälsgive. Jag ska försöka komma över här ändå.

— Du simmar?

— Ja-

— Stirömmen är stark.253

— Det går nog. Men det är så mycket bråte i vattnet — vad är det?

Magne såg ut över floden — han förstod vad det var. Såg uppåt strömmen. Stora hopar kommo drivande med fart.

— Begagnade saker, sade han kort.

— Timmer, tyckes det, sade Frälsgive. Hela stockar. Där diriver en takstol — men den är ju bränd? Magne —

vad är detta?

— Brända saker, svarade Magne.

— Lövruskor — festkransar — blommor! En hel äreport — sönderslagen!

— Man tycks ha väntat någon segrare, som inte kunnat infinna sig.

— Där komma fler stockar, förkolnade alla —

Frälsgive teg plötsligt och blev blodröd i ansiktet.

— Se där! pekade Magne. På den ena stocken sitter en människas hand fastspikad, avsliten järns efter handleden. Förstår du?

Frälsgive gömde ansiktet i sina händer och viskade :

— Jag ville det ju inte!

Magne drog undan hans händer igen och sade:

— Du ska se på det här, som kommer nu. Vad du velat, hör inte hit. Du har gjort detta.

— Vad är det?254

— En dödad människa. Ska vi dra'n i land?

— Vi måste väl — vi ska begrava honom.

Magne gick ner till vattenranden, men hejdade sig:

— Det tjänar ingenting till. Det kommer fler där borta. Tja! Det heter ju, att när man menar förunderligt väl, kan man råka slå hela bygden ihjäl.

Frälsgive stod dödsblek och såg ut över vattnet. Bland förkolnade bränder och sönderslagna möbler, kullvräkta träd och grova timmerstockar gungade liken förbi, det ena efter det andra, mellan de tysta stränderna under den gråa himlen.

— Gud, min Gud, var är du? viskade han förfärad. Jag ser dig inte nu!

Han ,sprang ut i vattnet, det steg honom genast över midjan. Där stannade han, sträckte ut sina armar och skrek:

— Människor — människor!

Magne svarade endast:

— Kom i land nu!

— Nej! ropade Frälsgive. Nej! Jag måste —

— Vad kan du göra åt detta?

— Jag vet inte — men jag måste över här. Jag måste!

Han gick vidare ut i floden. Den steg honom hastigt till halsen, vattnet bubblade in i hans mun.255

Han förlorade fotfästet, kom under vattnet och fördes hastigt bort av strömmen.

Då miste den gamle vaganten all besinning. Han glömde, att man ska vara försiktig, kall och lugn i alla livets skiften — ett fruktansvärt rytande sprängde sig ut ur hans kropp, för ett ögonblick dansade allting runt för hans ögon, och det vilda skriket av förtvivlan sprutade fram ur honom som en eldkvast ur hårda berget. Då såg han gossens huvud, -drivande undan med strömmen bland bränder och lik. Han störtade som en rasande ut i vattnet, stänket yrde omkring honom, där han sprang, simmade, slog sig fram genom strömmen — tornade emot de svarta tingen här och där, gjorde sig fri igen och nådde slutligen gossen. Han höll honom fast, skrattade och skrek med vattnet frustande ut ur sin mun — simmade mot land och fick fotfäste. Frälsgive låg sanslös i hans armar,

han bar honom upp på land och gick med honom fast sluten i sina järnhårda armar fram och åter på stranden.

— Gosse! kved han. Vakna, gosse!

Det var det gamla lejonets vildhet, när det smeker sin unge med klorna, smeker av självbetagen, ursinnig kärlek, tills ungen ligger söndersliten i trasor.

Äntligen öppnade gossen sina ögon. Magne lade honom på marken och satte sig bredvid, men höll honom alltjämt fast med sin hand, som om han fruktat, att den halvdöde kunde springa bort från honom.256

Frälsgive rörde mödosamt sina läppar, och Magne hörde honom säga:

— Låt mig dö här — bland de andra.

— Inte här — inte här! svarade Magne, ännu darrande i kroppen av den vildhet, som stormat genom honom.

Frälsgive viskade:

— Jag kan inte längre leva utan blygsel och skam. Döden är mig mera kär, jag har ju en god Herre.

— Du tror det, sade Magne. Men jag ska visa dig annat!

Han lyfte gossen upp igen och bar honom på sina axlar vägen tillbaka mot staden.

Det var afton, när de åter gingo ut från Magnes hus. Den gråa dagen började bli svart.

Nu gingo de vägen rakt fram, utan att vika av åt något håll. Samma väg de en gång kommit tillsammans som vandrande hantverkssvenner för att söka arbete. De nådde den höjd, där de en sommarafton hade stått och sett på staden, som låg och väntade dem i gyllene soldis. De stannade båda och vände sig om. I den mörknande skymningen syntes den lilla samlingen av hustak som en svart skugg-fläck mot en svavelgul strimma på himmelen, där solen försvunnit. De många kyrktornen reste sig25 7

som svarta gravvårdar, under dem funnos de döda

— och så de levande små maskarna, som krälade i mullen.

Ett och annat fönster lyste redan med ett matt, rött skimmer i staden. Borta i furstens borg tindrade en hel rad lysande fönster.

Det låg en underligt upphetsad bitterhet i Magnes röst, när han slutligen vände sig till Frälsgive:

— Hade du sagt mig, att du ville skoja människorna så här, skulle jag gärna ha hjälpt dig. Idén var strålande.

Frälsgive såg på honom, förundrad:

— Vad menar du?

— Äh! Gå inte här och lek helgon vidare! Det är slut med det nu. Man vet ju vad du är för en. Och så du ser ut i ansiktet! Som om du varit hos flickor hela natten! I mitt rum, kanske? I min säng? Det vet man, därför skrattar man åt helgonet, som inte var något helgon.

— Det är uselt, detta.

— Ja, det är det. Usch! Jag menar väl inte precis så här heller. Men jag blir så rasande på dig, när jag ser dig gå här som ett slaktoffer — du ser så förbannat ren och oskyldig ut också!

— Jag är förtvivlad, Magne. Jag har gjort mer ont än någon annan människa. Du kan inte med alla dina ord göra mig uslare, än jag är.

— Där ha vi ditt satans övermod igen! Ödmjukhetens övermod — i brist på bättre. Att vilja vara

17. — Koch, Legend.258

den ojämförligt störste — i ödmjukhet — när du inte kan det på något annat sätt.

— Låt mig gå nu, Magne.

— Ja! Låt oss gå vidare! Så att vi få ett slut på detta!

När de gått ett stycke, kröpo ett par människor fram ur buskarna bakom dem. Det var Magnes flicka, en främmande karl följde henne. Flickan såg efter de båda männen, som gingo vägen bort.

— Kom! Vi ska följa efter dem och se! sade hon till sin vän.

— Äsch, det äir väl ingenting att se.

— Jo! Jag vet, att Magne gick till biskopsgården i dag, medan Frälsgive sov där hemma. Du ska få se, att han har stämt möte med bispens knektar där borta i skogen!

— Ja, än sen? Avrättningar har man väl sett.

— Jag måste se det här — kom!

De gingo försiktigt vägen bort efter de båda andra.

Där Magne går bredvid Frälsgive, skäms han föir sig själv. Han tänker på uppträdet i morse vid floden. Så han hade skrikit — alldeles som i sin ungdom! Hade han verkligen tänkt rädda livet på igossen? Inte! Gossen skulle ju ändå dö. Bäst att få det gjort nu, så slipper man tänka på det här mer. Många äro under svärdet dömde och ska med blodig hals nedgrävas i jorden, andra bli fria och2S9

gå, dit Gud vill. Så heter det, ja, och det finns väl någon mening i det också.

Under dagens långa timmar har Magne beslutat, att nu ska Frälsgive dö. Det beslutet sitter hårt och orubbligt fast i honom. Men han måste ändå undra för sig själv: varför ska Frälsgive dö? Varför får han inte leva, varför få de inte båda leva tillsammans? Vilket liv skulle det inte vara! Så ljust och rikt och fullt av mening! Men det kan aldrig bli så, det vet man. Frälsgive vill inte. Det är något inne i Frälsgive, som alltjämt lika orubbligt säger nej till ett sådant liv. Kunde man få ur honom den där viljan, så vore han inte längre Frälsgive, han skulle vara värdelös. Magne vill inte ha det värdelösa, han vill ha just ljuset, renheten, den underliga, betagande vissheten i Frälsgives själ. Men det kan han inte få, det går gossen och ger åt andra människor! Därför måste han dö. Så att Magne får ensam äga åtminstone hans minne.

— Men se nu inte så rasande rörande ut! brast det plötsligt ur Magne med en bitterhet, som liknade förtvivlan. Jag har lurat dig, bedragit dig, förstört dig, sålt dig, mördat dig — vad du vill! Men du skulle heller inte ha varit så förbannat övermodig! Och lättrogen! Låt bli att lipa nu! Du har förlorat spelet — än sen? Inte bråkar man om sådant!

— Jag bråkar inte, svarade Frälsgive.

Magne försökte i sista ögonblicket med en ångest-full iver att få sak emot Frälsgive. Annars skulle2Ö0

det där, som väntade längre fram på vägen, bli orimligt svårt — motbjudande — kanske omöjligt. Han måste göra något för att själv bli övertygad, att detta var rätt. Det måste ske, det visste han. Men det måste också vara rätt. Något kunde man väl få tag i att förebrå gossen — och sedan envist hålla fast vid, tills huvudet väl vore av honom. Han måste ilsket hetsa upp sig själv, för att dådet skulle kunna göras färdigt. Skulle han slå honom i ansiktet, helt enkelt? Eller spotta på honom? För att få bort renheten — släcka ljuset i de unga ögonen, som gjorde denna stund så svår?

Men Frälsgive stannade och såg på den gamle.

— Säg mig nu, Magne — vart för du mig?

— Vart jag för dig? Vägen framåt.

— Varthän? Till döden?

— Ja-

— Jag förstår det. Är det här framme?

-Ja.

— I skogen?

— Ja.

— Kom då, så gå vi dit.

Han gick lugnt vidare och såg med klara, vidöppna ögon in i mörkret framför dem. Han viskade stilla för sig själv:

— Natten famnar oss redan — jorden äger oss alla. Stilla är sömnen, ljuvlig är vilan. Morgonens fåglar snart sjunga bland daggvåta, blänkande löven *— heliga sånger.261

Magne följde honom. Han kände inom sig ett oresonligt ursinne, som blev starkare och bittrare för varje steg. Det fattades bara detta! Den satans gossen går här och gör sig själv till herre över sin sista stund — till herre över hela sin tillvaro — å nej, min gosse!

— Begriper ni nu, hur dum — rent ut sagt dum

— ni varit? frågade Magne, skälvande av det brutala raseri, han inte längre kunde behärska. Eller begriper du inte — ni, menar jag, förstås, jag skulle väl säga ni, kan jag tro.

Frälsgive såg på honom med sina klara, vidöppna ögon:

— Vad menar — mästaren? Mitt förstånd har aldrig varit stort. Det har jag alltid vetat.

— Ni talar, som om ni hade en palt i huvudet och inte en hjärna.

— Jag tror, att — mästaren — har det värre än jag —?

— Ja visst, ja visst, det där kan man! När den helige Andreas såg sitt blod flyta på marken, bad han Gud vara desse illgärningsmän nådig. Därmed uppmjukade han deras hjärtan och vände dem till kristendomen och for sedan dädan till Antiokia. Har du också någonting att göra i Antiokia?

Frälsgive log emot honom — ett underbart vackeirt leende:

— Hånet är bara skrynklor i ditt ansikte, mästare !2Ö2

— När grinet dunstar bort, blir ansiktet tomt igen — jag kan det också. Eftersom det är jag, som har lärt dig det. Säg mig nu en sak — när vi träffades första gången, meddelade du mig högtidligt, att din mor var mö, när hon gav sig åt din far. Det tror jag förstås inte på, men det är heller inte så viktigt. En annan sak vore, om du kunde säga mig, vem din far varit? Någon sorts hjälte, förstås, men i vilken stil gick han?

Frälsgive stannade. Där borta på vägen kommo några knektar emot dem,

— Ve den, som drömmer om ljus i detta kvävande mörker! sade han och såg dem komma.

— Ja ja, sade Magne och svalde något tjockt, som satt honom i halsen. Du vet alltså ingenting om den utvalde Guds hjälte, som blev far till en sådan profet?

— Finns här ingen annan domare än du över mitt liv? utbrast Frälsgive förtvivlad. Kan jag inte få en död utan smuts?

— Hybris — hybris! hackade Magne, han kunde inte längre tala riktigt. Akta dig för hybris, gosse!

Frälsgive hörde honom inte längre. Han knäppte sina händer samman, böjde sitt huvud och sade:

— Nu är stunden inne, att du, o Gud, giver mullen åter till mullen. Länge har jag burit mitt stoft i elände, tungt var det att bära, starkt och svårt att istyra, villigt till vällust, vanfört till goda verk. Gärna blir jag fri från min träldom och lös263

från min börda, min ande tillhör dig, oändlige Gud! Tag mig åter! I dina händer lägger jag mitt liv!

— Hjältarnas barn äro mänsklighetens plågoris, mumlade Magne och vände honom ryggen.

Knektarna orngåvo dem. De gingo fram till Frälsgive och höllo honom fast.

— Farväl, Magne! sade Frälsgive och räckte honom sin hand.

— Gå, gå! skrek Magne och slog ifrån sig.

Knektarna gingo med Frälsgive inåt skogen. Magne sprang efter dem, tog en av dem avsides och sade med snubblande iver:

— Ni kunde ju — du förstår — låt det gå — jag menar, så att det blir lätt —

— Ja ja men, svarade knekten, det går så fort, så.

Därefter sprang han efter de andra inåt skogen.

Magne följde honom några steg. Men han orkade inte längre, han satte sig på marken. Där kröp han under några buskar och lyssnade.

Ett stycke därifrån hörde han gossen med hög röst läsa en bön. Det blev plötsligt tyst. Som om bönen blivit avhuggen. Allt var dödstyst.

Magne kände sitt blod bulta i öronen, som om det ville hamra in i hans själ den avhuggna bönen

— bönen med den blodröda strimman, som lyste i mörkret för hans ögon. Hördes den verkligen ännu — han lyssnade uppmärksamt — nej, allt var264

tyst och stilla i skogen, som om någonting sådant aldrig funnits.

Det är så. Man blir gammal. Man vill, att livet ska vara något annat, än det hittills varit» Något mer. Inte bara denna tomhet. Man bränner sina brev. För att förstöra smärtan, som gömmer sig däri, och bevara endast minnet av det ljuva. Redan detta är något nytt.

Man vill förstöra annat också. Förstöra för att utan några hinder mer kunna äga det nya, som frigör sig ur det förgångna. Men allting vill inte ägas. Somligt vill leva sitt eget liv, vill inte låta äga sig. Men man kan förstöra det som smärtar för att sedan äga endast det ljuva. En lustig tanke — men man kan det verkligen! När man blir gammal, börjar man kunna mycket. På det viset förstör man det förgångna utan att öka tomheten. Man får ju tvärt om något nytt — vad det nu kan vara.

Magne låg gömd under buskarna och lyssnade på tystnaden. Det var en underlig tystnad. Den sjöng. Tystnaden stod runt omkring honom och sjöng i mörkret.

Flickan gick med den främmande mannen fram till Frälsgives lik. Båda stodo tysta och vågade inte tala.

Slutligen viskade flickan med tårar i rösten:

— Jag kände honom. Han var ett helgon.265

:— Inte! svarade mannen. Det var ingenting med honom. Han kunde inte göra underverk.

— Visst kunde han, men han ville inte, förstår du väl. Inte kan man göra underverk, när man blir tvingad. Det ska komma av sig själv. När man är riktigt upplagd — då kan man.

Hon böjde sig ner och såg närmare efter — jo! det hängde något om gossens hals under det röda dödshugget. Hon tog försiktigt upp det och torkade bort blodet med fingrarna.

— Det ska jag ha som minne, sade hon. Jag kände honom.

— Vad är det? frågade mannen nyfiket.

— Ingenting — ett minne.

De ställde sig båda att undersöka det lilla föremålet, som hängt om gossens hals. Det var så mörkt, att de knappast kunde urskilja det tydligt

— men de kände, att det var av trä och inte hade något värde. Stort som en tumnagel, bara, såg ut som ett hjärta — ett litet snidat hjärta, helt inneslutet i ett genombrutet flätverk av blommande törne. Flickan log förnöjt, när hon hörde hur det lilla hjärtat skallrade ängsligt inom sitt blommande galler, tunt som spindelväv och vått av blod.

— Tror du jag blir en bättre människa, om jag bär det här på mig? viskade flickan högtidligt.

— Inte! svarade karlen.

Men han böjde sig ner och letade i gossensfickor för att se, om inte även han kunde finna något minne. Ty han kände, att även han behövde bli en bättre människa. Men där fanns ingenting.

— Knektarna ha tagit alltsammans! sade han be-drövad och reste sig upp.

De gingo tillsammans neråt vägen. Plötsligt stod Magne framför dem — den främmande karlen gled försiktigt undan och försvann i mörkret.

— Var har du varit? frågade Magne.

— Jag har sett —svarade flickan och gjorde med huvudet en rörelse inåt skogen.

De stodo tysta och vågade inte se på varandra. De visste ingenting att säga.

— Gråter du —? frågade Magne osäkert.

— Ja. Det är så tråkigt.

— Vad har du i handen?

— Det hängde om hans hals. Jag ska ha det som minne.

— Får jag se!

Magne tog det lilla smycket ur flickans hand. Han såg på det och skrek till som ett djur, träffat av jägarens pil.

Han såg på det igen — jo, det var det smycke han själv skurit en sommarnatt för många, många år sedan och givit åt Gerdi.

Han knöt näven om det lilla blodiga hjärtat och gick in i skogen igen. Som en blind gick han in i mörkret för att se, om han kunde finna sin son.

III.

Ni män och kvinnor, om nu allt skulle sägas, som vore värt att lägga märke till vid dessa händelser, så bleve sagan alltför lång, och livet med alla dess tusentals små dagliga omsorger skulle icke giva oss tid att rätt framställa eller med tillbörligt allvar begrunda de människoöden, som här träda oss till mötes. Så sker det i världen, att den ödmjuke straffas med den övermodige, den syndfrie med syndaren, den rättfärdige med den orättfärdige

— ty de äro alla ett enda kött och en enda ande, oändlighetens bleka återsken i jordens förgängliga stoft. Detta är viktigt att veta, ty annorlunda är icke det liv beskaffat, som vi alla fått att leva. Men det står också skrivet:

— Du jord, överskyl icke mitt blod, och låt för mitt rop ingen vilostund finnas. Se, ännu har jag i himmelen mitt vittne och i höjden den, som skall tala för mig. Mina vänner hava mig nu till spott, därför skådar mitt öga med tårar till Gud. Ja, må han här skaffa rätt åt en man mot Gud, åt ett människobarn mot dess nästa.

Detta är det viktigaste för oss att veta. Ty om vi icke längre vågade förlita oss på, att den Gud,270

vars namn ingen vågar nämna, en gång skall skaffa oss rätt emot den Gud, vi dagligen tillbedja, hur skulle vi då kunna leva?

Det var tyst och stilla i landet närmast furstens stad. Hans knektar hade lugnat de oroliga. Men längre bort vimlade det på alla vägar och stigar av vapenklädda människor, till fots eller till häst. Skarorna tycktes ströva planlöst hit och dit. När höstmörkret föll om kvällarna, lyste i fjärran brinnande gårdar och kyrkor. När -dagen klarnade igen med bleknat ljus, drogo skarorna vidare och uppfyllde hela landet med sin oro.

Snart förstod man, att alla dessa hopar måste ha ett gemensamt mål. De strövade vida omkring, härjade, brände och lade öde, men de närmade sig allt mera varandra. På bottenlösa vägar kunde olika skaror mötas, utbyta hälsningar och ge besked — de hade skilda vägar att gå, men skulle alla mötas till slut på samma plats.

En hop bönder vilade i skymningen. De sutto som trötta kråkor uppradade vid vägkanterna. En flock ryttare med smutsiga, stelbenta hästar, arbetade sig fram genom vägens dy. Bönderna omgåvo dem och utfrågade dem. De tillhörde Magnes ryttare, de skulle träffa sina kamrater vid Jungfruberga stad.

— Då ha ni tagit fel väg? — Nej, vi ska först neråt här och söka upp några av furstens folk. —*271

Ni ha tröttat era djur för mycket? — Vi ha haft bråttom,, ska vila i natt. Vart ämna ni er själva? — Här uppåt först, och sen till Jungfruberga. — Så träffas vi till slut!

Ryttarna arbetade sig vidare åt sitt håll genom vägens dy, och bönderna sökte sig trötta fram till sitt nattkvarter. Dagen därpå hände något igen. En truppsamling, som fursten drog ihop, blev sprängd och skingrad. En gård, som tillhörde kyrkan, blev lagd i rykande aska.

Man ska inte gå för nära sig själv. När man kommer tillbaka till sin ungdoms brända marker, ska man vara försiktig. Elden slocknar långsamt, glöden ligger länge het under sot och jord.

Några hundra ryttare ha slagit läger för natten i skogsbacken nära den gamla kyrkan, som Magne brände i sin ungdom. Magne sitter själv mitt bland sina karlar vid en av eldarna. Hästarna äro bundna bland träden och buskarna ett stycke därifrån. Några av männen dela ut foder, som de fört med sig från plundrade gårdar.

En av. hästarna, en kraftig hingst, som Magne tagit som sin, har blivit skrämd, där han står bunden vid ett träd, och vill inte lugna sig. Den bruna, sidenglänsande huden rister av ilande skälvningar, överläppen dras upp, så att näsryggen, vit och len, rynkas till ett rasande, föraktfullt grin. Den långa manen yr omkring honom som ett svart ovädersmoln, när han kastar med huvudet, stolt som en2^2

ädling i fångenskap — han stegrar sig, skriker och sparkar med framfötterna omkring sig. En ung man — en kraftig, vildhj ärtad yngling — leker med djuret, närmar ,sig försiktigt, springer snabbt undan och skrattar, när de tunga hovarna slå i luften utan att träffa. Blixtsnabbt får ynglingen ett grepp med sin hårda näve kring hingstens skälvande näsborrar och tvingar ner hans huvud — men rasande sliter djuret sig loss, får upp huvudet igen och hugger omkring sig med sitt vita, skummande bett under glappande läppar.

Magne ser med kalla ögon på leken.

— Laga att du får honom lugn nu! säger han. De andra hästarna bli skrämda.

Ynglingen listar sig bakom trädet, där hingsten är bunden. Barken far omkring honom under hingstens breda tänder, men han smyger åt sig repet och lossar knuten — hingsten är fri. Bred över bogen, hög över manken, med huvudet rest till hugg och de stora, mörka ögonen strålande av en vild triumf, går han emot sin plågoande för att tukta honom. Men gossen smyger sig runt trädet

— i nästa ögonblick sitter han som fastvuxen på hästryggen och låter inte skaka sig därifrån. Kränger av sig tröjan och trycker den fast omkring djurets ögon — och hingsten står orörlig, darrande i hela kroppen som ett asplöv — men stilla och spak.

— Hej, där! ropar ynglingen.273

En av karlarna leder det tämda djuret tillbaka till trädet och binder åter fast repet kring stammen. Gossen lossar försiktigt sin tröja och binder i stället kring djurets ögon ett skynke han fått. Han glider åter ner från hästryggen, sparkar fram färskt foder och sticker en handfull i munnen på hingsten, som fnyser först åt den goda lukten, men sedan nafsar det åt sig och börjar undrande tugga, ännu genomilad gång på gång av långa skälvningar efter skrämseln, han genomgått.

Ynglingen krängde' tröjan på sig igen, medan han skrattande kom fram till Magne vid elden.

Den gamle vaganten var inte längre ensam. Han hade av bondeupprorets ledare fått befäl över ett par hundra man till häst, eftersom han var gammal knekt. Med dem gjorde han några lyckade escapader. Det berättades om rika byten han tagit, och hans skara ökades hastigt. Utvalt folk, lymlar och skurkar med kalla hjärtan, vilda ögon och härjade ansikten. Ett par av dem måste han själv hugga ner, sedan blev det ordning bland karlarna.

Jungfruberga stad och hamn måste besättas. Furstens trupper måste hållas spridda, föras på villovägar, luras in i bakhåll och huggas ner var helst man kunde komma åt. Därför strövade skarorna omkring, till synes utan mål, spredo sin oro över landet och lockade motståndaren till strövtåg, som voro än mer planlösa. Sådana uppgifter hade Magnes ryttare skött glänsande. Fursten visste ännu ingenting om upprorsmännens avsikter, när en stark bondehär redan samlades vid Jungfruberga

stad. Magne låg med sitt folk endast en dagsmarsch därifrån.

En lång rad av eldar brunno sprakande muntert i skogsbacken. Röken virvlade upp och hängde över lägerplatsen som en skymmande slöja. Däromkring reste sig svarta, högtidligt tysta murar av skog, och högst uppe tindrade höstens stjärnehimmel över jorden.

I det starka, doftande skogssuset över regnvåta marker, i eldarnas rökelse av tjära och kåda, i dunsten av alla heta, starka kroppar, i ångan av mat, som tillreddes överallt — där var det gott för människor och djur att vara. Och Adams söner funnos där, granna att se och fyllda med sinnlig glädje! Nakna eller halvnakna kroppar glimmade med köttets röda kopparglans bland myllrande skuggor — ludna bröst och håriga armar — ansikten från de första skapelsedagarnas försökstider. En del hade under levnadens stormar händelsevis råkat förlora några mindre viktiga tillbehör och ståtade i stället med gropar, hålor och ärr efter ibortkomna öron, näsor, läppar och ögon.

Där myllrade av feta hårluggar eller kortstub-bade skallar med vita ränder efter andras järn — vidunderliga hattar, mössor, hjälmar eller stormhattar — trasiga kläder, smutsiga kläder eller siden, sammet och pälsverk, som tagits där deit funnits. Blixtrande blänk av vapen och naket stål överallt i det röda eldskenet och det svarta skogsdunklet — ansikten, som brusto sönder av skratt eller drogos tillsammans till arga grin — skrik, svordomar,

skrän — land och rike ska guppas över ända, flaskor och fläsk och flickor finns det tillräckligt för dem, som orka vara med, där knivarna gå vassa — slängande armar, virvlande nävar, dånande slag och vinande skrik, när någon kastades överända eller sparkades bort i handgemänget om matbitarna. Och bakom alltsammans stampade hästarna i hårda stenar och mjuk jord, i utströdd halm och frarn-sparkat hö — de malde med tuggande käftar sitt foder och spredo vida omkring i mörkret en hetsande lukt av stall.

Några ryttare kommo ridande genom skogen fram till lägret. De släpade med sig en man, bunden så hårt med grova rep, att han knappast kunde röra sig. Han stirrade omkring sig, likblek av förskräckelse — för honom var namnet Magnes ryttare en enda svart fasa.

Magne halvlåg vid elden och småpratade med den unge ryttaren, som hade lugnat hans häst. Fången fördes fram till honom tillsammans med ett brev, ställt till hans eminens furstbiskopen, man funnit i karlens kläder. Magne läste brevet och drog på mun, kastade det sedan i elden.

— Duger han någonting till, den där karlen? frå- -gade han dem, som fört fram fången.

En av ryttarna grinade:

— Han är inte så tokig.

Magne såg på fången.

— Vill du stanna hos oss, sade han, så får du276

skaffa dig häst och nya vapen och själv hjälpa till att arbeta ihop din sold.

— Jag vet inte —

— Tag bort'en! Låt'en bestämma sig kvickt. Svarar han nej, så tag in'en i skogen och ha ihjäl'en.

Magne vände sig åter till ynglingen, som låg på rygg vid hans sida med händerna under nacken, stirrande utan tankar uppåt stjärnorna.

Fången hade inte gått många steg, förrän han blev lös och ledig. Han såg inte så rädd ut längre, bara en smula förvirrad, när han slog sig ner med sina nya kamrater vid en eld. Och när han fått nävarna fulla av fett kött och starkt dricka, tyckte han, att Magnes ryttare var ett rasande trevligt sällskap för en fullvuxen karl att vara i.

Nya fång av ved kastades på eldarna, vita moln bolmade upp, lågorna stego skyhögt med girig iver. Karlarna sträckte ut sig i värmen på marken. Sorlet tystnade. Här och där voro ännu små grupper av män på benen, de talade med vilda skrik om ingenting. De blevo snart nedtystade av de andra, de skingrades och sökte värme, även de, för natten. Sömnen gled sakta genom lägret, och tystnaden kom.

Bredvid Magne låg den unge ryttaren och sov. Magne såg på honom — ett kraftigt, fyrkantigt ansikte — en låg panna, svart, stripigt hår — en kort, bred haka — en mun, som ännu var mer leende sinnlig än fräck — en köttig hals — ett högt, brett, starkt och ludet bröst — axlar och armar277

för två vanliga män — och så det gamla vanliga: ingen hjärna. Händer att bryta järn med — men tomma, odugliga att föra ett verktyg, kunde bara hålla i vapen och andra redskap för de grövsta drängsysslorna.

Lille junker! tänkte Magne. Lille tjuv — eller dråpare — eller vad det är, du har bakom dig — det är väl hästar, du har stulit, kan jag tro, och vallpojkar du har slagit sönder — större skada har du väl inte gjort ännu. Inte ser du galgen, heller, som väntar dig. Snart får du väl se den. Och då ramlar din tokroliga lilla värld sönder, liksQm alla andra små tokroliga människodrömmar om världen och vad däruti är. Kunde jag hjälpa dig till något annat, skulle jag — ja, vid Gud! skulle jag inte göra det

— för dina glada ögons skull — din muntra sorglöshet och dina lustiga visor!

Magne drog till sig ett fång hö och stoppade det under ynglingens huvud — han log i sömnen som ett barn utan att vakna. Magne lossade sin kappa och lade den sakta över gossen, som suckade av lättnad — hans läppar öppnades över de vita tänderna, men han sov alltjämt, trygg som en fågel i sitt bo.

Sammetskläder och ett slott är allt vad junkern behöver! tänkte Magne och log ett faderligt belåtet leende. Det kunde man väl skaffa honom. Så slipper han bli hängd. Något måste man väl göra för sin —. Satan också — vad är det, som narrar mig att jämt kalla honom här — min son! Jag har ingen son. Nej. Jag har inte det nu längre.278

Han reste sig, mörk i sinnet igen. Gick utan att se sig om rätt in i skogen. Några hästar vände sina tåliga huvuden och sågo med blanka ögon efter honom i mörkret. De sänkte åter sina lurviga pannor mot marken och vände på nytt små enkla minnen i trånga hjärnor — nyss låg här foder, nu ligger här intet foder — nyss var det, nu är det inte — nu är det slut.

Det känns underligt att gå i skogen, ensam om natten. Somliga människor få ett slags rädsla över sig då — egentligen är det inte rädsla heller — man känner bara, att det är något, som lever runt omkring en. Men det är alls inte något ont, det där levande. Det är livet, som lever dag och natt. Och när man blir äldre, så vet man, att det onda hör den döda jorden till och är maktlöst — det enda, som är viktigt och betydelsefullt — det enda, som man riktigt fast kan lita på — det är något stort och ljust och gott — något oändligt —

Magne stannade där inne i skogen, stödde handen mot en trädstam och funderade över saken, medan han stirrade upp mot en guldljus höststjärna mellan de svarta trädkronorna.

Man vill alltså vara far, tänkte han. Man ska vara det till varje pris. Det är väl det, att jag har haft en son, förstås. Fast han har gått mig ur händerna. Nu ger jag mig ingen ro, förrän jag fått en annan, kan jag se. Men innan jag hade en son, kände jag mig som en far för — för honom, som sedan i alla fall var min son, ja. Får man välja, så tar man ju en, som man tycker är ordentligt hop-279

kommen. Den vill man ha till son, den vill man göra något av. Den här gossen är inte så galen — ett behagligt djur att ha i sin närhet. Den förre valde jag inte själv. Han blev sådan han var — därför att han var verkligen min son. Det var väl därför jag var så galen i honom. Fast han inte var i min smak, precis. Men sanningen att säga — jag var galen i honom — jag älskade honom. I hans blod var någonting, som blommade och doftade, någonting som jag förstod på ett helt annat sätt, än jag förstår allt annat. Det var väl för att jag själv hade gjort honom, förstås. Det skulle alltså ligga något i det där att vara far — att göra en son — att göra något levande, som bär vidare det blod man har inom sig. Ja ja, det är ju att skapa, att göra underverk, att själv göra livet — då har man Guds makt, då är man själv Gud. Men den ynglingen, jag har nu — den har jag väl för satan inte gjort? Och ändå känner jag mig på något underligt vis bunden vid honom. Jag vill honom något, vill göra något för honom, vill hjälpa honom, som en far vill hjälpa sin son. Det skulle alltså ligga något i det där också? Att man inte bara vill leva själv — men även leva för någon annan. Det har jag väl egentligen aldrig gjort förut? Såvida man inte skulle räkna henne, förstås. Men hon gick ju ifrån mig — och tog med sig bort hela mitt liv. Jag har aldrig riktigt levat sedan dess, aldrig haft någon, jag kunnat leva med eller leva för heller. Men nu plötsligt, nu tar jag vem som helst till mig

— förste bäste unge man, som ser ut som en män-

i28o

niska och inte som en apa — den tar jag till mig, den vill jag ha, den vill jag leva för. Är jag så hungrig i min själ? så tom och uttorkad? Eller är jag bara gammal och slut i skallen? Vad hjälper det, att vildhästen rasar och slår omkring sig? Har han koller, ska han slaktas. Duger han någonting till, ska han tämjas, föras i blindo till foderhäcken, bindas och tyglas och gå sin herres underliga vägar. Och herren god och stark, som rider sitt ädla djur

— vet han själv till slut, vart han vill hän?

Nattvinden for tungt genom trädtopparna. Magne gick vidare inåt skogen.

Är väl bäst jag håller ett öga på Elisabet, tänkte han. Så att inte karlarna få tag i henne.

Allt vidare blänkte stjärnhimlen fram mellan träden — det blev bara småskog kvar. Småskogen glesnade också och tog slut, blev små svarta skugg-fläckar av buskar, snår och enris med ett och annat ungträd, vars löv osynligt prasslade för vinden. Månen var borta, natten var nermörk, men hela stjärnehavet tindrade högt över jordens skogar och berg.

Ett svagt, rödaktigt eldsken flämtade någonstans där borta i hagmarken. Magne gick dit. När han kom närmare, såg han, att den gamla nerbrända kyrkans svartnade murar skymde för elden — det lyste alltså där inne i ruinen. Magne stannade. Han bet tänderna samman — han drog sin huggvärja till hälften och lät den åter glida ner i skidan. Hastigt trängde han sig fram mellan snår av hag-281

torn och en och vildtörne — han såg in i kyrkan genom en rämna i muren. Några karlar av hans ryttare grävde ivrigt i gruset, de hade gjort en eld på marken att lysa sig.

Han gick in.

— Vad gör ni här? frågade han kort.

— Äh! svarade en karl och fortsatte att gräva. Mer behövde ju heller inte sägas.

Då såg Magne, att bilden var borta. Det svindlade för hans ögon, och han kände sig svag som ett barn. Efter en stunds tystnad frågade han så lugnt han kunde:

— Var är bilden, som hängde på väggen?

— Där! svarade en karl och pekade på marken.

Där låg bilden av den heliga Elisabet, sönderslagen i små "bitar.

Magne satte sig på grushögen, där högaltaret en gång stått. Det skymde för hans ögon så underligt, han orkade knappast tala.

— Varför har ni — slagit sönder den? frågade han.

Karlen, som stod närmast, slutade att gräva och såg på honom grinande:

— Det brukar finnas guld i såna bilder. Tok-stollarna brukar offra, si.

— Jaså, svarade Magne.282

Nu är det alltså ohjälpligt slut, tänkte han. Nu finns det ingen mer, som kan eller gitter plocka ihop bitarna och göra mitt arbete helt igen. Spårlöst borta är hela mitt liv. Mycket var det ju inte att bevara. Dugde väl ingenting till.

Han kastade en skygg blick bortåt marken, där bilden låg sönderhuggen i bitar. Nej, guld och silver hade hon aldrig haft, den lilla kvinnan. Andra värden, skönhet, kärlek, underverkets krafter — det var ju bara sådant, som enfaldiga människor inbillade sig själva. Och gärna det! Den leken slutar aldrig. Nya bilder skapa nya inbillningar, ooh det förgångna är glömt.

Runt omkring på marken lågo blomsterkvastar kringströdda, stora och små, ängsblommor bara, somliga för länge sedan vissnade och förtorkade, andra ännu friska, nyss offrade i kärlek och tacksamhet åt den heliga. Kostar veta, om det är så här du har levat, lilla Gerdi, medan jag har vandrat omkring på alla lands vägar? tänkte Magne.

Han satt tyst och såg på blomsterkvastarna. Slutligen frågade han:

— Nåå? Fann ni något?

— Äh! svarade karlen och grävde alltjämt.

— Sluta nu! sade Magne. Vi ha inte tid med det där. Tag vad ni funnit och gå!

Karlarna rätade upp sig och stodo tveksamma. Slutligen sade en annan av dem:

— Ja, här var just inte mycket att hämta, ska jag säga.283

Äntligen voro de borta med sina små bördor. Magne var ensam.

Han satt lutad med armarna över knäna och händerna maktlöst hängande. Han vågade inte se på den sönderslagna bilden. Och när han kände, att han inte vågade, blev han rasande. Inte ska man lipa för så lite! tänkte han. Men han vågade ändå inte se dit bort.

Karlarna gjorde, vad de skulle göra, tänkte han vidare. Det är ju därför, jag har dem. Jag kunde ju i tid ha sagt ifrån, att den här bilden inte skulle få röras. Men jag kom mig inte för. Skämdes väl, kan jag tro. Tänk, att man kan skämmas för att tala om, att man är fästad vid något! Högfärd, naturligtvis! Och någon högfärd får man väl ha. Så att det är mitt eget fel. Om nu det kan smickra högfärden — man vill ju hellre hänga sig själv än bli hängd av andra. Alltså: det är jag, som har gjort det här, ingen annan. Basta. Vilket inte hindrar, att det svider en smula i själen ändå.

Det var ganska trevligt, att hon blev lagad och upphängd igen. Det var liksom ett sällskap att tänka på henne ibland. Jag kände mig själv på något vis bättre, när jag visste, att hon blivit räddad ur mitt livs förödelse, att hon hängde här och var fin och gjorde underverk i ensamheten. Och att det var jag själv, som hade gjort henne med de här händerna.

Han såg en lång stund med djupt intresse på sina284

händer. Men något märkvärdigt kunde inte upptäckas där. De voro tomma.

Med mina smutsiga händer, ja! Noga betraktat, var hon väl det enda jag gjort, helt och hållet gjort själv. Åtminstone det enda, jag kan komma ihåg. Det var mitt mästerverk, så att säga — tvi fan för såna mästerverk!

Han tänkte inte längre. Satt och stirrade framför sig. Han såg bara ett tomt mörker i sitt inre — några bleka bilder skymtade svagt fram, men så formlöst, att han knappast visste av dem. Det var Gerdi och Frälsgive. De levde i hans själ, utan att han visste det.

Man känner egentligen inte en sådan tomhet. Man har inte ens känslan av tomhet kvar. Man har ingenting. Man försvinner för långa stunder. Andas bara. Ser utan att se, hör utan att höra. Man har upphört att leva. Så vaknar man upp — och med iskalla vågor störtar fasan ner som en skummande fors genom ens själ. Var har man varit? Ingenstans. Borta bara. Hur har det då kunnat gå med allting — med hela livet runt omkring en? Jo, det har gått bra, tycks det, alldeles som vanligt, som om ingenting alls hade hänt. Det är ingenting som ändrats, därför att man har varit borta. Man behövs ju inte alls. Det stora, som man kallar Jag, är det mest betydelselösa i världen —

Där stod Magne rätt upp och ner på marken med hängande armar och slappa händer. Iskalla vågor285

av fasa störtade ner genom hans själ. Han blundade för att slippa se bilden — men han visste, att spillrorna lågo där. Han slog armarna kring sitt huvud och stönade vettlöst: Gerdi — Gerdi — pina mig inte så! Är det inte nog med tomheten? Är det inte nog med allt det där, som lever och krälar i mörkret — som glor på mig från alla håll och

slinker undan i jorden? Jag vet ju, att det där

inte finns — jag vet ju, att jag har det inom mig själv, i mina egna inbillningar — men är det bättre, det? Är det därför mindre verkligt!

Du finns ju heller inte längre, Gerdi — den kvinna, som lever i världen och bär ditt namn är bara en falsk, förlupen älskarinna, som smög sig lat till ro i klosterlivet! Den verkliga Gerdi har bara funnits inom mig själv som en vacker dröm i min egen inbillning — men vilken verklighet har varit mer verklig i mitt liv!

Och du — må djävulen ta ditt minne, du, som

jag så fnoskigt gjorde slut på! för att kunna bevara dig för mig själv! inom mig själv! i min egen inbillning! Du, gosse — må djävulen ta dig — Frälsgive — min son — min älskade son! Här har jag er alla — snyggt förvarade i mitt eget helvete

— gör slut på detta någon gång — släpp mig lös

— gör slut — gör slut!

Han grät och skrek högt för sig själv utan att ta bort armarna från sitt huvud, han stampade ursinnigt i marken — men de bleka bilderna blevo286

bara tydligare, där de stilla trädde fram i det mörka tomrummet inom honom.

— Ingenting har jag kvar, ingenting lever efter mig — ingenting! kved han. Jag lever inte längre, jag är död — jag ligger i jorden och ätes av maskar

— jag flyter bort i vattnet och löses upp — jag hänger i galgen och löses upp bit för bit av sol och regn. Jag är slut — innan jag någonsin levat.

Han stod där stilla som förlamad, orkade inte jämra längre, orkade inte tänka. Till slut lossade han sina armar och lät dem åter tungt sjunka ner.

Jag vet inte ens, om jag någonsin har levat, nej. Jag minns ingenting av mitt liv — sedan den dagen. Jag ville inte

detta, det vet jag. Jag har gått så mycket, att, var jag än är, kan jag känna en väg rinna undan under mina fötter. Jag har ätit och druckit och sovit, det är allt. Legat hos kvinnor ibland, förstås, det ska ju vara så bra. Och för resten ingenting.

Elden på marken hade brunnit ner. Glöden sjönk ihop — det blev lika mörkt där inne mellan kyrko-murarna som där ute i den stora natten. Magne såg mörkret och isades åter av en vettlös fasa, han kände sig nära att kvävas. Han fick upp sin hand och slet tröjan bort från halsen —. Då tvärstannade han, stel av en ny och underlig kyla — en sval känsla av glädje — ja, det liknade lycka! Han kände mellan fingrarna något hårt, som hängde på287

hans bröst — ett minne, ett litet blodigt hjärta, som skallrade inom sitt galler av blommande vild-törne.

Han nickade tyst för sig själv och log med darrande läppar, när han kände, hur den isiga ångesten löstes upp och försvann, och hur hela hans kropp genomströmmades av den svala, lätta glädje, han nyss fått smaka — den enda verkliga glädjen. — Ja, detta är det enda verkliga! tänkte han.

Han stod med ansiktet riktat mot stjärnorna och såg efter sin son, tills hans ögon skymdes av lyckliga tårar. Då log han igen och kände bara glädje.

Slut nu med att lipa! tänkte han och sparkade grus över den sista glöden efter elden. Slut för alltid med skrik och jämmer!

Han gick med underligt lätta steg ut genom kyrkodörren och sökte sig fram mellan buskarna i hagmarkens mörker. Först ska jag hämnas dig, min gosse — och sedan dö. Vad skulle jag annars här att göra — bland upprorsmän och bildstormare

— om inte för att ta hämnd på dem, som dödat min son? Vad annat kan en far göra, när hans eget liv inte längre har någon mening?

I morgon är man alltså tillbaka i Jungfruberga stad igen. Går väl upp till systrarna på berget också. Hon är gammal nu, förstås. En liten gumma, död i själen som alla andra. Förgiftad av vaka, bot och böner, stinn och dum av helighet och goda288

gärningar. Kindens ros går snabbt sin kos, och ögats eld utslocknar — ja ja, Gerdi — så träffas väl vi i morgon, då!

Han gick bortåt lägret.— Byggnaden där borta känner jag inte igen. Ser ut som ett slott.

• — Var?

— Där borta — det stora, vita huset i skogsdungen — eller parken — eller vad det är!

— Fanns det inte på din tid? Det är furst-biskopens slott.

Magne hade tillsammans med sin nye son ridit upp på en liten höjd, varifrån de sågo hela Jungfruberga stad i morgongryningens bleka solljus. Borta var sommarens varma dis, allt syntes skarpt och klart, blånande i fjärran som ett bleknat ansikte, där dödens lätta skuggor ej längre dölja, att köttet hör förvandlingen till.

Magne satt tyst i sadeln och såg ut över slätten, över staden och havet där bakom. På den ena sidan om staden höjde sig furstbiskopens nya palats på toppen av en lövgrön kulle — på den andra reste sig det branta berget med dunkla böljor av skogshavets svall ända upp mot den gråa klosterborgen högst uppe på bergets topp. Över hela slätten utanför staden uppstego lägereldars rök och myllrade

19. — Koch, Legend.290

det av små, små människor. Där var bondehären samlad.

Magnes hingst reste orörlig sin breda bringa mot solstigningens kyliga vind, men han kastade skyggt och stolt sitt huvud med bakåtstrukna öron, hans svarta, vågiga man hängde långt ner över halsen. Ynglingen vid Magnes sida såg med likgiltiga ögon förbi det, som inte fanns för honom att se. Hans häst nosade ivrigt över marken, men fann blott frostigt vissna rester av gräs och fnös otåligt.

— Varför ha bönderna inte tagit furstbiskopens slott? frågade Magne. Kan du förstå det?

— De ha väl inte kunnat.

— Kunnat! Det där är väl ingen fästning ? Behöver väl inte belägras med maskiner och kanoner!

— Så ha de väl inte velat eller vågat.

— Eller inte begripit, att staden är värdelös, om fienden behåller slottet. Det där måste vi ordna.

— Tänker du tala med hövdingen? Blir det stormning, så ska jag vara med! utbrast ynglingen ivrigt.

Magne log men svarade inte. Han drog till sig tyglarna och vände sin häst.

— Vi ska väl tillbaka till lägret och .morgonbönen. Vederdöparen är landsknekt i tjänst hos sin allernådigste, förstfödde och allsmäktige herre Jesus Kristus. Du har väl inte glömt, att du slåss för höga ideal den här gången?

Ynglingen grinade muntert:291

— Jag är i tjänst hos dig, därför att det lönar sig så rasande bra. Allt annat trassel ger jag djävulen.

— Det var fult, det, min gosse. Du gör väl inte mina andra karlar till hedningar också? Så att de förlora sin tro och inte längre duga något till?

Ynglingen plirade förväntansfullt:

— Du har något i tankarna, kan jag höra?

Magne nickade kort och travade undan. Ynglingen skrattade förtjust. På dansande hovar löpte hästarna bort.

I en vid hästskoformad krets stodo bondeskarorna kring en liten fri plats. Varje skara var samlad kring sina fanor och fälttecken. Somliga voro röda, andra voro svarta, andra brokiga av många färger. Somliga fanor voro bara vita trasor, på vilka regnbågen var målad. Andra hade en svart kluns i mitten, skulle föreställa en dödskalle, där stod Spåboddes folk. Spjut och bågar, yxor och breda svärd voro de flesta bönders vapen.

Mellan hästskobågens båda ändar voro Magnes ryttare uppställda. Somliga sutto till häst, andra stodo på marken eller lutade sig mot sadlarna. Alla pratade högt och ogenerat med varandra utan att bry sig om vad som försiggick framför dem och utan att ens märka de argsinta eller fromma blickar, som bönderna gåvo dem, när de blevo för högljudda.20)2

Mitt på den omringade planen sutto på klumpigt tillyxade stolar folkets nya maktägare. Den ene var en grovlemmad bondeman med grått och stri-pigt skägg och smala, stickande grisögon. Den andre var en långhårig och långskäggig gammal skojare med fladdrande osäker blick och en underläpp, som han sköt fram så långt som möjligt för att se mäktig ut.

Vänd emot dessa båda härskare och med ryggen mot Magnes ryttare stod grannas Krister i en enkelt hopsnickrad låda till predikstol.

Dominus Kristoforos var en mycket stor och mycket fet gammal herre. Han hade varit professor i filosofi, men med sin fåfänga och sin liderlighet förblivit en narr för hela världen. Så att när fakulteten ett år skulle välja dekanus, gick den honom med äran förbi, fast han stod i tur. Då gick han in i sitt tält som Akilles och vägrade att kämpa vidare för den heliga kyrkan. Han fann i stället, att den heliga kyrkans lära hade många felaktigheter. Han blev allt mer kättersk, försvarade öppet alla slags villoläror och fann alltid stöd för dem i skriften. Han gjorde sig gemen bland de gemena för att vinna pöbelgunst, blev slutligen bortkörd från universitetet och lekte nu bonde bland bönderna — var helt simpelt grannas Krister, en orimligt lärd man, förstås, den lärdaste som fanns i hela världen. Och därtill så omutligt rättrådig, att han inte stillatigande kunnat åse, hur de arma bönderna blevo bedragna och bestulna. Och därför var han nu bortkörd från hem och lärostol.293

Grannas Krister höll morgonbön för bondehären. Han hade fått för sig, att varje människa hade inom sig en osynlig Kristus, som gjorde henne syndfri, bara hon trodde på denne Kristus. Bönderna, som hade den rätta tron,

ägde inom sig den bäste Frälsaren och behövde därför inte offra några dyrbarheter åt kyrkans avgudabilder. Spåboddes svärmare, som blivit döpta på nytt enligt skriftens ord, ägde inom sig en sådan helig Guds kraft, att de inte kunde synda vidare, vad de än gjorde, de kunde bara göra underverk, och kyrkans vrång-lära skulle virvla bort för deras sanningsord så som den torra sanden för stormvinden. Och om fursten vågade gå emot dem med världslig makt, skulle den himmelske Jesus själv och alla hans änglar strida på deras sida.

Magne orkade inte höra honom längre. Mitt under predikan steg han till häst och red därifrån tillsammans med ynglingen, som ivrigt vinkade åt sina kamrater. De följde i blinken, sprungo med rop och skrän i sadeln och tumlade sina hästar runt på fläcken. Grannas Krister vände sig om i predikstolen och skakade ursinnigt sina knytnävar mot dem, den gamle bondehövdingen steg upp från sin mäktighets tron och vinkade åt dem att hålla stilla, men Magnes ryttare sågo inte ens däråt. Djuren trängdes och tvingades fram med vinande slag, svordomar foro med knall och brak genom luften, här och där i massan reste sig en häst på bakbenen, skrämd och förvildad, och fick stryk från alla håll.294

tills han tygades ner igen — så spred sig ryttarskaran ut över slätten som en yrande svärm av bin med ilsket surr och blanka gaddar. De satte av i jagande galopp över den frusna marken och hunno fatt sina kamrater. Långt där framme travade Magne och ynglingen hän mot furstbiskopens slott.

På vägen ordnades skaran och fortsatte, skrattande och sjungande, inåt skogen. Där veko de av på en sidoväg, som jämn och snörrät löpte fram genom furornas mörka pelarsal. Plötsligt blev det dödstyst i hela truppen, som i långsam skritt gungade fram på hästryggarna. Magne där framme hade dragit sin värja. Och ynglingen vid hans sida vände sig om i sadeln mot kamraterna, som kommo efter, han svängde det blanka stålet över sitt huvud, vild av förtjusning. Mjukt och tyst gledo många hundra huggvärjor ur skidorna, karlarna sutto hopkrupna i sadlarna, färdiga till tigersprånget.

Farten ökades — i jämn trav löpte hästarna framåt den snörräta vägen -— nu syntes långt borta några små vita grindstugor och däremellan en fälld bom. Bland träden där inne blänkte vapen. Magne reste sig i stigbyglarna och såg sig omkring — varenda man bakom honom hängde fast vid hans ögon. Utan ett ord sjönk han ner igen, tryckte hjälmen fast över huvudet och högg sporrarna hårt i hingstens sidor. Djuret sprang upp jämfota i luften och flög i nästa ögonblick fram över vägen i vild galopp med fladdrande man och huvudet stridslystet lyftat. Som stenen ur slungan for Magne i sadeln över bommen, hans värja blänkte i hugget295

— med hovars dån kom truppen efter som en storm och sprängde i tunga böljor över stängslet, tvärs genom det glesa försvaret. Ur det svarta molnet av fasa strömmade ner ett slagregn av stål

— människor tumlade undan, dignande under blommor av blod. Först långt inne i parken kunde farten hejdas, hästarna sansas och truppen åter ordnas. Porten var tagen med ett tigersprång.

Bakom dem lågo små högar av nergjorda människor, här och där rörde sig något ännu levande bland de döda eller reste sig till hälften under hjärtskärande jämmer en sönderhuggen kropp, tills den åter föll hjälplöst samman på marken.

Ur den dunkla furuparken redo ryttarna fram till ljusare och vidare vidder, där dungar av lövträd sträckte sina kala grenar mot morgonsolen. Vita, jämna vägar slingrade sig fram åt alla håll. Truppen spred sig i små skaror, som muntert travade omkring för att söka efter fler fiender att förgöra. Här och där träffades några förskrämda hopar av furstbiskopens folk — de sträckte genast vapen eller blevo nerhuggna.

Vidare gick den vilda jakten fram. Mellan några dungar av höga, mörka popplar löpte en bredare väg fram till en trappa, som mellan jämna häckar höjde sig upp till en praktfull fontän; där bakom steg trappan, rakt som ett enda streck, vidare upp till en murad loggia, övervuxen av blodrött och guldgult vildvin — men bakom loggian steg trappan ännu högre, oändligt högt och långt bort, tycktes296

det — och där uppe, nära den kyligt blåa himmelen låg det vita slottet, överstrålat av höstens solljus.

I skuggan under popplarna trängdes ryttarna tysta inför denna syn och fortsatte endast långsamt och tvekande in i

paradiset.

På ömse sidor om den höga trappan slingrade sig breda uppfartsvägar i långa, mjuka serpentiner uppför trädgårdsterrasserna. Med nyfikenhet och undran sågo ryttarna omkring sig, medan de redo uppför vägen. Praktfulla blomsterfält, som ännu inte helt vissnat ner, rosengångar, lövsalar, springbrunnar och skinande vita marmorstatyer i skuggan av sällsynta buskar och träd. När de kommit upp på höjden, kunde de inte återhålla ett sorl av beundran — trädgården syntes nästan omärkligt sammansmälta med slottet, som om hela den väldiga byggnaden varit endast en snövit, frusen och förstenad park — eller kanske snarare trädgården och parken ett levande utflöde av pelargångar och dunkla salar.

Huvudbyggnaden låg förnämt tillbakadragen mellan de båda framskjutna flyglarna. Däremellan låg den inre gården, till vilken en bred trappa förde upp från den översta terrassen. Mitt på gården höjde sig en springbrunn av brons, omgiven av buskager och marmorstatyer.

Magne och ynglingen stego av sina hästar och gingo uppför trappan. Några äldre, vapenlösa män gingo emot dem. De överlämnade slottet. Hans eminens kunde dess värre inte själv ta emot sina gäster, han måste denna tid uppehålla sig vid hans297

furstliga nådes hov och hade sitt mesta folk hos sig där.

— Jag vet det, svarade Magne. Och att ni inte kunde försvara er visste jag också. Det stod i brevet, ni sände till bispen. Jag råkade få läsa det häromdagen.

Hela slottet hade åt gårdssidan blivit upplöst i två breda, öppna loggior, den ena över den andra, uppburna av kolonner i grekisk stil runt flyglarna och huvudbyggnaden. Några breda trappsteg förde upp till en enkel portal med höga, raka, sirligt snidade dörrar i den nedre loggians bortre vägg. Dörrarna öppnades. Magne och ynglingen gingo in, följda av husfolket.

— Vem av er är skrivare? frågade Magne.

En gammal man, slät i synen, steg bugande fram.

— Följ med!

De gingo uppför hallens vita marmortrappa, där antika statyer höjde sig på varje avsats. De gingo genom salar och kamrar, smyckade med uthuggna eller snidade orneringar och festligt praktfulla målningar. Nakna människor, strålande sköna, levde överallt i de gröna paradisen på väggarna. Delfiner tumlade i lekande blåa vågor och förvirrade sig långt ut bland bladrankomas spiraler, som lindade sig runt väggarnas friser. Amoriner uppfyllde luften och voro, liksom fordom änglarna, himmelens budbärare till jorden, nu ej längre mörk och2g8

tung, en dödsskuggans jämmerfyllda dal, nej, skimrande som paradiset, uppfylld av alla sinnens äntligen tillstadda glädje. Satyrer tumlade bland dryader och najader, mer skönt ohöviskt än någon syndfull människa i vällustångest vågat fordom drömma, men utan spår av skam, som vore Herrens alla bud för länge sedan glömda. Pan spelade sin höga visa, gömd i skogars mörker, okysk och fri. Seilenos, människan, bortsläpades bland mänader i saligt rus vid Dionysos’ panterspann. Hela den antika hedendomen hade stått upp ur gravarna för att värdigt pryda furstbiskopens slott. Hans eminens avskydde av hela sitt hjärta den lille snåle jude, som stod en gång på Sinai berg och förgiftade all sinnlig lust för människorna.

I en stor sal stannade Magne. Takvalvet var översållat med guld, väggarna utfyllda nerifrån och upp med väldiga målningar, glimmande av köttets prakt inom breda, gyllene ramar. En hög sockel av mörk sten löpte närmast det konstmässigt hopfogade marmorgolvet. Dörrarna omgåvos av pelare, som uppburo breda, framskjutande simäser, på vilka vilade ljuvligt formade bilder av nakna män och kvinnor, unga, starka, lyckliga långt bortom gott och ont. Ena kortväggen utfylldes av ett par höga, raka fönster, mellan vilka en glasdörr förde ut till en terrass. Alla rutor voro bemålade med djävlar, som återvunnit sin ungdoms glada driftliv, och med nakna kvinnor, som sorglöst hängåvo sig åt djävlarnas lek — såg man med mindre hårda ögon på denna styggelse, blev livet åter så leende299

ungt som i skapelsens morgon, djävlarna förvandlades till muntra fauner och de nakna kvinnorna till skuldlösa nymfer — ej a, vore vi nymfer och fauner!

Mitt på golvet stod ett stort bord, framför bordet en gyllene länstol.

— Ett härligt palats! sade ynglingen.

— Vill du ha det? frågade Magne.

— Du är galen!

— Vi ha ju tagit det.

— Då är det väl ditt.

— Du får det.

Ynglingen grinade — det trodde han inte! Men Magne vinkade skrivaren fram till bordet:

— Sätt dig där! Skriv! Att jag, Magne, som med vapen blivit ägare till detta slott, skänker det med allt vad däruti är till min son — för satan! Inte son! Till ynglingen här, vad han nu kallar sig. Sätt upp alltsammans ordentligt! Med alla krumelurer och krusiduller, som lagen fordrar! Gossen är slottets herre, betjäna honom väl, det råder jag er! Ni andra ska skaffa fram sammetskläder nu åt junkern!

Tjänarna gingo bugande ut. Skrivaren satte sig tyst vid bordet och skrev.

— Nej, Magne — detta menar du inte! utbrast ynglingen.

— Varför skulle jag inte mena det? För en människa, som yill leka, är detta en präktig lekstuga.300

Och du ska inte ha det sämre än du nödvändigtvis måste. Men jag har inte tid med sådant. Hellre än att ge det åt knektarna till plundring, ger jag det

åt dig. Se till själv, att du kan behålla^. Det inte

pennan där kan skriva, det skriver värjan.

Några knektar klevo in i salen, förande med sig en bonde.

— Brev till Magne! skreko de.

— Från vem?

— Från hövdingen!

— Tag hit!

Han tog brevet, läste och skrattade.

— Vänta där ute! sade han. Jag ska svara om en stund.

Knektarna gingo ut med budbäraren. Magne kastade brevet åt ynglingen:

— Läs! Och svara själv! Det är din sak.

— Inte kan jag läsa!

— Nej — du kan väl inte det. Nå! Vi få inte ta det här slottet, säger hövdingen. Han ligger i särskilda underhandlingar med biskopen — hans eminens vill dra fursten vid näsan, tycks det, och försöker leda bönderna med lämpor till ro. Därför ska vi nu inte reta biskopen, så att han går med fursten mot oss.

— Då får jag inte behålla mitt slott! utbrast ynglingen.

— Sprack den bubblan så snabbt? Är det så du301

tänker försvara vad som är ditt ? Som du vill. Hövdingen väntar svar.

— Jag vet inte — nej! Jag ber'n dra åt helvete, förstås!

— Ja, naturligtvis! Men hövligt och älskvärt, så att han blir förtjust i din courtoisie.

— Vad är det?

— Courtoisie? Jo, det är just konsten att iakttaga det högre umgängeslivets fordringar, när man ber en människa dra åt helvete. Glöm inte, att du är en fin karl nu!

— Kan du inte göra mig till adelsman också, medan du är i farten?

— Vapen har du redan. Och Hästesvans kan du kalla dig, eftersom du är hästtjuv till yrket — ja, inte behöver du rodna för så lite, din stackare. Är du nöjd nu? Behåll vad som är ditt på jorden, så bli dina barnbarn lika fina som landets grevar. Och lika fulla av pocker. Men hövdingen skriver även något annat.

— Vad mer? frågade ynglingen oroligt.

— Det ska nog roa dig att höra. Kom!

Magne öppnade glasdörren och gick ut på terrassen. Ynglingen följde honom.

Under deras fötter bredde den lilla staden ut sig vid havet, som glittrade där ute. Skeppen trängdes vid bryggorna. På andra sidan staden, mitt emot dem, låg klostret Mons Beatse Virginis på bergets topp. — Så nära, tycktes det, att de endast skulle302

behöva sträcka ut sina händer för att tömma det lilla fågelboet där uppe.

Magne tog ett steg tillbaka — han hade kommit för nära sig själv, för nära det öppna såret i sitt eget innersta. Han såg med mörka ögon dit bort

— dit måste han. Det hjälpte inte att förhala tiden med ständigt nya påhitt — han måste dit till slut och få sin dom.

— Vad skriver hövdingen? frågade ynglingen.

Men Magne lyfte sin hjälm och strök helt tyst sitt långa, gråa hår, som flöt kungligt ner över hans nacke.

— Magne!

— ja -?

— Vill du inte säga, vad hövdingen skriver?

-Jo.

Magne gjorde sig fri i sina tankar och såg åter på ynglingen. Det låg milars avstånd mellan dem, och båda kände det.

— Fursten har samlat sina trupper och är på väg hit. I morgon få vi strid.

— Äntligen!

— Ja — äntligen. Hövdingen vill förlägga oss strax utanför staden — där nere. Han tror, att de små lyckorna du ser där ge tillräckligt svängrum för rytteriet i strid. Men han är rädd om stan, förstås. Mest rädd om rådstun och mörkahuset, där han har sina fångar — som han sitter och dömer till pina och död var dag. Det tycker nu han är det trev-3°3

ligaste görat. Skicka i väg några karlar till skogsbrynet där längst borta. Småstugorna ska brännas och törnesnåren huggas bort, så att vi få plats i morgon att slåss ordentligt.

—- Skogsbrynet? Hövdingen vill ju ha oss här nere ?

— Om du får tid någon gång, kan du gärna tala om för honom hur trupper ska förflyttas och härar uppställas. Får du inte tid, kan någon annan av karlarna göra det, knepigare är inte den konsten.

— Ska jag skriva det också till honom?

— Naturligtvis. Ungefär som så, att du dör av längtan efter att få sitta vid hans fötter för att där berusa dig med det ljuva vinet av hans överlägsna andes visdom — men om furstens rytteri får besätta skogsbrynet där borta, bli vi hjälplöst innestängda som råttor i en fälla mellan Jungfruberget och havet. Jag ser mycket nytt i den här gamla stan, min gosse. Kyrkan där borta, den känner jag till — men där står en ny, som jag inte känner — jag går ner och ser mig om, har väl några bekanta kvar i livet.

— Ska det föreställa en kyrka, det där, som ser så tokigt ut? frågade ynglingen.

— Vår Herre är en stor man, han har många slags boningar, svarade Magne.

Här uppifrån syntes den nya kyrkan helt olik allt annat man förut sett. Den var byggd av människor, som sågo livet och de eviga tingen på ett fullständigt nytt sätt. De många små valven, som304

förut med möda blivit spända än så och än så över tempelrummet, hade slopats, och i stället reste sig ett enda jättestort kupolvalv över murarna, som i sin nakna enkelhet ägde ingen annan prydnad än de öppna pelargångarna. Hedningarna, som visste av ingen synd, reste i sin klara skönhetsglädje och sin visa måttfullhet sådana propyléer åt den renade och ädla ande, som är tingens själ. Däröver byggde nu den nya tidens människor ett himlavalv av sten åt all oändlig aning och all dunkel längtan, som av livet nu en gång för alla dömts till träldom under stoftets tyngd, men inte förmenats gåvan att försköna de bojor, med vilka de höllos bundna. Det var resignationen.

— Ja, sade Magne än en gång, Gud har många slags tempel, även där ska han bo.

— Äh! svarade ynglingen.

Magne log ett litet leende för sig själv. Ynglingen talade ju med hans egen röst! Han visste, vad ett sådant svar betydde — begränsningens, tyngdens, mörkrets ande — dumheten, helt enkelt, som gjorde allt så litet, så smutsigt och fult.

Men vad Magne själv i den stunden kände inom sig, kunde inte uttryckas på människors språk. Han såg klostret där borta, där Gerdi bodde så högt över jorden, som människor kunna nå i sin vanmäktiga längtan — där hade hon bott under alla dessa år. Han mindes plötsligt så obarmhärtigt tydligt deras avsked — den tidiga vårkväll han såg henne sista gången där uppe i kryptans mörkerbakom den lilla klosterkyrkan. Klockorna hade i ångest ringt samman till själamässa — han hade ännu burit den gamle dödade gubbens blod på sitt svärd, när tonerna av Dies irse dånat emot honom på andra sidan av den stängda järndörren. Vredens dag var kommen, den oundkommeliga, då Herren Sebaot i skyn uppreser sig att döma levande och döda. Var skall du, arme syndaträl, kunna gömma dig för hans allt genomträngande blickar? Vid domsbasuners dön, som skalla över jorden, skola barnen föras fram inför sin stränge Fader. O, Jesu Kriste, hjälp oss då och för oss vid din hand till frälsning! Så tyngd av syndens smuts är varje själ, men två oss rena, du, och låt oss evigt leva!

Magne stod som förstenad och hörde sången skalla i sin själ. Och åter förstod han, att bakom den underliga, stränga och vackra sagan om Gud fanns verkligheten, outsäglig, men vissare än allt som kunde sägas. Han såg sitt eget tomma liv — men han såg också det oändliga inom sig själv.

— Du hör ju inte vad jag säger, Magne! sade ynglingen och lade sin kraftiga drängnäve på Magnes axel.

— Har du sagt något? sade Magne förundrad. Det har jag inte hört. Var det värt att höra?

— Jag ska ha fest i kväll här i mitt slott. Kvinnor och vin — sång qch spel! Du måste vara med!

— Fest? svarade Magne begrundande. Fest? Varför —?

Men sakta vaknade han upp från sin yras dunkla syner, strök sig över ögonen och sade:

— Nej! Det förbjuder jag! Ingen fest i kväll! Få se i morgon kväll. Efter striden. När du fått gåvobrevet, ska jag

skriva under. Nu för du varje man i kvarter där borta vid skogsbrynet. Karlar och djur ska vila och allting göras klart till batalj.

De gingo åter in. Skrivaren satt böjd över sitt mödosamma värv vid bordet. På några stolar bredvid honom voro präktiga kläder av siden och sammet framlagda.

— Detta är vad klädkammaren kan bjuda jun-kem! sade skrivaren.

Magne satte hjälmen på huvudet och log:

— Så lämnar jag dig åt makten, äran och härligheten. Svara på hövdingens brev — låt skrivaren skriva't!

— Vart går du? Ska jag följa dig?

— Om du vore min son, svarade Magne eftersinnande, då skulle jag nu föra dig till din mor — och tacka henne för gåvan. Nu måste jag gå ensam. Hon skulle säkert inte kännas vid dig!

Aftonen var solröd och varm.

På en stenbänk utanför den stängda klosterporten satt Gerdi och såg ut över staden och slätten nedanför berget. En tunn, rödakt ig sky av brandrök drev3Ö7

oavlåtligt m,ed vinden bort över skogarna. Här och där i fjärran reste sig tätare rökmoln, där blänkte vassa eldsken med stickande, farlig glans. Solen hade bränt mot klostermurarna hela dagen, luften kändes het, fast det var sent på hösten. Men även full av oro.

En liten varelse kom linkande fram till Gerdi — en gammal, gammal man, klädd i vitt skinn; för köldens skull, han frös jämt. Hans hår var vitt, hans skägg var vitt, hans ansikte var vitt. Men ögonen sågo ej mer, de voro bara ett par röda, rinnande sår. Han kröp fram med hjälp av en käpp och ropade jämrande:

— Gerdi — var är du?

— Här!

Gerdi gick fram till den gamle och ledde honom till bänken. Där föll han ihop med ryggen lutad mot muren.

— Vad gör du här, Gerdi?

— Jag ser på eldskenet där borta, och jag tänker på storverk.

— Nidingsverk!

— Ja, det brinner. Så gick Jehovah före folken i en eldstod. Men det är inte bara brandrök, som hänger över skogen. Det är även solrök. Mer solrök än brandrök. Nästan bara solrök.

— Hela bygden är ödelagd. Hela landet är i eld. Så kommer han — så passar det honom!*

— Men ändå darrar det i luften av ljus och glädje, solljuset glimmar som lågor av eld, och elden3°8

som strålar av solljus. Han är född i solens tecken och eldens. Det är sol över honom, eld framför honom, när han kommer blir det ljust.

— Ja visst! Han är prinsen! Och nu kommer han. Genast faller du ner och tillber. Om prinsen händelsevis är en tjuv, en rånare, en mördare och mordbrännare, så är det röda blodet en härlig färg, och han är född i eldens tecken!

— Tror du han kommer hit, mästare?

— Säkert. Han ska väl visa sig i all sin glans.

— Man säger, att han hade svärdet bart i bältet. Han kom skrattande framåt gatan, och allt folket ropade vivat. Det tyckte han om — han skrattade!

— Naturligtvis. Det låter ju som jubel, det där vivat. Men jublet låter också som ångest. Vad blir då kvar av

alltsammans ? Ingenting. Gossen dödad. Naturligtvis. Alltför formlös för att kunna leva. Måste sluta i orenhet och dö. Har jag inte var dag sagt dig det? Men du skulle ha din vilja fram och låta honom leva i en värld av sagor. Vad har du nu kvar av allt det där?

Gerdi teg en stund. Den gamle såg inte, att hennes ansikte vitnade av smärta. Slutligen sade hon stilla:

— Det är väl naturligt för dig att fråga så. För mig är det inte nödvändigt. Den sanning, en människa kan ta på med sina vanmäktiga händer, är inte den rätta sanningen. Jag offrade gossen åt Gud. Och offret är fullbordat. När jag skildes från honom — nej, jag kan inte säga dig det. Jag hade så när sagt honom, att jag inte var bara hans lek-309

kamrat, hans syster i klostret — jag ville så gärna höra honom kalla mig mor.

Gubben famlade ursinnigt med käppen i luften:

— Har du —?

— Nej. Jag teg. Offret är fullbordat.

— Så har du besparat honom lidandet att känna din skam. Men du har alltid varit för öm mot dig själv. Och mot gossen. Till klostret skulle du ha offrat honom, Gerdi. Som en helig oblat. Där kunde han ha format ut sin rena barnasjäl under stilla andaktsstunder. Men det ville du inte. Det offret var för tungt för dig. Och för honom.

— Det offret är tungt en tid, sedan är det inte längre ett offer. Jag har levat mitt liv där inne. Jag vet det — där bor inte Gud.

— Var bor han då? I hjärtat, förstås.

— Ja, mästare.

— Ja visst. Så formlöst som möjligt. Så långt borta som möjligt från den heliga kyrkans tro. Inga krav, ingenting. Alltings upplösning. Du är fördärvets ande, Gerdi! Jo, du är det!

Gerdi log:

— Nej, mästare. Jag är inte fördärvets ande.

— Vem har tänt upprorets eld? Gossen. — Vem har givit gossen den farliga lära, som tände elden? Du. — Vem är upprorets och fördärvets ande? Du.

— Då är upproret rätt, och fördärvet måste komma. För sanningens skull, som är viktigare än frid och liv och obrända hus.310

— Jag blir så trött av att höra dig prata ungt! utbrast gubben. Du skulle ha varit sagan bland människorna, stjärnan bland skyarna, drömmen om ljus i den mörka natten! Så hoppades jag för din mors skull, som jag kände så väl i min ungdom. Ge mig käppen, jag tappade den!

Gerdi gav, honom käppen, smekte hans gamla vissnade kind och sade:

— Jag har försökt att förstå Guds vilja och göra den, även när den synts mig grym och orimlig. Det är din tro, som är för svag, mästare. När stormen är över dig, vågar du inte tro, att även stormen är av Gud, att den måste komma, för att livet ska kunna växa renare och högre. Men om vi inte älska det goda för dess egen härlighets skull, vad ont det än må ge oss själva — så är vår kärlek förgäves, och vi känna inte det goda inom oss.

— Sagor! fräste gubben. Formlösa drömmar i stjärneljus — utan kraft och utan liv!

Han teg bistert.

Långt borta hördes klockringning. Det klämtade där nere i stadens kyrkor till aftonfrid. En tunn liten silverklocka kallade till vespertimman helt nära, det var klosterkyrkans klocka.

Gerdi gick mot porten, men stannade.

— Mästare, sade hon. Jag kan inte gå — magni-ficat anima mea Dominum — jag kan inte gå till vespern. Jag tror han kommer nu!

#3ii

Magne kom sakta gående upp ur skogen stigen fram mot klostret. Han gick fram till de två och frågade kort:

— Kan jag få ett bud in till klostret?

Gerdi såg på honom och sade:

-Ja.

Magne såg på Gerdi — såg oavvänt på henne.

— Jaså, sade han. Detta är — Gerdi?

— Ja, Magne. Jag är Gerdi.

Hon var en högrest, förnäm dam. Det bleka ansiktet lyste fram så stilla under doket och slöjan. Hon höll sina händer instuckna i kåpans vida ärmar. Hennes ögon lyste stora emot honom — så allvarliga, så goda och klara — och längst inne såg han det ljusa leendet i hennes själ.

— Du ska väl hälsa på mästaren, sade hon.

— Är det mästaren? Han lever ännu!

— Det sörjer jag över var dag, sade den gamle.

— Jag förstår det, sade Magne.

— Vad har du gjort? Du har gått din väg fram som en ärlig hantverksman, kan jag förstå. Och lämnat efter dig stora verk, som ska leva efter dig i tider som komma?

— Nej. Jag har ingenting gjort. Jag är fattigare nu, än när jag började mitt liv, och vet inte ens, om jag någonsin levat. Så tomt var det.312

Han såg hela tiden på Gerdi. Hon log tyst emot honom. Han ville gå till henne och ta henne i sin famn, men han vågade inte. Som två fåglar på vattnet lågo de tillsammans i sina hjärtan. De voro hos varandra och ville aldrig skiljas mer.

Men gubben lyfte sin käpp, trevade med den framför sig och sade:

— Var är han? Jag känner honom inte.

— Här, sade Magne och tog hans hand.

— Nu känner jag dig. Du är ung och het — het och stark. Vad ska du göra nu?

— Vad jag ska göra? Slåss. Jag slåss för min son. Han besegrade mig och omvände mig.

— Prat! Är du med bland upprorsmännen, så är det väl för plundringens skull. Vad har Magne att göra med tron?

— Där har du rätt, mästare. Med deras tro och vantro har jag ingenting att göra. Dumt och uselt är hela livet.

— Så slutade din saga?

— Ja. Så slutar den.

— Den är inte slut ännu, sade Gerdi. Så drömde jag om dig. Du kom sakta allt närmare. Du sköt viddernas alla stormmoln framför dig. Murar och torn krossade du under dina fötter. Och bakom dig var himlens hela ljusa härlighet. Ty du var människan, som röjde väg för Guds ande.

— Snygg vägröjare! sade gubben och stötte käppen i marken.313

— Skulle han komma, klädd i scharlakan, siden och guld? utbrast Gerdi. Och skrytsamt peka på sina goda

gärningar —?

— Det är inte, som du tror, Gerdi, sade Magne. Du ska inte försvara mig. Mitt liv kan inte försvaras.

— Ingens liv kan försvaras.

— Men mitt har varit tommare och uslare än alla andra människors liv.

— Jag trodde så visst, att du en gång skulle inse det — då har du kommit ut ur mörkret och nått fram till ljuset.

— Gerdi — hör du mig inte? Eller förstår du mig inte? Det finns inte ord nog usla för att säga dig, vad jag har gjort.

— Nej, det gör väl inte det? sade Gerdi och såg på honom förundrad. Men nu, när du vet det, är du ju befriad?

— Nej. Ännu återstår det värsta.

Han öppnade sin vapenrock över bröstet och tog fram det lilla smycket, som han givit henne deras första kärleksnatt. Hon såg på det med vidöppna, tårfyllda ögon.

— Från gossen! sade hon. Jag offrade honom —

— Nej, svarade Magne, jag offrade honom.

Hon tog hastigt smycket och såg på honom med ögon, som mörknade av fasa. Utan ett ord vände hon sig om och gick mot klostret.314

Mästaren satt stilla på bänken, lutad mot käppen. Han sade:

— Jaså. Det var du som gjorde det.

— Ja, svarade Magne tyst.

— Pilen, du sköt, nådde fram till slut?

— Ja. Det gläder dig, förstår jag.

Gerdi hade stannat i porten.

— Säg mig, Magne, sade hon, varför har du nu kommit hit?

— Jag vet inte — det var väl något jag ville säga dig. Fråga dig — be dig om — kanske ville jag tacka dig. Men det förefaller mig nu lika meningslöst och likgiltigt som allting annat.

— Vad kan jag säga dig?

— Ingenting, som jag inte redan vet. Det var väl om Gud, kan jag tro.

— Var det inte om dig själv, Magne?

— Jo, det också. Jag har att fordra rättvisa. Av dig — och av Gud.

— Densamme, densamme som han alltid varit! utbrast den gamle på bänken.

— Du ska inte göra Magne orätt, mästare! sade Gerdi eftersinnande.

Magne vände sig tyst bort. Hela hans kropp darrade.

— Jag förstår, att du säger detta, Magne, fortsatte Gerdi. Men i kväll kan jag inte.3i5

Magne böjde sitt huvud för henne:

— Nej. Inte i kväll, Gerdi. Och i morgon —

Han såg efter henne. Hon var borta. Porten var stängd.

— I morgon —? frågade mästaren.

— I morgon är det för sent! sade Magne och gick neråt staden igen.En fasans och jämmerns stormnatt.

I den stora sängkammaren i furstbiskopens slott ligger ynglingen, Magnes nye son, med ett skott genom bröstet. Magne strider ännu i parken därutanför.

Fullt påklädd i dyrbara vapenkläder och med stora sporrar på stövlarna ligger ynglingen och vrider sig i feber och plågor bland ejderduns-kuddar, siden och guldstickad brokad. I en silverljusstake på bordet lysa några vaxljus. På en stol bredvid sängen sitter en kvinna i klostersystrarnas gråa dräkt med det vita doket kring ett vitt ansikte. Det är Gerdi. Hon smeker gossen stilla, när han blir för orolig och hindrar honom riva bort det kylande omslag, hon lagt över hans bröst.

— Magne har slagit tusenden! skriker ynglingen. Men jag har slagit tiotusenden!

Tjocka, tunga gardiner ha dragits för fönstren, men det hjälper inte. Det syns ändå, att hela staden brinner. Ett irrande eldsken tränger in genom gardinerna och dallrar oroligt kring väggar och tak i sängkammaren. Ända dit in tränger dånet, när murar och bjälkar brista samman och störta ner.3i7

Genom springor i dörrar och fönster pressas in hela små svarta skyar av brandrök. Av oset och hettan vrider sig den döende ynglingen flämtande och jämrande på sängen. När röken virvlar undan en smula, ligger han åter stilla i kväljande febersömn.

Gerdi hör hans jämmer, men hon kan inte göra mer för honom. Larmet av striden därutanför har varit borta en stund. Endast på långt håll höras skott och vilda skrik. Då rullar plötsligt ett rasande dån mot slottet igen, det rusar fram och växer med ohygglig fart, så förkrossande tungt, som om ett helt berg skulle vältra sig fram, det far förbi och sjunker bort i fjärran igen.

Ynglingen på sängen rycker till och spritter upp.

— Vad är det? säger han, vild i ögonen.

— Ingenting. Ligg stilla! svarar Gerdi.

— Magne slåss ännu, kan jag höra — han slåss —

Han glider åter in i febern, bäres bort av flygande hästhovar, vilkas eko dundrar genom hela hans själ. Han skriker:

— Här kommer Hästesvans! Se opp, för hundra djävlar! Hej, gossar, hugg in!

— Vill du ha något att dricka? frågade Gerdi.

— Vi, säger folk. Vi bönder och vi hantverkare, säger folk! Vi adelsmän! Vi knektar! säger folk. Vi bröder och vi systrar, heter det i klostret. Där måste man säga vi, där får man inte kalla sig själv jag. Ingen törs vara ensam och heta Jag. Bara Jag! Magne törs inte heller, han ska nödvändigt ha en3i8

son. Den vill gärna sjunga, isom inte kan, si! Och gärna för mig, så länge han betalar mig. Syster! var är ni?

— Här.

— Jag ska säga er en sak: Magne är dum! Han tror, att han är stark, men jag är starkare. Han trodde han skulle lura mig, när han gav mig det här slottet — men det var han, som blev lurad! Han var rädd för hövdingen, förstår ni, och så ville han skylla allt ihopa på mig. Men ni kan inte ana, hur han blev lurad! Jag skulle inte få hålla fest här, sa han. Men jag gjorde allt fest ändå, hela källaren blev tom, aldrig har jag druckit så mycket vin — och slagit sönder så mycket saker. Varenda man låg dödfull, när Magne kom. Och så kom fursten, han kom ju för tidigt, han skulle inte ha kommit förrän i morgon, det här är inte rättvist. Och så kom kejsaren, och så kom Gud Fader, och så kom biskopen och så kom djävulen och hela helvetets anhang, och här kommer Hästesvans, den finaste adelsmannen i hela landet, får jag vatten, hör ni, är det meningen jag ska ligga och dö här av törst?

Gerdi ger honom vatten.

— Tänk nu inte på det där, säger hon. Tänk på vad som väntar dig. Kan du höra mig?

— Ja, ni talar så vackert. Gå på bara!

— Vet du, att du är sjuk?

— Det går strax över. Han låg i buskarna och sköt, men Magne vände bena i vädret på'n med huggvärjan. Det såg förbannat roligt ut.319

— Du är mycket sjuk. Tänk på det!

— Ni pratar! Jag har aldrig i mitt liv varit sjuk, jag vet inte vad det vill säga. Sjukdom rår inte på mig, förstår ni, jag är hård, det är därför hästarna måste lyda mig. Vet ni, att jag heter Hästesvans, det är adel.

— Nej, det är bara dumt prat, som man har lurat i dig.

— Ljög han det också, tror ni? Satans Magne! Det var han —

— Tänk inte på det! Tänk på din själ, gosse! Du ska dö!

Ynglingen skrattar OGh tumlar bort i sina fantasier. Där gick hela adelskapet — och slottet — och alltihop! Satans Magne!

Plötsligt skriker han:

— Syster! Syster! Hjälp!

— Vad är det?

— Det var något i bröstet — det sprack — det blev så tungt — hjälp!

Han kramar ångest fullt hennes händer, och svetten strömmar över hans panna, ögonen bli stora och förskrämda, som om de ville sprängas.

Gerdi torkar bort svetten, ger honom vatten och säger:

— Hör du mig nu?

— Ja! Vad är detta? Jag vill inte dö — det är ju orimligt —320

— Ingen kommer undan döden. Vill du jag ska läsa för dig?

— Ja!

— Maria satt ensam och grät vid det ljuva minnet av sin son och av längtan efter honom. Hon kunde ej hålla tårarna tillbaka, utan de runno som bäckar från en källåder. Då kom en dag Guds ängel till henne, ljus som solen. Han tröstade den räddhågade och sade sig vara Guds sändebud —

— Vad är det ni läser? Det låter så tråkigt. Tag något roligare!

— Vad vill du helst höra?

— Det finns en saga om djävulen — den är rolig

— att djävulen visade sig för honom i ett barns skepnad, men med gråa hår, och rådde honom, hur han skulle göra — jag minns inte — och så gjorde han så — och då fick han så mycket guld han orkade bära, kan ni den?

— Nej. Är det allt vad du vet om Gud?

— Vad bryr jag mig om sådant? Men kan ni något om den vite munken?

— Vem är det?

— Det vet alla människor — han bara låssas vara en munk, men han är ingen munk —

— Nej, honom känner jag inte till. Vad vet du om honom?

— Bara det.

— Vilket?

— Att han inte är någon munk — och så säger han, att det behövs inte några läror, då får man ju tro vad man vill?321

— Så menade han nog inte. Man ska tro på det vackraste och bästa man känner inom sig själv och inte människors döda ord.

— Ja, så var det! Jag har aldrig kunnat lära mig att säga det där, det är så svåra ord, tycker jag. Men det var just, vad han predikade.

— Vem?

— Den vite munken — Frälsgive kallades han —

Gerdi teg en stund. Så frågade hon bävande:

— Och detta — är det allt, vad du vet om honom — ? Hör du mig inte längre ?

Ynglingen är åter borta i sina fantasier, vrider och kastar sig på sängen, ropar, skriker och jämrar. Slutligen ligger han åter stilla, blek som döden i sitt ansikte. Han ser på henne med tunga, döds-t rött a ögon.

— Är ni kvar ännu, syster ? Håll mig i handen! Så — tack!

— Minns du ingenting från din barndom?

— Jo. Men det kan jag inte tala om för er.

— Varför?

— Det är så fult. Och ni är så fin.

— Har ingen sagt dig något om den ljusa och vackra oändligheten, som vi måste sträva efter att uppnå ?

— Det minns jag inte. Det var något om en stad en gång. Men det är länge sen. Den låg i himlen, tror jag.

— Den sagan är vacker, gosse! Jag ser så tydligt

21. — Koch, Legend.322

den där staden — den ligger bland vita, vita moln i den blåaste blå himlen. Gatorna äro av guld, portarna av ädelstenar och fönstren av ren kristall. Där gå många människor, de äro klädda i skinande vita kläder.

Ynglingen ler stilla:

— Ja! Tänk, att ni kan den sagan!

Gerdi smeker hans panna och fortsätter:

— Utanför staden ligger en äng ,så grön som smaragd med många små lysande blommor. Där ligger ett stort slott av klaraste silver — kan du se slottet ?

— Ja visst! Det har höga tom — och fönstren

lysa — där är fest —

— I det slottet få gossarna och flickorna leka,

sjunga, dansa och le —

— Inte jag —

— Varför inte du också?

— Jag, som är <så här —? Inte kan jag vara bland fina barn. Säg, syster, varför ska man vara så här —?

— Gud vet det. Och han väntar på dig nu där uppe i slottet för att tala om det för dig. Gå in, du, bara!

Han ser med stora, lysande ögon bortåt rummet och säger hemlighetsfullt och högtidligt:

— Syster — det är någon här inne — en främling.323

Gerdi viskar så ömt:

— Bed honom, gosse! Bed honom, att han befriar dig från stoftets smuts och gör din själ ren igen, som den var, då du var barn.

— Han ser ut som en pilgrim, säger ynglingen sakta. Han har vita kläder som en munk. Men han är ingen munk. Hans hår hänger som guld över axlarna. Jag har sett honom förut en gång. I kyrkan. Det är han, som kallades Frälsgive. Lyft mig högre, så att jag kan se honom, jag sjunker ju ner —

Gerdi lyfter honom upp i sängen. Hon ser en hastig skymt av två män, som kommit in i rummet, men vänder sig genast bort. Ynglingens huvud har sjunkit ner mot hennes axel. Han viskar:

— Han har inga törnen — bara rosor. Lyft mig högre —

Han är död. Gerdi kysser darrande hans panna och lägger hans kropp ner på sängen.

En av de främmande männen kommer fram till henne. Han är lång och mager och vapenklädd. Över hans lilla fågelhuvud blänker en praktfull hjälm. Hans stora, mörka ögon spela ivrigt åt alla håll i rummet, han rör sig så livligt, som om han inte ett ögonblick kunde vara stilla.

— En vacker död, syster! säger han. Var han också värdig?

Gerdi reser sig upp från sängen. Hon böjer sitt huvud för honom:324

— Ingen är värdig. Vi få ej fråga efter sådant.

— Vem är han?

— Jag vet inte. En ryttare.

— Den kanaljen har försett sig i bispens kläd-

kammare, kan märkas. Ett muntert liv och en vacker död — kan man mer begära!

— Får jag gå nu? frågar Gerdi.

— Jag har nog ett par frågor att göra er — eftersom ni befinner er på denna plats vid denna tid. Men ni ser trött ut, syster — och blek? Har detta tagit er så hårt?

— Ja. Förlåt mig, ädle herre — jag blev upp-

rörd. Han talade i yrseln om min son, som är död.

— Å! Ni har haft en son, syster? Vill ni inte sitta? Ni faller ju ihop av trötthet — sitt här, så! Förlåt oss, att vi kommit in, vi ville inte störa — men ni vet ju, vad som försiggått i natt? Arma kvinna, hon är knappast vid sans längre, ers furstliga nåde!

— Bjud henne vatten, kansler!

Kanslern ger henne vatten att dricka. Hon hämtar sig åter och vill resa sig, men han håller henne kvar:

— Ni behöver vila er — sitt stilla! Pinar det er, syster, om jag frågar efter er son?

Hon ler ett litet leende och skakar på huvudet:

— Skulle det pina mig!

— Vem var han?

— Frälsgive hette han. Nu är han död.325

Det blir tyst i rummet. Den andre mannen närmar sig tveksamt. Han stryker med pansarhandsken över sitt korta,

gråsprängda skägg.

— Var Frälsgive er son? frågar han allvarligt. Jag kände honom. En vacker yngling.

-Ja!

— Hans far var Magne, har man sagt mig.

— Ja.

— Även honom känner jag. Men är ni — är det möjligt, att ni är — Gerdi?

— Jag har varit Gerdi. Nu är jag syster Scintilla.

Kanslern står för första gången stilla. Han viskar till fursten:

— Nu begriper jag ingenting, ers nåde! Magnes gåta blir mig allt svårare att lösa. Jag trodde han svärmade i ungdomen för någon piga. Men detta

— det är ju en dam — en kvinna av högsta och renaste adel! Och hon — hon har kunnat se något gott hos honom!

Han vänder sig åter förbindligt mot Gerdi:

— Syster förstår säkert, att hans furstliga nåde gläder sig mycket åt detta sammanträffande — hur smärtsamt det än är, att möta er här — i detta sällskap.

— Jag förstår er undran, svarar Gerdi. Jag kom för att söka Magne. Då hade striden redan börjat. Jag tog min tillflykt hit.

— Naturligtvis! utropar fursten och tar hennes326

händer. Du förstår väl, min käre kansler, att syster inte —

Ett rasande larm och skrän hörs plötsligt helt nära. Det är jubel, men också hån och skadeglad triumf — ett rytande av en, som missat i sista lejonsprånget och ett tjut av vargar, som kasta sig över den fallne.

Dörren ryckes upp — här är han! han är tagen!

— Ers furstliga nåde, här är han! — Hitåt! För hit fången!

Omgiven av furstens knektar står Magne i dörren, utan hjälm, avväpnad och bakbunden.

— Aha! utbrister kanslern förtjust. Han kommer just lagom!

Fursten höjer sin hand:

— Detta undanber jag mig, min käre kansler! Det är gement!

Kanslern bugar sig djupt för Gerdi:

— Förlåt mig! — Det var rasande obetänksamt sagt av mig, ers nåde!

Men Gerdi går fram till Magne, där han står fängslad. Han ser hennes ljusa leende, och hans ögon kunna inte släppa henne. Hon smeker hans kind och viskar:

'— Min älskade!3 27

Han böjer sitt huvud för henne, och de stå tysta tillsammans. Knektarna dra sig sakta ut genom dörren.

Kanslern lyfter sina händer, svänger sig om på foten och ropar:

— Min Gud! Få vi aldrig ett slut på detta!

Då går fursten fram till de båda:

— Ni ska få talas vid ännu en gång, säger han. Det blir väl den sista, tänk på det! Men inte i natt! Låt mig nu

hjälpa er till rätta, min syster!

Han tar hennes hand och för henne ridderligt bort — som om hon vore en drottning! tänker kanslern och ser efter dem med häpnad.Katedralen i Jungfruberga stad var byggd för många hundra år sedan, så tung och mörk som den måste bli, innan människorna lärt sig att lyfta stenen till ett högt och heligt rum för anden. Enkla, runda kolonner, med övre delen inbyggd i muren, uppburo mittskeppets fyrstråliga kryssvalv, dubbelt så breda som sidoskeppens. Emellan kolonnerna stodo grova pelare, endast hälften så höga. De uppburo sidoskeppens kryssvalv och muren, som skilde skeppen. Rader av halvcirkel formade bågvalv sammanbundo pelarna och kolonnerna.

Över hela det halvcirkelrunda koret var slaget ett större, mångstråligt valv. Nertill var hela kor-väggen utbyggd i en rad djupa, breda nischer, skilda från varandra av låga pelare med fyrkantiga kapitäl, som uppburo murbågarna. Över varje båge var ett smalt, djupt fönster, brokigt bemålat, uttaget ur den grova, skrovliga stenmuren. Framför varje nisch löpte på golvet mellan pelama ett staket av konstrikt sammanslingrat smidesjärn, och inne i varje nisch stod ett litet altare med en helig bild. Det mittersta altaret var något större och uppbars av enkla små marmorkolonner; det var högaltaret, och däröver reste sig en hög bild av jungfru Maria329

med barnet, ty kyrkan var helgad åt Vår Fru. Framför högaltaret löpte staketet ut i en halvcirkel-båge över korgolvet.

Närmast korsgången stod vid korsväggen furst-biskopens cathedra, en upphöjd, snidad och förgylld stol med tronhimmel över.

I varje nisch voro absider och väggar uppfyllda av mosaikbilder — heliga scenerier, sammanfogade av små, små stenar till ett skimrande nätverk i klara, starka färger. Varken människogestalterna eller färgerna i dessa scenerier liknade någonting på jorden levande. Bilderna tycktes ha till enda uppgift, att med en förtvivlad ansträngning nå ut över den mänskliga förmågans gränser och förläna åt den förkrossande tyngden en ande, som dock levde — trots allt. De visade därför även något annat än sig själva. I de förvridna, onaturliga gestalterna med deras stela lemmar och stora, undrande ögon låg ett bottenlöst lidande, hela mänsklighetens ångest i dödsskuggans mörker — men även återskenet av den salighet, som vinnes endast genom det högsta offret, när band och bojor sprängas av döden, och anden äntligen med ett jubelskri lämnar sitt trånga fängelse. Därför voro dessa bilder till. De gjorde stenen levande bortom livet, högre än livet. De förvandlade de trånga altarnischerna till oändliga rum, strålande med den djupa glans, som lyser från det allra heligaste.

För övrigt voro murarna nakna och osmyckade. Endast de fyrkantiga kapitälens hörn pryddes med stora, enkla blad av sten, och över murbågarna löpte330

en grov list av stela bladrankor. Inga andra fönster funnos än de djupa, smala öppningarna högst uppe mellan kolonnerna.

Det var ett tempel för fångna människoandar — och i natt var det ett fängelse för övervunna människor, som väntade, att morgonen skulle komma, då de alla skulle gå under svärdet.

Små ljus och lampor brunno i koret framför de heligas altaren, och nere vid dörren flammade på stengolvet en eld — men ändå var det skumt, nästan mörkt där inne, skuggorna smögo sig som nattens osaliga andar ut ur alla gömda vrår och irrade i rolös ångest runt kring elden.

— Bäst att ligga stilla på golvet, iså stöter man inte huvudet i taket, sade en vaktknekt, som lagt sig nära värmen nere vid dörren.

— Så länge man har något huvud kvar att stöta, ja! svarade en annan, gäspande.

%

Framåt koret sutto de dömda fångarna på golvet

— eller lågo på trappstegen här och där. Några lågo utsträckta framför högaltaret och sidoaltarena

— i bön eller i sömn. Det var tyst, där de lågo.

Några knektar kommo skramlande in genom

porten. En man ropade från koret:

— Är det morgon snart, väktare?

— Det har ringt till matutina i klostret, snart kommer gryningen, svarade en knekt vid dörren.

Några tagna ryttare av Magnes folk lågo för sig själva i en klunga på golvet i mittskeppet. För33i

dem var döden ingen ny upptäckt, de pratade högt och skrattade fräckt tillsammans, medan de spelade med ett par tärningar om rättigheten att gå först ut till bödeln. De .spelade om och om igen, och snart hade allesammans vunnit turen.

Spåbodde satt inkrupen i ett mörkt hörn i ett av sidoskeppen. Han ville inte släppa en vansinnig förhoppning, att han skulle kunna smyga sig undan, om han gömde sig riktigt listigt och väl. Men han visste ändå, att detta var omöjligt — intet av hans många svåra underverk kunde hjälpa honom längre

— han jämrade tyst för ;sig själv oavlåtligt, och ur hans falska, skygga ögon flöto ideligen små rädda tårar ner i hans vilda skägg.

Bondehövdingen gick istyv i ryggen, fram och tillbaka på golvet framför högaltarets skrank. Om någon av de människor, som kröpo omkring där, kom honom för nära, sparkade han ifrån sig eller trampade rätt ner i den levande kroppen. När han tröttnade gå, klev han upp och satte sig myndigt i biskopsstolen. Var han inte den mäktigaste människa som fanns? Trodde man, att han läte hindra sig av någon, eller att han ämnade böja sig för några domar? Ånej, han skulle visa dem! Man är inte död än, man tänker inte dö, förrän man fått tillräcklig hämnd, de ska nog få se! I mörkahuset hade han ännu flera tjog fångar kvar att döma till pina och död, dem måste han ha slut på först, någon rättvisa ska väl finnas! Är man inte bonde ? Är man inte en fri man, fast herrarna gärna ville ha en till träl? Men vad skulle herrarna äta, om inte332

bonden stoppade mat i munnen på dem? Är man inte då den starkaste, den mäktigaste? Bonden är oersättlig, han ensam är nödvändig på jorden, allt annat är dravel. Man dödar inte utan vidare en bonde —* man sätter sig inte till doms över honom

— han ensam dömer och har ingen att stå till svars inför. Man kommer inte in på hans gård, på den jord hans fäder ägt i hundratals år, för att förebrå honom eller kräva något av honom — eller piska honom, så att tarmarna ramla ur magen — ånej! Bonden ska nog visa de där herrarna —!

Bland alla dem, som med hat i hjärtat eller med råa skratt på läpparna eller med ångestskälvande och snubblande böner anropade sina gudar, fanns ingen, som hade en tanke på annat än att själv kunna i sista stunden slinka undan domen eller att åtminstone försäkra sig om ett fortsatt liv, så fullt av jordisk lycka som möjligt efter döden, om den nu nödvändigtvis måste komma. Och eftersom ingen räddning längre syntes möjlig, kunde endast gudarna hjälpa.

Men gudarna tego och gjorde inga under. Då lyfte människorna sina händer mot de heliga bilderna, svuro och förbannade Gud.

Magne satt ensam på trappan, som förde upp till koret.

Stormen! tänkte han. Stormen är över dem! Jag minns också en stormnatt i min ungdom. När jag rasade och skrek och sköt mina pilar mot vinden. Jag skjuter mot Guds hjärta — gånge pilen rätt! Och rätt gick den. Gud fanns ju i mitt eget hjärta.333

Magne kände sig så ovant lätt, så saligt ljus i sitt inre som en äntligen befriad. Borta var allt mörker, all oro och all ångest. Livet var färdigt. Men inte endast det liv han levat — även det liv han aldrig hade levat, det liv han borde ha levat, det var också färdigt, han såg det, han fömam det med hela sin själ inom sig själv, och han kände,

att han, som vandrat så länge genom ödemarken, nu äntligen stod vid portarna till sitt rätta hem.

Det var färdigt! Den tanken lyfte sig inom honom som ett träd, starkt och levande under en helvetesbörda av sten, som blivit liggande över honom en gång, när hela hans värld föll i spillror — nu var den bördan övervunnen och bortlyftad. Ensam hade han inte mäktat det, andra hade hjälpt, utan att de vetat det och utan att han själv förstått det, nu visste han det. Han log och viskade för sig själv: min son! din tro var starkare än alla helvetets makter!

Han mindes som en outplånlig svart fläck långt borta i mörkret den stund, då han grävde ner Fräls -gives döda kropp i jorden. Det var det bittraste

— sedan det var gjort, flydde han som en dåre från staden och människorna. Men bitterheten satt kvar

— han förstod, att skulden måste utplånas, hämnd måste utkrävas, hämnd mot den, som ödelagt hela hans liv och slutligen tagit även hans son ifrån honom. Livet fick åter innehåll och mening, det jäste och sjöd i hans hjärta av iver att göra något, göra allt, göra livets hela verk under de korta dagar, som ännu återstode av hans levnad — nu kunde334

han det ju, nu hade han lärt sig till botten människans yrke att vara människa.

Han hade gått som en ursinnig, tills han nått upprorsmännen. Där hade han blivit mottagen med jubel. Och nu var han här. Nu skulle skulden utplånas, hämnden utkrävas — på honom själv. Han var ju själv den skyldige. Nu visste han det, och hans hårda vilja tillät ingen nåd.

Nåd tillräckligt, att han fått träffa Gerdi, att hon alltjämt var densamma hon alltid varit, densamma han sett i sin ungdom en solskensmorgon på mästarens gård — så dunkelt han sett det! så oklart han format ut det i sin motvilliga bild av den heliga Elisabet! Det var detta, som bundit honom vid henne, detta, som aldrig kunde förklaras med ord — makten i hennes ande, ljuset och renheten — det ljuva och det okuvligt starka — det väna och det gudasända höga — livets hela hemlighet i en liten kvinnas gestalt. Hon var källan, den heliga och klara — och gossen det levande utflödet av hennes själ, den förkroppsligade saga om Gud, hon diktat i sin stilla ensamhet inför Guds ögon. Det gav hon åt människorna i blind tillförsikt! Det offrade hon Gudi!

Gerdi — morgonstjärna och aftonstjärna i mitt liv! Nåd nog, att jag har fått träffa dig! I mörkret, där jag levat, har jag ständigt förnummit ditt ljus, och där jag såg dig, oändligt långt borta, där anade jag himlavalvet och oändligheten. Du band mig! Fjärran från dig, mäktade jag intet — jag längtade alltid hem till dig! Jag levde som en dåre,335

hatade och förbannade dig, ville vara endast mig själv, ville leva endast mitt eget liv och göra endast min egen vilja. Och allt blev till intet, det hörde förgängelsen till. Gud må jag tacka, att intet spår finns efter det liv jag levat. I henne lever jag — i henne och min son — där gav jag mitt bästa, vad kan en människa mer? För otrons och självviskhetens skull, som är all syndens källa, mäktade jag intet. Men tom och maktlös blir all synd inför Gud, den evige och oändlige. Den, som en gång känt hans ande i sitt hjärta, vill endast göra hans vilja. Den, som levat i sin egen synd, fjärran från oändlighet och utan tro, den vill endast utplåna sitt förbannade liv och gå bort som en befriad.

Runt omkring Magne sorlade människorna i oro. Han hörde dem alla — det var som röster långt i fjärran från hans eget liv, röster av råhet och vildhet, av lögn och falskhet, av självkärt skryt och andefattigt övermod. Han blundade och lutade sig tillbaka mot pelaren — han måste höra ännu en stund det skrän, som utgick från deras slamrande dödmanskäftar, där de kröpo på golvet omkring honom i det mörka gamla stentemplet — kamraterna i fångenskapen, kamraterna i livets elände, Adams söner, människan i alla dess skiftande, ömkliga gestalter. Men snart skulle det bli tyst, och vilan skulle bli stilla och ljuvlig.

Först skulle han dock träffa Gerdi ännu en gång, det visste han — få se henne och tala vid henne, säga henne bara sitt tack för det som varit. Det336

var det enda, han ville tänka på nu — han log för sig, själv, där han satt lutad mot pelaren, log vid det ljuva

minnet av henne, som han äntligen återfunnit.

Skränet omkring honom blossade upp till hjärtskärande vilda skrik. Han öppnade sina ögon och såg från många mils avstånd, ner på människorna omkring sig. Portarna hade öppnats. Knektar gingo omkring i kyrkan och hämtade den ene efter den andre av de dömda för att föra dem ut.

En blåblek gryningsdager lyste där ute. Magne såg det lilla torget, som låg nedanför kyrkan, det liknade annars mest ett kärr, men i dag skimrade svagt den vita rimfrosten över frusen mark. Bredvid stadens gamla brunn, mitt på torget, hade Magne stått en gång i sin ungdom, hatat och förbannat. Nu såg han där den röda stupstocken upprest — runt omkring den en spetsgård av knektar — och där bakom en oöverskådlig massa av människor.

Den första skaran av de dömda, bönder mest, fördes ut ur kyrkan. Portarna stängdes, men tvärs genom dem hördes sorl och jubel hälsa dem, som gingo att dö.

En gäll mansröst hördes läsa en bön där nere — bönen stannade plötsligt. Efter en lång stunds tystnad började åter bönen — och stannade lika plötsligt. Detta varade länge.

Alla, som voro kvar inne i kyrkan, förstо do vad den bönen betydde. Några räknade på fingrarna och skrattade meningslöst varje gång den upp-337

hörde — andra läste tyst samma bön för sig själva med stammande läppar, med vansinniga ögon och likbleka ansikten — när uppehållet kom, skreko de och gräto vilt under den långa tystnad, som varje gång följde.

En av ryttarna vände sig med ett fräckt grin mot Magne:

— Slut på roligheten nu!

— Ja, svarade Magne.

Ryttaren vädrade med näsan:

— Fy för satan — här luktar lik!

Magne teg. En annan ryttare svarade:

— Det är inte jag, som luktar. Jag är inte död ännu. Men här under golvet finns det gott om döda. Det finns många fler döda människor än levande i världen. Det är väl ingenting att bråka om, att vi också ska ner i gropen. Slå, för satan! Eller törs du inte spela? Är du rädd att vinna första platsen, när det blir vår tur?

Den förste ryttaren skrattade, tärningarna rullade åter på golvet, samma lek, om och om igen.

— Jag vann! sade han. Du ska få se, hur en ärlig krigsman dör!

— Har aldrig sett någon ärlig krigsman. Kain inte veta hur en sån ser ut. Spela bara! Nästa man! Raska på!

22. — Koch, Legend.338

En röst viskade i det mörkaste hörnet av ena sidaskeppet, viskade försiktigt och ivrigt:

— Magne —! Magne —!

Magne vände sig dit. Den gamle Spåbodde stack fram sin spetsiga nos, omgiven av tovigt hår och skägg.

— Vad vill du? frågade Magne.

— Kan man inte stämma för att återfå sin lycka ?

— Jo. Lagen är sådan.

— Jag ska stämma! utbrast Spåbodde och kröp några steg närmare.

— Vem ska du stämma?

— Jag tror det är han där borta, hövdingen, som har tagit min lycka från mig. Tänk, jag som alltid förr hade en sådan tur i allt! I fiske — med kreatur — med sjukdomar — allt som jag haft med att göra. Alla underverk

lyckades för mig! Alltk1 Men sen jag träffade honom, blev det slut. Jag ska stämma honom! Tror du jag får uppskov med domen för det?

Han kröp hastigt in igen. Portarna öppnades åter, knektarna samlade ihop en ny skara dömda, som under jämmer och skrän fördes ut. Åter stängdes portarna. Åter började den entoniga bönen att läsas. Åter blev den avbruten av en plötslig tystnad gång på gång.

Vem tystar man så med svärdet? tänkte Magne. Den skrikande munnen! Men anden, som lever, den tystar man inte, hur obekväm den än må vara.339

Min son blev tystad så — nu lever han starkare än någonsin bland oss alla.

En av ryttarna reste sig upp. Han slog ifrån sig med händerna åt de andra, han ville inte spela mer. Han gick några slag över golvet i en oro, som han inte längre kunde behärska, kom sedan och satte sig hos Magne:

— Det är bara vi kvar nu. Det bästa göms till sist, kunde man säga.

— Är det svårt att vänta?

— Jag är inte feg. Men detta är hemskt. Fast jag vet ju, att det heter: ätom, drickom och varom glade, ty i morgon —

— Tyst nu, gosse, sade Magne. Det är redan morgon.

— Det är så kallt här inne också! Och suckar och mumlar gör det överallt.

— En del vill ha det så, när döden kommer.

Ryttaren teg en stund. Så viskade han:

— Tror du, att det hjälper?

—• Är du inte säker på dig själv? frågade Magne. Tvekar du ett enda ögonblick om vad du bör göra? Gå då för all del bort till något altare och läs dina böner! Skada dig kan det ändå aldrig göra!

— Än du själv?

— Käre vän — för mina böner finnas inga ord. Du tvekar? Kom, låt mig hjälpa dig till rätta!

Han reste sig, fick ryttaren med sig och gick framåt koret.340

— Vilket altare vill du välja? frågade Magne.

— Vilket är bäst? Jag menar — mest kraft i?

— Gå till kvinnan med barnet — det är det största av alla heliga under. Har du själv barn?

— Ja;

— Min vän — tänk på dem och läs dina böner här!

Han förde honom till högaltaret. Ryttaren sjönk ner som en sten på sina knän och storgrät.

När Magne vände sig om, stod den gamle bondehövdingen framför honom, de små grisögonen lyste hotfullt ilsket och han frågade myndigt:

— Vad är det här för en kyrka?

— Det vet du väl? Vår Frus katedral i Jungfru-berga —.

— Det regnar blod här inne.

— Visst inte.

— Tig! Jag har märkt det länge. Hör bara

— hur det droppar runt omkring!

— Det är fukten som dryper från tak och Väggar.

— Fukten! Försök inte ljuga för mig! Se här! Det regnar blod mitt i. ansiktet på mig! Mitt i mitt eget ansikte!

Han strök sig med handen över pannan och håret och visade Magne. Handen var blodig. Bonden började plötsligt bittert jämra:

— Nu är domedag kommen, eftersom det regnar blod!34i

— Du har fått det där blodet på dig under striden. Domen, som väntar, blir fördenskull varken bättre eller sämre.

— Du tror väl, du ska slippa, förstås. Men det ska inte lyckas dig. Gud ska döma över dig likaväl som över mig.

— Jag trodde du menade domen, som väntar ute på torget. Den tänker jag inte undandra mig. För människornas skull och mitt eget meningslösa liv. Men vill du även föreställa dig Gud som en liten viktig domherre, som mäter våra små dunkla ögonblick av liv med evighetens oändliga mått — då får du hållas ensam för dig själv med ditt enfaldiga gyckel.

Magne vände honom ryggen och gick tillbaka till sin plats vid pelaren.

Portarna öppnades åter. Nu var det ryttarnas tur. De tumlade ut, skrikande och svärjande. Sist kom han, som läst sina böner vid Guds moders altare. Han grät alltjämt och hörde inte kamraternas hån. Portarna stängdes. De råa ljuden försvunno. Det blev stilla och tyst i det mörka lilla templet.

Spåbodde stack ansiktet fram ur sitt hörn:

— Magne! viskade han. Tror du jag kan få uppskov?

— Varför skulle du få det?

— Jag ska stämma hövdingen där — tjuv! skrek han åt hövdingen och slank åter in i mörkret.342

Hövdingen kom närmare.

— Vem kallade han tjuv? Menade han mig? Vet han inte, vem jag är?

Spåbodde stack åter fram sin nos, våt av ilskna tårar:

— Du är en tjuv! Du har stulit min lycka! Och så är det ju så förbannat säkert också, att vi ska dö!

— Inte jag! svarade hövdingen tvärsäkert. Jag har flera tjog fångar kvar i mörkahuset, som jag ska döma först. Någon rättvisa ska det vara.

— Hur många har du redan dömt? frågade Magne.

— Några stycken av de värsta, svarade hövdingen.

— Hundratals! skrek Spåbodde ivrigt. Det var det enda, han gjorde om dagarna. Han dömde dem till rådbråkning — han lät slita sönder dem mellan hästar — han lät slå ihjäl dem med slagor — allt vad han kunde hitta på!

— Räcker inte den hämnden? frågade Magne. De fångar du dödat hade ju ändå aldrig sett dig, än mindre gjort dig någon skada?

— Det är just sådana, som äro värst, svarade hövdingen. Du begriper inte det där. Du var min knekt bara, ingenting annat. Min dräng, som skulle lyda, när jag befallde. Men du löd inte, du förrådde mig — och därför ska vi nu alla lida döden för din skull. Är det rättvisa, det? Jag ska tala med fursten om detta. När ska jag nu någonsin få ut min hämnd, som jag har att fordra?343

— Nöj dig med vad du fått. Du har rullat dig tillräckligt som ett svin i din egen smuts, sade Magne. Den skada du lidit till kropp och egendom kunde ha sonats med enkla böter, värre var inte det, som skedde dig. Förhäv dig inte, bonde!

— Du ska tiga — dräng! skrek hövdingen. Vet du, vem jag är?

— Ja. Du är en livdömd, som väntar sin dö i liksom vi andra, svarade Magne kallt. Stäm ner din ton, ödmjuka dig! Du är inte ens bonde längre!

Åter öppnades portarna, och knektarna kommo in. Magne gick dem till mötes, men de sade, att nej, han skulle vänta.

De gingo fram till hövdingen.

— Rör mig inte! sade han. Jag ska tala med fursten om detta.

Så gick han ut.

Efter ett långt sökande funno knektarna slutligen även Spåbodde. Han sparkade och skrek, de måste bära honom ut. Och folket på torget skrek, hetsat av blod: Spåbodde kommer! Visa nu trolldomen, gubbe! Gör dig hård!

Magne var ensam i templet. Han lutade sig åter mot pelaren, blundade och log åt den stora tystnaden, som kommit — log åt sin egen glädje att vara äntligen befriad från den värld av djuriskt liv, som nyss tumlat honom förbi med vilda skrik och jämmerlig kvidan. Men leendet blev tungsamt, när344

han mindes deras osaliga ångest, deras tankars tyngd och deras hjälplösa armod.

Ett ögonblick skymtade en iskall oro fram i hans själ — kanske kommer hon inte ändå? Kanske kommer hon för sent? Kanske äger jag slutligen ingen glädje i döden?

Men åter log han så visst åt sin dåraktiga oro. Hon kommer! Hon är trofast! Hon är sådan hon alltid varit!

Hon kom ur mörkret genom en liten sidoport, som öppnades för henne av en högrest man i hennes sällskap. Det var kanslern. Magne reste sig hastigt och gick emot dem.

Kanslern såg på honom allvarligt:

— Ja, Magne, här är nu syster Scintilla. Vi ha ett bud till dig från hans furstliga nåde. Det kommer att förvåna dig, och jag måste säga dig, att det är mot min vilja detta sker. Men hans furstliga nåde har själv så bestämt. Han bjuder dig nåd och förlikning.

— Hans nåde slösar sin godhet på en ovärdig, svarade Magne och såg oavvänt på Gerdi.

— Ja! svarade kanslern. Det är, uppriktigt talat, även min bestämda mening. Naturligtvis kan denna nåd komma dig till del endast på det villkor, att din levnad framdeles blir av ett helt annat slag än hittills. Det blir din sak, om du alltjämt vill leva som vagant, men då förvisas du från landet. Hans furstliga nåde erbjuder dig i stället att i hans tjänst fullborda det konstverk, han talat med dig om. Några escapader med vapen i hand får du345

självklart inte mer tillåta dig. Hans furstliga nåde vill emellertid i sin obegripliga långmodighet betrakta vad som varit såsom en visserligen egenmäktig, dock inte alldeles oberättigad självhämnd från din sida för oförrätter, du skulle ha lidit. Hans furstliga nåde är samvetsöm, där mången skulle ha nertystat sitt samvete — gent emot de samvetslösa. Han förutsätter nu, att du nöjer dig med den hämnd du redan tagit. Du förbinder dig sålunda att avstå från alla irrläror, allt vapentummel, allt laglöst leverne — och återtar din plats som konstnär vid hans furstliga nådes hov. Det står ju skrivet, att Adam och Eva voro skilda i hundrade år. Därefter bjöd Gud Adam att taga åter sin hustru Eva och älska henne med fullkomlig kärlek. Jag vet inte, om din kärlek är fullkomlig, Magne, eller om du ens är mäktig att förstå en sådan känsla

— men jag vet, att man i Rom kan köpa dispens från alla klosterlöften — förlåt mig, syster Scintilla, jag framför endast en förtänksam antydan rörande det världsliga livet. Och jag vet också, att Filemon och Baukis levde lyckliga i sin ålders dar under gudarnas hägn. Du hör inte på vad jag säger, Magne? Förlåt att jag stör dig med mitt pladder om så likgiltiga ting, men hans furstliga nåde vill ha svar, han väntar!

— Hans furstliga nåde lovade, att jag skulle få träffa Gerdi ensam, svarade Magne.

Kanslern stod mållös av häpnad, hans mörka346

ögon sprutade av förbittring i det livliga lilla fågel-ansiktet.

— När jag kommer tillbaka, vill jag ha ett svar utan horn och tänder! sade han slutligen hotfullt, snurrade runt och gick.

De stodo länge tysta, de två, och sågo på varandra med leende ögon. Till slut tog han hennes händer i sina och sade sakta:

— Du kom!

— Ja — jag kom! svarade hon.

— Tack!

— Å — jag ville tacka dig!

— Får jag — kyssa dig?

Hon skakade på huvudet:

— Nej. Du kan inte kyssa Gerdi utan att kyssa syster Scintilla.

— Jag kysser dina vackra tankar — och säger dig farväl.

— Och jag dina — och säger dig farväl.

Därefter tegö de båda. De kunde bara se på varandra och stilla le.

— Hur du har — älskat mig! sade hon plötsligt och blev så röd. Hur kunde du?

— Måste jag inte tillhöra dig, sedan du givit dig åt mig?

— Kom!347

Hon förde honom vid handen fram till högaltaret. Han såg på henne, alltjämt leende:

— Jag kan inga böner, vet du väl?

— Guds moder behöver inte våra ord. Vi ska ge henne — detta.

Hon drog fram under kåpan det lilla blodiga hjärtat, som i sitt törnegaller hängde om hennes hals. Hon lade det på Guds moders altare.

— Det tillhör henne och barnet, viskade hon.

— Tack, heliga moder — heliga barn! svarade han.

De böjde båda tigande knä bredvid varandra.

När de åter reste sig upp, voro deras ögon fyllda av lyckliga tårar och deras hjärtan av salig frid. Ingen fågel var så full av fröjd över den soliga dagen som hon av glädje över honom och han av glädje över henne.

— Du gav mig barnet! sade han.

— Det var så jag menade, svarade hon.

— Där fanns din renhet och din tro.

— Där fanns även din styrka och din oförvägna ärlighet.

— Hade jag förstått det, skulle jag nog ha förstört även det.

— Jag visste det. Jag ville bevara honom åt dem, som komma efter oss.

— Tack!34§

Kanslern kom åter fram ur mörkret under sido-skeppet. Åter såg han med sina stora, allvarliga ögon på Magne och sade:

— Har du bestämt dig?

— Bestämt mig? frågade Magne.

— Fursten väntar på ett svar utan konster.

— Mitt svar — på anbudet om nåd?

— Naturligtvis. Vad har du bestämt?

— Vi ha inte tänkt på den saken. Men jag kan inte ta emot det anbudet, ers excellens. Jag har förtjänat döden som straff för mitt liv, och jag vill dö — det är det enda, jag kan göra.

Kanslern såg på honom tigande, och hans ansikte ljusnade sakta. Han frågade plötsligt:

— Är det också er mening, syster Scintilla?

Gerdi blev vit i ansiktet — hon slöt sina ögon och viskade:

— Ja.

— Nu börjar jag förstå, sade kanslern. Så allvarligt ha ni båda alltså menat. Jag trodde — får jag tala öppet i denna stund? — jag trodde, att ni, min syster, var född under de stjärnor, som göra kvinnor förälskade i trälar. Men ni, Magne

— ni är alltså ingen träl!

— Jag kan inte avsvärja alla villoläror, ers excellens! svarade Magne. Min sons tro är även min tro. Måste inte en far vittna för sin son?

— Den saken kan jag — såsom hans furstliga349

nådes rådgivare i statsaffärer — inte diskutera med er, käre mästare!

— Jag diskuterar inte, sade Magne.

— Så ska jag framföra detta till hans furstliga nåde. Och ni vet, vad som sedan måste ske ?

— Ja. Det är därför jag är här.

Kanslern vände sig mot Gerdi, men hon tog Magnes hand och sade:

— Jag stannar här — om jag får.

Kanslern blottade sitt huvud och bugade djupt för dem båda. Så gick han ut.

Gerdi och Magne stodo hand i hand och sågo efter honom, tills porten var stängd. Sedan sågo de länge på varandra. Allt var stilla och tyst.Jag minns vinden, som sjöng genom milar ay skog — en gång för många, många år sen. Den tyngdes till jorden av brandrök och sot, och hösten blev naken, tyst och grå.

Jag minns vajande blommor vid skogsstigens rand — de trampades ner, de vissnade bort, nu äro de döda, och hösten är härjad och tom.

Jag minns lysande sol över skogarnas hav och sol över röjda små värnar — men himlen är mörk nu, och skogen är svart, och åkern är skövlad av slagregn och frost. Och vägen är ödslig att rida, när hösten går fram genom sommarens land långt förr än frukten fått mogna.

Fursten rider med sitt följe av väpnade män. Han tar av på den väg, som för till hans eget slott i hans egen stad — om han har något eget. Hans land var ej hans, de strider, som där gingo fram med buller och bång, de kämpades utan honom till slut. Ingen behövde honom; kom han med svärdet, blev skadan alltid större än gagnet. Ingenting ägde han kvar av allt vackert han drömt, inte ens sitt eget liv eller sin egen vilja.35i

En härskare, så fruktansvärd, att ingen vågar se honom vred, och så vän och fager, att envar åstundar att se honom, när han är blid — var finns en sådan? Var kunde han finnas? I sagorna, kanske, men aldrig i

verklighetens värld.

— Ju mindre lag, dess mer rätt! sade han till kanslern, som red vid hans sida. Och ju mer lag

— dess mindre rätt.

— Ja visst, ers nåde! nickade kanslern ivrigt. Men har det någonsin varit annorlunda? Kommer det någonsin att bli annorlunda? Lag måste finnas

— annars skulle människodjuren slita sönder varandra på en liten rykande röd halvtimme.

— Säkert! svarade fursten. Och därför måste orätten ske, där rätten inte längre orkar.

— Om det nu är orätt, som sker. Om det inte är helt enkelt det verkliga, som sker. Långt bortom våra klumpiga föreställningar och värdeomdömen. De komma alltid springande efteråt — som släck-ningsmanskap vid en eldsvåda. När har någonsin ens det bästa släckningsmanskap kunnat hindra elden att komma lös?

Fursten nickade tungt:

— Det ser ut, som om himmelens Gud inte unnade oss förmåga att handla rätt. Men viljan få vi ha — den svaga, ömkliga viljan, som gör oss alla till narrar.

— Ingen kan svara för mer än sin vilja, ers nåde.352

— Det är kanske så, att om vi finge ordna jorde-livet till vår belåtenhet, skulle vi så fästa oss vid mullen, att våra tankar sedan aldrig orkade höja sig till Guds rike. Och därför är det så ställt, att allt vad vi göra på jorden är förgäves — men allt vad vi göra med rena hjärtan för Guds rike, det blir beståndande.

— Jag törs endast yttra mig om statsaffärer, ers nåde. Och det vet jag, att om tanken på Guds rike inte värnades av den jordiska statens lagar och vapen, så skulle vi ännu inte i våra tankar ha mäktat höja oss över vad djuren, som kräla i stoftet, kunna föreställa sig av oändligheten. Staten är förgänglig, lagar och vapen äro förgängliga — och till förgängligheten hörer, att därmed anstiftas så mycket ont. Men det onda är också förgängligt! Endast det goda, den lilla smula goda vi lyckats åstadkomma, ofta till och med mot vår vilja, endast detta är oförgängligt. Vore det inte så, skulle jag inte orka tjäna ers nåde med mina råd i så ömkliga ting.

— Du tror så, kansler, även fastän du ser runt omkring dig mitt arma, fattiga land förhärjat och ödelagt, och hela bygdens befolkning bragt till armod, när vintern snart kommer ? Detta folk, som jag velat vårda och värna som gyllene säd på Guds åker!

— Jag tror så, ers nåde, även i den svåraste av alla stunder. Och när skulle jag lita på min tro, om inte i de tider, då jag måste söka mig fram genom mörkret?353

Efter fursten och hans närmaste följe böljade fram i led efter led en oöverskådlig massa av jäm-klädda män och ivrigt guppande hästhuvuden. I tystnaden hördes bara de otaliga hovarnas tramp mot den hårdfrusna marken. Ett varmt frustande bröt fram ur en hästnos någonstans i den levande, starka massan. Remtyg knarrade, sadlar bände, vapen slogo med stålklirr taktfast mot varandra, och en ånga av ungt och hetsigt liv kringvärvde skaran.

— Hans eminens fick sitt slott tillbaka ändå! sade kanslern muntert. Fast vinet är ur drucket, trädgården nertrampad, statyerna krossade och hela prakten nersölad av knektarnas smuts. Det får han ta som tack för sina hemliga underhandlingar med upprorsmännen. Och nu kommer riksdagen — få se, om vi inte till slut ska kunna fånga räven i saxen! Rätten att pålägga skatt har han skamligt missbrukat. Nationens furstar och herrar ha blivit ömsinta på den punkten, sedan bönderna börjat röra på sig. Vi ska tränga hans eminens in i ett vrångt hörn den här gången. Hans hemliga underhandlingar ska läggas fram! Han har lovat bönderna skajtelindring — det ska han få stå för nu!

— Att du orkar, min käre kansler!

— Hur skulle det gå, om inte jag orkade tänka på sådant?

— Men just nu!

— Ja visst! Därför att just nu måste det ske!

— Jag tänker alltjämt på Magne. Jag ville handla

rätt mot honom. Och ändå blev det så galet alltsammans.

— Men det behöver ju inte vara ert fel, ers nåde? Så mäktig blir aldrig en människa, att allt i världen sker ensamt på hennes ansvar. De andra människorna ska också stå till svars. Så mycket eget förnuft och fri vilja måste ni tillerkänna dem alla. Även Magne.

— Honom förstår jag. Hans liv hade blivit meningslöst. Men han krävde obönhörligt, att livet skulle ha en mening. De allvarligaste och bästa människorna ställa de högsta kraven. Själv räknade han för värdelöst allt det meningslösa han gjorde och tvangs att göra — på gott och ont. Så länge han inte kunde tänka högre om Gud än om sig själv, var det för honom en lönlös möda att alls 'änka. Men så fann han Gud — den Oändlige. Och iå visste han i samma stund, att livet hade en god mening, som gjorde det värt att rätt leva. Men då tyngdes han till jorden av sitt eget elände, som han i sitt självïska övermod själv hade ådragit sig. Och nu vilar han i jorden. Men jag? Jag känner mig som en skolpilt, som har fuskat sig ifrån ett problem genom att helt enkelt utplåna den svåraste siffran.

— Det vore verkligen önskvärt, sade kanslern, att undersåtarna — av pur hövlighet mot oss, deras rättvisas hantlangare — ville begå bara riktigt rejäla skurkstreck. Så att man åtminstone visste, var man hade dem.

— Jag skämtar inte, kansler.355

— Och jag vågar inte säga uppriktigt vad jag tänker om ers nådes samvetsömhet. Det skulle låta ohövligt, och det anstår inte en tjänare att vara ohövlig mot sin herre.

Fursten drog på munnen:

— Säg ut du! Som du brukar!

— Ni ska akta er för hybris, ers nåde! Att vilja vara Guds like i all sin arma mänsklighet — det är och förblir hybris!

Fursten gav honom en bister blick, men teg.

En kråka flög kraxande över vägen. En andra och en tredje följde efter på lata vingar — en hel svärm lyfte med skrän och flög ut över de nertrampade fälten. Sedan blev allt åter tyst.

Då höjde någonstans bland de ringlande leden en ung ryttare sin röst och sjöng en visa om glädje och sorg, och den visan var om unga hjärtans kärlek. Några väderbitna gråskägg, som redo för sig själva framför truppen, vände sig om i sadlarna för att se vem som sjöng och störde hans nådes tankar. Men en av de unga herrarna som redo efter hans nåde, vinkade glatt åt de gamle, ty fursten hade ljusnat vid sången, och ingen störde sedan den knekten som sjöng.

Fursten log i sitt gråa skägg:

— Jag tror det klarnar. Hanen gol, och strax kommer solen fram.

— Menar ers nåde, att jag är tuppen, som har356

en sådan makt över himmelens stjärnor? frågade kanslern muntert.

— Nej, käre kansler — den tuppen är jag! svarade fursten.

Ni män och kvinnor, fattiga och rika — här slutar min saga om Magne, mannen, och om Gerdi, kvinnan

— och om deras son, som kallades Frälsgive, den ur människoträldom frigivne. Kanske har det kunnat förkorta en ensam stund för er att lära känna dem i deras svaghet och deras styrka, som i allt, som är viktigt att veta, varit

av samma slag som vår egen. Den Gud vars stämma vi alla kunna förnimma i våra hjärtan, har gjort oss alla delaktiga av den ande, förutan vilken livet icke är liv. Ty det står skrivet:

— Förbliven i mig och jag i eder. Såsom grenen icke kan bära frukt av sig själv, med mindre han förbliver i vinträdet, så icke heller I, med mindre I förbliven i mig. Jag är vinträdet, I ären grenarna; den som förbliver i mig och jag i honom, han bär mycken frukt, ty mig förutan kunnen I intet göra. Om någon icke förbliver i mig, är han utkastad, såsom grenen, och förtorkad, och man samlar dem tillhopa och kastar dem i elden, och de brinna. Om I förbliven i mig, och mina ord förbliva i eder, allt vad I viljen skolen I bedja, och det skall ske eder. —Må vi då icke upphöra att förlita oss på honom

— icke förtröttas, men förbliva i honom, på det att han må kunna förbliva i oss och göra oss alla delaktiga av den seger, som ensam är värd att vinnas. Amen.